

TOPARLANIN BURADAYIZ

Çatışan Popülizmler, Muhafazakâr Kırgınlık ve Dönüm Noktası

Siyasetin her daim hareketli olduğu ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile yönetilen Türkiye, Avrupa-Avrasya savaşının şekillendirdiği kaotik uluslararası ortamın getireceği değişim, risk, çatışma ve fırsatların iç siyaseti etkileme ihtimalinin arttığı bir vasatta 31 Mart mahalli seçimlerine gitti. Yeni hükümet sistemine geçilen 2018'den itibaren döndürülen yapılar, siyasetin ana hatlarıyla iki blokta toplanmasının yerleşiklik kazanmaya başladığını bir kez daha teyit etti. Kaçış rampası olarak görülmesi mümkün partiler dışındaki küsurattan öte bir anlamı bulunmayan küçük partilerin büyük ölçüde neticeyi değiştiremediği ortaya çıktı. Pek çok noktadan hareketle analiz edilmesi gereken seçim sürecinin ortaya çıkaracağı netice üzerinde duran yorumların büyük ilgi görmesinin bir sebebi de buydu aslında.

Katılım oranının yüzde 78,55 olduğu seçimlerde CHP yüzde 37,76 oy ile 14 büyükşehir, 21 ilde birinci parti çıkarak umduğunun ötesinde büyük bir başarı elde etti. Ne var ki bu neticenin aceleyle 1977 seçimlerinde Bülent Ecevit CHP'sinin yükselişi ile benzetilerek yorumlanması doğru değildir. Çünkü Ecevit, bizatihi kendi öz-gücü üzerinden partisine yeni bir rota çizmeyi başarmıştı, şüphesiz mevcut CHP'de bir rota arayışı var fakat bu yapı çok elektik hatta yeni politik kültürü yedeğine alan mezle bir görünüm arz ediyor. Yapılan yükselişi ilk dikkat çeken nokta CHP'nin yeni oy almasından ziyade katılım düşüklüğü ve AK Parti seçmenindeki kayıplardır. Nitekim CHP tepki, performans ve konjonktürün çıkışması üzerinden oylarını 3,3 milyon arttırırken AK Parti yine aynı sebeplerden oylarını 4,2 milyon düşürdü. Fakat CHP'nin yükselişini sadece katılm eksikliği üzerinden anlamaya çalışmak eksik olacaktır. Bir defa bu seçimler 2009 ve 2019 yerel seçimlerindeki oy kaybından farklı bir durum ortaya çıkardı. 22 yıl ve 17 seçimden sonra AK Parti hâkim parti konumunu kaybetti, birinciliği CHP'ye kapırdı. Ege, Orta Anadolu ve Karadeniz'de AK Parti ile hatta Demokrat Parti'den bu yana sağ partilerle özdeşleşen şehirlerin beş yıl CHP'li başkanlar tarafından yönetilecek olması AK Parti için görünenin ötesinde ciddiyele üzerinde durulması gereken yeni meydan okumalara kapı araladı. Hakeza manzara aynı zamanda ittifaklar arası ve ittifak dışı geçişkenliğin yükseldiğini göstermektedir.

Cumhur İttifakı içindeki MHP'nin oyları parti yetkililerinin beyanlarının aksine düştü. Aynı şekilde farklı bir ittifak stratejisi uygulayan CHP, başta İYİ Parti olmak üzere partisine tepkili kişilerin tepki oylarını belirli oranda ve DEM Parti seçmenlerinin oylarını ise beraber hareket ettikleri yerlerde almaya başardı. Öte yandan bazı seçmenlerin de rüzgârı arkasına alan kazanması muhtemel adaya yönelmiş ve stratejik oy kullandığı açık. Bu durum büyükşehirlerde "kent uzlaşısı" veya "tabanda ittifak" hedefinin çalışmasıyla beraber DEM Parti ve İYİ Parti'nin oylarının ekseriyetle CHP'li adaylara gittiğini gösteriyor.

Cumhur İttifakı'nın ummadığı ölçüde ciddi bir yenilgi aldığı mahalli seçimlerde yatırımlar ve projelerden ziyade soysal belediyeçiliğin, adayların, geçim derdinin ve hepsinden önemlisi AK Parti'deki iç fay hatlarıyla belirginlik kazanan krizin öne çıktığı söylenebilir. AK Parti seçmeninin tepkisini anlamak için illerdeki adayların durumları, yüzde 6,19'luk bir oy oranı elde eden YRP faktörü, kampanya ve seçimlerde başat söylemin bulunmaması gibi hususlar göz önünde tutulabilir. Hangi göstergeler üzerinden hareket edilirse edilsin istediği tüm yetkililerin fazlasını almış bir siyasi iktidarın muhasebesini yapacağı görülüyor. Umarız ki gerek kazanan ve gerekse kaybedenler özeleştirilerini yapar, ülkenin menfaati için bugüne kadar yaptıkları hatalardan vazgeçerler.

Seçim sonrası analizlerde muhabbet kültürünü azaltan hayat pahalılığı, enflasyon baskısı, emeklilerin refah kaybı, Gazze, aday belirleme süreci, muhafazakâr rekabet, muhalif performans gibi konular AK Parti'yi mağlubiyete götüren temel sebepler olarak sıralanırken genel merkezden, teşkilatın ve adayların sorumluluğuna vurgu yapıldı. Cumhurbaşkanı Erdoğan seçim gecesindeki balkon konuşmasında 31 Mart seçimlerini "bir bitiş değil, bir dönüm noktası" olarak niteledi. AK Parti'nin yenilenme ve ders alma zorunluluğuna da işaret ederek "cesaretle özeleştirtileri" yapacaklarının altını çizdi. Doğrusu cesaretle özeleştirtileri için Kemal Tahir'in *Esir Şehirin İnsanları* romanını hatırlamak hatta yeniden okumak gerekir. Romanın kahramanı İhsan, meşrutiyetin hürriyeti düşürerek elinden aldığı "despot takumuna" teslim ettiğini söyler. Karısı da onu onaylayarak şöyle der: "Çok doğru, evet! Despota hizmet edenler biraz sindiler. Sonra yavaş yavaş canlanıp hürriyet kahramanlarını kucakladılar. O kadar sınıksız kucakladılar ki, kahramanla-

rının soluğu kesildi. Gözlerini kan büürdü. Göremez, duymamaz, anlayamaz oldular." Benzeri bir duruma işaret eden Erdoğan, 2 Nisan'daki Merkez Yürütme Kurulu toplantısında "Sadece oy kaybı değil, kan ve ruh kaybı da var, şahsım dâhil bu masanın etrafında oturan hiçbir arkadaşım, 31 Mart seçim sonuçlarının sorumluluğundan kaçamaz", "ya hatalarımızı göremek kendimizi toparlarız ya da güneşi gören buz misali erimeye devam ederiz," demesi dikkat çekmektedir. Şayet bunlar eleştirileri savuşturmak için değil hakikatle yüzleşmek için söyleniyorsa AK Parti'de muhafazakâr öfkeyle gönül kirgınlığı arasında salınan seçmenlere dair kapsamlı bir muhasebe ve analiz sürecinin başladığını tahmin edebiliriz.

Hınçlı sekülerler henüz göremese de merkez sağ parti olma yolunda emin adımlarla ilerleyen CHP'nin bu yöndeki performansının artacağı öngörülebilir. Şurası açık ki modern anlamıyla lider bir çeşit imajdır. Bu imaj belli bir merkezden iletişim konusunda uzman, sosyal psikolojiden anlayın, kitlelerin eğilimlerini tahsil edebilen manipülasyon uzmanları tarafından çerçevesiz olarak üretilip dolaşıma sokularak seçmenin önüne getirilmektedir. Bu bakımdan CHP içinde öne çıkan/çıkacak potansiyel lider adaylarının da partinin Kemal Kılıçdaroğlu döneminde başlayan yeni yöneliminin dışında olmasını beklememek gerekir. Sivil ve legal alanlarda elde ettiği kazanımları PKK'nın maddi ve beşeri ihtiyaçlarının devşirdiği alt kurumlara dönüştüren ve 2015'ten sonra sürekli kaybederek seçim kazanan DEM Parti geleceğinin nasıl bir siyaset izleyeceği ise önümüzdeki zaman diliminde biraz daha belirgin hâle gelecek.

Yerel seçimler, ittifak siyasetinin AK Parti ve CHP açısından ürettiği farklı kazanımları yöntemlerini de görünür kıldı. Buna göre AK Parti kaybettiği seçmenlerini *blok içinde* tutarak, CHP ise muhalif blok seçmenlerini kendisine *geçişken* kılarak kazanabildiği bir ittifak modeli üretti. Sistemin zemin tutmasıyla da alakalı bu modellerin ne kadar sürdürülebilir olduğu ve siyasi kırılmanın ne zaman yaşanacağını ise önümüzdeki yıllar gösterecek. AK Parti açısından "dönüm noktası", CHP açısından "yeni bir siyasi iklimin habercisi" olan 31 Mart yerel seçimlerinden uç verecek muhtemel uygulamalar 2028'e kadar çok hareketli bir dönemin kapıda olduğunu gösteriyor. AK Parti tarihsel misyonu istikametinde muhasebesini sağlıklı yaparak yenilenmeyi sağlar, dar gelirli lehine gelir dağılımında adaleti sağlamak için gereken adımları atarsa tepki koyan öfkeli ve buruk seçmenini geri çekebilir. Dönüşüm sürecindeki CHP ise bu seçimdeki kazanımlarını tahkim edebilmek için şimdi daha ağır bir siyaset yükü altında. Ateşten bir gömlek giyen CHP henüz "yeni CHP" denilecek tutarlı bir siyasal bedene kavuşmasa da geçmişte AK Parti'nin *kazana kazana* doğruluğunu ispatladığı hegemonik yöntemleri kısmen de olsa takip edebildiğini gösteriyor. Zaman zaman *sokak siyaseti* arzusu depreşen CHP'nin kaybede kaybede *sandık siyaseti* doğrultusunda kapsamlı bir öğrenme sürecinden geçtiği ve mezle karşı-hegemonyanın yeni adresi olduğu anlaşılıyor.

Aliya İzzetbegoviç şöyle der: "Haram-helal denkleminin yerine, en kârlı olanın meşru sayıldığı, kaynağı ve usulü sorgulanmaksızın elde edilen her türlü kazancın mubah görüldüğü, erdem, tevazu sözde kaldığı, değerleri 'piyasa'nın belirlediği hayat, seküler hayattır." Hakikaten İslâm nokta-i nazarından siyaset, nübüvveti ram olduğunda muteber bir işgal alanıdır. Aksi hâlde güç sarhoşluğu, denetim hastalığı, konfor aracı, ayartma vasıtası, sahip olma arzusunun tatmin eden bir enstrüman olmaktan öteye gidemez. Müslüman topluluğun kıymeti, projelerinin büyüklüğü, sayılarının çokluğu, maddi gücünün bolluğu, siyasi bağlantılarının stratejik oluşu gibi niceliksel değerlerden çok, adalet, istikamet, sahil itikat gibi niteliksel değerlere sahip olmasıyla alakalıdır. Değişen ve dönüşen dünyada başta siyaset olmak üzere tüm gönüllü kuruluşların yapacakları muhasebeyi, kısa dönemli değil, orta ve uzun vadede ısrarla uygulanan bir yol haritasına dönüştürmesi gerekir. Artık 2010'lardan bu yana daha sık sorulan "Türkiye'yi bir arada tutan nedir?" sorusuna verilen seküler cevapların ötesine geçmek lazım. Şayet kurumlar/yapılar birbirini anlar, sırat-ı müstakim üzerine olursa kurulan tüm tuzaklar parçalanabilir, yaşanabilir yeni bir Türkiye inşa edilebilir. Bunun için gerek şart adil olmalıdır, adaleti hâkim kılmaktır.

Günahların af, hüznün kederin defolduğu bayramların özlemiyle, Ramazan Bayramımız mübarek ola; huzura, barışa, esenliğe, kurtuluşa vesile ola.

Gelecek sayımızda görüşmek üzere.

Umran

İÇİNDEKİLER

GÜNDEM

04

Gerçek Bayramlara Doğru
Abdullah YILDIZ

10

Bir Asır Sonra Hilafetin İlgasını
Yeniden Düşünmek
Yasin AKTAY

15

ORTADOĞU'DAN

23

Aksa Tufanı Direnişi ile
Orucun Diriliş Mucizesi
Alaaddin YURDERİ

DOSYA

26

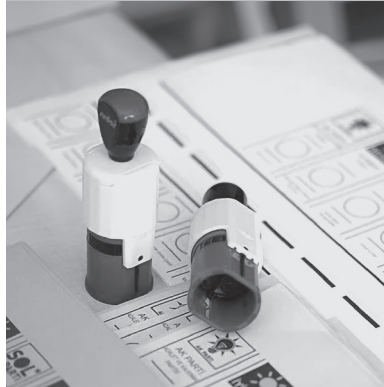
Futbol Kadife Darbe Sürecinde
Yeni Bir Aşama:
31 Mart 2024 Mahalli Seçimler
Aşaması
Burhanettin CAN

43

Bugünkü Seçimler ve Yarınki
Türkiye
Mustafa AYDIN

50

Sühreverdi ve Seçimler
Metin Önal MENGÜŞOĞLU

54

Popülist Politik Kültürün
Hegemonyası
Kamil ERGENÇ

58

Kimi Seçiyoruz?
Mehmet Furkan ÖREN

61

Kazanan mı Kaybetti
Yoksa Kaybeden mi Kazandı?
Ümit YİĞİT

Umran

Sahibi

Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş. Adına
Şemseddin Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni

Cevat Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Metin Çıgırkıcı

İdare Merkezi

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok.
Defne Han No: 27/15
Cağaloğlu Fatih-İST.
Tel: (0212) 293 90 41
(0543) 281 58 85
www.umrandergisi.com.tr
editorumrandergisi@yandex.com
aboneumrandergisi@yandex.com

Temsilcilikler

Ankara: (0312) 418 12 77
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44

Görsel Yönetmen

Tekin Öztürk

Baskı: Çınar Basım Matbaacılık ve Yay.
Yüzyıl Mh. Matbacılar Cd. Ata Han No: 34 K: 5
Bağcılar - İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00

Nisan 2024 Sayı: 356

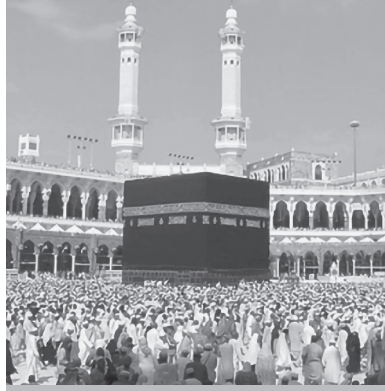
(İlk yayın tarihi: 1991 Bülten,
1993 Umran adıyla)
Yaygın, süreli, ayda bir yayımlanır.
Yazıların ve ilanların sorumluluğu
sahiplerine aittir. Bu dergi basın
meslek ilkelerine uymayı taahhüt
eder. Umran dergisi TÜRDEB ve
DERGİBİR üyesidir, Kültür ve Turizm
Bak. Kurumsal Abonesidir.

KRİTİK

64

Ümmetçilik ve
Milliyetçilik

Ali AKGÜN

YAŞAYAN İŞLÂM

68

Haremeyn'i Görmek

Mehmet Fatih BİRGÜL

78

Cuma Kayıtları

Elif'ten A'ya

Aytaç ÖREN

KÜLTÜR SANAT

80

Bir Kütüphaneye Bağlanmak

Cihan AKTAŞ

84

Sinemada Kimliğin Metaforik
Düzlemi

Arrival/Geliş Film Örneği

Uğur CUMAOĞLU

87

Kamusal Alan Tecrübesinde
Kadın Meseleleri

Ömer KANTARCI

93

"Kalem Güzelleri Sergisi"

Üzerine

Gülşen ÖZER

Günahların af, hüznün ve kederin defolduğu bayramların özlemiyle, Ramazan
Bayramımız mübarek ola; huzura, barışa, esenliğe, kurtuluşa vesile ola.

Umran

Nasıl Abone Olabilirsiniz?

- Umran Dergisi'ne abone olmak veya aboneliğinizi yenilemek için 0212 293 90 41, 0543 281 58 85 abone hattımızı arayabilirsiniz.
- www.umrandergisi.com.tr sitemizden Abone Formu'nu doldurarak abone olabilirsiniz.

Abone Ücretleri (Yıllık/12 Sayı)

Yurt içi: 900 TL (Öğrenci: 800 TL), Yurt dışı: 120 Euro

Birim Fiyatı: 85 TL

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?

- Posta Çeki hesabımıza abone ücretini yatırarak.
- Posta Çeki Hesap No: 654482 Alıcı Adı: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.
- Banka Hesap numaramıza havale edebilirsiniz.
- Banka Hesap No: 8515535-2
- IBAN: TR460020500000851553500002 Kuveyt Türk
- Hesap: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

GERÇEK BAYRAMLARA DOĞRU

ABDULLAH YILDIZ

“Evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu ise cennem ateşinden kurtuluş” olan¹ Şehr-i Ramazan’ın sonuna geldik... Önümüz Ramazan Bayramı... Cümlemize müjdelere ola!

Ümmet-i Muhammed’in köklü kültür ve irfan geleneğinde bayramlar, sıla-i rahim yaparak ak-raba ve dostları ziyaret edip onlarla hasbihâl etmek, din kardeşleri olarak aramızdaki muhabbeti pekiştirmek, küskünlük ve kırgınlıkları onarıp gidermek için harika bir vesiledir. Bu bağlamda bayramlaşma geleneğimizi en iyi şekilde değerlendirerek, Müslümanlar arasındaki kardeşlik, sevgi ve dayanışma ruhumuzu tahkim etmemiz gerekiyor.

“İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de (gerçek anlamda) iman etmiş olamazsınız.”² hadis-i şerifini baş tacı ve hayat ilkesi edinen Müslümanlar olarak, “Ben Müslümanım” diyen ülkemizdeki ve yeryüzündeki bütün kardeşlerimizi yürekten bir sevgi ile kucaklamalıyız. Zira Rabbimiz, “*Muhakkak ki müminler ancak kardeşlerdir.*”³ buyurmuştur.

“Sevinç ve eğlence günü” demek olan “bayram” kelimesinin Arapçası, sözlüklerde “âdet hâlini alan sevinç ve keder; bir araya toplanma günü” anlamlarıyla karşılanan ‘*id*’dir (el-‘ıyd). Bu kelimenin aslının ise ‘*wd*’ olduğu ve “tekrar dönmek” anlamını taşıdığı bilinmekte ve bu durum kimi lügatçiler tarafından, “çünkü o her yıl yeni bir sevinçle döner” şeklinde yorumlanarak mevsimlerin dönmesine bağlanmaktadır. Arapçada ‘*idü’l-fitr*’ diye adlandırılan Ramazan

Bayramı hicretin ikinci yılından itibaren kutlanmaya başlanmıştır. Esasen Ramazan orucu ilk kez hicri ikinci yılda farz kılınmış, Ramazan ayını oruçla geçiren müminler sonraki ayın (Şevval) ilk üç gününü bayram olarak kutlamışlardır. Bu sebeple bu bayrama Ramazan Bayramı veya bayramdan önce fitre (fitir sadakası) verildiği için de “Fıtır Bayramı” denilmiştir. Ramazan Bayramı’nda müminler bir önceki ayı ibadetle geçirmenin ve Allah’ın rahmetine nail olma ümidinin sevincini taşırlar.⁴

Peygamber Efendimiz’in (s.) bayram günü hakkında şöyle buyurduğu rivayet olunur:

“Bayram günü melekler sokak başlarını tutarak müminlere seslenirler: “Size lütüflarda bulunan ve üstelik bolca ödülleri veren kerem sahibi Rabbimize koşun! Gece namaz kılmanız istendi kıldınız, gündüz oruç tutmanız istendi tuttunuz, Rabbimize itaat ettiniz, hadi gidip ödüllerinizi alın!” Bayram namazı kılınca da şöyle seslenirler: ‘Haberiniz olsun, Rabbimiz günahlarınızı bağışladı, evlerinize doğru yolda olarak dönün; çünkü bugün ödül günüdür’...”⁵

Kerem sahibi Rabbimiz inşallah lütfedip namazlarımızdaki, oruçlarımızdaki, diğer ibadet ve taatlerimizdeki kusurlarımızı bağışlar da bizleri “hadi gidip ödüllerinizi alın!” diye müjdelenen mutlu sınıfa dâhil eder ve Gazze’den, Kudüs’ten, Doğu Türkistan’dan, Arakan’dan, Yemen’den yükselen feryatları içimize gömerek, Alvarlı’nın dua gibi mısralaştırdığı şu güzel bayram neşesini hep birlikte yaşarız inşallah:

1 Camiu’s-Sağır, 2818.

2 Müslim, İmân 93.

3 Hucurât 49/10.

4 TDV İslam Ansiklopedisi, “Bayram” maddesi.

5 Terğib ve Terhib,2/533.

“Hüzn ü keder def ola,
Dilden hicap ref ola,
Cümle günah af ola,
Bayram o bayram ola.”

NEFİS MUHASEBESİ

Diyorum ki; Müslümanlar olarak bir Ramazan-ı Şerif’i daha hüznle geride bırakıp Ramazan Bayramı’na inşallah neşe ile girmek üzereyken, gelin ciddi bir nefis muhasebesi yapalım:

Bakara Suresi’nin 183. ayetinde orucun amacı ve hikmeti olarak açıklanan “takva”yı gerçekten bu kelimenin içerdiği geniş anlamlarıyla kuşanabildik mi? Takva, Allah’a karşı sorumluluklarımızın bilincine erip, ona saygısızlık etmekten ve günahlardan sakınarak onun azabından korunmaktır; en geniş manasıyla Allah’ın emrettiklerini yapmak ve yasak ettiklerinden de kaçınmaktır. Peki, bizler Yüce Rabbimizin “O mahza hayırdır,” diye nitelediği “takva elbisesi”ni⁶ giyinerek, üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirebildik mi? Emrettiklerini yapıp yasaklarından kaçınabildik mi? Çoğu insanların parayı, şehveti ve mideyi putlaştırdı-

6 Arâf 7/26.

ğı şu haz ve hız çağında “hayvanların yediği gibi yiyen” kimselerden olmamak için nefsanî arzu ve isteklerimize oruçla gem vurabildik mi?

Efendimiz (s) “Oruç kalkandır” buyurmuştur.⁸ Peki, biz, tuttuğumuz oruçları günahlara, haramlara, kötülöklere, kötülere, şeytana ve şer odaklara karşı kalkan edebildik mi?

Ayrıca oruç, Tevbe Suresi’nin 112. ve Tahrim Suresi’nin 5. ayetlerinde geçen ve “seyahat eden -yani oruç tutan- erkekler ve kadınlar” anlamına gelen “sâihûn” ve “sâihât” kelimelerinden hareketle mülk ve melekût âlemindeki ilahî sırları keşfetmeye yönelik ruhi bir riyazet ve seyahat olarak da yorumlanır.⁹ Peki, biz, tuttuğumuz oruçla seküler âlemden iç âlemimize hicret ederek Kur’ân-ı Kerim’in rehberliğinde ötelere doğru manevî bir yolculuğa çıkabildik mi?

“Ramazan” isminin “ramazî”den türediği, bunun da “güz yağmuru” demek olduğu söylenir. Peki, biz “müminler için şifa ve rahmet”¹⁰ olan Kur’ân yağmuruyla içimizi-dışımızı yıkayabildik mi? Ramazan ayının Kadir Gecesi’nde inmeye başlayan¹¹ ve bu ayda oruç ağızlarla okuduğumuz Kitabullah’ın kadr ü kıymetini bilerek “hayat verici”¹² ilkelerini hayatımıza hâkim kılabildik mi?

Dua, sadece her şeyi Allah’tan isteyip ona havale etmekten ibaret değildir; akleden kalpte şekillenip dilden dökülen, sonra da iradeye ve eyleme dönüşen muazzam bir süreçtir. Allah’ın davetine icabet etmeden,¹³ kavli duaları fiilî dualarla birleştirip itmam etmeden dualar karşılık bulmaz. Peki, biz, yaptığımız dualarımızı söylemeden eyleme taşıyabildik mi?¹⁴

Esan günde beş kez “Haydi namaza! Haydi kurtuluşa!” davetini tekrarlar. Kur’ân, “Sabırla ve namazla Allah’tan yardım dileyin!”¹⁵, “Gerçekten kurtuluşa eren müminler, namazlarında

7 Muhammed 47/12.

8 Buhârî, Savm 9; Müslim, Sıyâm 29.

9 Bk. Abdullah Yıldız, *Oruç-Ötelere Seyahat*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2011.

10 İsrâ 17/82.

11 Bakara 2/185; Kadir 97/1.

12 Enfâl 8/24.

13 Bakara 2/185.

14 Bk. Abdullah Yıldız, *Dua-Söylemeden Eyleme*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2006.

15 Bakara 2/153.

Müslüman topluluğun kıymeti, projelerinin büyüklüğü, sayılarının çokluğu, maddi gücünün bolluğu, siyasi bağlantılarının stratejik oluşu gibi niceliksel değerlerden çok, adalet, istikamet, sahih itikat gibi niteliksel değerlere sahip olmasıyla alakalıdır.

*huşû duyanlardır.*¹⁶ buyurur. Peki, biz, “sabrın yarısı”¹⁷ olan oruca ve oruçlu bedenlerle kıldığımız namazlara tutunarak mümin gönüllerin ittihadı için Allah’tan yardım diledik mi?

Ramazan orucuyla aç-susuz kalıp açların hâlini tecrübe ederek gözümüzü ve gönlümüzü doyururken, infaklarımızı Allah’ın rızasına, sadakalarımızı sadakatimize, zekâtımızı arınmamıza vesile kılabilir mi? “Dinarların kulu”¹⁸ olma konumuna düşmekten ne kadar uzaklaşabildik?

Dahası biz, senede bir gelip bizi ulvî âleme taşıyan Ramazan-ı Şerif’te eksiğiyle-gediğiyle yaşamaya çalıştığımız yoğun İslâmî hayatın güzelliklerini diğer aylara da yansıtıp yayarak bütün hayatımızı Ramazanlaştırma çabasında olabilecek miyiz?

HÜZÜNLÜ VEDA

Yakup Kadri Karaosmanoğlu bir Ramazan ayının sonlarına doğru evlerinin yakınındaki bir küçük camide beyaz sakallı küçücük bir ihtiyar hocanın samimi vaazını aktarır, “Veda Geceleri” başlıklı makalesinde:

“Ey din kardeşlerim! İşte Ramazan-ı Şerif’in sonuna eriyoruz. Mübarek ay bizi terk edip gidiyor. Fakat bana öyle geliyor ki, o bu yıl bizden küskün ve muğber olarak ayrılıyor. Zira bu yıl geçen yıllardan daha çok günah işledik. Gelecek yıl günahlarımız daha ziyade artacak. Zira devirler değişiyor. Devirlerle beraber gönüller de değişiyor. Gitgide hepimizden Allah korkusu

16 Müminün 23/1-2.

17 Tirmizi, Deavât 85.

18 Bak: “Dinarın ve dirhemini, kadifenin ve işlemeli elbiselerin kulu olana yazıklar olsun!..” hadisi (Buhârî, Cihâd 70).

kalkıyor. Peygamber’in emrine itaat azalıyor. Birtakım bidatler eski âdetlerin yerini tutuyor. Ahkâm-ı Kur’âniye yerine birtakım batıl kitaplara itikat ediliyor. Gençlerimizde ulû’l-emre itaat kalmadı. Büyüklerimizin kalbinde sıdk ve hulûstan, şefkat ve merhametten eser yoktur. Ey din kardeşlerim, günahlarımız başımızdan aştı. Mübarek ayın huzur-ı Rab’de bizim için şefaate yüzü kalmadı. Vay hâlimize, vay hâlimize!”¹⁹

Yakup Kadri cemaatin arasında bir ihtiyarın başını iki elleri arasına alıp hıçkırarak ağladığını, diğerlerinin “Allah, Allah! Allah, Allah!” dediklerini, kendisinin de “ömrünün sonuna kadar Allah’ın emirlerine bağlı kalacağına ahdedtiğini”, ama sonra bu sözünü tutamadığını ifade eder:

“Fakat çocukluğumdaki ahitlerin birçoğu gibi bittabi bunu da tutmadım. Sıtmalı bir gençlik rüzgârı, devrin girdaplarıyla karışarak bende iyi, saf ve masum ne varsa aldı götürdü. ‘Ben’ derken biliniz ki mensup olduğum nesil namına söz söylüyorum. Bu neslin hiçbir şeye itikadı yoktu ve ihtirasları sonsuz idi. Mihver-i hareketi ya bir kin ya bir arzu idi. Kalbi genişlemiş bir mideye benzerdi. Ne verseniz doymayacak gibi görünürdü. (...) Dinî hayata karşı mübalâtsizliği (aldırmazlığı) ise şerefli bir şey sanırdık. Namaz kılmayı bilmiyoruz demeyi âlimane bir söz, alenen oruç yemeyi kahramanane bir hareket... telakki eylerdik. (...)

(...)Yirminci asır bizi aldattı ve Ramazan ayları bize küstü. Şimdi ne yapmalı? Nereye gitmeli? Dün gece odamın penceresinden minarelerdeki ‘Elveda’ seslerini dinlerken birdenbire çocukluğumun ramazan sonlarına doğru gönlümü kaplayan o eski hüznüne düştüm ve o küçük camideki beyaz sakallı hocanın sözlerini ve ondan sonra gençliğimin ilk devresini teşkil eden o kıymetsiz, o adi ve kaba yılları hatırladım. ‘Çocukluğumdaki son vaazı dinlediğim günden bu son Ramazan’a kadar geçen zaman zarfında dünyaya ve ahirete layık ne yaptık, ne işledik?’ diye kendi kendime sordum. Arkamızda bıraktığımız bu uzun yolda şüpheden, tereddütten, yeis ve elemenden, tatmin edilmemiş iştihalardan ve bir sürü küfür ve isyandan başka ne var? Yüksek, asil ve ulvî sıfatlarına müstahak nasıl bir

19 İkdâm, 26 Ramazan 1338/14 Haziran 1920.

eser bıraktık? Bugüne kadar bütün ömrümüzün hulasa-i manası hep sur ve şûriş (yapmacıklık ve kargaşalık), hep fitne ve nifak değil midir?

Elveda ey Ramazan, elveda! Asır bizi aldattı, sen bize küstün. Hâlimiz ne olacak? Nerede şifa, nerede gufran bulacağız? Bu yıl milyonlarca Müslüman'ın gözlerinden çeşmelerden akan sular gibi yaşlar boşanıyor. Senelerden beri çeşmelerden akan sular gibi milyonlarca Müslüman'ın damarlarından oluk, oluk kanlar aktı. Bu yaşlar, bu kanlar günahlarımızı silmeye hâlâ kâfi gelmiyor mu?"²⁰

İbn Haldun'un ifadesiyle, "geçmişler geleceğe suyun suya benzediği kadar benzermiş"; 1920'lerin gençliği ile yüzyıl sonrasının; 2020'li yılların gençliği ne kadar da birbirine benziyor! Müslümanların gözlerinden dökülen gözyaşları da damarlarından akan kanlar da aynı...

DİRİLİŞİN AYDINLIĞINA/GERÇEK BAYRAMA DOĞRU...

Ve zaman akıp gidiyor... Ömürler gün gün eriyor... Ahiret bilincinden yoksun olanlar için korkunç bir tükeniş, dehşet verici bir sondur bu... Allah'a ve ahiret gününe iman edenler içinse, dünya bir imtihan yurdu, bir sürgün diyarı. Asıl varılacak yer yani sılamız ise: Ahiret... İşte ayet:

"Asıl hayat ahiret hayatıdır."²¹

Ölüm asla bir "son" değil; yeni bir başlangıçtır... Ebedî hayata yeniden doğuş yani diriliştir...

İşte Ramazan ayı bu ebedî dirilişin vesilesi; Ramazan Bayramı ise o dirilişin neşesi, sevincidir...

Dünya hayatını "sürgün", ahiret hayatını ise "sıla" olarak gören Sezai Karakoç'a kulak verelim:

"Zaman, insanı hep ölüme doğru götürürken, Ramazan gelir, diriliş ayı başlar. Oruç ayı insanı ölüme değil, diriliş aydınlığına götürür... Oruç, insanı, yeniden var olma, yeniden yapılanma, yoğrulma yolunda bir ay süren bir çileye tâbi tutar..." "Kur'ân, namaz ve oruçta dirilen bir *İslâm*

20 *İkdam*, 26 Ramazan 1338/14 Haziran 1920.

21 *Ankebût*, 29/64.

insanı olmak: İşte çağımız Müslümanının tek varoluş şartı..."²²

Şu haz ve hız çağında tutkularının esiri hâline gelen insanlık için bir özgürlük muştusudur oruç; özellikle dünyaya ihtirasla bağlanıp ahireti unutarak kendini tüketen seküler insanlar için...

Merhum Aliya İzzetbegoviç, bu insan tipini ve daha genelde seküler hayatı şöyle tanımlar:

"Haram-helal denkleminin yerine, en kârlı olanın meşru sayıldığı, kaynağı ve usulü sorgulanmaksızın elde edilen her türlü kazancın mubah görüldüğü, erdemin, tevazuun sözde kaldığı, değerleri 'piyasa'nın belirlediği hayat, seküler hayattır. Seküler hayat, eş zamanlı olarak seküler bir ahlak, seküler bir siyaset, seküler bir din tasavvurunu da beraberinde getirmektedir. Öyle ki, ubudiyetin en kapsamlı şekilde yaşanması gereken Ramazanlar bile bu sekülerleşmeden nasibini almakta, kişi başına düşen tüketim miktarı had safhaya ulaşmaktadır. Sekülerleşme başkaca isimler ve biçimler altında her dönem var olmuştur, olacaktır. Ancak mesele, seküler hayat tarzının günümüzde hiçbir alternatif bırakmayacak derecede yaygınlaşması, Müslüman hayatının en mahrem alanlarına kadar sızması, buna mukabil asgari eleştiri ve tashih anlayışının yerini, her şeyin normal karşılandığı izafi, kaygan, belirsiz bir ortama bırakmasıdır."

Devamla: "Daha lüks hayatlar, pahalı eşyalar, yüksek makamlar, 'kalbi selim', 'aklı selim' ve 'zevki selim'in garantisi olmadığı gibi, bizatihi dünyevi gücün kendisinin bu 'selimler' olduğu yanılığını beraberinde getirir" diyor Aliya,

22 Sezai Karakoç, *Samanyolunda Ziyafet*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2013.

bu değişimi şöyle tahlil ediyor: “Bir zamanlar topluluk olarak veya şahsen gördüğümüz yüce ‘hayaller’, ‘rüyalar’ bugün yerini ‘projelere’ bırakmıştır. Oysa Müslüman topluluğun kıymeti, projelerinin büyüklüğü, sayılarının çokluğu, maddi gücünün bolluğu, siyasi bağlantılarının stratejik oluşu gibi niceliksel değerlerden çok, adalet, istikamet, sahih itikat gibi niteliksel değerlere sahip olmasıyla alakalıdır. Müslüman topluluğun caydırıcı gücü, yeryüzünün herhangi bir yerinde işlenecek herhangi bir kötülüğün, bu topluluğun hesaba katılarak işleniyor olmasında yatar. Bu kötülük işlendiğinde ‘kendilerinin ne diyeceği ve nasıl bir tavır takınacağından çekinilen’ topluluklardır hayır sahipleri. Bu durum ölçü olarak kabul edilirse, en küçük semtimizden ülke geneline kadar yaşadığımız topraklarda bir kötülük, bir yolsuzluk, bir şer fiil işleneceği esnada ‘bir şekilde hesaba katılan, kendilerinden çekinilen’ bir zümre, dane ile samanın karıştığı, haklıyla haksızın eşitlendiği zamanlarda her şeye rağmen savrulmayan, direnen, işaret taşı görevini sürdüren bir topluluk, artık kalmamıştır...”

Bu bağlamda Ramazan ve ona ait değerlerin sıradanlaşmasına da dikkat çeken Aliya: “Her şeye rağmen” der; “Ramazan bütün rahmetiyle, bereketiyle ve coşkusuyla gelmiştir. Samimiyetle tutulan ve kabul edilen tek bir oruç, açılan bir iftar, yapılan bir dua, sadece Müslümanları değil, belki bütün insanlığı Rahim-i Zülcelâl nezdinde temsil edebilir, onlara şefaathçi olabilir.”²³

Böyle idrak edilen bir Ramazan’ın sonu da bizim ve tüm insanlığın bayramı olur inşallah... Biz bu ayda hayatımızı vahyi gerçeklik ışığında yeniden düzene koymaya, tuttuğumuz oruçla da baştan ayağa takvayı kuşanmaya başlarsak; Mustafa Kutlu’nun ifadesi ile “Açlık bizi doyurur... Sabır bizi coşturur... İçimizde kurulan kürsü bizi hesaba çeker...” ise; dahası oruç bizi iç âlemimize, “ötelere” doğru kutlu bir seyahate çıkarır da Kur’ân’ın şaşmaz rehberliğinde Ramazan yolculuğumuzu tamamlarsak, işte o zaman bayramlarımız da gerçek bayramlar olur.

²³ Aliya İzzetbegović, *Özgürlüğe Kaçışım*, Klasik Yayınları, İstanbul, 2014.

“RAMAZAN MÜSLÜMANLIĞI”NDAN ÖMRÜ RAMAZANLAŞTIRMAYA

Sözünü ettiğimiz gerçek bayramları idrak edebilmek için ülkemizde maalesef yaygın olan “Ramazan Müslümanlığı” algısına ve uygulamasına da bir son vermemiz gerekir. Sadece Ramazan ayında “Müslümanca” bir hayat yaşamaya gayret edip ondan sonra İslâm’ın ebedî ilkelerinden uzak durmak, kendi kendini aldatmaktan başka bir şey değildir zira...

Elbette İslâm’da ibadetler vakitlidir. Oruç Ramazan’da bir ay tutulur; varlıklı olanlara farz olan zekât yılda bir kez verilir; imkân ve yol bulabilen müminlere farz olan hac ömürde bir kez yapılır; yine varlıklı olanlara vacip olan kurban yılda bir Kurban Bayramı günü kesilir...

Bu ibadetler senenin belli zamanlarında yapılırken, namaz sürekli ve kesintisiz olarak günde beş vakit farz kılınmıştır. Müminlerin ömür boyu her ân Rab Teâlâ ile iletişim kurmaları, tevhid inancını ve kulluk bilincini diri tutmaları, pekiştirmeleri için namaz her mümine farz kılınmıştır. Yılda bir, ayda bir, haftada bir, günde bir değil, bir ömür boyu her gün beş kez huzur-u ilâhîye çıkıp yaratıcımız ile buluşmak... Bitmeyen, tükenmeyen, sürekli tekrarlanan bir ibadet... Mümini günde beş kez “mirac” a taşıyan, günlük hayatın bunalım ve sıkıntılarından kurtarıp ferahlatan, kulluk sözleşmesini yenilemesine vesile olan “Cennetin anahtarı” namaz...

Bu böyle iken, ülkemizde oruca, kurbanı, cuma ve bayram namazına gösterilen rağbet, maalesef, beş vakit namaza gösterilmiyor, aksine büyük oranda ihmal ediliyor. Bir ankete göre, Türkiye’de beş vakit namaz kılamayanların oranı yüzde 75. Kılanlar da çoğunlukla sabah namazına kalkamama, bazı vakitleri kazaya bırakma, huşûyu yakalayamama gibi zaaf lar taşıyor.

Kısaca, Meryem Suresi’nin 59. ayetinde tanımlandığı üzere, “*namazlarını zâyî eden*” ve bu boşluk sebebiyle “*tutkularının peşinde sürüklenen*” bir toplum manzarası arz ediyoruz.

Tutkularının esiri hâline gelmiş hedonist bir toplum olmaktan kurtulmanın yegâne yolu ise, Allah’a kayıtsız-şartsız tabi olmak ve bu teslimiyet bilincini, günde beş vakit namazı dosdoğru

kılarak kesintisiz ve sürekli diri tutmaktır. Namazın bir ömür boyu bizi hiç yalnız bırakmamasının hikmeti de burada aranmalıdır. Zira namaz biterse, biz biteriz; namaz biterse insanlığımız biter, kulluğumuzu unutturuz, Rabbimizi unutturuz; -Allah korusun- o zaman da Rabbimiz bizi unuttur, hatta Rabbimiz bize kendi nefsimizi bile unutturur.²⁴

Rasûlüllah (s.); "İbadetlerin en faziletlisi, az da olsa devamlı olanıdır." buyurmuştur.

Eyüp Sultan Camii'nin girişinde, sağ ve sol tarafta şu müthiş uyarı dikkatimizi çeker:

"Accilû bi's-salati gable'l-fevti: Vakti geçmeden önce namaza acele ediniz!
Accilû bi't-tevbeti gable'l-mevti: Ölüm gelmeden önce tevbeye acele ediniz!"

Bugünü iyi değerlendiremeyen insanların, geri dönülmez hasretini/pişmanlığını, Yüce Rabbimiz Kitab-ı Kerim'inde onların ağzından şöyle yansıtır:

*"Keşke benim için dönüş imkânı bulunsa da iyilerden olsam."*²⁵

İşte o geri dönüşsüz gün, pişmanlık duymak için artık çok geçtir!

Pişmanlığı bu dünyada yakalayamayan ve tevbe etme erdemliliğini gösterip hayatına çeki düzen vermeyi başaramayanlara çok merhametli Rabbimiz'in hitabı ise şöyle olacaktır:

*"Öğüt alacak kişinin öğüt alabileceği kadar bir süre sizi yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Artık azabı tadınız, zalimlerin yardımcısı olmaz."*²⁶

Gelin, Ramazan bereketinden yararlanarak namazlarımızı, beş vakit, vakitlerini geçirmeden ve ne zaman kapımızı çalacağını bilmediğimiz ölüm gelmeden, huşû içinde kılalım.

Gelin, bizim Rabbimiz'le irtibatımızı koparmak için elinden geleni yapan, gönlümüze sürekli vesvese veren ins ve cin şeytanlarının heveslerini kursaklarında bırakalım.

²⁴ Tevbe 9/67; Haşr 59/19.

²⁵ Zümer 39/58.

²⁶ Fatır 35/37.

Haram-helal denkleminin yerine, en kârlı olanın meşru sayıldığı, kaynağı ve usulü sorgulanmaksızın elde edilen her türlü kazancın mubah görüldüğü, erdemin, tevazuun sözde kaldığı, değerleri 'piyasa'nın belirlediği hayat, seküler hayattır.

Gelin, Ramazan'ı bir ömür boyu yaşayalım; arınma ve kulluk bilincimizi sürekli kılalım.

Gelin bu ayda yoğun olarak yaşamış olmamız gereken Kur'an merkezli hayat tarzını; diğer aylara da yaymak için gayret sarf edelim. Bu ayda daha sıkı, daha titiz ve daha samimi bir şekilde yaptığımız ibadetler, sadece Ramazan'a has kalsın.

Gelin, "Ramazan Müslümanlığı" tabirini hak edecek çelişkilere bir son verelim. Ramazan'da oruç tutarak, sadaka-i fitır ve zekât vererek, infakta bulunarak, nafîle namazlar ve teravih namazları kılarak, Kur'an okuyup düşünerek, itikâfa girerek yaşadığımız İslâmî hayatı, bütün ilişkilere ve zamanlara hâkim kılalım. Açlığın tecrübesini yaşadığımız Ramazan ayındaki gibi yardımlaşmaya, infak etmeye, dua ve niyazda bulunmaya, nafîleleri çoğaltmaya ömür boyu devam edelim; insanlara karşı her zaman sevecen, merhametli, nazik, kibar davranmaya gayret edelim... Bütün hayatımızı, bütün işlerimizi ve ilişkilerimizi Kur'an'a ve Sünnet'e, Resûlüllah'ın örnek hayatına göre düzenlemeye devam edelim...

İşte o zaman, Hz. Ali'ye (r.a.) izafe edilen "Müminin günahsız geçen her günü bayramdır" sözü gereğince bütün hayatımız "bayram" olur; Alvarlı'nın ifadesiyle "Bayram o bayram olur".

Günahların af, hüzn ü kederin def olduğu bayramların özlemiyle, Ramazan Bayramımız mübarek ola; huzura, barışa, esenliğe, kurtuluşa vesile ola.

BİR ASIR SONRA HİLAFETİN İLGASINI YENİDEN DÜŞÜNMEK

YASİN AKTAY

İsrail'in Gazze'de uyguladığı barbarca soykırım iki yüzüncü güne yaklaştı. İsrail aylardır dünyanın gözü önünde insanlığın bütün değerlerini ayaklar altına alarak uyguladığı insanlık suçlarını pervasızca, şımarıkça uygularken kendisine karşı duracak hiçbir gücün olamayacağına güvenerek yapıyor yaptıklarını. Bu vesileyle Mısırlı meşhur filozof Abdülvehhab el-Mesiri'nin ifadesiyle İsrail'in aslında yeni ve sürpriz olmayan bu azgınlığının dayandığı gücü tekrar hatırlayalım: *ABD'nin sınırsız desteği ve İslâm ülkelerinin sınırsız tepkisizliği.*

ABD'nin sınırsız desteğini geçelim. O da kendine yakışanı yapıyor ki İsrail'in soykırım suçlarının ortağıdır kendisi. Ancak İslâm dünyasının suskunluğuyla ilgili gerçeğin bir yanını hatırlamak ve irdelemek için önemli bir tarihin içindeyiz.

Arap ve İslâm dünyasında, Müslümanları ilgilendiren uluslararası meselelerde bir Müslüman aktör olarak devreye girmesi için gerekli iradenin ve inisiyatifin bariz yoksunluğu ile karşı karşıyayız. Gazze'deki ölçsüz şiddet ve soykırım sadece Filistinlilere karşı yapılmıyor. Başta bütün Araplara, sonra bütün Müslümanlara yönelik bir aşağılama hâlini alıyor saldırılar. Ardından gelen klişe soru: 300 milyon Arap veya 2 milyar Müslüman 6-7 milyonluk İsrail karşısında hiçbir şey yapamıyor mu?

Neden yapamadığı aslında çok açık ve bu şartlara Müslümanları mahkûm eden bir tarihsel süreci her vesileyle irdelemek gerekiyor. Evet, bugün hiçbir İslâm ülkesi Müslümanları ilgilendiren bir hususta uluslararası planda inisiyatif olarak hareket etmemektedir. O yüzden Müs-

lümanların başına, Müslüman olmaları dolayısıyla gelen bütün musibetleri her grup, her topluluk kendi başına çekmek zorunda kalıyor. Konunun elbette bundan yüz yıl önce dünya Müslümanlarının siyasi birliğinin, başka bir ifadeyle hilafetin ilga edilmesiyle veya "TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiç ve mahsur" hâle getirilmesiyle ilgisi var.

İSLÂM DÜNYASININ EN UZUN YÜZYILI

Cumhuriyet'in kuruluşundan sadece 4 ay sonra (3 Mart 1924) Türkiye'yi bütün Müslüman dünya üzerinde söz sahibi ve sorumlu kılan, ama aynı zamanda dünyadaki bütün Müslümanların da ilgili olduğu bir siyasi kurum olarak hilafet Türkiye'nin tek taraflı kararıyla lağvedildi. Hilafetin kaldırılması her ne kadar münhasıran Türkiye'nin kendi içinde girdiği yeni laikleşme, modernleşme sürecinin içinde ele alınıyorsa da her şeyden önce bütün dünya Müslümanları adına sonuçları olan bir karardır. İkincisi, bu karar Türkiye için bir devrim, hatta bir zafer gibi sunulmuşsa da sonuçları bakımından Türkiye'yi sahip olduğu siyasal güç açısından alabildiğine daraltan, uluslararası nüfuzundan ve iktidarından bir çekilmeye denk gelmiştir. Nitekim bu kararı, Osmanlı açısından bakıldığında, Osmanlı'nın galip geldiği bir sürecin sonunda değil, mağlup olduğu ve parçalandığı bir sürecin sonunda gelmiştir.

Buna rağmen İstiklal Harbi esnasında hilafetin etki alanlarının tamamından Türkiye'ye fiilî ve maddi yardım ve destekler akmıştır. İstiklal Harbi büyük ölçüde İslâm vatanını ve birliğini kurtarmak motivasyonu ile hem Anadolu'nun hem de bütün İslâm dünyasının desteğiyle

yapılmıştır. Hilafeti kurtarmak üzere Hint Müslümanlarının yolladığı paraların hikâyesi herkesin malumudur. Hilafetin Türkiye tarafından tek taraflı kaldırılması, Türkiye'nin kendisi için ne anlama gelirse gelsin, diğer açıdan Türkiye'nin merkezinde olduğu bir birliğin feshedilmesine ve bu birlikte bir temsil, güç ve eman bulan dünya Müslümanlarının başsız, temsilsiz ve sahipsiz kalmasına yol açmıştır.

Halifelik kaldırılması üzerine o gün yapılan değerlendirmelerde aslında bizzat Müslüman münevverler tarafından da halifelğe dönük eleştirel birikime de müracaat edilmiştir. Halifelik dinsel bir anlamının olup olmaması, işlevini yerine getiriyor olup olmaması, tarihteki kötü uygulamaları gibi mülâhazalara yer veren bütün bu eleştirel birikim kimsenin meçhulü değildi. Ama o eleştirileri yapan Müslüman münevverlerin ufkunda hiçbir zaman halifelik kaldırılması seçeneği oluşmuyordu, olsa olsa günün şartlarına göre revize ve ıslah edilmesi vardı.

Halifelik Türkiye'ye ne kazandırdığı ve kaybettiği elbette ayrıca tartışılabilir ama o saatten sonra bütün dünya Müslümanlarını temsil edecek, onlar adına tehditleri, saldırıları algılayacak ve tedbirlerini alacak bir siyasal varlığın kalmamış olduğu bir gerçektir. Başka bir ifadeyle bu karar Türkiye kendi yolunda gitmeye karar vermiş olmadı sadece, arkasında koca bir İslâm dünyasının siyasi birliğini temin eden şartları da yüz yıldır bir daha telafi edilemeyecek şekilde yok etti. Kendi kaderine karar vermedi sadece bütün dünya Müslümanlarının kaderine karar verdi ve bunu tabii ki tek taraflı yaptı.

O günkü şartlarda hilafeti kendine yük görerek bu karara varan Türkiye, daha demokratik bir yol arayıp dünya Müslümanlarının katılımı ve istişaresiyle hilafeti, onu üstlenecek bir makama havale edebilir miydi? Tabii o günkü dünya güç dengeleri hesaba katılmadan cevabı verilemeyecek bir soru, ama neticede hilafetin kaldırılmasının sadece Türkiye için değil bütün İslâm dünyası için sonuçları olduğunu söylemekle yetinelim.

Nitekim hilafetin kaldırılmasından sonra dünyanın her yanında Müslümanlar arkalarında

Hilafetin kaldırılması her ne kadar münhasıran Türkiye'nin kendi içinde girdiği yeni laikleşme, modernleşme sürecinin içinde ele alınıyorsa da her şeyden önce bütün dünya Müslümanları adına sonuçları olan bir karardır.

güçlü bir destek olmadığı için işgal, sömürü, fakirlik, sefalet ve savaşların yıpratıcı etkilerini her biri kendi başına yaşamak durumunda kaldı. Büyük din mensuplarının hepsinin bir siyasi temsil organı olduğu hâlde bir tek Müslümanlar bu temsilden mahrum olarak bütün bir yüzyılı yaşadılar.

Zaman zaman Müslüman devletler Müslümanlara yönelik saldırılara Müslümanlar olarak cevap vermek için birlik ihtiyacını hissettiler elbet. Özellikle Mescid-i Aksa'nın maruz kaldığı saldırı karşısında Müslümanların siyasi birliğini temin etmek üzere 1969'da Suudi Arabistan Kralı Faysal bin Abdülaziz'in öncülüğünde toplanan İslâm Konferansı bir örgüte dönüştü ve aslında hilafetin yokluğundan kaynaklanan boşluğu bütün Müslümanlar adına kısmen doldurma iddiası taşıdı. Bugün İslâm İşbirliği Teşkilatı'na dönüşen o konferansın geldiği hâl ortada: Müslümanlar 2 milyarlık nüfuslarıyla 6 milyonluk işgalci-soykırımcı İsrail'in Gazze'deki katliamlarını utanç içinde izlemeye devam ediyorlar. Hiçbir İslâm ülkesi bu saldırıları kendi üzerine almıyor. Halkları bunun acısını, sancısını ve utancını ne kadar hissetse de devletlerin umurunda değil. Çünkü Müslümanlara yönelik saldırıları kendi bedeninde hissedecek bir Müslüman siyasal beden yok. Her biri uluslaşmış 57 siyasal bedenin hiçbiri bu saldırıları üzerine almıyor.

Bugün hilafetin ilgasının yüzüncü yılında bu sorun üzerinde biraz daha durmamız gerekiyor. Müslümanların birlik olmaması, olamaması kimin işine yarıyor? Müslümanların siyasal bir bedenden mahrum kalması kimin işine yaramıştır? Uluslararası bir iktidardan, bir nüfuz alanından, bir milletler topluluğunun liderli-

ğinden çekilmiş olmayı, vazgeçmiş olmayı bir devrim, bir zafer gibi gösteren bir kafayla neler yaşadığımızı nasıl anlayabiliriz?

Esasen halifeliğin yokluğu, dolayısıyla Müslümanların siyasal bir inisiyatif merkezinden yoksun bırakıldıkları gerçeği, Müslümanların bugünkü ahvalinin en temel belirleyicisini oluşturmaktadır. Hilafet Türkiye sınırlarında ilga edilmiştir ama bu ilga bütün Müslümanları etkileyen sonuçlar doğurmuştur. Cumhuriyet'in ilk kuşak İslâmcılarının öz-bilinci ve algısı açısından travmatik sonuçları olmuş bir hadise. Bu hadiseden sonraki bütün İslâm dünyasının ahvali "halife-sonrası durum" şeklinde nitelenirse yeridir. Müslümanlar tarihlerinde ilk defa, kendilerini temsil edebilecek, İslâm'ın dünyayla ilgili ideallerini, planlarını yürürlüğe sokmayı, İslâm ahkâmını uygulamayı, İslâm adına bir siyasal varlık göstermeyi vazife edinen bir siyasal bünyeden yoksun kaldılar. Bunun birbiriyle ilgili değinilmesi gereken iki boyutu vardır:

Birincisi, İslâm fıkhi açısından bu durum daha önceki şartlarda tanımlanmış değildir. Müslümanların azınlık olarak başka milletlerle beraber yaşadığı durumlar olmuştur. Ama kendilerini yine de bağlı hissettikleri, buradaki durumlarını kendisine göre konumlandırabildikleri başka bir siyasal beden duygusuna sahiptiler.

İkincisi ise, genellikle hilafetin kaldırılmadan önceki durumuna gönderme yapan bir gerçektir. Hilafet, kaldırılmadan önceki durumda dünya Müslümanlarının beklentilerine ve ihtiyaçlarına karşılık verebilmekten oldukça uzaklaşmış, çoğu kez dünya sisteminin manipülasyonlarına açık ve savunmasız bir hâle gelmiş bulunuyordu. Ayrıca hilafetin İslâm'ın şûra prensibine yeterince uygun olarak işlemediği, hatta yer yer siyasi iktidar hesaplarının aracı olarak kullanımından duyulan rahatsızlıklar da vardı.

İSLÂMCI AYDINLAR VE HİLAFET

Sonradan hilafetin kaldırılmasına büyük tepkiler gösteren dönemin İslâmcı aydınlarının bu yönde eleştirileri vardı. Said Nursi'den Elmalılı Hamdi Yazır'a, Mehmed Âkif'ten İskilipli Atıf Hoca'ya kadar hemen bütün İslâmcı düşünür veya ulema, halifelik makamını işgal edenleri

veya hilafet makamının kullanılma biçimini yerden yere vuran eleştirilerde bulunmuşlardı. Mısır'da hilafet hakkında literatüre geçen Ali Abdürrazık'ın risalesinin muhtevası, Osmanlı'nın İslâmcı aydınlarınca hilafetin kaldırılması seçeneği söz konusu olmadığı takdirde paylaşamayacak gibi değildi. Malum, Abdürrazık'ın bu risalesi, 1927 yılında Mehmed Akif Ersoy'un damadı Ömer Rıza Doğrul tarafından çevrilerek Türkçe basılmıştır. Bu risalesinde Abdürrazık, hilafetin dinî olmaktan ziyade siyasal bir kurum olduğu üzerinde duruyordu ve bunun Osmanlı sultanlarının eline geçmesinin Osmanlılara dinî bir otorite sağlamadığına, Müslümanların değişik durumlarda başka organizasyonlarla bu siyasal varlıklarını ortaya koymalarının caiz olduğuna hükmediyordu. Bu eserin yayımlandığı esnada Türkiye'de hilafetin henüz tamamen ilga edilmediği, onun bütün vazife ve keyfiyetinin TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiç olduğu duyurulmuştu ki Cumhuriyet'in kadrolarına yeterli bir güven duyulması hâlinde böyle bir çözümün dönemin İslâmcı düşünürlerinin siyasal ufkunda zaten bulunduğunu söylemek mümkün.

Seyyid Bey'in hilafetin kaldırılması görüşmeleri esnasında TBMM'deki uzun konuşması bile aynı İslâmcı eleştirel birikime dayanıyordu. Üstelik Mustafa Kemal'in değişik vesilelerle hilafetin kaldırılması için İslâm tarihindeki hilafetle ilgili gerçeklere atıfta bulunarak hazırladığı gerekçeli söylemin en önemli beslenme kaynağı, yine hilafete karşı aynı eleştirel birikimden başkası değildi.

Buna rağmen, söz konusu İslâmcıların hiçbirinin hilafetin kaldırılmasını talep etmediklerini, böyle bir hamleye hiçbirinin hazır olmadıklarını sonraki tutumlarından iyice anlıyoruz. Hilafetin kaldırılması her şeyden önce İslâm fıkhuunun uygulanmasını muhal kılan bir boşluk meydana getirmiştir. İslâm fıkhi teşekkül döneminden bu yana bir Müslüman liderlik kurumunun dünya üzerinde olmadığı bir ortamda, İslâm'ın nasıl uygulanacağına, hatta Müslümanca bir varoluşun nasıl mümkün olabileceğine dair bir tanım getirmiş değildi. Kur'an'ın emirleri Müslümanları siyasal bir örgütlenme içinde varsayıp öyle muhatap alıyordu. Aksi takdirde bu hükümlerin büyük bir çoğunluğu hükümsüz kalıyordu. Bunlar arasında günlük medeni işle-

rin sürdürülmesinden daha makro toplumsal düzenlemelere kadar uzanan bir dizi uygulama vardı. İslâmî bir siyasal beden yokluğunda Müslümanların kutsal saydığı Allah'ın indirdiği Kur'an'ın birçok ayeti muhatapsız kalıyordu.

Diğer yandan Müslümanların birçoğuna atfedilebilen devletçiliğin kökeninde, aslında devletli olmanın, Müslüman bir hayatı yaşamının temel şartı sayılmasından kaynaklanmıştır. Allah'ın hadlerini uygulayacak bir devlet, Müslümanlar için kendisiyle bütünleşilen, ortak amaçlarıyla kendisine itaat edilecek bir beden-organ ilişkisini güçlü bir biçimde telkin ediyordu. Genellikle Sünni siyaset doktrinine atfedilen bu devletçiliğin, sonuçta Türkiye İslâmcılığının siyasi ve zihinsel arka planını oluşturduğunu unutmamak gerekiyor.

Dolayısıyla halifeliğin kaldırılmasıyla oluşan bu yeni durum, Müslümanların bedensiz organlara dönüşmeleriyle sembolize edilebilirdi. İslâm'ın can verdiği eski rejim, eski siyasal beden, aynı organlar (tebaa) üzerinde başka bir toplumsal ve siyasal beden ikamesiyle geçersiz kılınyordu. İkame edilmeye çalışılan yeni siyasal beden, eskisine hayatiyet kazandıran insan kaynakları veya kurumları üzerinde bir hak iddia ediyordu. Kılık-kıyafet üzerinde bu kadar ısrarla durulmasının en önemli sebeplerinden birisi de kendini eski siyasal ruha ait sayan bireysel bedenlere geçirilen yeni kılık-kıyafet yoluyla beden yeni siyasal ruha mal edilmesi hedefleniyordu.

Tabii bu bedensel temellük biçiminin modernizmle ilgili bir boyutu da vardı. İnsanların, zihin ve ruh dünyasında başkasına ait hissettikleri bedenlerini/organlarını, üzerine geçirmek zorunda kaldıkları bir kılık-kıyafetin yüklendiği sembolizm üzerinden inanmadıkları bir siyasal bedene satmaları yeterli görülüyordu. İlk etapta modernizmin bir amel-iman bütünlüğü talep etmediğini düşündürüyor bu durum. Ancak halifesizleşme gerçeğine maruz bırakılan insanlar açısından parçalanma talebiyle karşı karşıya kalan bu iman-amel bütünlüğü o kadar önemsiz görülüyordu. Hele karşı karşıya kalınan (şapka devrimi gibi) kıyafet sembolizminin İslâm'a alternatif başka siyasal bedenlere can verme imasını içermesi, halifesizliğe karşı ilk tepkileri gerçek bir trajediye dönüştürüyordu.

Bu durumun diğer dinî imaları da göz önünde bulundurulduğunda bir gerilim yaratmaması düşünülemezdi.

Dolayısıyla halifesizleşme süreci genelde dünyanın birçok yerindeki Müslümanlar için özelde de Türkiye'de yaşayanlar için ciddi bir bilinç travmasıyla başladı. Bunun ilk etkilerinden sonra, neler olup bittiğini anlamlandırmaya çalışan İslâmcı düşünürler bu durumu ilk zamanlar kalıcı ve Müslümanların mümkün hâllerinden biri olarak kabule yanaşmamışlardır. Çünkü bu şartlarda bir Müslümanca hayatı her türlü münasebetten yoksun bırakıyordu. Bir "geçici hâller" edebiyatı, halife-sonrası dönemin ilk İslâmcı metinleri içinde en göze çarpan unsurlardandı. Ancak bu geçici hâller veya halifesiz durum İslâmcılarda çok farklı tepki, sonuç veya arayışlara yol açmıştır. Bunun üzerinde durmak, Müslümanların bugünkü ahvalini anlamak açısından çok önemli.

RAMAZAN, İSLÂM BİRLİĞİ VE MÜSLÜMANLARIN AYRILIĞI

Kur'an'ın indirildiği, bu yüzden Kur'an ayı olarak da tavsif edilen Ramazan 11 aydır yaşadığımız bütün hadiselerin üzerine kendi ruhunu katmak üzere tekrar geldi kapımızı çaldı. Ramazan ayı, orucuyla, sahuruyla, iftarıyla, teravih ve gece namazlarıyla, Kur'an tilavetleriyle ve tabii ki fitır sadakasıyla, infakıyla, zekâtıyla bütün dünyada Müslümanlara çok benzer bir tecrübe yaşatarak onlara aynı dünyanın insanları olduklarını hissettiren en yoğun zaman.

Bugün İslâm birliğini bir boş hayal veya bir imkânsız politika görenlerin göremediği şey belki de bu. İstedikleri kadar politik analizlerle Müslümanların farklılığına, bugünün dünyasının ulusal organizasyonlarına, ayrımcı faktörlerin gücüne odaklansınlar, bir Ramazan ayı bütün ihtişamıyla, söz konusu ibadetleriyle, ritüeliyle, zamanıyla bütün Müslümanları bir potaya sokuyor, onlara tek bir ümmet olduklarını hatırlatıyor.

Bunu basitçe Ramazan ayına manevi bir güzelleme gibi saymayın. Sosyolojik işlevleri açısından neresinden bakarsanız bu dünya için inşa edici yanını, birleştirici ve kuşatıcı yanını görürsünüz Ramazan'ın. Benedict Anderson'un

meşhur *Hayali Cemaatler*'inin oluşumunu sağlayan, ortak dünya inşa edici sembolik ritüel süreçleri, ortak semboller, ulusalcı örgün eğitim süreçleri son kertede yerel planda ulusal cemaatleri zar zor oluşturur. Bu cemaatlere zoraki bir tarih yazıp isnat etmek gerekmektedir ve bu kısa bir süre içinde yapısökümüne kolaylıkla uğratılabilecek bir gevşeklik-zayıflık ortaya koyar. İddia edilen tarihi kökenlerin çoğu icat edilir ve ilk saldırıya karşı koyması bile çok zor olur. Yine bu cemaatlerin, birlikteliklerin küresel veya evrensel bir ölçekte tutunabilmesi de neredeyse imkânsız olmaktadır.

Oysa şu anda devletlerin veya politik organizasyonların bir desteği olmasa dahi Ramazan 1450 yıldır bütün dünyada müminleri tek bir dünyanın sakinleri olarak birbiriyle tanış kılmakta, onları birbirine yaklaştırmakta, birbirlerini rahmet ve dostluk çerçevesinde irtibatlandırmaktadır. Devletler, sultanlıklar, emirlikler, hatta medeniyetler, kültürler ve farklı örf ve âdetler gelip geçer ama Ramazan ayının kendi dünyasının umdeleri sapaşğlam ve dimdik ayakta durur. Tam da oruç ayetinin söylediği şey gerçekleşmektedir: *"Sizden öncekilere farz kıldığımız gibi, oruç size de farz kılındı."* Böylece mevcut dünya küresi içinde bütün insanları birbirine bağlayan oruç geçmişten günümüze bütün insanları da birbirine bağlayan bir işlevi yerine getirmiş olur.

Oruç bugün için İslâm dünyasının, bütün olumsuz gelişmelere, siyasi birlik yoksunluğuna karşılık hayatîyetini işaret eden en önemli göstergelerden biri olarak kendini gösterir. Bu dünyaya ait insanların bugün bir siyasal bedenden yoksun olmalarının kendilerine nelere mal oluyor olduğunu hissetmemeleri mümkün değil. Yüzüncü yılına vasil olduğumuz hilafetin kaldırılışı münasebetiyle bu yoksunluğun veya kaldırılışının yol açtığı travmalardan bahsediyorum diye birileri beklenen tepkilerini gösterdi. Bana bu travmanın veya bu yoksunluk hissini boş olduğunu ispatlamaya çalıştılar. Aslında ispatladıkları tek şey kendilerinin Müslümanlara ait bir dünyada yaşamadıklarıdır. Müslümanların dünyasında yaşamayanın bu travmayı hissetmesini nasıl bekleyebiliriz ki?

Müslümanların bugün başsız olmaları, siyasi bir birlik olamamaları dolayısıyla 2 milyarlık

sayısal çokluklarının kayda değer caydırıcı bir güç oluşturamadığını söylediğimizde tabii ki Müslümanlar adına konuşuyoruz. Gazze'de kıytırık İsrail terör örgütünün bu 2 milyar Müslümanın tamamını yok sayarak, onları aşağılayarak sürdürdüğü soykırım çabasına karşı koyacak bir gücün olmaması hangi Müslümanı üzmez, rahatsız etmez?

Bakü'deki İslamofobi konferansında da aslında aynı temalı başka konferanslarda da her zaman dönüp dolaşıp takıldığımız konu Müslüman olmayanların İslamofobik tavır, tutum ve politikalarından ziyade Müslüman bildiklerimizin İslamofobisi olmaktadır. Müslümanların dinsel özgürlüklerini, arzularını, taleplerini ve varoluşlarını bir yabancı, hatta hasım bir yabancı gibi karşılayan Müslüman yöneticiler ve elitler İslamofobinin en önemli sebebi olmaktadır. Ne yazık ki dışarıdan bakıldığında Müslüman toplum içinde yer aldıkları için Müslüman da sayılan bu siyasetçi ve kültürel elitlerin İslamofobik tutumları Müslüman olmayan toplumlara İslam hakkında daha çarpıtıcı algıları daha inandırıcı bir biçimde benimsetmektedir. Bugün dünyada İslâm hakkındaki en kötü algı üretimini, kendi ülkelerindeki İslâmcı muhalifleri dünyaya kötü göstermekte yarışan İslâm ülkelerinin siyasetçileri ve onlara yanaşık elitler yapmaktadır. Batılı İslamofobik söylemlerin de en önemli beslenme kaynağı, bunların kendi İslâmcı muhalifleri hakkında çarpıtılarak ortaya koydukları haberler olmaktadır.

Bombalar altında aylardır fiilî bir açıklıkla soykırıma maruz bırakılan Gazze'ye karşı bu Siyonist soykırımının da unutmayalım ki en büyük desteği ABD'nin sınırsız desteği yanında Arap ülkelerinin liderlerinin sınırsız tepkisizliği olmaktadır. Ancak burada liderlerin tutumlarının tepkisizlikle sınırlı kalmadığına, bilakis bu soykırımları desteklediklerine dair çok ciddi işaretler de vardır.

Ramazan'ın bir İslâm dünyası hissiyatını ve şuurunu sürekli besleyen bir tarafı var elbet. Ama bu dünyanın içinde düşmanları, ikiyüzlü münafıkları ve gaflet ve dalâlet içinde olanları tamamen bertaraf etme işlevi yoktur elbet. Bilakis onları da açığa çıkaran, böylece imtihan döngüsünü tamamlayan yanı da vardır.

TÜRKİYE'YE YÖNELİK GAZZE ELEŞTİRİLERİNE CEVAP

Cemal SULTAN

Son zamanlarda Türkiye'nin Gazze'ye yönelik saldırılar konusundaki tutumunu eleştiren yazılarda bir artış olduğunu gözlemledim. Bu yazıların bazıları, Türkiye'nin büyük askerî kapasiteye sahip yükselen ve güçlü bir İslâm ülkesi olarak tanımlanması itibarıyla "büyük kardeşi" eleştirdiklerinin farkındalar. Bu büyük bir haksızlık. Yalnız biraz düşünüldüğünde yazıların çoğunun birden fazla siyasi hedef doğrultusunda çalışan bölgesel fırsatçı hesaplar tarafından yönlendirildiği anlaşılmaktadır.

Son dönemde ivme kazanmaya başlayan Türk-Arap yakınlaşmasına darbe vurmak ve ayrıca Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan dönemindeki Türkiye deneyimini itibarsızlaştırmak bu siyasi hedeflerden. Özellikle de Erdoğan'ın gerçekleştirdiği bu model, bölgedeki başarısız siyasi modeller için endişe verici hâle gelen bir formül içinde demokrasiyi, muhafazakâr kimlik ve kapsayıcı kalkınma ile harmanlamışken. Bunların yanı sıra özellikle de bugün İranlı çevrelerin, Şam, Irak, Lübnan, Yemen ve Arap Körfez'indeki uzantılarının bölgesel nüfuz hesapları bulunmaktadır. Bu çevreler Türkiye'yi, bölgedeki yayılmalarını ve hegemonyalarını engelleyen Sünni İslâm'ın öncüsü görüyorlar.

Konuşulanların ekseriyeti Türkiye'nin Gazze'ye askerî müdahalede bulunmadığı veya Libya ve Azerbaycan'a gönderdiği silahları ve insansız hava araçlarını göndermediği etrafında dönüyor. İyi niyetli yaklaşırsak bunlar duygusal konuşmalardır ve bunu önerenlerin arka planlarına bakıldığında yanıtıcı açıklamalardır. Zira mevcut uluslararası hesaplara göre Türkiye ve bir başka ülke Çin ve Rusya gibi süper devlet olsa dahi bugün Gazze'ye askerî müdahalede bulunamaz. Çin veya Rusya BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul'da kınamaktan başka bir şey yapamıyor, doğrudan ABD ile koordinasyon

kurmaksızın Gazze'ye bir kâğıt parçası sokamıyor.

Washington, Londra ve Ankara'nın da hoşnut olmasa da üyesi olduğu NATO'nun bir sonraki gün yani 8 Ekim'deki "hiçbir müdahaleye izin vermeyeceğiz" yönündeki mesajı gayet açıktı. Bu mesajın hafifletilmiş formatı şöyleydi: "Savaşın genişlemesine izin vermeyeceğiz." ABD Dışişleri ve Savunma bakanları bölgeye gidiş ve gelişlerinde bu mesajı tekrarladılar. Mesaj herkese ulaştı ve bugün dünyada ABD ve müttefikleriyle açık bir savaşa girebilecek tek devlet yoktur. Hatta dünyayı Filistin ve Gazze konusunda çok gürültü çıkaran İran bile Gazze için tek bir kurşun sıkmadı veya füze atmadı. Bölgesel nüfuz paylaşım masasında birer kart olarak bölgedeki kollarıyla Tel Aviv'le oynuyor ancak kesinlikle müdahale etmiyor, aksine defalarca 7 Ekim operasyonundan bilgisi olmadığını açıklayarak kendisini temize çıkardığı gibi

R. Tayyip Erdoğan

Halid Meşal

operasyonlara katıldığıyla ilgili suçlamaları reddediyor.

Türkiye Cumhurbaşkanı -ve başkaları da- yükseliş projesini bitirmek, deneyimini tamamen yok etmek ve ardından devleti parçalamak için Türkiye'yi büyük bölgesel bir savaşa girdirme amaçlı hummalı bir eğilim olduğunun farkında. Suriye'de yaşanan çatışma ve Rus savaş uçağının Türk uçakları tarafından füzelerle düşürülmesinin ardından Türkiye'yi Rusya ile savaşa girdirmeye çalıştılar. Bölge bu iki güç arasında yıkıcı bir savaşın patlak vermesine hazırlanıyordu ancak Erdoğan o sıralar alevleri kontrol altına almayı başardı. Türkiye'yi Yunanistan'la savaşa girdirmeye çalıştılar ve işler aleni tehdit noktasına gelmişti. Erdoğan bunu da kontrol altına almayı başardı.

Türkiye deneyimi tarihin verdiği dersi alır ve Osmanlı Devleti'nin çöküşünün İngiltere ve Fransa'nın kendisini Rusya ile yıkıcı savaşa (1877-1878)

girdirmesiyle başladığını bilir. Bu savaş devleti tamamen tüketmiş, iflas ettirmiş, çöküşüne, parçalanmasına, Bulgaristan ve tüm Balkanların elden çıkmasına yol açmıştır. Dolayısıyla bugün Gazze'de bir Türk askerî müdahalesi akıllı veya akılsız, küçük veya büyük hiçbir devletin girişemeyeceği bir intihar eylemidir.

Güneyde Türkiye'yi, ABD ordu-su tarafından desteklenen ve devlet kurma emelleri taşıyan ayrılıkçı Kürt milisler üzerinden bölme yönündeki projeler vardır. Doğuda tarihî Ermeni intikamı ve Türkiye topraklarında emelleri bulunmaktadır. Batıda İzmir'i ve batı sahillerini işgal etme yönünde Yunan hayalleri...

Türkiye bunların çok iyi farkında, tüm Batı medyasının gizlediği Erdoğan ve Türkiye'ye yönelik aleni nefretten kaynaklı bu hummalı komploları zekice ve kurnazca ele alıyor. Nihayetinde Türkiye, dünyadaki diğer etkili güçler gibi saldırıları dur-

durmak için farklı yollarla başka baskı araçları arıyor.

Silah ve insansız hava aracı gönderme meselesine gelince; Gazze için Azerbaycan ve Libya'da olduğu gibi uluslararası antlaşmaların yapılacağı bir devletten bahsedemezsiniz. Gazze'de durum tamamen farklı. Ayrıca Türkiye Filistin'le silah sokmasına imkân tanıyan ortak topraklara veya coğrafik sınırlara sahip değil. Tüm dünya bebek sütü veya un torbası girdirmekten ve yok olmanın eşliğindeki aç insanları kurtarmaktan acizken silah girdirmekten bahsetmek bu şartlarda ciddiyetsiz bir fantezidir.

Silah ve askerî müdahale bir yana hâlihazırda Türkiye'nin İsrail'e yönelik tutumu en sert tutumdur ve iş Ankara ile Tel Aviv arasında hakaretlere kadar vardı. Netanyahu Türkiye yönetimini aleni olarak HAMAS'ın siyasi destekçisi olmakla suçlarken Erdoğan da her fırsatta Netanyahu'yu ve hükümet erkânını savaş suçlarından yargılanmakla tehdit ediyor, yerel ve uluslararası medya önünde Gazze'de yaşananları "soykırım savaşı", vahşet ve uluslararası hukukun dışına çıkmak olarak tanımlıyor. Tüm uluslararası mahfillerde Türkiye Filistin'in yanında duruyor, Gazze davasını destekliyor ve İsrail'in olaylara ilişkin tezini çürütüyor.

İnsani düzlemde Mısır'ın el-Ariş şehri yoluyla Gazze'ye gıda ve tıbbi yardımlar taşıyan kara ve deniz köprüsü, sahra hastaneleri Türkiye kurdu, hazır ambulans filosu ve sağlık ekibiyle destekledi.

Diplomatik düzlemde Türk Dışişleri Bakanlığı bütün imkânlarıyla Filistin direnişini destekliyor, direniş liderleri Erdoğan ve dışişleri bakanı da dâhil resmî olarak kabul ediliyor. Oysa Mısır'da direniş liderlerini sadece istihbarat subayları kabul ediyor, devlet başkanı ve hatta dışişleri bakanı bile kabul etmiyor. Direniş liderlerinin Ankara ve İstanbul'da açıklanması uzun bir nüfuzu var, bazı aşırı laik muhalif partiler hariç Türkiye'de geniş kapsamlı bir medya ve halk desteğine sahipler.

Türkiye ayrıca saldırıların başından itibaren İslâm İşbirliği Teşkilatı ve diğer örgütleri toplanmaya ve uluslararası topluma baskı yapabilecek ortak bir tutum oluşturmaya çağırıyordu. Çünkü tek bir devletin bunu yapması mümkün değil ancak niyetler dağınıktı, bölgede HAMAS'ın bitirilmesini ve tasfiyesinin sürmesini gizliden teşvik eden Arap ülkelerinden bahseden düşman İsrail'in yöneticilerinin aleni açıklamaları oldu. Defalarca Mısır'ın ismini verdiler. Ayrıca bazen düşmanın medyası veya ordusu gibi görünen bazı Körfez ülkeleri medyasının sert saldırgan dezenformasyonları da sır değil.

İsrail şirketleriyle onlarca yıllık sözleşmeleri olan özel Türk ticaret şirketleri var. Zira Türkiye 70 yıldır İsrail'le normal ilişkilere sahip, Yunanistan, İtalya ve Kıbrıs gibi İsrail'le de ticari, siyasi ve diplomatik ilişkiler yürütüyor. Bu ilişkiler Türkiye'ye askerî yönetimin mirası ve Türk ekonomisi liberal bir ekonomi olup yüzde 90'ını özel sektör oluşturur. Devlet

vergilerin ve teminatların tahsil edilmesi gibi idari ve hukuki sınırlar dışında müdahale edemez. Doğrudan millî güvenlikle ilişkili olmadıkça -silah ihracatı gibi- şirketlerin işlerine ve tercihlerine müdahale edemez. Dolayısıyla bir Türk şirketi Tel Aviv'e bir ürün gönderdiği zaman "insafılı düşünen" biri Türkiye'nin İsrail'i desteklediğini söyleyemez. Hollanda veya Japonya'daki bir şirket dendiği gibi Türkiye'deki bir şirket denilir. Yoksa "Japonya ve Hollanda İsrail'i destekliyor," denmez. Ancak Gazze meselesinden yıllar önce bile Türk deneyimine veya cumhurbaşkanına karşı taşıdıkları acıyı kullanmak bazılarının hoşuna gidiyor. Gazze olaylarında hesaplaşma için yeni bir malzeme buldular.

Siyasi veya parti kimlikleri ne olursa olsun bazı Türk şirketlerinin veya işadamlarının yaptıkları nesiller boyu silinmeyecek bir utanç lekesidir. Filistin halkına karşı tüm bu vahşice suçları işleyen oluşuma yardım etmenin gerekçesi olamaz. Arap

ve Müslüman olmayan dünya halkları Gazze'deki açları, mazlumları ve kuşatma altındakileri savunma için öfkelenip gösterilerle ayağa kalkarken tüm bu olan bitene sırtınızı dönmeniz düşünülemez, insanlığın böylesine aşağılık bir seviyeye indirgenmesi tasavvur edilemez.

Gazze'deki halkımızın sıkıntısıyla dayanışma içine girmemiz ahlaki ve insani bir gerekliliktir ve bizim için dinî bir farizadır. Enerjiler bu savunmasız insanlara yönelik olumlu çalışmaya, söz ve eylemle destek olmaya adanmalıdır. Bazılarının, esasında sorunla hiçbir ilişkisi olmayan arka planlarla şu veya bu ülkeyle hesaplarını görmek için çocukların kanını ticarete dökmesine izin vermemeliyiz. Gazze etrafındaki insani konsensüsü boşa harcamamalı, yan savaşların ve gerginliklerin malzemesine çevirerek, asıl sorumluluğu ve mesajı kaybederek parçalamamalıyız.

(<https://twitter.com/GamalSultan1>, Mısırlı yazar, 2 Mart 2024)

SAVAŞLAR ORTADOĞU HARİTASINI YENİDEN ÇİZİYOR

Hassan EL-ESVED

Ortadoğu haritası ABD'nin Irak'ı işgalinden itibaren devam eden olayların sonucunda değişiyor ve görünen o ki yaratıcı kaos teorisi üzerinden yirmi yıl geçmesiyle birlikte tüm bölgenin yaşadığı bir vakıa hâline geldi. Irak devletinin yıkılmasından itibaren güç dengesi, Arap ülkeleri üzerinde çekişen projeler arasında bozulmaya başladı. İran'ın yerel kartlar üzerindeki kontrolü örneğin Beyrut'un işgali günlerinden veya Kuveyt'in işgali ile Saddam Hüseyin rejiminin yıkılışı dönemindekenden on kat daha fazladır.

Çoğunluğunu Şii Arapların oluşturduğu Irak halkı hâlihazırda geleceğe dair hiçbir umudu olmaksızın bugünü atlatmak için geçmişten ilham alan bir zihniyet tarafından yönetilmektedir. Geriye kalan Sünni Araplar ise, işgal etmesine izni verilen şehirlerde IŞİD tarafından ezilmektedir. Bu örgüt şehirleri halkın başına yıktı, yerlerinden etti ve kalanlara baskı uyguladı. Kürtler de Araplardan daha iyi durumda olsa da yolsuzlukla yönetiliyor. Zira orada her şey, yöneten ve sahip olan bazı ailelerin tekelinde.

Esed rejimine karşı gerçekleşen Suriye devrimi İran'ın yöneticilerine altından bir tabakla gelen fırsattı. İran Devrim Muhafızları Suriye halkına karşı askerî çözümleri en uç seçeneklere kadar zorlayarak rejim güçlerinin kontrolündeki bölgelerin çoğunda konuşlanabildi. Ayrıca kültürel, sosyal ve ekonomik yapıya sahip İran kurumları devletin ve Suriye toplumunun yapısına nüfuz etti. Buna ilaveten Lübnan'dan Suudi Arabistan'ın çekilmesi ve geleneksel müttefiklerini (Hariri ailesi) siyasi bir destek olmaksızın yarı yolda bırakması sonrası İran, Beyrut üzerinde neredeyse tam bir egemenlik kurdu. Hatta Riyad kendi

ayağına kurşun sıkmaya benzeyen tuhaf bir adımla Lübnan'ı ekonomik olarak sıkıştırdı.

Yemen'de ise 14 milyon Yemenli, aşırı fakirlik sınırı altına düşmesi ve günde tek bir öğün yemek bulamaması sebebiyle çöküşün eşiğindedeyken askerî çekişmeler sürüyor ve İranlılar Husiler üzerinden Yemen'in karar mekanizmasında daha fazla kontrol sahibi oldu. ABD'nin Kızıldeniz'deki saldırıları durdurmak için Umman'da İran'la yaptığı son müzakereler bunun en bariz kanıtı.

Bölgede uzun bir tarihî mirasa sahip Türkiye ise, bir yandan Irak Kürdistan Bölgesi yöneticileriyle yaptığı antlaşmalarla, diğer yandan Irak'ın egemenliğini ve bağımsızlığını sınırlandıran bazı çizgiler koyduğu askerî müdahaleleriyle Irak'ta nüfuzu olan bir aktör hâline gelmiştir. Suriye'de Türkler muhaliflerin kontrolündeki bölgelerde en büyük askerî güç oldu ve Türkiye'nin bu bölgelerdeki etkisi, yönetim, ekonomik ve hizmetler düzeyinde çok belirgin hâle geldi. Geçici hükümete bağlı dairelerde Suriye bayrağının yanı sıra Türk bayrağı da dalgalanıyor. Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı bölgelerini Türk valiler yönetiyor, iletişim, posta, bankalar, para, sağlık ve eğitim kurumları neredeyse tamamen Türk devletine bağlı. Mevcut gerçeklik, Türkiye'nin Suriye sahnesindeki en etkili güçler arasında olduğunu ve Suriye'de bugün bir çözümün başladığını varsayarsak, Türkiye'nin kırılğan Suriye bedeni üzerindeki jeopolitik ağırlığı nedeniyle bu etkinin on yıllarca ortadan kalkmayacağını gösteriyor.

Öte yandan İsrail, insanın Camp David, Vadi Arabe, Oslo veya Irak'ın işgali eşiğinde hayal ettiğinden çok daha fazla nüfuz sahibi oldu. İsrail Batılı müttefiklerinin

desteğiyle ördüğü ve teşvik ettiği ekonomik çıkarlar ağı üzerinden, Araplar ile İsrail arasındaki düşmanlığın sona erdiği, düşmanlığın İran ve Türkiye'ye kaydığı düşüncesini yaymak suretiyle Arap rejimlerinin yapısına nüfuz etti. Hâkim Arap rejimleri bu büyük İsrail zaferine katkıda bulundular, Filistinlilerin var olma hakkını nihai olarak ortadan kaldırmak için soykırım savaş politikasına ulaşana kadar sonu gelmez şekilde aşırı sağa kayan İsrail hükümetlerine normalleşmenin kapılarını ardına kadar açtılar. İsrail şu anda, çeyrek asır önce gaspçı bir varlık olarak kurulduğundan bu yana ahlaksızlığının zirvesinde. Tam Amerikan himayesi, sınırsız Avrupa desteği ve karşılıksız Arap normalleşmesi ile korunurken neden öyle olmasın ki!

Bizler şu an Lübnan'da yeni bir savaşın eşiğindedeyiz. Kuruluşundan itibaren en aşırı ve cani İsrail yönetiminin ilan ettiği "Katı Çıpa Operasyonu" hazırlıkları açıkça görülüyor. Bu oluşumu çevreleyen tehlikelerle başa çıkmak amacıyla İsrail doktrininde bir değişiklik söz konusu ve Ulusal Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü gibi hükümetin yüksek siyasi seviyeleriyle en fazla bağlantılı İsrail Araştırma Merkezleri artık bu eğilimi gizlemiyor. İşler Gazze ve Lübnan savaşı sonrası Suriye'nin güneyini rejimin ve İranlıların kontrolünden çıkarma düşüncesini desteklemeye evrilebilir. Bu bölge, günler geçtikte Lübnan'ın güneyi gibi İsrail için anahtarı Tahran'ın elinde potansiyel bir tehdit olacaktır.

Savaşlar bölge ülkelerinin çoğunu yeniden şekillendirdi. Savaşların ateşinin uzanmadığı yerler ise Arap Baharı devrimleri sonrası istihbarat baskı organları, yolsuzluk, sistematik yoksullaştırma ve geri dönen despotluk döngüsüne maruz kaldı. Kaos bölgenin adı oldu ve sakinlerinin hayalleri, büyük Arap ulusunu taşıyacak tek bir devlet inşa edecek kadar genişken güvenlik, bir öğün yemek ve bir bardak su ile sınırlı kaldı.

(*el-Arabi el-Cedid* gazetesi, Suriyeli yazar ve hukukçu, 17 Mart 2024)

GAZZE TRAJEDİSİ VE BİZLER MÜSLÜMAN MIYIZ?

Isam BEYUMİ

Otuz yıldan daha uzun bir süre önce büyük bir Arap ülkesindeki bir gazetede “Biz niçin Müslümanız?” başlıklı bir makale yayımlamıştım. O yazıda Müslümanlar olarak ne yapmamız gerektiğinden bahsetmiştim. Bugün hüznün ve kederle yazıyorum: Biz Müslüman mıyız? Yahut şöyle diyelim: Bizler gerçekten Müslüman mıyız?

Gerekeni yapmadığımız ortada. Otuz yıl bir vadide olduğumuz ve yapmamız gerekenin bu vadide olduğu açık. Ancak otuz yıl gösterdi ve doğruladı ki biz halklar olarak bizden ne istendiğini ve bunu başarmak için gerekenin ne olduğunu biliyoruz ama bizi engelleyen bir şey var. Bizler tedaviden habersiz değiliz ve tedaviyi reddetmiyoruz. Fakat tedaviden mahrumuz. “Biz” derken, medya, Facebook, Tiktok ve benzerlerinin tufanı altında gerçekleşen beyin yıkamanın “Holokost’undan” nispeten kurtulmuş kuşakları kastediyorum. Yeni kuşakların zaten “ayarları değiştirilmiş” görünüyor.

Otuz yıl, bizlerin çer çöp ümmeti, köpük ümmeti, toz ümmeti ve zayıflık ümmeti ya da bunlara benzer bir şey olduğumuz gerçeğini gözler önüne serdi. Bu süre zarfında “küresel sömürgeciler”, geçmişte işaret ettiğim “küfür endüstrisi” süreci kapsamında bizim değil de kendilerinin istediği bir ümmet imajı üzerinde son rötuşlarını yaptı. Otuz yıl önce ümmetin durumu kesinlikle iyi değildi ancak bugünkü durumu kesinlikle çok daha kötü; uçurum kenarında.

Ümmetin felaketleri birikti ve daha da kötüleşti. Her ülkede ve her toprak parçasında bir trajedimiz var. Bunun tek nedeni ümme-

tin hasta olması, hapsedilmesi, tedavisini ve kurtuluşunu bilmesine rağmen tıbbi ihmal adı altında tedaviden mahrum bırakılan hapisteki siyasi mahkûmlar gibi tedaviden mahrum bırakılması.

Hatta ümmet tıp terimiyle “klinik ölüm” aşamasına geçti. Ne ölüdür ne canlı. Son nefesini vermek için rahmet kurşunu veya kasap bıçağını bekleyen yüzü koyu uzanmış bir bedene dönüştü. Ama ne zamana ve nereye kadar böyle kalacak? Gardiyanlar hapisten veya duvarlarından kaçma girişimini olgunlaşmadan yok ederken ne zamana kadar! Tüm vatan kuşatma altındayken nereye kadar! Arap Baharı’nın çiçeklerinin meyve vermeden ve gerçek özgürlüğün kokularını almadan birer birer koparıldığını ve çiğnendiğini gördük.

Büyük vatan boyunca tüm ümmet için kardeş ülkeler arasında hayali sınırları ve dikenli telleri olan hapishaneler mevcut. Bireyler için duvarları ve dikenli telleri olan hapishaneler var. Duvarsız ve dikenli telleri olmayan ancak bir harekete dönüşmeden önce tutuklanan fikir hapishaneleri var. Uzun yıllar boyunca para alışverişi yasak, hiçbir rolü ve etkisi olmayan bir ümmet hâline geldik.

Çoğu âlim ve düşünür bizleri bu on yıllar boyunca çer çöp ümmeti olduğumuz düşüncesine değinmiş olmasına rağmen altı aydır süren Gazze’nin durumu ümmetin üzüntü verici tablosunu gösterdi, bedenini herkesin izlemesi, görmesi ve felaketin gerçekliğini bilmesi için sahnenin önüne koydu. Bu otuz yıl zarfında doğuda ve batıda Müslümanlara yönelik katliamlar, ümmetin katliama ha-

zır bedenine yeterince ışık tutmaya yetmedi.

Gazze’nin trajedisini, ümmetin kalbi olan biz Arapları, durumla hak ettiği şekilde ilgilenmek için yeterince uyandırmadı. Bu kayboluş ve yokluk bize zarar veren ve keza iyileştiren her şeyden gafil kıldı bizleri. Sadece kendisiyle meşgul bir sürü gibi yaşar hâle geldik. Bunun da nedeni Arap-Müslüman kolektif aklın eski zamanlardan beri ölmüş olması. Çünkü bu akıl, düşmanları tarafından yönetilen sınıflar ve kurumlarca kontrol edilir oldu. Hatta bu yokluk ve kayboluş bizi öyle bir noktaya getirdi ki fikri olarak İslâm dinine ait değiliz artık. İslâm bize boyun eğmemeyi, diz çökmeyi, zilleti ve batıl inançları reddetmemizi teşvik etmiştir hâlbuki.

Dini konularda başı çeken isimler sonrasında bu dinle alakası olmayan bir fıkıh/içtihat benimsediler. Örneğin ben bunu “yenilgi fıkıhı” olarak adlandırıyorum. Fetvalar statükoyu korumak, geri kalmışlığı, zayıflık ve fakirliği yasalastırmak için uyarlanıyor. Merhum Muhammed el-Gazali bu fetvaları çokça eleştirdi ve arkasında duranları sapkın olarak nitelendirdi. Yenilgi fıkıhı belki ileride tekrar ele alacağımız pek çok ayrıntı içermektedir.

(Katar gazetesi *Şark*, الشرق, 20 Mart 2024)

UKRAYNA VE GAZZE: ABD'NİN LİDERLİĞİ İÇİN TEHDİT

James ZOGBY

Ukrayna'daki askerî çatışmaların ve Gazze'deki savaşın, küresel ittifaklar ve ABD politikası üzerinde Vietnam ve Irak'taki savaşlardan daha dramatik etkileri yaşanıyor. Üstelik Amerikan güçlerinin her iki çekişmeye doğrudan katılımı olmadığı hâlde.

Vietnam'daki savaş, küresel ittifakların büyük ölçüde yerleştiği Soğuk Savaş'ın zirvesinde patlak verdi ve bu ittifaklarda önemli değişiklikler yaşanmadan son buldu. Ancak ABD içinde, Vietnam ve zorunlu askerlik konusundaki bölünmelerin kitlesel protestolar, daha geniş kapsamlı toplumsal hoşnutsuzluğun artmasına ve nihayetinde İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana hâkim olan kültürün çöküşüne katkıda bulundu.

Ortaya çıkan karşı kültür, tüm düzlemlerde iktidara meydan okuyan kültürel, sosyal ve siyasi bir dizi protesto hareketi içinde kendisini ifade etti. Vietnam'a yönelik şiddetli muhalefet Demokrat Parti'nin parçalanmasına sebebiyet verdi. Bu durum da 1968'de Demokratik Kongre'nin

yapılmasına yol açtı ve nihayetinde kongre Lyndon Johnson'ın başkanlığını devirdi.

11 Eylül sonrası dönemde Irak'a yönelik savaşın daha az yerel etkisi olmuştu. Can ve mal kaybına rağmen siyasi kültürü değiştirmede ve ulusal tartışmalar üzerinde de büyük etkisi olmadı. Amerikalıların çoğunluğu Afganistan ve Irak'ta başarısız ve maliyetli çabalardan sonra yeni savaşların patlak vermesinden endişe duyar hâle geldi. Ancak bizleri bu savaşlara sürükleyen yalanlar veya Amerikan güçlerinin veya istihbarat teşkilatlarının "terörle savaştaki" davranışları hakkında hiçbir sorgulama olmadı. Bir şey olduysa o da Irak savaşının kayıplarının uluslararası alanda hissedilmesiydi. Bush yönetiminin tek taraflı küstahça eğilimi Avrupalı bazı müttefiklerin isteksizliğinin sebebiydi ve başka ülkeleri ABD'nin zorlayıcı davranışlarını sorgulamaya sevk etti. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle elde ettiğimiz siyasi sermayeyi ve 11 Eylül'ün dehşetiyle birlikte bize duyulan sempatiyi heba ettik.

Hayranlık duyulan bir devlet olmak yerine ABD'ye korkutucu bir kabadayı devlet olarak bakılıyor artık. Mevcut şartlarda ise her ne kadar bu çözülmenin tohumları daha önce atılsa da Ukrayna ve Gazze'deki savaşlar ABD'nin küresel konumunu olumsuz etkiliyor. Afganistan ve Irak'taki başarısız maceraların verdiği zarar, Bush'tan Obama, Trump ve Biden'a kadar kaotik dış politika yaklaşımı ve adil bir İsrail-Filistin barışı için çalışmak yerine İsrail'in çıkarlarını sürekli gözetmemiz, tüm bunlar başka ülkelerin bize olan saygısını olumsuz etkiledi.

Tüm bunlar ayrıca Çin'in rolünün güçlenmesine ve başka ülkelerin küresel meselelerde ABD'den giderek bağımsızlaşmalarına katkıda bulunmuştur. ABD'nin Avrupalı müttefikleri, Rusya'nın Ukrayna'daki askerî operasyonu karşısında şoke oldular, ABD'nin Rusya'yı cezalandırmak ve Ukrayna'nın egemenliğini desteklemek için başını çektiği çabaları büyük ölçüde desteklerini ortaya koydular. NATO'nun genişlemesinde anlaşılabilir, ABD'nin Rusya'ya yönelik yaptırımlarını benimsediler ve Rus ithal mallarını boykot ettiler.

Ancak destek artık azalıyor. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron son olarak dış ilişkilerde ABD yönetimini takip etmeyi sürdürmenin akıllıca olup olmadığını sorguladı ve 7 NATO ülkesinde yaptığımız anket, her yerde çoğunluğun, ülkelerinin bu politikayı izlememeleri gerektiği konusunda hemfikir olduğu sonucunu ortaya koydu. ABD Kongresi'nin Ukrayna'ya yeni destek paketini geçirememesiyle birlikte bazı Avrupa ülkeleri verilen desteğin sürüp sürmeyeceği konusunda endişeli. Aynı zaman zarfında Rusya, ABD'nin başını çektiği ve Biden yönetiminin ülkeyi dize getireceğini düşündüğü yaptırımlara çözümler buldu. Rusya ABD yatırımlarına boyun eğmiş Çin ve İran'la, ABD diktelerinin ken-

di çıkarlarının önüne geçmesine izin vermek istemeyen dünyanın güney ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini güçlendirdi.

Biden yönetiminin İsrail'in Gazze'ye yönelik savaşını ele alış biçiminin ABD yönetimi üzerinde büyük etkisi oldu. İsrail, HAMAS'ın 7 Ekim'de yaptığı saldırıların akabinde Filistin halkına karşı acımasız bir saldırı başlatarak geniş kapsamlı desteği heba etti. ABD ateşkes için yapılan uluslararası çağrılar defalarca engelledi ve İsrail'e sivilleri koruması yönünde yaptığı cılız çağrılara rağmen, İsrail'in davranışlarının frenlenmesi amaçlı tedbirlere direndi. Bu da Amerika olarak bizleri dünyanın güneyinden ve birçok yakın Avrupalı müttefikimizden giderek daha fazla izole etti.

ABD'nin bu iki savaştaki rolüne ilişkin tepkiler farklılık arz etti. Cumhuriyetçilerden ve Demokratlardan büyük bir azınlık Ukrayna'nın daha fazla silahlandırılması için fon sağlanmasına karşı çıkarken İsrail'e verilen destek Cumhuriyetçilerin desteğini almakta ancak Demokratları bölmektedir.

ABD yönetiminin politikalarına muhalefetin Arap toplumunu da aştığı görülüyor. Şöyle ki Afrika kökenli ve ilerici Yahudi gençler de mücadeleye katılmıştır ve bu durum tıpkı 1968 yılındaki kongrenin sarstığı gibi bu yaz Chicago Demokratik Kongresi'nde kitlesel protestoların patlak verme ihtimalini yaratmıştır.

Sözün özü; ABD'nin dünyadaki liderliğinin altı oyulmakta, Ukrayna ve Gazze'deki müdahalelerimiz sebebiyle iç siyasi bütünlüğü parçalanmaktadır. Bu dönüşümlerin kökleri ABD'nin geçmişteki başarısızlıklarına dayansa da bu savaşlar dünyadaki konumumuzun ve politikalarımızın olumsuz gidişatını hızlandırmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

(BAE gazetesi *el-İttihad*, **الإتحاد** Lübnan asıllı Amerikalı akademisyen, 17 Mart 2024)

AKSA TUFANI GÖLGESİNDE İSLÂMÎ HAREKETLER VE GEREKLİ GÖZDEN GEÇİRME

Kasım KASİR

Bugün Arap ve İslâm dünyasındaki İslâmî hareketler, özellikle de Aksa Tufanı savaşı sonrası, Gazze Şeridi'ne yönelik savaşın ve tüm bölge ülkeleri -özellikle de Lübnan, Yemen, Irak ve uluslararası düzlem üzerindeki yansımaları gölgesinde yeni zorluklarla karşı karşıyadır.

Bu savaş İslâmî güçler ve hareketler için birçok soru işareti, sorun, paradoks ve görev ortaya koydu. Elbette savaşa katılan İslâmî direniş güçleri (HAMAS, İslâmî Cihad, Ensarullah, Lübnan'daki İslâmî direniş, Irak'taki Fecr Güçleri ve İslâmî direniş) olayın kalbinde yer almaktalar, doğrudan savaşı yürütmekteler, birçok görev ve zorluk içindeler ancak başka makalenin konusu olduğu için bu konuya burada değinmeyeceğiz.

Ancak geçen yüz yıl boyunca İslâmî hareketin tesisinde esaslı role sahip olan, farklı isimlerle çoğu İslâmî tecrübenin ve hareketlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunan büyük İslâmî hareketlere yoğunlaşacağız. Bu hareketler, 1928 yılında Mısır'da kurulan, tüm Arap ve İslâm dünyasına uza-

nan Müslüman Kardeşler Teşkilatı İhvan, 1950'li yıllarda Irak'ta kurulan, başka Arap ülkelerine uzanan ve ayrıca diaspora ülkelerinde yayılan Hizbu'd-Dava, 1953 yılında kurulan, Arap ve İslâm ülkelerinde, Orta Asya'da ve bazı diaspora ülkelerinde şubeleri bulunan Hizbu't-Tahrir. Her birinin farklı yaklaşımı olduğu için selefi, tarikat ve cihatçı akımlara, İran ve Türkiye deneyimlerine değinmeyeceğim.

Yalnız bu üç büyük İslâmî hareket geçen yüz yıl boyunca her ülkede farklı isimler alan birçok İslâmî hareket ve akımın fikrî ve siyasi referansını oluşturdu. İslâmî hükümetin, İslâmî yönetimin veya hilafetin kurulmasını öneriyorlardı. Bir kısmı iktidar oldu veya farklı şekillerde yönetime ve parlamentoya katıldı, çeşitli siyasi deneyimler yaşadı, iktidara geldi ve başarısız oldu.

Peki, bu büyük İslâmî hareketlerin gerçeği ve bugün karşılaştıkları zorluklar neler?

1- İhvan Hareketi: Arap ve İslâm dünyasındaki en büyük ve en yaygın İslâmî harekettir. Dünyadaki çoğu İslâmî hareket üzerin-

de etkisi oldu. Karşılaştığı tüm zulüm, baskı, çeşitli gelişmeler ve girdiği çekişmelere rağmen Arap ve İslâm dünyasında yayıldı, birçok uluslararası kurum kurdu ve geçen son on yılda birçok Arap ülkesinde iktidara geldi. Ayrıca Pakistan, Malezya, Endonezya ve Türkiye gibi büyük İslâm ülkelerinde etkili oldu.

Ancak bu hareket, bugün merkez lider kadrosunun Mısır'da hapisanelerde bulunması, birçok Arap ülkesinde maruz kaldığı büyük hamleler yanı sıra birçok Arap ülkesinde iktidardaki başarısızlıkları, bazı iç anlaşmazlıklar ve bölünmeler nedeniyle büyük bir krizle karşı karşıya. Bu da kendi deneyimini kapsamlı bir gözden geçirmeye, gelecek vizyonunu ve bu farklı sorunlarla nasıl başa çıkacağını belirlemeye zorluyor.

Belli başlı liderlerinin cezaevlerinde olmasının bugün bu gözden geçirmenin önünde bir engel oluşturmasıyla birlikte bu durum hareketin dünyanın dört bir yanına yayılmış liderlerinin -özellikle de bugün Gazze savaşı ve İhvan'ın bir ürünü olan HAMAS'ın savaşta oynadığı büyük rol sonrası- yeni bir kurtarma ve eylem vizyonu belirlemesine engel değildir.

Ayrıca dünyadaki İhvan hareketlerinin Gazze'de savaşı kollamadaki rol, daha fazla aktif ve etkin olmayı gerektirmektedir. Zira bu savaş dünyada İslâmî akımlara ve İslâm düşüncesine güveni yeniden tesis etmiştir.

2- Hizbu'd-Dava (İslâmî Dava Partisi): Irak'ta kurulmasına rağmen birçok Arap ve İslâm

ülkesinde ve dünyada yayıldı. Liderleri ve düşünürleri farklı ülkelerden oldu. İhvan ve Hizbu't-Tahrir deneyimlerinden istifade etti, 1960'lı ve 1970'li yıllarda geniş bir yayılma gerçekleştirdi.

Lübnan'daki esaslı üyelerinin Hizbullah ve İslâmî direnişin kurulmasında temel rolleri oldu ancak Hizbu'd-Dava İran'daki İslâm devrimi başarısı ve sonrasında Saddam Hüseyin rejiminin yıkılması ardından bir Irak partisine dönüştü, temel ilgisi Irak'ta yönetime katılmak oldu, büyük İslâmî meselelere gereken ilgiyi göstermedi. Ayrıca kurucu entelektüel rolü geriledi, yönetim, yolsuzluk, Irak'ın iç krizleri ve sorunlarına gömüldü.

Bugün parti fikri ve siyasi rolünü tekrar kazanmaya, bölgedeki büyük sorunlara önem vermeye çalışıyor ancak bu da partinin iktidardaki deneyimi ve işlediği hataları kapsamlı bir gözden geçirmeyi gerektiriyor. Keza fikri ve siyasi projesine dair yeni bir vizyon belirlemelidir. Bugün çabasını verdiği öncelikler bunlardır. Keza Gazze'deki savaşın ve tüm bölgedeki yansımaları ışığında Filistin davasının sahiplenilmesinde etkin bir varlık göstermeye çalışıyor. Ayrıca partinin İslâmî, milliyetçi ve solcu hareketlerle ilişkisi bugün özgürlük ve direniş hareketi içindeki rolü ve konumu etrafında yeni bir vizyon çizmek için etkinleştirilmeli ve gözden geçirilmelidir.

3- Hizbu't-Tahrir: Arap ve İslâm dünyasından Orta Asya'ya kadar elde ettiği yayılmaya ve çağrısını yaptığı hilafet düşüncesinin yay-

gınlaşmasına rağmen çabasını verdiği hedefleri gerçekleştirilmedi başarısız oldu. Sebep ise yaşadığı fikri ve siyasi donukluk yanı sıra bazen gizli çalışmak zorunda kalması, liderlerinin siyasi ve fikri gerçeklik dışında doğrudan bir nüfuzunun olmamasıdır.

Bugün bu nüfuzun varlığı bildiriler yayımlamak ve tutum açıklamakla sınırlı kalıyor, bazen Filistin'in desteklenmesi, Arap ve İslâm ordularının harekete geçmesi amacıyla gösteriler düzenlenmesi yahut çevrim içi veya yüz yüze konferanslar düzenlenmesi ile ve Arap ve İslâm dünyasının sorunlarına çözüm bulmak için hilafetin kurulmasını beklemekle yetiniliyor.

Hizbu't-Tahrir, kendi yürüyüşüne ve pratik ne sonuçlar elde ettiğine dair bir pratik gözden geçirme yapmaksızın eski fikri ve siyasi söylemlerini tekrarlıyor hâlâ. Bugün Filistin'de yaşananlar karşısında tutumlar, bildiriler ve bazı halk hareketleri dışında hiçbir pratik veya saha hareketlenmesi yoktur. Bu deneyim kapsamlı bir gözden geçirmeyi, uluslararası ve bölgesel gelişmeler etrafında yeni bir vizyon belirlemeyi gerektirmektedir.

Bunlar günümüzde İslâmî hareketlerin ve akımların karşılaştığı zorlukların örnekleri olup yeni ve kapsamlı değerlendirmeleri gerekli kılmaktadır. Bugün Arap, İslâmî ve uluslararası gerçeklik bu yeniden değerlendirmeye, değişimlerden istifade eden ve dünyada kapıları yeni bir role açan yeni bir İslâmî projeye ihtiyaç duymaktadır.

Filistin bugün hepimizi, vizyonumuzu, fikirlerimizi ve rolümüzü geliştirmeye çağırılmaktadır. Peki, mesajı alacak mıyız yoksa siyasi, partizan ve mezhepçi anlaşmazlıklara boğulmayı sürdüreceğiz ve geçmişin esiri mi olacağız?

(arabi21.com , Lübnanlı yazar, 20 Mart 2024)

Arap dünyası mediasından derleyerek ORTADOĞU'dan sayfasını hazırlayan ve tercüme eden Halil Çelik.

AKSA TUFANI DİRENİŞİ İLE ORUCUN DİRİLİŞ MUCİZESİ

ALAADDİN YURDERİ

İslâm dünyasının bir “diriliş” merkezi olarak, kuvvetli bir ümidin coğrafyası olarak görülüp değerlendirilmesi, İslâm ümmetinin yeniden kendisini bulması için, her şeyden önce, Sezai Karakoç’un deyişiyle: “İslâm “aydını” [entelektüel]’in gelmesi, onun gelmesi için de, bir *düşünce dirilişi* şarttır. “Düşünce de diriliş olmaksızın inançta diriliş gelişemez. İnanışta diriliş olmaksızın da duyuştta, duyarlılıkta, yani sanat ve edebiyatta diriliş başlayamaz.”¹ Düşmanı kahreden Akşa Tufanı diriliş ve direniş, bu satırlar bağlamında Batılı düşüncenin şeytani kurum/kuram ve kuruluşların yüzlerindeki maskeyi düşürerek, Müslüman aklında bir yeniden dirilişin fitilini ateşlemiştir.

ÜMMETİN YENİ BİR DİRİLİŞİ AKSA TUFANI

İzzet yurdu Gazzeli mücahitlerden oluşan İzzeddin el-Kassam Tugayları’nın gerçekleştirdiği Akşa Tufanı ile birlikte Gazze’de 7 Ekim 2023’ten bu yana bütün alçaklığıyla terörün dik âlâsını sürdüren İsrail’in gerçekleştirdiği bir soykırım var. Dünyanın hemen hemen her noktasında kalabalık kitleler tarafından meydanlarda ve birçok mecrada bu soykırımın failleri olan ABD-İsrail lanetlenmektedir. Entelektüellerimizin görevi de nerede olursa olsun, fırsat bulduğu her platformda, ulaşabildiği her türlü iletişim mecralarıyla yayılmacı, ırkçı, terörist emperyalist siyasi Siyonizm’i kınamak, İsrail saldırganlığına karşı direnişin arkasında saf tutmaktır.

Filistinlilere yönelik hâlen devam eden bu kahredici soykırım karşısında insanlığın vicdanı olması gereken entelektüeller, şeytani dürtü kuramı şovenist milliyetçiliğin imtiyazını sorgulayabilecek donanımları ile hakikati haykırın

güçlü bir dilin müellifleri olmaları gerekirken, açıktan açığa zalimlerin yanında saf tutarak küresel ifsad ideolojisi ABD ve İsrail’in ahlaksız siyasetlerine/vahşetlerine desteklerini sunmaktadırlar. Maalesef İslâm ülkeleri entelektüellerinden de zaman zaman bu kadroya katılanlar az olmakla birlikte suskunluğu tercih edenlerin sayısı bir hayli fazladır. Entelektüellerde yaşanan hayal kırıklığı, acizlik ve sessizlik hâlleri yanında, her şeye rağmen tüm İslâm ümmetinin ortak davası olan Filistin davasına sahip çıkarak, içimizi serinleten az sayıda da olsa vicdanlı entelektüellerin varlığı ve güçlü sesleri bizi sevindirmektedir.

Muhammed Abid el-Câbiri Filistin topraklarını işgale karşı savunan/savaşan kutlu direniş için “İşgal altındaki Filistin topraklarında yaşıyor olsaydım işgale karşı daha fazla direnmeyi sürdürürdüm. İşgale karşı daha fazla direniş göstermek, dost-düşman, uzak-yakın herkesin ‘terör’ diye adlandırdıkları bu gerçeğin aslında bir ‘direniş’ olduğunun farkına varmasının tek yoludur.”² der.

Filistin davasının entelektüel vicdanı olanlardan bir diğeri de Taha Abdurrahman’dır. Akşa Tufanı direniş ile ilgili olarak: “Keşke genç olsaydım ve onlarla [Siyonistlerle] savaşabilseydim!” temennisisiyle dikkatleri üzerine çeken Taha Abdurrahman’a göre “Akşa Tufanı [direniş], ...ümmetin yeni bir diriliş ve insan için yeni bir doğum anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Akşa Tufanı, İsrail’in dayattığı köleleştirilen değerlerin yayıldığı bir ortamda insanın özgürlüğünü aradığı yeni bir değerler manzumesi anlamına geldiği gibi sapkın değerlerin kabul edildiği bir gerçeklikte fitratını gözden geçirdiği yeni şartlar anlamı da taşımaktadır.

1 Sezai Karakoç, *İslamın Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1979. s. 23.

2 Hasan Hanefi-Muhammed Abid el-Câbiri, *Doğu-Batı Tartışmaları*, Mana Yayınları, İstanbul, 2014, s. 148.

Filistin direnişi... hayret verici eylemler sonucunda oluşan ve oluşacak olan yansımalarıyla insanlığı nura doğru yönlendiriyor. Bu durum, rasyonel olarak sürekli emek vermenin ve insanlık ve İslâm tarihinde yenilenebilir enerjinin [gücün] üretken bir mirasıdır. Sayıları az da olsa bu direniş, emanetin en büyüğü ve asil bir iradenin tezahürüdür. Çünkü bu direniş erleri ilahî sıfatlar üzerine değerleri yeniden tesis ettikleri gibi İslâm'ı kutsal yapısı üzerine yeniden kurup ilahî yakınlık ruhunu yeniden oluşturmuşlardır. Ümmetin bugünü ve yarını direnişin ayakta kalmasına bağlıdır ve -Allah korusun- yenilgisi de ümmetin yok oluşu anlamına gelecektir.

Bugün ümmetimizin medeniyet inşasına ve insanlığın yenilenmesine katkıda bulunabilmesinin tek yolu cihattır ve bu katkının gün ışığına çıkması için milletin bir kısmının bu konuda sorumluluk taşımaması ve bu kutlu vazifeyi ifa etmesi gerekmektedir. Bilinçli Filistin direnişçisi bu emaneti maharetle taşımak için ayağa kalktı ve o bu sorumluluğu en güzel biçimde üstlendi, bunu en iyi şekilde taşıdı, en iyi şekilde yerine getirdi. Aslında o, bu zamanda benzeri olmayan bir hareketin temsilcisidir.

DİRENİŞ POLİTİK DEĞİL VAROLUŞSAL BİR EYLEMDİR

Yani direniş olmadan, cihat olmadan varoluşun, hayatın hiçbir anlamı yok. Çünkü varoluş ve yaşam ancak direniş eyleminin kendisinden kazanılabilir. Direniş eylemi tüm insani yetenekleri harekete geçirir ve bir araya getirir: işitme, görme, akıl ve tüm insan duyuları birlikte harekete geçer. Direnişe özgü hiçbir organ veya algı yoktur. Cihat, bir yetinin durduğu ya da bir yetinin hâkimiyetine girdiği bir eylem değil, bütün yetileri kullanan bir iradedir ve onun sayesinde kişi hakikatte şekillenir.

Direniş ve cihat bu anlamda Allah'ın direnişçilere verdiği hayat iksiridir ve o olmadan ölüm ve yok oluştan başka bir şey olmaz. Nitekim ayet-i kerimede "*Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'ın ve Resûlü'nün çağrısına uyun.*"³ buyurularak bu duruma işaret edilmektedir. İmkânsızlık ve yetersizlik gerekçelerini ve bahaneleri bir kenara bırakıp bu kutlu mücadeleyi başlatan di-

renişçileri, ihaneti kabul eden, hayal kırıklığına uğramaya alışmış diğer tüm insanlardan ayıran özellik de budur. Çünkü zilleti tercih eden kişi canlı olsa da ölüye benzer."⁴

ORUÇ VE DİRİLİŞ

Diriliş kavram ve metaforuyla fikir dünyamızda tartışılmaz bir şekilde yer alan Sezai Karakoç'un uzun sürecek bir yargılamanın da konusu olacak *İslâm'ın Dirilişi*⁵ kitabı, bir dirilişi müjdelemekte, konumlandırmakta ancak müjdenin bedeli olarak bir sorumluluk çağrısı da ihtiva etmektedir. Bu kitabın mesajı oldukça açıktır: "İslâm'ın dirilişi deyimiyile şüphe yok ki İslâm halklarının dirilişini söylemek istiyoruz. Yoksa İslâm prensiplerinin değil. Çünkü: İslâm prensipleri hiçbir zaman ölmemiştir ve ölmez, her zaman için dipdiridir, ezeli ve ebedidir."⁶

Merhum Karakoç, düşünce, kültür ve sanatta, kısacası hayatın bütün katmanlarında diriliş yanında, inançta ve ibadette diriliş ile İslâm halklarının içinde buldukları krizi aşabileceklerini yine bir diriliş coşkusu ve kararlılığıyla savunur. İslâm halklarının dirilişini her yıl bir mucize gibi gelen bir medeniyet, şuurlandırılan bir armağan, bir peygamber armağanı, bir diriliş mucizesi, fesadın istilasına uğramış "Kudüs'ü kurtaracak, Kudüs'ü miracına kavuşturacak bir diriliş saati. ...ve daha nice İslâm ülkesini kurtarma şuurunun belirlediği, hamlesinin başladığı saat"⁷ olarak orucu bir diriliş/kıyrdanış/kalkış saati olarak imlemektedir. Devamla: "Oruç diyorsam, bunu dar ve ıstılah anlamından ibaret olarak almayınız. Onu çevreleyen, besleyen ve geliştiren hayatı da kastediyorum bu kelimelerle"⁸ diyerek çağımız Müslümanının tek varoluş şartını, Kur'ân, namaz ve oruçta dirilen bir İslâm insanı olmakta görür. Devamında: "Orucun getirdiği yorumla dünyayı ve tarihi yeniden yorumlamak, zaptetmek, fethetmek, kurmak ve inşa etmek zorundadır çağımızın

4 İDEA, *İslâm Düşünce Enstitüsü Aylık*, sayı: 4, Aralık 2023, s. 28-29.

5 Sezai Karakoç, *İslâm'ın Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1979.

6 Akt. Ahmet Çiğdem, *Sadakat Güzergâhu*, Vulgus Yayınları, Ankara, 2023, s. 30-31

7 Sezai Karakoç, *Samanyolunda Ziyafet*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2020, s. 52.

8 Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2019, s. 37.

3 8/Enfâl, 24.

Müslümanı. Oruç bize bu misyonu yüklüyor. Oruç bize bu mesajla geliyor. Orucun ışığı, suyu, bereketi ve mantığıyla kurulmayacak bir dünya yıkılacak, taş taş üstüne kalmamacasına çökecek demektir. Oruçta dirilmeyen insan, kör ve zalim bir madde akıntısında can verecek, hem de bildiğimiz ölüme bile hasret çeke çeke ölecek demektir.”⁹

Sezai Karakoç, “Oruç ve Diriliş” başlıklı yazısında “Ölüme doğru koştuğu bu son çağlarda İslâm toplumu tam ölmemişse ve hâlâ yaşıyorsa bunu gelip gelip dirilten ramazanlara borçludur geniş ölçüde. Ve bir gün tam dirilecekse bu da yine bir ramazanda başlayacaktır, ramazanlarla başlayacaktır.”¹⁰ “İslâm dünyasının ruh kanına susamış düşman çok şuurulu, çok planlı ve çok hızlıdır. Zaman az, ödev büyük. Her Müslüman atlılarından biri gibi ya Oruç Atlısının, ya Namaz Atlısının, ya Cihad Atlısının arkasında görev safında yerini almalıdır...”¹¹

Sezai Karakoç’un diriliş fikri etrafında yazılmış her cümlesinde, ümmetin karşı karşıya olduğu büyük olaylara karşı sorumluluk anlayışı belirgindir. “Mademki oruç, sırrını yalnız bizim bilebileceğimiz, tekniğini bizim kavrayabileceğimiz, 20. yüzyılı bile karşısında dilsiz bırakan bir gayb silahu ve yardımcı melek ordusu, bir ruh yemişi, bir gök armağanı gibi geliyor, zayıfın zayıfı olduğumuz bu çağda, ondan sonuna kadar faydalanmamız, onu tepeden tırnağa kuşanmamız, hakikat düğününün güveyileri olarak onunla donanmamız gerekmez mi? ...Orucu yaşayarak ölümü yenen bir göğdeyle göğdelenen bir oruç insanı, orucun adamı olmak gerekmez mi?”¹²

Filistin/Gazze’de Siyonist çeteler insanlık dışı eylemleriyle tüm Müslümanlara meydan okumaktadırlar. Bu vurdumduymaz habis urlara karşı, Aliya İzzetbegoviç’in ifadesiyle tek bir çözüm yolu kalıyor: “Mücadeleyi [direnişi/cihadı], verdiği kurbanların sayısını umursamadan işgal ettikleri toprağın her karışını teslim edene kadar [zalimleri kahredici bir direnişle] sürdürmek, daha geniş alanlara yaymak ve süresini

9 Sezai Karakoç, *Samanyolunda Ziyafet*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2020, s. 56

10 Sezai Karakoç, *age.*, s. 82.

11 Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2020, s. 39

12 Sezai Karakoç, *Samanyolunda Ziyafet*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2020, s. 56.

İslâm’ın dirilişi deyimiyle şüphe yok ki İslâm halklarının dirilişini söylemek istiyoruz. Yoksa İslâm prensiplerinin değil. Çünkü: İslâm prensipleri hiçbir zaman ölmemiştir ve ölmez, her zaman için dipdiridir, ezeli ve ebedîdir.

günlerce gerekirse yıllarca uzatmak, Filistinli kardeşlerimizin haklarını tehlikeye sokacak herhangi bir anlaşma veya uzlaşma hainlik anlamına gelir. Bu, dünyamızın temelinde yatan ahlak [adalet] sistemini yerle bir edebilir.”¹³

Aksa Tufanı Direnişi sayesinde düşünce ve kültürün, görev ve dürüstlüğü tanıyan yeniden yapılacak ve onunla zihin yenilenecek, ruh uyanacak ve gelecek onunla inşa edilecektir. Arzın fesatçıları Siyonist barbarların saldırılarına karşı koyan büyük bir davanın yükünü sırtlamış, güveni ve coşkuyu içlerinde taşıyan diriliş ve direniş erleri, İslâm’ı kutsal yapısı üzerine yeniden kurup ilahî yakınlık ruhunu yeniden oluşturmuşlardır. Ümmetin bugünü ve yarını dirilişle beraber direnişin ayakta kalmasına bağlıdır. Bu bağlamda Filistin meselesi bir izzet-i nefis ve şeref meselesidir. İman ve akide problemidir ve ölüm kalım savaşıdır.

Kur’ân’ı her sene bize getiren vahiy iklimi/mektebi Ramazan ayında, diriliş fikri etrafında ümmetin karşı karşıya olduğu olaylar ve son olarak hâlen Gazze’de yaşanan insanlık dışı Siyonist habisliğe karşı Filistinli kardeşlerimize karşı olan sorumluluk anlayışımızı daha da belirginleştirip Kudüs kurtulana kadar tüm gücümüzle çalışmalıyız.

Müslümanların dirilişi asla ölmeyecektir. İslâm düşmanları saldırdıkça İslâmî direniş daha da güçlenecektir. Bize düşen İslâmî toplumu “diriliş düşüncesi” etrafında dik bir duruşu sergilemesi için bilinçlendirmektir. Peygamberler diyarında ve İsrâ yurdunda cihat ve ribat devam etmektedir. Allah vaadini tamamlayıp zaferi Müslümanlara verinceye kadar devam edecektir.

13 Aliya İzzetbegoviç, *İslâm Deklarasyonu*, Yarın Yayınları, İstanbul, 2016, s. 104-105

FUTBOL KADİFE DARBE SÜRECİNDE YENİ BİR AŞAMA: 31 MART 2024 MAHALLİ SEÇİMLER AŞAMASI-1

— BURHANETTİN CAN —

Kadife darbeler, seçim endeksli, dış destekli, *gayrimemnunların ittifakına* ve gerilime dayalı, seçim öncesi, esnası ve sonrasında sokak hâkimiyeti kurarak ve genellikle *yumuşak güç* (soft power) kullanarak -zaman zaman özel amaçla sert güç kullanılmaktadır- bürokratlar ve STK'lar aracılığıyla siyasi iktidarları düşürmeyi hedefleyen yeni bir darbe türüdür.¹ Kadife darbeler, o ülkenin yerli görünümlü sivil toplum örgütlerinin önderliğinde, kitle hareketi ile yönetimleri *değiştirme/devirme sanatı* olarak tanımlanabilir.

Taksim kadife darbe süreci, 7 Haziran 2015 seçimlerinde AK Parti'nin tek başına iktidar olmasını engellemiştir. Boğaziçi kadife darbe süreci ise 14 Mayıs 2023 seçimlerinde başarılı olmuş, Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı olmasını ilk turda engellemiş; AK Parti'nin %8 civarında oy ve 30 civarında milletvekili kaybına sebep olmuştur. Türkiye, 31 Mart'ta mahalli idareler genel seçimlerine giderken Riyad'da futbol üzerinden başlatılan ve *futbol kadife darbe süreci* diye isimlendirdiğimiz süreç (6. nesil kadife darbe süreci), Taksim ve Boğaziçi kadife darbe süreçlerine benzer bir şekilde, Trabzon'da oynanan TS-FB maçı üzerinden yeni bir aşamaya taşınmıştır. Sahada meydana gelen olaylar, tam bir provokasyon olup 31 Mart 2024 seçimlerini doğrudan etkilemek amaçlıydı. Taksim kadife darbe sürecinde FB otobüsünün kurşunlanması ne idiyse, hangi amaçla kullanılmış ise Trab-

zonspor-Fenerbahçe futbol maçındaki olaylar aynı amaç için kullanılmıştır. Özgür Özel'in Trabzon'daki seçim konvoyu aynı amaç için taşlanmış olabilir.

Alt bölümde sıraladığımız olaylar zinciri, 31 Mart mahalli idareler genel seçimlerini çok açık bir şekilde etkilemiş ve şekillendirmiştir. Bu seçimlerde futbol kadife darbe süreci 2028 seçimleri ya da erken seçim için gerekli altyapıyı oluşturarak çok önemli bir mevzi kazanmıştır. Cumhur İttifakı mahalli seçimlerde ciddi bir yenilgi almıştır. Umarız ki gerek kazanan ve gerekse kaybedenler özeleştirilerini yapar, ülkenin menfaati için bugüne kadar yaptıkları hatalardan vazgeçer, toplumsal barışı sağlarlar. Bu yazı serisinde futbol kadife darbe sürecinin mahalli seçimler aşaması ele alınıp değerlendirilecektir.

31 MART 2024 MAHALLİ İDARELER GENEL SEÇİM SONUÇLARI

31 Mart 2024 mahalli idareler genel seçimi, son 20 yılın alışlagelmiş beklentilerinin tersine herkesin ders alması gereken bir tablo ortaya koymuştur. Bu seçimlerde Cumhur İttifakı (AK Parti+MHP) ciddi bir seçim mağlubiyeti almış; buna karşılık görünürde CHP, gerçekte ise "Kent İttifakı"/"Türkiye İttifakı" (CHP+DEM+TİP+...) büyük bir başarı göstermiştir. Cumhur İttifakı'nın PKK ve DEM Parti üzerinden CHP'ye karşı yürüttükleri psikolojik harekât, CHP kadroları tarafından görünmeyen ittifak inşa edilerek etkisizleştirilmiştir. Bu konu özel olarak ayrıca ele alınıp değerlendirilecektir.

¹ G. Sharp, *Diktatörlükten Demokrasiye Kurtuluş İçin Teorik Bir Çerçeve*, ABD, The Albert Einstein Enstitüsü, 4. baskı, May. 2010, s. 10-16.

Bu seçimin en bariz özelliklerinden biri, seçime katılma oranında önceki seçimlere göre ciddi bir düşüşün yaşanmasıdır. (Tablo 1). Tablodan görülebileceği gibi 2019 yerel seçimlerine göre, 2024 yerel seçimlerine katılım oranı yaklaşık %6,28 oranında azalmıştır. Bunun yanı sıra dikkat çeken çok önemli bir diğer nokta da yerel seçimlere katılmayan ve geçersiz oy kullananların sayısının yaklaşık 15,5 milyon civarında (toplam seçmenin yaklaşık %25'i) oluşmasıdır.² Ayrıca bu durumun ayrıntılı bir şekilde analiz edilerek değerlendirilmesi ve gerekli derslerin çıkarılması gerekir.

	Mahalli İdareler Seçimleri		2024-2019 Farkı*
	2019	2024	
Seçmen Sayısı	57.093.410	61.430.934	+4.337.524
Kullanılan Oy Sayısı	48.340.191	48.153.788	-186.403
Katılım Oranı (%)	84,67	78,39	-6,28
Geçerli Oy Sayısı	46.431.746	45.961.211	-470.535
Geçerli Oy Oranı (%)	96,05	95,45	-0,61

* + artışı, - azalışı göstermektedir.

Tablo 1: 2019 ve 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimlerine Katılım Oranı

² Sertuğ Çiçek, "31 Mart 2024 ve 2019 Seçimlerinin 81 İlde Karşılaştırmalı Tablolara Analizi", <https://t24.com.tr>.

2019 ve 2024 mahalli idareler genel seçim sonuçlarını mukayese ettiğimizde CHP'nin başarı gösterdiği, buna karşılık AK Parti'nin gerekli başarıyı gösteremediği görülmektedir (Tablo 2). AK Parti oylarında yaklaşık 4 milyon 27 bin oy kaybı (%8,84); CHP'nin oylarında ise yaklaşık 3 milyon 36 bin oy artışı (%7,62) meydana gelmiştir. MHP ile bir seçim ittifakı yapılmasına rağmen böyle bir oy kaybı yaşanmasının sebepleri ayrıntılı bir şekilde analiz edilmelidir.

Muhtemelen AK Parti tabanında meydana gelen küskünler, kırgınlar kesimi ya seçime gitmemiş ya da diğer partilere, muhtemelen Yeniden Refah Partisi'ne (YRP) oy vermiştir. Tablo 2'de de görülebileceği gibi en fazla oy kaybına uğrayan diğer partiler İYİ Parti (1,7 milyon) ve MHP'dir (1,1 milyon). Bu durumda geçmiş seçimlerde yükselen milliyetçilik dalgasına ilişkin oyların bu seçimde nereye gittiği sorgulanmalıdır.

2024 mahalli seçimlerinin en başarılı partisi CHP, 3.36 milyon oy artışı yakalamıştır. Mayıs 2023 seçimlerinde Cumhur İttifakı'nın bir üyesi olan YRP, 2.845 milyon oy alarak büyük bir sürpriz yaparak 2024 mahalli idareler genel seçimlerinde üçüncü sıraya gelip oturmuştur.

Partiler	Mahalli Seçimler				2024-2019 Farkı*	
	2019		2024		Oy sayısı	Oy Oranı (%)
	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)		
CHP	13.983.783	30,12	17.345.876	37,74	3.362.138	7,62
AK Parti	20.583.896	44,33	16.313.661	35,49	-4.270.235	-8,84
YRP	0,0	0,0	2.284.553	6,19	2.284.553	6,19
DEM Parti	1.970.379	4,24	2.609.802	5,68	639.423	1,43
MHP	3.394.366	7,31	2.290.643	4,98	-1.103.723	-2,33
İYİ Parti	3.459.491	7,45	1.734.406	3,77	-1.725.085	-3,68
Diğer	3.039.876	6,55	2.821.270	6,14	-216.606	-0,41
Toplam	46.431.747	100	45.961.212	100	-470.535	-1,01

* - Azalmayı göstermektedir.

Tablo 2: 2019 ve 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Partilerin Oy Dağılımı

Muhtemelen AK Parti kırımları tepki olarak YRP'ye oy vermişlerdir. Diğer sürpriz başarıyı ise "Kent İttifakı"/"Türkiye İttifakı" kapsamında CHP ile gizli ittifak kuran DEM Parti göstermiştir; oylarını 2019 seçimlerine göre 639 bin artırmıştır (Tablo 2).

Bu oy artışı, belediye başkanlık sayısı ile belediye meclisi üyeliklerini ciddi bir şekilde etkilemiş ve CHP bu bağlamda büyük bir başarı ortaya koymuştur (Tablo 3). 2019 mahalli idareler seçimine nazaran 14 belediye başkanlığı kazanırken; AK Parti 15 belediye başkanlığı kaybetmiştir. Dikkat çekici olan YRP'nin 2 belediye başkanlığı kazanmasıdır.

Partiler	İl Belediye Başkanlıkları Sayısı		Fark*
	2019	2024	
CHP	21	35	14
AK Parti	39	24	-15
YRP	0	2	2
DEM Parti	8	10	2
MHP	11	8	-3
İYİ Parti	0	1	1
BBP	0	1	1
TKP	1	0	-1
BAĞIMSIZ	1	0	-1
Toplam	81	81	

* - Azalmayı gösteriyor

Tablo 3: 2019 ve 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Partilerin Belediye Başkanlıkları Sayısı

2024 seçimlerinde CHP, 2019 seçimlerine göre 3 büyükşehir belediye başkanlığı daha kazanır-

ken AK Parti 3 büyükşehir belediye başkanlığını kaybetmiştir (Tablo 4).

Partiler	Büyükşehir Belediye Başkanlıkları Sayısı		Fark*
	2019	2024	
CHP	11	14	3
AK Parti	15	12	-3
YRP	0	1	1
DEM Parti	3	3	0
MHP	1	0	-1
İYİ Parti	0	0	0
BBP	0	0	0
TKP	0	0	0
Bağımsız	0	0	0
Toplam	30	30	0

* Azalmayı Gösteriyor

Tablo 4: 2019 ve 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Partilerin Büyükşehir Belediye Başkanlıkları Sayısı

AK Parti-MHP ittifakı açık aleni bir şekilde ortaya konurken, CHP-DEM ve TİP ittifakı açık bir şekilde ortaya konmamıştır. "Kent uzlaşısı" adı altında halka dayalı bir ittifak inşa edilmiştir. Bu ittifakın etkin olabilmesi için de Güneydoğu hariç diğer bölgelerde DEM Parti güçlü adaylar göstermemiştir. Selahattin Demirtaş'ın eşi Başak Demirtaş'ın İstanbul büyükşehir başkan aday adaylığından çekilmesi bu amaçla gerçekleştirilmiştir.

AK Parti kırımları-küskünleri ya oy vermeye gitmedi ya da diğer partilere muhtemelen de

YRP'ye oy vermişlerdir. İl bazında oy dağılımı göz önüne alındığında YRP; Konya, Kayseri, Kahramanmaraş, Elâzığ ve Rize'de yaklaşık %20 ile %34 arasında oy alırken; Trabzon, Samsun, Bingöl, Adıyaman, Çorum, Gaziantep, Sakarya, Erzurum gibi illerde %10'un üzerinde oy aldığı görülmektedir.³ AK Parti'nin 4,2 milyonluk oy kaybının önemli bir kısmının YRP'ye gitmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Özgür Özel'in "CHP %25 bariyerini kırdı geçti," demesi gerçeği yansıtmamaktadır. Alınan reyler bir gizli ittifakın reyleridir. Ne kadar kalıcı olacağını zaman gösterecektir.

31 Mart 2024 mahalli idareler genel seçimlerini gerçek boyutları ile analiz edebilmek için dört temel dinamiği göz önüne almamız gerekir: 1. İç dinamikler, 2. Bölgesel dinamikler, 3. Küresel dinamikler, 4. İlahi irade. Bu dört temel dinamik kapsamında olaylar gerçekleşmektedir. İç ve dış dinamiklerin arakesiti/kavşak noktası her iki dinamiğin menfaatine olup barış dönemidir. Kavşaktan ayrılma iç ve dış dinamikler arasındaki mücadeleyi/kavgayı kaçınılmaz kılar. O nedenle Hz. Peygamber (s.); "Ey insanlar! Sizler sulh ve sükûnet devrindesiniz. Öyleyse, gelecekteki mücadeleler için hazırlanın, sulh ise yakında miadı dolacak bir hazırlanma devresidir. Karanlık geceler gibi işler karıştığı zaman Kur'ân-ı Kerim'e sarılınz. Çünkü o, düşmanlarının yenilmeyen hasmıdır." buyurmuştur.⁴

31 Mart 2024 mahalli idareler seçimlerine doğru gelinirken pek çok olay vuku bulmuştur. Bu olayların meydana gelme sebepleri ve etkenleri farklı olmakla birlikte kadife darbeci kadro bu olayları kadife darbe stratejisine uygun bir şekilde değerlendirmek için girişimde bulunmuş, bundan sonra da bulunmaya devam edecektir. Anormal olan bunların yaptığı hamleler değildir; anormal olan bu gerçekleri görmemek, görememek, görmek istememektir.

Kadife darbelerin en temel dayanak noktası, iktidar karşısına mümkün olduğunca çok sayıda gayrimemnun kitle ve teşkilatları çıkarabilmektir. Gayrimemnun kitlelerin ve yapıların fikri, felsefi, ideolojik yapıları ne olursa olsun önemli değildir. Önemli olan iktidarın karşısında olmaları ve onu yönetimden düşürmek arzusu

3 Sertuğ Çiçek, *agy*.

4 *Kenzü'l-Ummâl, Hadislerle Müslümanlık.*

Cumhur İttifakı mahalli seçimlerde ciddi bir yenilgi almıştır. Umarız ki gerek kazanan ve gerekse kaybedenler özeleştirilerini yapar, ülkenin menfaati için bugüne kadar yaptıkları hatalardan vazgeçer, toplumsal barışı sağlarlar.

ve kararlılıklarıdır. Kadife darbenin başarısı bu süreci yönetebilmek ve aynı zamanda iktidara sürekli hata yaptırıp gayrimemnun üretimini sağlamaktır. Seçimleri ve sokak hareketlerini etkileyen bu yaklaşım tarzıdır.

Gayrimemnun hedef kitle içindeki öncelik gençlerdedir. Gençlerin dinamizmi, tecrübe eksikliği, eylemci tavırları, kolay tepki vermeleri, hareket kabiliyetlerinin yüksek olması, adalet, eşitlik ve özgürlük istekleri ve geleceği yaşayacak kesim olmaları nedeniyle gençler tüm hareketler için en tercih edilen kesim olmaktadır. İktidar bunu göremediği sürece hata üstüne hata yaparak gayrimemnun üretir ve böylece kadife darbecilerin ekmeğine yağ sürer.

Özgür Özel'in 40 yaş altı nesli darbe yapmaya çağırmasını bu açıdan ele alıp değerlendirmek gerekir. Ancak çok dikkat çeken bir husus; Özel'in 40 yaş altı gençleri sokağa darbe amaçlı çağırması ile Boğaziçi kadife darbe sürecinin dördüncü aşamasında (Sedat Peker aşaması) Peker'in, 40 yaş altı gençlere sokağa çıkma konusunda yaptığı çağrı/uyarı arasında ilginç bir benzerlik ve ilişki vardır. O nedenle Özel'in darbe çağrısını incelemeden önce Peker'in bu çağrısını hatırlamakta fayda vardır.

BOĞAZIÇI KADİFE DARBE SÜRECİNİN DÖRDÜNCÜ AŞAMASINDA SEDAT PEKER: "40 YAŞ ALTI NESİL" "SİZİ SOKAĞA ÇAĞIRAN OLURSA SAKIN ÇIKMAYINI!"⁵

Peker konuşmalarında özenle 40 yaş altı nesle hitap etmekte ve her vesile ile bunu dile getirmekte, bu neslin önemine dikkat çekmekte, 40 yaş üstü nesille mukayese etmektedir.

5 Burhanettin Can, "Boğaziçi Kadife Darbe Süreci-2: Dördüncü Aşama: Sedat Peker Aşaması-1", *Umran*, 2021, sayı: 333-334, s. 14-32.

Türkiye'nin geleceğini tayin edecek neslin 40 yaş altı nesil olduğunu her fırsatta seslendirmektedir: “Bana suç örgütü diyen herkes utanacak, o suç örgütünü de anlatacağım ama ben 40 yaşından küçüklere anlatacağım, büyükler gelirse onlar misafir...” (6. Video)⁶

“Yanlıı anlamazsanız size de bir şey söylemek isterim. 40 yaşından küçük kardeşlerim, bence sizin bir sorunuz var. Televizyonlarda gördüğünüze inanıyorsunuz, inanmayın dedim, şimdi ben anlatıyorum bana inanıyorsunuz. Ben, ‘Bana da inanmayın!’ dedim. (...) Fakat ben sizinle akit yaptım. Allah’a yemin olsun sizinle olan akdimi bozmam. Söz namus, o yüzden dolayı yalan söylemeyeceğim. Ama benim söylediklerime lütfen inanmayın. (...) 40 yaşına kadar olan kardeşlerim, sizi de beni dinlediğiniz için başkalarına karşı mahcup duruma düşürmeyeceğim. (...) 40 yaşından küçük kardeşlerim bu konuyu siz zaten mutlaka çözersiniz.

“İki büyük sorun var; Türkiye’de bela yaklaşıyor. Gelecekte çok daha yaklaşacak.” “Arkadaşlarımız bana hep, ‘Neden 40 yaş altındaki insanlara sesleniyorsun? Bizim işimiz bitmedi, biz de genciz, biz de bu ülke için iyi şeyler düşünüp yapmak istiyoruz.’ diyorlar. Siz misafirsiniz, ben de misafirim. Ama vallahi tüm anlattıklarım 40 yaş altı için. (...) Kıymetli kardeşlerim, muhalefete siz beceriksizsiniz diye lütfen yüklenmeyin. Rahmetli annem, ‘Kimseye zahmet verme, kendi işini kendin gör.’ derdi (40 yaş altı kardeşlerim, kimseye gerek yok, biz bunları beraberce deli edeceğiz.) (9. Video)⁷

Peker, siyasi iktidara karşı verdiği bir mücadelede dayanak kitle olarak 40 yaş altı nesli seçmiştir. Bu neslin özelliği, AK Parti kurulduğu zaman 15-20 yaş grubundakiler AK Parti dışında Türkiye’yi yönetmiş koalisyon partilerini bir şekilde görmüşlerdir. Bu neslin bir kısmı önceki

yönetimleri, partileri değerlendirebilir. Bugünkü 30 yaş ve altı nesil sadece AK Parti iktidarını görmüştür. Bu parti iktidarını diğer partilerle iktidar bağlamında karşılaştırma şansları yoktur.

Diğer taraftan bu nesil, dijital teknoloji çağında yaşamış, teknolojiyi anne-babalarından daha iyi biliyor ve kullanıyorlar. İletişim çağının sağladığı bilgiye çabuk ulaşma konusunda eski nesilden çok daha avantajlıdır. Onlarda, “babam bilir,” yerine “ben bilirim,” duygusu hâkimdir. Yapılan araştırmalarda bu neslin öne çıkan önemli özellikleri şunlardır: 1. Adaleti savunmak, 2. Özgür olmak ve özgürlüğü savunmak, 3. Yolsuzluğa karşı çıkmak, 4. Yoksulluğa karşı çıkmak, kısa zamanda zengin olmak, 5. Baskı, şiddet, hakareten hoşlanmamak, 6. Hoşlanmadığı durumlarda anında geri çekilmek ve susmak, ısrarcı ve iddiacı olmamak, 7. Akışkan kimliğe sahip olmak, her kimlikten olmak, bunda da mahsur görmemek.

Sedat Peker yayınladığı videolarında, yol boyu mahiyetini açıklamadığı “yaklaşan bir tehlikeyden” bahsetmektedir: “40 yaşından küçük kardeşlerim bu konuyu siz zaten mutlaka çözersiniz. İki tane büyük sorun var Türkiye’de, belâ yaklaşıyor. Gelecekte çok daha yaklaşacak.” (8. Video)⁸

Nedir bu yaklaşan tehlike? Peker, yaklaşan büyük belânın, tehlikenin ne olduğuna tam bir açıklık getirmiyor. Michael Rubin’in makalesinde kendisine yapılan atıflardan dolayı çevresine yaptığı izahlarda Erdoğan sonrası planlayanların varlığından bahsediyor: “Sedat Peker etki alanını bu şekilde geliştirmeye devam ederse, Tayyip Erdoğan sonrasında, Tayyip Erdoğan’a ihanet etmez’ dedi. ‘Pan-Türkizm görüşüne sahip bu kişi bu şekilde güçlenmeye devam ederse, Tayyip Erdoğan sonrası oraya simge birinin seçilmesini sağlar. Arka perdeden de ülkeyi o yönetir.’ dedi. Dedim ki, bu tuzak, bize tuzak kurdular. Tayyip Erdoğan sonrasında kimin planları varsa bizi mahvedecekler dedim.” (6. Video)⁹

6 <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/iyi-parti-lideri-meral-aksenerden-cumhurbaskani-erdogana-yanit-452720h.htm>
<https://t24.com.tr/video/sedat-peker-6-videosunu-paylasti-yasanan-catismanin-kirilma-noktalarini-anlattitayyip-erdogan-sonrasina-kimin-planlari-varsa-bizimahvedecekler-dedim,38983>

7 <https://tele1.com.tr/sedat-peker-dizisinde-9-bolum-iste-pekerin-son-videosundaki-iddialar-407737/>; <https://odatv4.com/sedat-pekerden-yeni-iddialar-06062137.html>

8 <https://tele1.com.tr/sedat-peker-dizisinde-8-bolum-yayinlandi-402536/>
<https://www.birgun.net/haber/sedat-peker-den-8-video-sadat-el-nusra-ya-benim-uzerimden-silah-yolladi-346487>
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sedat-peker-8-videosunu-yayimladi-iddialarini-surdurdu-1840354>

9 <https://t24.com.tr/video/sedat-peker-6-videosunu->

Peker, muhtemelen böyle bir tehlikeye karşı genelde tüm halka, özel olarak da *40 yaş altı nesle sakın sokağa çıkmayın*, diye sesleniyor. “Ben bile çağırırsam,” notunu da özellikle ekliyor: “Eğer ki, kim size sokağa çıkın, burayı yağmalayın, diyorsa o haindir. Darbe için zemin hazırlıyormuşuz, ben bunları onun için yapıyorum. Namus sahibi olan herkes eğer bir gün darbe olursa bütün herkes darbeye direnmekle mükelleftir. Eğer ki bir gün darbe olursa, ben size derssem ‘sokağa çıkın, darbeye destek verin’ derssem bilin ki, ufak kızımın başına silah dayamışlardır, dayanamamışumdur. Ben desem bile sokağa çıkmayın kardeşlerim.” (7. Video)¹⁰ “Sizi galeyana getirip ‘sokağa çıkın’ diyenler olacak, yapmayın.” “Sizi tahrik eden olur Allah aşkına asla sokağa çıkmayın, kendinizi kullandırtmayın.” (8.Video)¹¹

Peker ya sokağa çıkma kavramına ilişkin bir şuur altı oluşturuyor ya da bir darbe beklentisi vardır. Kadife darbeciler, diktatör ilan ettikleri bir yönetimi yıkmanın ilk şartının, onu destekleyen güç ve mekanizmaları (payandaları) sökmek, devirmek ve yönetimi yalnızlaştırmak olduğunu bilirler ve ona göre eylemler düzenlerler.¹² Peker, 1. videosundan itibaren kademeli ve hassas bir şekilde “Derin Devlet”, “Pelikancılar”, “Kral”, “Padişahlık” kavramları üzerinden dağınık merkezli bir diktatörlük imajı oluşturmaya çalışmıştır.

Yol boyu bu diktatörlüklerin dayanaklarını yıkmak amaçlı, bazen kendisinin de içinde yer

paylasti-yasanan-catismanin-kirilma-noktalarini-anlattitayyip-erdogan-sonrasina-kimin-planlari-varsa-bizimahvedecekler-dedim,38983

- 10 <https://www.gazeteduvar.com.tr/sedat-pekerden-7-video-sizin-yeni-uyusturucu-rotanizi-anlatacagim-haber-1523070>
<https://www.gazeteduvar.com.tr/pekerin-7-videosundaki-resat-baba-ayrintisi-yegenleriyle-soylunun-fotograf-lari-cikmist-i-haber-1523078>
<https://www.gazeteduvar.com.tr/sedat-pekerin-sifreli-mesajlari-kitaplar-sema-850ye-ayarli-saat-haber-1523103>
- 11 <https://tele1.com.tr/sedat-peker-dizisinde-8-bolum-yayinlandi-402536/>
<https://www.birgun.net/haber/sedat-peker-den-8-video-sadat-el-nusra-ya-benim-uzerimden-silah-yolladi-346487>
; <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sedat-peker-8-videosunu-yayinladi-iddialarini-surdurdu-1840354>
- 12 S. Popovic, M. Miller, *Devrim Planı, Diktatörleri Devirmek*, çev. Ebru Erbaş, Paloma Yayınları, İstanbul, 2015, s. 83-84.

aldığı, bazen yer almadığı; doğruluk düzeyini tespit edemediğimiz birçok olayı, sosyal medya üzerinden kademeli bir şekilde Türkiye’nin gündemine taşıyarak sürekli bir gerilim ortamı inşa etmiş ve çok da etkili olmuştur.

Peker’in yayımladığı videolarda genel bir yapı vardır. Hedef, sürekli gerilim ve gayrimemnun oluşturmak, siyasi iktidarın “payandalarını” birbirine düşürerek parçalamak ve gayrimemnunlar ittifakını genişletmektir:¹³ Sedat Peker ilk 7

- 13 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sedat-peker-operasyonun-ardindan-ilk-kez-konustu-1832802>;
<https://odatv2.com/sedat-pekerin-hedefinde-mehmet-agar-var-02052124.html> <https://t24.com.tr/video/sedat-peker-den-ikinci-video-mehmet-agar-in-oglundu-tecavuzden-sikayet-eden-kadin-ertesi-gun-olubulundu,38617>
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sedat-peker-mehmet-agar-neden-hedef-aldi-1833062> <https://www.arti49.com/sedat-pekerden-ucuncu-video-2353064h.htm><https://www.karar.com/guncel-haberler/sedat-pekerden-ucuncu-video-milletvekilinin-kemiklerini-kirdirdim-1615804>
<https://www.gercekgundem.com/guncel/273250/sedat-pekerden-3-video-jandar-ma-genel-mudurlugune-cevap-verdi-carpici-iddialarina-devam-ettilihttps://t24.com.tr/video/sedat-peker-den-dorduncu-video-koruma-polisimi-sen-vermedin-mi-suleyman-soylu-temiz-suleyman-in-istifa-olayi-var-ya-bir-gun-once-robot-hesaplardan-tweetler-hazirlandi,38805><https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sedat-peker-berat-beye-sen-beni-dusman-etmedin-mi-1835875> <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/pekerden-soyluya-sen-benim-jokerimdin-1836617>
<https://www.gazeteduvar.com.tr/sedat-peker-agara-offshore-hesaplarini-sordu-haber-1522433><https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/pekerden-soyluya-sen-benim-jokerimdin-1836617>
<https://www.karar.com/guncel-haberler/sedat-peker-besinci-video-yayinladi-agarda-yazili-emir-var-mi-1616586>
<https://www.gazeteduvar.com.tr/sedat-peker-agara-offshore-hesaplarini-sordu-haber-1522433><https://t24.com.tr/video/sedat-peker-6-videosunu-paylasti-yasanan-catismanin-kirilma-noktalarini-anlattitayyip-erdogan-sonrasina-kimin-planlari-varsa-bizimahvedecekler-dedim,38983><https://www.gunboyugazetesi.com.tr/sedat-peker-suleyman-soylu-ibrahim-kalini-takip-ettiriyor-89819h.htm> <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/sedat-pekerden-bomba-iddia-suleyman-soylu-ibrahim-kalini-takip-ettiriyor-452771h.htm> <https://odatv2.com/akpli-boynukalin-sedat-pekeri-dogruladi-20052159.html>
<https://www.gercekgundem.com/medya/275572/pekerin-6-videoda-dik-adam-diye-bahsettigi-yilmaz-ozdil-sedat-peker-hakkinda-ne-demistihttps://www.gazeteduvar.com.tr/sedat-pekerden-7-video-sizin-yeni-uyusturucu-rotanizi-anlatacagim-haber-1523070><https://www.gazeteduvar.com.tr/pekerin-7-videosundaki-resat-baba-ayrintisi-yegenleriyle-soylunun-fotograf-lari-cikmist-i-haber-1523078>[https://www.gazeteduvar.com.tr/sedat-pekerin-sifreli-mesajlari-kitaplar-sema-850ye-](https://www.gazeteduvar.com.tr/sedat-pekerin-sifreli-mesajlari-kitaplar-sema-850ye)

videosunda genellikle Recep Tayyip Erdoğan'ı savunmakta ancak yol boyu ona eleştiriler yöneltmekte ve bir sonraki videosunda ise dili sertleşmekte ve eleştiri dozajını artırmaktadır. 8. videosunda ise Peker'in ilk defa Erdoğan'ı, hedef tahtasına koyacağına ilişkin açıklama yaparak tehdit etmiştir. Daha önceki videolar da bahsedilen, dile getirilen bazı konular bu videoda farklı isim ve olay üzerinden daha da genişletilerek yeniden değerlendirilmektedir. 8. videoda ele aldığı konuları, aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- “40 yaş altı kardeşlerim sokağa çıkmayın, tahriklere kapılmayın (!)”
- “Tayyip Abi, nedense bana değil onlara inanmayı tercih etti. Daha doğrusu bana da değil doğrulara (!)”; “Bir dahaki videoda konuşacağız Tayyip Abi, baş başa (!)”
- “Bu kadar zulüm olmaz. Herkese zulüm. Onu korkut, bunu korkut, bir dur arkadaş. Bir rahat yaşayalım. Bir tane kral yok ki, 20 tane padişah geziyor ülkenin içinde (!)”
- “Niye 5-10 aile alıyor, bu ülkedeki tüm parayı? Halk niye fakir?”
- “Siz (halk) Tayyip Abi'nin de patronusunuz, onun maaşını siz veriyorsunuz (!)”
- “İsrail'e giden malları taşıyan gemiler kimin?”
- “Kriminal bir yapı var. Bir ucu Venezuela'da, bir ucu Kıbrıs'ta, bir ucu da 25 sene evveline...”
- ‘Biz herkesi gidip alırız’, Halil Falyalı'yı neden almıyorsunuz? “Herkesin kaseti var (!)”
- “Kutlu Adalı cinayeti (!)”
- Erhan Tuncel-Nurettin-DHKPC-FETÖ (!)
- “Peker'in araba plakası FG 02 (!)”
- “Ben vatan haini olarak anılmak istemem (!)”, “Ben vatan haini değilim (!)”
- Tasfiye edilmek istenenler-ismi geçenler: Recep Tayyip Erdoğan, Süleyman Soylu, Mehmet Ağar, Berat Albayrak, Halil Falyalı, SADAT, Pelikancılar, Abdülkadir Selvi, Veyis Ateş ve Çakma Solcular...

ayarli-saat-haber-1523103 <https://www.gazeteduvar.com.tr/peker-feto-sorusturmasi-ortuldu-iddiasıyla-İlgili-bir-yazı-paylastı-baska-delile-İhtiyacınız-var-mi-haber-1523120>
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/peker-ve-soylunun-agabey-dedigi-İsim-bu-İsim-neresinde-1838542>

- Kazanılacak kitle: 40 yaş altı nesil, Kürt halkı...¹⁴

9. videoda ağırlık, yolsuzluk olaylarına verilmiştir. Bu videoda ele alınan konuları, aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- “Korku iklimi var ya, kırıldı. O korku iklimini aşmaları için gazetecilere cesaret vermeniz ama namuslu olanlara...”
- “40 yaş altı kardeşlerim, kimseye gerek yok, biz bunları beraberce deli edeceğiz (!)”
- “Belediyelerde rüşvet, derneğe hayır adı altında veriliyor (!)”, “Parayı yatırınca, belediye başkanı 100 bin liralık iş için 1 milyon lira fatura kesiyor”, “1 milyar dolara ihaleyi alıyor, doğrudan alt taşeronu 400 milyon dolara veriyor, hiçbir iş yapmadan 600 milyon doları kılıksız bu tarafta”, “Alt taşeronun da alt taşeronu var.”
- “(Soylu'ya): Beni satmasaydın cumhurbaşkanı olurdun (!)”,
- “Parayla adam öldüren kiralık gruplar var, uluslararası, onlarla görüşüyorlar.”
- “Benim her ay 10 bin dolar yolladığım bir milletvekili yok ama daha çok yolladıklarım var.” “Seçim zamanı arabasına para bırakırdım.”
- “Metin abi beni telefonda aradı, Biden beni Erdoğan'a karşı...”
- “AK Parti'nin seçim zamanı dağıttığı kahveler benim (!)”
- “Pamukören (Demirören) Ziraat'tan kredi aldı, ödemedi (!)”
- “Bodrum'da Paramount otel var.”, “Sezgin Baran Korkmaz'ın otelinde kimler var?”; “Sezgin Baran Korkmaz İçişleri Bakanlığı'na gitti (!)”;
- “İş nasıl bozuluyor?” Otel de istiyorlar ya Sezgin Baran bakıyor, her şey elimizden gidecek, bunlar 45'le başladı, şimdi otel.”

14 <https://tele1.com.tr/sedat-peker-dizisinde-8-bolum-yayinlandi-402536/> <https://www.birgun.net/haber/sedat-peker-den-8-video-sadat-el-nusra-ya-benim-uzerimden-silah-yolladi-346487> <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sedat-peker-8-videosunu-yayimladi-iddialarini-surdurdu-1840354> <https://tele1.com.tr/iste-pekerin-benim-adima-cihatcilara-gonderdiler-dedigi-yardimlar-402581/1/> <http://www.krttv.com.tr/gundem/halil-falyalinin-elinde-kasetler-var-h79208.html> <https://www.birgun.net/haber/can-dundar-sedat-peker-bana-tir-haberleri-nedeniyle-asilmayi-hak-ettin-diye-mesaj-gondermistisi-346539>

- “Emniyet müdürünün İş Bankası’nda ne işi olur?”
- Tasfiye edilmek istenenler-ismi geçenler: Recep Tayyip Erdoğan, Süleyman Soylu, Mehmet Ağar, Berat Albayrak, Halil Falyalı, SADAT, Pelikancılar, Abdülkadir Selvi, Veyis Ateş, Sezgin Baran Korkmaz, Erdoğan Demirören, Aydın Doğan, Esat Toplu, Muğla Emniyet Müdürü, Mübariz, Erdal Baba, Murat Alan, Şevki Hoca, Doğu Perinçek.
- Kazanılacak Kitle: 40 yaş altı nesil, Kürt halkı.¹⁵

Kadife darbe teorisinde bu tür iddiaların ana amacı, hedef ülkede sürekli bir gerilim ortamı inşa edip gerilimi sürekli artırmak ve yaygınlaştırmaktır. Teoriye göre “ekonomik manipülasyon yaparak bunalmı sürekli körüklenmelidir. Ülkedeki yolsuzluk, yoksulluk, işsizlik, yandaşlık ve adaletsizlik en hâkim unsur olarak öne çekilmelidir. Etnik ve mezhepsel tüm farklılıklar kaşınarak fay hatları enerji ile yüklenmelidir.”¹⁶

Sedat Peker’in 9 videosundaki iddialarla kademeli bir şekilde inşa edilen bir gerilim ortamı söz konusudur. Peker’in “40 yaş altı kardeşlerim, kimseye gerek yok, biz bunları beraberce deli edeceğiz.” ifadesinin özel bir amacı vardır. Bu amacı, kadife darbe teorisini Sharp aşığıdaki şekilde ifade etmektedir: “Diktatörün kredisi azaldıkça ona itaatsizlik edecek bürokratların ve güvenlik güçlerinin sayısı da artar. Bu kitle kritik bir seviyeye ulaştığında ise diktatör iktidarı kaybeder. Muhalif güçler, işte bu anlayışa uygun nitelikte bir program uygulamalıdır.”¹⁷

15 <https://tele1.com.tr/sedat-peker-dizisinde-9-bolum-iste-pekerin-son-videosundaki-iddialar-407737/>
<https://odativ4.com/sedat-pekerden-yeni-iddialar-06062137.html>
<https://odativ4.com/peker-yeni-gorusme-yayinladi-akp-hangi-kanaldan-cok-rahatsiz-05062150.html>
<https://abcgazetesi.com/sedat-pekerden-flas-aciklamatum-dunyanin-gozu-onunde-kafama-sikacagim-391977>
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sedat-pekerden-akpye-destek-mitingi-aciklamasi-1843122>
<https://www.gercekgundem.com/guncel/280356/sedat-peker-bana-lutfen-sayin-doktorum-de-finalde-delireceksin>
<https://www.gercekgundem.com/guncel/280376/sedat-pekerden-suleyman-soyluya-flas-yanit-kafama-sikacagim-demesine-karsi>

16 G. Sharp, *age.*, S. Popovic, M. Miller, *age.*,

17 G. Sharp, *age.*, *Araştırma Kültür Vakfı Arşivi*, 2005.

Sedat Peker’in videolar üzerinden yaptığı açıklama ve çağrılar Türkiye’de çok yankı yapmış, izleyici oranı çok artmıştır. Arka planda ne olursa Peker susturulmuştur. Burada Peker’e yer vermemizin amacı, doldurduğu videolarda “40 yaş altı nesle” sürekli vurgu yapması, sokağa çıkma çağrılarına karşı olumsuz tavır almalarını istemesidir. Tam bu noktada, CHP Genel Başkanı Özgür Özel’in 40 yaş altı gençleri darbe yapmaya çağırması arasında bir ilişki vardır. Bir başka dikkat çeken nokta, Peker bu videoları, 2021 yılında yapmıştır. Peker’in, “Sokağa çıkmayın!” çağrısı ile Özgür Özel’in, “Sokağa çıkın!” çağrısı ve Lund Üniversitesi bünyesinde Mart 2020’den beri yürütülmekte olan ve 2024 yılında da devam edecek olan “Turkey Beyond Borders: Critical Voices, New Perspectives (Sınırların Ötesinde Türkiye: Eleştirel Sesler, Yeni Perspektifler) 2.0 Projesi” arasında herhangi bir ilişkinin bulunup bulunmadığıdır. Bu husus çok önemlidir. Çünkü projede ısrarla gençler/insanlar eylem için sokağa çıkmaya davet edilmektedir.

31 MART 2024 SEÇİM ÖNCESİ CHP GENEL BAŞKANI ÖZGÜR ÖZEL’İN EYLEM VE DARBE ÇAĞRISI

Kadife darbelerin ana stratejisi, genel seçimler merkezli olarak tasarlanır ve taktik eylemler buna uygun şekilde hayata geçirilmeye çalışılır. Taksim ve Boğaziçi kadife darbe süreçlerinde ana strateji buna uygundu. 31 Mart 2024 seçimleri mahalli idareler seçimleri olmasına rağmen muhalefetin kullandığı dille milletvekili ve cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmış gibi bir hava/ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Mahalli seçimlere, genel seçim havası verilmek istenmiş ve başarılmıştır. Geline aşama da amaç ya 2028 seçimlerini öne çekerek erken genel seçim yapılmasını sağlamak ya da 2028 için siyasi iktidarı tam anlamıyla yıpratmak bir kadife darbe sürecini şekillendirmek olabilir. Bunu önümüzdeki günlerde yapılacak eylem ve söylemler ortaya koyacaktır. Çünkü CHP’yi destekleyen yapılar, şahıslar mahallî seçimler öncesinde 2024 yılını “uzun vadeli bir direniş yılı” ilan etmişlerdir.¹⁸

18 Emre Kongar, “2024 Sürekli Direniş Yılı”, <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/emre-kongar/2024-surekli-direnis-yili-2158217> Dr. Çiğdem Çıdam: AKP, Gezi’yi Halâ Büyük Bir Tehdit Olarak Görüyor; 16 Ocak 2024,

Bu hususta dikkat edilmesi gereken bir başka önemli nokta ise 31 Mart 2024 seçimleri için II. Abdülhamid'in 31 Mart 1909'da Selanik'ten gelen Hareket Ordusu tarafından düşürülmesi amaçlı bir değerlendirilmenin, seçimden önce yapılması ve Hareket Ordusu komutanı olarak da İmamoğlu'nun takdim edilmesidir. Halk TV'de canlı yayımlanan Maltepe Belediyesi'nin *İstasyon* dergisiyle düzenlediği "Cumhuriyet'in Aydınlik Yüzleri" ödül töreninde konuşan Zülfü Livaneli, II. Abdülhamid'in hükümdarlığının son bulmasına yol açan 31 Mart 1909 darbesine atıfta bulunarak, "31 Mart, tarih kaydığı için aynı gün değil gerçi ama yine de sembolik 31 Mart", "Ya gerici ordular, avcı taburları ya da Hareket Ordusu kazanacak!" dedikten sonra CHP'li İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun elini tutup havaya kaldırarak "Hareket Ordusu'nun kazanacağına inandığını"¹⁹ söylemesi önümüzdeki günlerde, seçim sonuçları ne olursa olsun, Türkiye'de yapılmak istenenler hakkında bir fikir vermektedir.

Bu iki yaklaşım tarzına Lund Üniversitesi bünyesindeki projeyi dikkate aldığımızda, seçim sonuçları ne olursa olsun, olabilecekleri daha iyi tahmin edebiliriz. "Proje İsveç Enstitüsü Creative Force Fonu ve IPS İletişim Vakfı/Bianet iş birliği ile gerçekleştirilmektedir." Yürütücülüğünü Lund Üniversitesi ve İsveç Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nden Pınar Dinç üstlenmiştir. Proje kapsamında "akademisyenlerin sivil-asker

<https://bianet.org/haber/dr-cidem-cidam-akp-geziyi-hala-buyuk-bir-tehdit-olarak-goruyor-290587>

19 Şefika Nur Çiftçi "Zülfü Livaneli'nin İmamoğlu'na Atf Yapan 'Hareket Ordusu Kazanacak' Sözleri Aslında Ne Anlama Geliyor?", <https://www.superhaber.com/zulfu-livanelinin-imamoglu-na-atif-yapan-hareket-ordusu-kazanacak-sozleri-aslinda-ne-anlama-geliyor-haber-478810>

ilişkileri, cinsiyet politikaları, çevresel bozulma, Kürt sorunu, Alevi sorunu gibi konular üzerindeki bilgilerini ve uzmanlıklarını özgürce paylaşabilecekleri bir platform" oluşturulması amaçlanmaktadır.²⁰

Bu projenin kapsam alanı ve amacı ile Özgür Özel'in CHP Genel Başkanı seçilmesi ve seçildikten sonra kullandığı dil ve söylem arasında bir ilişki vardır. Bunu daha iyi anlayabilmek için *Umran* dergisinin Şubat 2024 sayısında özetini genişçe verdiğimiz "On Yıl Sonra Gezi'yi Hatırlamak: Direniş, Hafıza ve Gelecek Mücadelelerin İmkânı" başlıklı metne yeniden bakmak gerekmektedir.

Projeye göre Gezi Parkı olayları dokunulamaz denilen AK Parti iktidarına dokunmuş, itibarını zedelemiş, karşı çıkılabilir olduğunu göstermiş büyük bir kırılma noktasıdır. "Gezi, AKP hegemonyasının asla yara almayacak kadar sağlam olduğu inancını temelden sarsmıştır." ifadesini 31 Mart 2024 seçim sonuçlarına uyarladığımız zaman, AK Parti ikinci büyük yenilgisini 31 Mart seçimleriyle almıştır, denilebilir. Projeye göre siyasi iktidara karşı verilecek mücadelede, bugüne kadar mevcut siyasi iktidara karşı olan "Farklı toplumsal kesimlerle ittifak kurulacaktır", "renklerine, inançlarına bakılmayacaktır." Başka bir ifadeyle içerisinde gayrimemnunların yer aldığı çok geniş bir birleşik cephe hareketi kurulmak istenmektedir.

Projeye göre bu yeni dönemde "LGBTQ hareketi önemli, merkezî bir rol alacaktır." Bu bağlamda dikkat çeken nokta, Özgür Özel'in DEM Parti Eş Başkanı Tuncer Bakırhan ile birlikte Boğaziçi kadife darbe sürecinin hem başlatıcısı hem de dayanak kitlesi olan LGBTQ hareketine destek vermesidir. Her iki yönetici, "ABD Büyükelçiliği ile Avrupa merkezli kurum kuruluşlar tarafından fonlanan" LGBT destekçisi Gençlik Örgütleri Forumu'nu (GoFor) Ulusal Gençlik Konseyi üyelerini Meclis'te ağırlamış, Gençlik Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış ve "Seçilmiş/seçilecek adayların kent konseylerini kurmalarına, var olan konseyleri güçlendirmeleri için teşvikler sağlayacaklarına" ve "57 üye örgütüyle birlikte GoFor ile çalışmaya söz vermişlerdir. Özgür Özel Boğaziçi kadife darbe sürecinde de LGBTQ

20 Dr. Çiğdem Çıdam, *agy*.

hareketine açık bir şekilde destek vermiştir.²¹ Üzücü ve düşündürücü olan, bağımsızlığı savunulan bir partinin genel başkanının, dış güçler tarafından fonlanan, beslenen yapılara açık bir şekilde destek vermesidir: “ABD Ankara Büyükelçiliği, AB Türkiye Delegasyonu, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği, İsveç Gençlik Örgütleri Ulusal Konseyi, İsveç Uluslararası Kalkınma İş Birliği Ajansı, ABD Marshall Fonu destekçileri arasında yer alıyor. GoFor ofisinde ABD elçilik görevlilerinin ağırlandığı kuruluşun internet sitesindeki haberlerde de görülüyor. GoFor çatısı altında çalışma yapan 57 örgüt arasında Kaos Gey Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği (KaosGL) ve Genç Lezbiyen Gey Biseksüel Trans İnterseks Gençlik Çalışmaları ve Dayanışma Derneği (GençLGBTİ) dikkat çekiyor. Bu dernekler de yine Batı merkezleri tarafından fonlanıyor. KaosGL İsveç Uluslararası Kalkınma İş Birliği Ajansı (SIDA) KaosGL'nin önde gelen destekçilerindedir. Dünya çapında 33 ülkede faaliyet gösteren SIDA'nın, kendi çıkarları doğrultusunda Türkiye'deki çeşitli derneklere sadece 2023 yılında 8 milyon 162 bin dolar fon aktardı. SIDA'nın resmî internet sitesinde yer alan bilgilere göre KaosGL Derneği'ne 2021 yılında 466 bin 369 dolar fon sağlayan İsveç, 2022 yılında 395 bin 738 dolar para aktardı. İsveç'in, KaosGL'nin faaliyetleri için 2023 sonuna kadar toplamda 1 milyon 281 bin 258 dolar fon aktaracağı belirtildi. GençLGBTİ'nin de faaliyetleri AB tarafından destekleniyor.”²²

Projeye göre bugün “Gezi dönemine” göre “çok daha baskıcı bir yapı ve daha yaygın bir gayrimemnun kesim vardır.” Muhalefet partilerinin sadece seçimlere göre hareket etmesi değil, “sokaklara çıkması ve de eylemleri öne çekmesi” gerekmektedir. Geçmiş dönemde yapılan en büyük hata meselenin, sadece “seçim düzleminde” değerlendirilmesidir:

21 “Sapkın İttifak! CHP Genel Başkanı Özgür Özel ve DEM Parti Eş Başkanı Tuncer Bakırhan'dan LGBT'lilere Destek Sözü!”, 29 Şubat 2024, <https://www.takvim.com.tr/guncel/2024/02/29/sapkin-ittifak-chp-genel-baskani-ozgur-ozel-ve-dem-parti-es-baskani-tuncer-bakirhandan-lgbtlilere-destek-sozu/9>

22 Özlem Konur Usta “Özgür Özel Söz Vermişti! GoFor Adlı Dernek ABD Elçiliğinden Fonlanıyor”, 1 Mart 2024, <https://www.aydinlik.com.tr/haber/ozel-soz-vernisti-o-dernek-abd-elciligidinden-fonlaniyor-457010>

- “Bugün Gezi döneminden çok daha baskıcı bir dönemde yaşadığımız gerçeği yadsınamaz.”
- “Rejim yasal protesto hakkının kullanımını son derece kısıtlamakla kalmadı, sokakta eylem yapmanın meşruiyetini de sorgulanır hale getirdi.”
- “Bu meşruiyetsizleştirme denemesinde özellikle ana muhalefet partisinin demokrasiyi sadece seçime indirgeyen hatalı siyasetinin de oynadığı rolü göz ardı edemeyiz.”
- “Hem Osman Kavala'nın hem de Selahattin Demirtaş'ın davalarında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını uygulamayı reddeden yasama ve yürütme erklerine doğru dürüst tepki veremeyen -DEM Parti ve öncüllerini bir kenara koyarsak- muhalefet partilerinin bugün gelinen bu noktada rolü büyüktür.”

Dr. Çiğdem Çıdam'ın proje kapsamındaki açıklamalarını göz önüne aldığımızda CHP'de Kemal Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlıktan düşürülmesini ve yerine Özgür Özel'in gelmesini daha rahat anlamlandırabiliriz. Özel'in CHP Genel Başkanı olur olmaz ve yol boyu halkı sokağa, eylemlere davet etmesi, yukarıda ifade edilen proje kapsamında değerlendirilmelidir. Özel, insanları sadece sokağa davet etmiyor; özel vurgu yaparak 40 yaş altı gençler tarafından darbe yapılması çağrısında bulunuyor. Genel başkanlığı devraldığı günün akşamı: “Sokaklarda, meydanlarda direneceğiz, bu hukuksuzluğa teslim olmayacağız. Mücadelemiz, büyük bir dirençle başlayacak ve sürecektir.” diyor. Bununla da yetinmeyen, 49 yaşındaki CHP lideri İstanbul'daki “Kentleri Gençler Yönetecek Dijital Gençlik Buluşması”nda şunları söylüyor: “CHP'de gençlerle ilgili adımlar bugün başlamadı. Önceki Genel Başkanımız Sayın Kılıçdaroğlu döneminde gençlik kolları ve kadın kotasının tüzüğe girdiğini hatırlayalım. En önemli beklentim seçilen genç belediye başkanlarına ve belediye meclis üyelerine, gençlik kollarının destek olmasıdır. Gençlerin önünü açacak olan şey sizlerin başarısı olacaktır. Gençler, kendi geleceğinize el koymanızı bekliyoruz. Bütün partilerde ‘40 yaşın üstündekiler gitsin, 40 yaş altındakiler kalsın.’ diye bir darbe yapılsa ‘Ben buna varım.’ derim.”²³

23 “40 Yaşındaki Özel'den İddialı Çıkış: Gençler ‘40 Yaş

Kadife darbeler gayrimemnunların ittifakı üzerine kurulmaktadır. Özgür Özel de bu yaklaşım çerçevesinde sadece gençleri sokağa çağırıyor, aynı zamanda tüm gayrimemnunları da davet ediyor: “TÜRK-İŞ açlık sınırı olarak 16 bin 200 lira ilan etti, bunlar emeklilere 10 bin lira veriyorlar. Açlık sınırının neredeyse yarısına emekliyi yokluğa, yoksulluğa mahkûm etti. Yüzünü kapatan anneler, ablalar pazarda ezilmiş sebze-meyve topluyorlar. Bugün marketlerde çürümeye yüz tutmuşları olgunlaşmış sebze diye yarı fiyatına satıyorlar, millet onu kapışıyor. Bu tutmuş diyor ki, ‘Birileri emekliyi kışkırtıyor.’ Sen bu yaptıklarınla emekliyi kışkırtmıyorsun da ben bunu söyleyince mi emekliyi kışkırtıyorsun? Keşke kışkırtabilsem, ümit ederim emeklileri sokağa dökebilsem, emekliler ve işçiler haklarını aramak için yürüseler, keşke 500 bin tane emekli Taksim’e gitse de zapt etse. Demokrasi, tepki ve protesto rejimidir. Seçimden sonra görecekler, burunlarından fitil fitil getireceğim. Bununla tanışacaklar. 10 bin lira verdiğin emekli susuyorsa ona hakkını arattırarak benim görevim. Biz bu milleti sokağa dökeceğiz kardeşim. Sokağa çıkacağız, hakkımızı alacağız, evimize döneceğiz. Sendikal haklar için de mücadeleye edeceğiz, zamlara karşı da direneceğiz. Kan akıtmayacağız, cam-çerçeve kırmayacağız ama hakkımızı arayacağız.” “Emeklileri de keşke kışkırtabilsem ve sokağa dökebilsem. Haklarını alsalar.” “Alevi yurttaşlardan aldığım alkışı, Sünni yurttaşlardan alamıyorum. Alevilerin coşkusu her zaman Sünni seçmenden fazla.”²⁴

Özgür Özel bu çağrısı ile DEM Parti’ye ve Selahattin Demirtaş’a özel bir mesaj da göndermiştir. Demirtaş 6-8 Ekim 2014’te Kobani’deki olaylarla ilgili “Kobane’de durum son derece kritiktir. IŞİD saldırılarını ve AKP iktidarının

Kobane’ye ambargo tutumunu protesto etmek üzere halklarımızı sokağa çıkmaya ve sokağa çıkmış olanlara destek vermeye çağırıyoruz.” şeklindeki açıklamasına; 14 Ekim 2014 tarihinde, “Halkın öfkesinin alanlarda, meydanlarda, gece gündüz evinde, sokakta, arabasında elindeki bütün imkânlarla bir protestoya dönüşmesinin çağrısını yaptık, o çağrının da hâlen arkasındayız.” şeklinde verdiği bir demeçle sahip çıkmıştır. Dolayısıyla Özel, bu tür açıklamalarla geniş bir ittifak cephesi oluşturmak istemiştir. PKK ile iş birliği suçlamalarından kurtulabilmek için “Kent İttifakı”/“Türkiye İttifakı” bu amaçla inşa edilmiş ve seçimlerde de başarılı olmuştur.

Özel, 20 milyon civarındaki bir genç seçmenin seçimlerin kaderini belirleyeceğini öngörerek konuşmalarında genellikle gençleri hedef almıştır: “Anketlerde gençlerin yüzde 70’i ‘Fırsatını bulursam yurt dışına gitmek, oraya yerleşmek ve orada kalmak istiyorum.’ diyor. Bu memleketin en büyük beka sorunu bu. Beka sorununu kendimize, gençlere inanarak, ülkenin geleceğine dair iddia koyarak çözeriz. Sesimin eriştiği tüm gençleri, hangi görüşten olurlarsa olsunlar siyasete, uygun görmeleri durumunda da CHP’ye davet ediyorum.”

“Partinin Genel Başkanı olarak sorumluluğum sizlerden az, çünkü partinin kurucusu Cumhuriyet’i bana emanet edip gitmedi. Cumhuriyet sizlere emanet. CHP de sizin partinizdir. Her iki emanete de sahip çıkmanızı bekliyoruz.”

“Siyasette gençlere çok inanıyorum, güveniyorum. Bu seçimde bütün genç adaylarımızı her yaşta Atatürk’ün gençlerine emanet ediyoruz. Bütün kadın adaylarımızı ise önce kadın seçmenlere, sonra da ‘Atatürk’ü seviyorum, Cumhuriyet’e sahip çıkıyorum.’ diyen herkese emanet ediyoruz. Gençlere ve kadına oy vermek Cumhuriyet’e oy vermektir... Genç adaylarımıza, bilhassa genç kadın adaylarımıza çok inanıyorum.”²⁵

İnsanları sokak eylemlerine çağırmaktaki amaç, muhtemelen, sokak hareketlerine düşkün olan “sol ve sosyalist sol seçmenin” TİP’e ve

Üstündeki Siyasetçiler Gitsin” Diye Darbe Yapsa Ben Buna Varım”, *t24*, 19 Mart 2024. “Türkiye 31 Mart’a Kilitlendi... Darbe Polemiği... AKP’den Özel’e Yanıt.”, *Oda TV*, 19 Mart 2024. Kurtuluş Tayiz, “Aradığımız Cuntaya Ulaşılmıyor Özgür Bey!”, *Akşam*, 20 Mart 2024; Fuat Uğur, “FETÖ’cü ve PKK’lı Gençler! Özgür Amcanız Darbe İçin Hazır, Sizi Bekliyor”, *TV 100*, 21 Mart 2024. 24 Kurtuluş Tayiz, *agy.*, Fuat Uğur, *agy.* Mehmet Yıldırım, “Kıbrıs Fatihî Erdoğan’dan, genç darbecilere teslim olmayı arzulayan Özel’le!” <https://www.dikgazete.com/yazi/kibris-fatih-erdogan-dan-genc-darbecilere-teslim-olmayi-arzulayan-ozel-e-6666.html>. Tarkan Zengin, “Gençler ve CHP”, *Akşam*, 22 Mart 2024. <https://www.sondakika.com/guncel/haber-ozgur-ozel-den-cumhurbaskani-erdogan-a-kiskirtma-16901135/>

25 “49 Yaşındaki Özel’den iddialı Çıkış: Gençler ‘40 Yaş Üstündeki Siyasetçiler Gitsin’ Diye Darbe Yapsa Ben Buna Varım”, *t24*, 19 Mart 2024.

HEDEP'e/DEM Parti'ye kaymasını engellemek ve sokakta görünür olmak suretiyle yeni seçmen kazanmaktır. Bir başka amacı da eylemler üzerinden TİP ve DEM Parti ile diyalogu geliştirip gelecek seçimler için ittifaklar zinciri oluşturmaktır. Nitekim Özel'in yaptığı çağrı hem DEM Parti hem de TİP tarafından olumlu karşılanmış ve aralarında yeni ve özel bir ittifak oluşmuştur:

HEDEP/DEM Parti Eş Genel Başkanı Tuncer Bakırhan "CHP'nin çağrısını duyduk; demokrasi için, barış için bu haksız ve hukuksuz anlayışla mücadele etmek için biz de sokakta, her yerde bu anlayışa karşı çıkan bütün toplumsal kesimlerle, varsa siyasi partilerle dayanışma, direniş içinde olacağımızı belirtmek istiyorum." "Yargıtay 3. Ceza Dairesi ve Yargıtay Başsavcılığı'nın Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında suç duyurusunda bulunması ve mahkeme üyelerini tehdit etmesi, 2015 yılının Nisan ayından beri fiili bir OHAL rejimine dönüşen Türkiye'nin darbe mekaniği üreten otoriterliği içinde yeni bir darbeye teşebbüstür. Siyasi iktidar tarafından desteklenen bu tutum, Türkiye'de yargı eliyle siyasete müdahalenin zeminini güçlendirmiştir. İktidar ortağı Bahçeli'nin her hafta parti grup toplantısında HDP'nin kapatılması başta olmak üzere birçok konuda Anayasa Mahkemesi'ni hedef göstermesi bu yargı darbesinin yolunu açan söylemlerden biri olmuştur."

TİP lideri Erkan Baş "Türkiye'de bir kez daha bir paralel yargı ortaya çıktı. Bir rezillikle karşı karşıyayız. Herhangi bir makamın, 'Anayasa ve Anayasa Mahkemesi'ni tanımıyoruz.' açıklaması yapması, üstelik Anayasaya ve yasalara uygun aldıkları bir karar nedeniyle AYM üyeleri hakkında suç duyurusunda bulunması, yetmezmiş gibi bir de TBMM'yi tehdit etmesi açık bir darbe girişimidir! Tüm yurttaşlarımızı, tüm siyasi partileri bu paralel yargı darbesi girişimi karşısında ortak tavır almaya çağırıyorum."²⁶

Özgür Özel genel başkan olduktan sonra kadife darbe sürecini yürütebilmek için kendisine sokakta destek verecek (DEM, TİP vb.) yeni bir ittifak arayışına girmiştir. Parti ismi olmayan "Kent

26 Seda Taşkın, "HEDEP'ten Özgür Özel'in 'Sokak' çağrısına Yanıt: Dayanışma İçinde Olacağız", *artıgerçek*, 9 Kasım 2023, "Yargıtay'ın AYM ve Can Atalay Kararına Erkan Baş'tan Tepki: Paralel Yargı Ortaya Çıktı", *artıgerçek*, 8 Kasım 2023

İttifakı"/"Türkiye İttifakı" altında yeni bir ittifak oluşturarak kendi doğal kitlelerinin ötesinde yeni bir kitlenin desteğini almayı başarmıştır: Özgür Özel "Türkiye İttifakı'nda aslan sosyal demokratlar var. Yalnız değiliz milliyetçi, muhafazakâr, Kürt demokratlar var."²⁷

CHP, Parti isimlerinin yer almadığı böyle bir ittifak zinciri ile Cumhur İttifakına karşı büyük bir başarı kazanmıştır. Ancak seçim boyunca darbeci kimliği öne çıkan Özgür Özel, seçimden sonra 'melek kimliğine' bürünerek herkese kucak açmış, "Bu galibiyetin kaybedeni yoktur. Bizim başarımız kimsenin hezimetini olmayacaktır."²⁸ diyerek herkese gönlünü açtığını açık bir şekilde ilan etmiştir. Darbeci kimliği yerine barışsever 'yeni' bir Özgür Özel ortaya çıkmıştır. Bunun ne kadar süreceğini zaman gösterecektir.

SONUÇ: 31 MART 2024 MAHALLİ İDARELER GENEL SEÇİMLERİNİN GERÇEKÇİ BİR ŞEKİLDE DEĞERLENDİREBİLMESİ İÇİN

Kadife darbeci ekibin, bundan sonra Türkiye'de neler yapabileceklerini öngörmek son derece önemlidir. Bunun için son derece adil ve gerçekçi, çok yönlü analizler yapılmasına ihtiyaç vardır. Hoşumuza gitsin ya da gitmesin iyi niyetle, ihlasla, samimiyetle yapılan tüm değerlendirmeler/analizler hayatidir. Bu nedenle aşağıda özetlenen ve 31 Mart 2024 seçimlerinin şekillenmesinde çok önemli rol oynayan ve 2028 seçimlerinde de rol oynayacak konuların/olayların *kadife darbelerin stratejisi* göz önüne alınarak mutlaka analiz edilmesi gerekmektedir:

27 Mehmet Yıldırım, "Ankara'da Yarış Yeni Başlıyor!" <https://www.dikgazete.com/yazi/ankara-da-yaris-yeni-basliyor-6601.html>

28 <https://www.haber7.com/siyaset/haber/3411372-ilk-gelen-sonuclarin-ardindan-ozgur-ozelden-ilk-aciklamalar>

1. Gayrimemnunlar ittifakı oluşturabilmek için gayrimemnun sayısını artırmak, fay hatları inşa etmek ve fay hatlarına sürekli enerji yüklemek

1.1- Kavmi fay hatları inşa etmek: Türk-Kürt-Arap; Müslüman-Hristiyan-Musevi fay hattı

- “Kürt halkını merkeze alan değişik söylem ve eylemler”
- “Şeyh Said ismi üzerinden yapılan tartışmalar”
- “Mitinglerde kullanılan tevhid bayrağı üzerinden Arap düşmanlığının pompalanması”,
- “Diyarbakır’da yeşil bayrak asma olayı”,
- Amedspor olayı,
- Özerklik tartışmalarını yaygınlaştırmak,
- Ahmet Türk ve Leyla Zana’nın açıklamaları, Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan çözüm sürecini başlatmasını istemeleri, Leyla Zana’nın, DEM’in CHP ile ittifak yapmasına karşı çıkması, bağımsız olarak seçime girilmesini istemesi,
- Selahattin Demirtaş’ın karısının İstanbul’dan Büyükşehir Belediye Başkan adayı olması ve DEM yöneticilerinin müdahalesi ile adaylıktan çekilmesi; DEM’in CHP’yi destekleyecek tarzda birçok ilde çok zayıf adaylar göstermesi,
- Hatay’daki 6 Şubat anmasında hem hükümet hem de muhalefetin protesto edilmesi,
- Devlet Bahçeli’nin MHP kongresinde Erdoğan’a “Milleti yalnız bırakıp gidemezsin, seninle beraberiz,” çağrısının Kürt halkı üzerindeki etkisi,
- Bahçeli’nin hoşuna gitmeyen her olay ve kurumu PKK ile irtibatlandırmasında kullandığı sert, kırıcı ve kaba dil,
- AK Parti’nin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na MHP’li Altınok’u aday göstermesinin Kürt seçmenler üzerindeki etkisi,
- CHP için “Demlenme” ifadesi kullanılarak Kürt seçmenlerin rencide edilmesi ve CHP’ye dolaylı olarak yönlendirilmesi,
- 31 Mart 2024 Van Belediye Başkanlığı seçiminde DEM adayına yasak getirmek ve DEM’in sokak eylemlerine başlaması, YSK’nın devreye girerek yapılan operasyonu

durdurması, DEM adayına başkanlık mazbatasını vermesi.

1.2- Laik-antilaik-hilafet-şeriat-Kemalist-antikemalist fay hattı

- “Diyanet’in cuma hutbesinde Atatürk yok!” tartışmaları,
- “Değişik yerlerde Mustafa Kemal’e hakaret edilmesi, heykellerine saldırılması”,
- “Anıtkabir’de ‘Şeriat Gelecek!’ Eylemi” yapılması,
- “Hilafet tartışmaları-halifelik- hilâfet-laiklik çatışması’ tartışmaları”
- “MEB’in STK’larla yaptığı eğitim protokolleri üzerinden başlatılan şeriat- tarikat tartışmaları”,
- Bazı tarikatların, cemaatlerin seçimlerde desteklenecek partilerle ilgili basın açıklaması yapması,
- İsmailağa-Cübbeli arasındaki kavganın medyaya yansması,
- Ankara’da Mısır Büyükelçiliği önünde Gazze için bir araya gelen ve tevhid bayraklarıyla yürüyen grubun, hilafet çağrısı yapması,
- “TÜSİAD’ın Çağdaş Eğitim İsteği” ve TÜSİAD Başkanı Orhan Turan’ın, “Bu sistemde cemaat ve tarikatlara da siyasetle ilişkilendirilen yapılara da yer olmaması gerekir.” tarzında açıklama yapması,
- Toprak Hattı Grubu’nun “İslam’da mürit, şeyh, gavs, tekke ve dergâh yoktur.” “Tarikat ve cemaatlerin yüce dinimizle ilgisi ve ilgisizliği iyi ve doğru anlaşılmadıkça, önümüz açılmayacaktır.” açıklaması,
- “Laiklik merkezli mücadele şart-gericilik”,
- “31 Mart Mahalli Seçimleri için ‘31 Mart ve Hareket Ordusu’ benzetmesi”,
- “Cuma hutbesinde şehitler kısmını okumayan imama hakaret eden kaymakam” “Olaya kaymakam ve valilerin kaymakama sahip çıkma beyanları”,
- “TV dizilerinde değişik kesimleri isyan ettiren sahneler”,
- Sarıyer’deki Santa Maria İtalyan Kilisesi’ne pazar ayini sırasında maskeli iki kişi tarafından yapılan silahlı saldırıda bir kişinin öldürülmesi vb.,
- Manisa Ticaret Odası Başkanı Mehmet Yılmaz’ın; Suriyeli sığınmacıları Türkiye’de kalıcı hâle getirmek için beş ildeki hazine

arazilerinin, Birleşmiş Milletler (BM) Fonu ile Suriyelilere verilmesi yönünde talimat aldığını ancak bu talimatı kendi kentinde yerine getirmediğini iddia etmesi,

- “Diyarbakır’da yeşil bayrak asma olayı”.

1.3- Demokrasi-diktatörlük fay hattı

- Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ‘diktatör’ olarak nitelendirilmesi,
- Bahçeli’nin hayli sert ve tehdit edici açıklamalar yapması,
- PKK yöneticilerinin Türkiye’yi suçlayan, karalayıcı pis açıklamaları,
- Merkezî yönetim-yerel yönetim ilişkisi ve yerel yönetimlerin tehdit edilmesi,
- Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın mahalli seçimlerdeki hizmetleri merkezî iktidarla irtibatlandırmasının meydana getirdiği rahatsızlık,
- Seçilen bazı yerel yönetimlere seçimden sonra kayyum atanması.

1-4- Zengin-fakir fay hattı

- Asgari ücretin güncellenmemesi,
- Emeklilerin maaşlarının düzeltilmemesi,
- Kiraların alıp başını gitmesi-keyfilik sorunu, çözüm bulunmaması,
- Alım gücünün düşmesi, fiyatlardaki artışlarla alım gücü arasındaki tezat,
- Erzincan İliç Çöpler Altın Madeni Faciası,
- İktidar ve muhalefetin aşırı vaat yağmuru ve inandırıcılık sorunu.

1-5- İsrail-Gazze fay hattının Türkiye’ye yansıyan boyutu

Türkiye’nin kudurmuş köpek İsrail’in uluslararası hukuk sistemine tamamen aykırı bir şekilde Gazze’de sivil halka yönelik soykırım yapmasına gerekli tepkiyi verememesinin neden olduğu gayrimemnunlar kitlesi,

- İsrail ile tüm ticari ilişkilerin askıya alınmaması,
- Türkiye’nin ve İsrail’in elçiliklerinin kapatılmaması,
- Murat Kurum’un İstanbul Belediye Başkanlığı seçimi ile Gazze arasında ilişki kurması: “İstanbul kazanılırsa Gazze kazanacak” demesi.

2. Yargının desteğini kazanma-bölme ya da tarafsızlaştırma

- Anayasa Mahkemesi-Yargıtay kavgası,
- Danıştay 13. Dairesi’nin, İBB’nin Atatürk Havalimanı arazisinde planlanan Millet Bahçesi ihalesine ilişkin temyiz başvurusunu haklı bularak ihale işlemi iptal etmesi,
- İstanbul 11. İdare Mahkemesi’nin İBB’nin Kanal İstanbul ile ilgili açtıkları dava ile ilgili Kanal İstanbul Yenışehir rezerv yapı alanı imar planını iptal etmesi,
- Anayasa Mahkemesi, FETÖ lideri Fetullah Gülen’in Edirne’de vazilik yaptığı dönemde kaldığı ve örgüt mensuplarınca “bülbül yuvası” diye adlandırılan konuta “millî güvenliğe tehdit oluşturduğu” gerekçesiyle el konulmasını “hak ihlali” sayması,
- Eski TTB Başkanı Şebnem Korur Fincancı’nın, Adil Serdar Saçan’ın 1999 yılında yürüttüğü Adnan Oktar Suç Örgütü soruşturmasında örgüt üyeleri için “işkence” raporu düzenlediğinin ortaya çıkması,
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulu’nca (HSK) FETÖ iddialarıyla meslekten atılan hâkim ve savcılarının meslekten çıkarma kararının iptali için Danıştay’a açtığı davalarda, Danıştay 5. Dairesi, FETÖ ile irtibat ve iltisaklı olduğu gerekçesiyle meslekten ihraç edilen yaklaşık 387 ismin mesleğe dönmelerine ve bunlara tazminat ödenmesine karar vermesi. HSK’nun Danıştay’ın verdiği iptal kararlarını temyiz etmesi,
- Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, Sivas’ta 2 Temmuz 1993’te yakılan Madımak Otelinde hayatını kaybedenlerin yakınlarının bireysel başvurusunda, “zaman aşımı” itirazlarıyla ilgili ek rapor alınmasına karar vermesi,
- Kadınların evlendikleri erkeğin soyadını taşıma zorunluluğu ortadan kalkması,
- Can Atalay merkezli Yargıtay-Anayasa Mahkemesi Kavgası, Atalay’ın milletvekilliğinin Meclis’te düşürülmesi ile ilgili Yargıtay’ın verdiği karar ve kararın Anayasa Mahkemesi tarafından bozulması buna rağmen TBMM’de milletvekilliğinin düşürülmesi. Buna bağlı olarak gerek Meclis’te gerek Meclis dışında meydana gelen olaylar. CHP Genel Başkanı Özgür Özel’in, “Bu mücadelede herkesi direnmeye, mücadeleye ve bu darbe girişimine karşı pozisyon almaya, tepki göstermeye davet ediyoruz”; TBMM Başkan-

vekili Karaca'nın, "Bu yargı değil, bir rejim krizidir"; İyi Parti Genel Başkanı Akşener'in, "Yargıtay'ın, Anayasa'yı tanımayarak yol açtığı, hukuk skandalına; maalesef, Türkiye Büyük Millet Meclisi de, eşlik etmiş oldu"; MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin, "Adalet yerini bulmuş", "Demokrasiye, millî huzur ve güvenliğimize darbeye tevessül eden Anayasa Mahkemesi'dir, "Sokağı ve kanunsuz direnişi adres gösterenler, dahası ülkemiz aleyhine her türlü pozisyonun alınmasından bahsedenler husumet figüranlarıdır." şeklindeki açıklamalarının neden olduğu gerilim,

- Can Atalay olayı üzerine "Baroların eylem çağrıları",
- Erzincan İliç Çöpler Altın Madeni Faciası.

3. Darbe çağrısı yapılması, genelde bürokrasiyi özelden asker ve polis güçlerini kazanma, bölme, tarafsızlaştırma operasyonları

- "Genç Teğmenler Olayı"- "Tuzla Piyade Okulu", "Cübbeli Sarıklı Teğmen", "Atatürkçü/Kemalist Teğmenler", "İntihar Eden Çavuşlar", "Ordu Rahatsız", "Genç Subaylar Rahatsız", "Şimdi Sırada "Teğmen Cuntası"
- Tuzla Piyade Okulu'nda bir teğmenin yakasına Atatürk fotoğrafı takmamasıyla başlayan kavgadan sonra başlatılan soruşturmada, "Kara Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulu (YDK) tarafından Atatürk'ün fotoğrafının takılmamasına tepki gösteren teğmenlerin de aralarında bulunduğu yedi teğmen için ihraç kararı verilmesi",
- Özgül Özel'in "40 yaş altı gençlerin yapacağı darbeyi destekleyeceği"ni söylemesi, seçtiği andan itibaren "sokağa inceklerini," "sokak eylemleri yapacaklarını", "gerekirse hapse gireceklerini" sık sık gündeme getirmesi,
- Zülfü Livaneli'nin "31 Mart Mahalli Seçimleri için '31 Mart ve Hareket Ordusu' benzetmesi yapması ve komutan olarak İmamoglu'nu" ilan etmesi,
- Merkez Bankası Başkanı Hafize Gaye Erkan'ın "görevden alınması",
- Adıyaman deprem konutu kurasında hile yapıldığı, bazı kimselerin korunduğu iddialarının ortaya atılıp yaygınlaştırılmaya çalışılması,
- Erzincan İliç Çöpler Altın Madeni Faciası.

4. Sokak hâkimiyeti, iktidarın acziyeti anlamına getirilmek istenen terör olaylarında sürekli bir artışın olması

- İçişleri Bakanlığı'nın sürekli çete operasyonu yapması ile birçok çetenin çökertilmesi, bu çetelerin daha önce niçin çökertilmediği,
- "Kuzey Irak ve Suriye'de Türkiye'nin operasyonlarında meydana gelen şehitler olayı" ve PKK/YPG'li teröristleri etkisiz hâle getirmesi,
- Sarıyer'deki Santa Maria İtalyan Kilisesi'ne pazar ayını sırasında maskeli iki kişi tarafından yapılan silahlı saldırıda bir kişinin öldürülmesi vb.,
- DHKP/C'li 2 teröristin İstanbul Adliyesi'ne saldırı girişiminde bulunması sonucu 2 terörist ve 1 vatandaşın ölmesi, 3'ü polis 6 kişinin yaralanması,
- Kahramanmaraş'ta Ekinözü İlçe Kaymakamı Mesut Coşkun'un, silahla kafasından vurulmuş şekilde evinde ölü bulunması,
- Güngören'de müzisyen Umut Emre Aytakin'in öldürülmesi,
- AK Parti Küçükçekmece Belediye Başkanı Adayı Aziz Yeniay'ın seçim çalışmasında silahlı saldırı olması ve 1 kişinin ağır yaralanması,
- Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Zeydan Karalar'ın Özel Kalem Müdürü Samet Gündük'ün belediye binasında, bir belediye çalışanı tarafından öldürülmesi,
- Diyarbakır Ulu Camii avlusu müdavimlerinde "Diyarbakırlı Ramazan Hoca" olarak bilinen Ramazan Pişkin'in İstanbul'da uğradığı bıçaklı saldırı sonucu öldürülmesi,
- İstanbul Kartal'da 2 kişi tarafından polislerle ateş edilip kaçılması.

5. Gerilimi sürekli artırmak: Kazalar ve futbol üzerinden sürekli bir gerilim ve gayrimemnun üretme taktikleri

- "Toplumsal gerilimin sürekli artma eğiliminde olması",
- "Sürekli geçmiş olaylara atıflar yapılarak gerilim yükseltilmesi",
- Futbol maçlarında vuku bulan olaylar: 1. Amedspor Olayı, 2. Hakemin yumruklanması, 3. Maç bitmeden maçtan takım çekme olayı, 4. Riyad'da oynanacak FB-GS Süper Kupa maçının iptal edilmesi ile Türkiye'de

- vuku bulan tartışma ve olaylar zinciri. Arap düşmanlığının pompalanması, 5. Antalya-Trabzonspor maçında gol atan İsraili futbolcunun gol sevincinde bileğindeki bandaja Aksa Tufanı'nın 100. Günü ve İsrail bayrağı sembolünü seyirciye göstermesi ve meydana gelen gerilim. Aynı futbolcunun birkaç hafta önce Türkiye genelindeki tüm maçlarda maç öncesi Gazze'deki şehitler için saygı gösterisine katılmaması için maça çıkmaması, 6. Başakşehir'in İsraili futbolcusu Eden Karzev'in de İsrail'e destek vermesi üzerine yaşanan gerilim",
- Riyad' da oynanmayan FB-GS Süper Kupa maçı için Suudi yetkililerin, önceden TFF-FB-GS verdikleri parayı geri istemeleri.
 - Trabzon'da oynanan TS-FB maçında meydana gelen olaylar zinciri. Bu olayların üzerine FB Başkanı Ali Koç'un sert açıklamaları; TFF Başkanını, yönetimini suçlaması, süper ligden çekilme tehdidi yapması, 2 Nisan 2024 olağanüstü toplantı yapması,
 - Ali Koç'un FB-GS Süper Kupa maçının ertelenmesini ve yabancı hakemlerin getirilmesini, yabancı hakem getirilmezse sahaya geçlerle çıkıp protesto edeceğini beyan etmesi,
 - Erzincan İliç Çöpler Altın Madeni Faciası

6. AK Parti'nin iç fay hatları

- AK Parti kadrolarının kendilerini devletle özdeşleştirmeleri, kendilerini devlet kabul etmeleri,
- Bürokrasinin keyfi davranmasına sessiz kalınması, yönetim kurullarının çalıştırılması, emir-komuta ekseninde işlerin götürülmesi. Bundan dolayı, özellikle, üniversitelerde gayrimemnun sayısının gittikçe artması,
- Bazı yerlerde zaman zaman AK Parti kadrolarını ve bazı milletvekillerini, belediye başkanlarını kaymakam ve valilerin karşılaması,
- Devlet dairelerine yapılacak atamalarda ehliyet-liyakat denklemine unutmaları, sadakati önemsemeleri,
- İşe almada AK Parti'den referans istenmesi iddiaları,
- İşe almada yapılan mülakatlarda adil davranılmaması iddiaları,
- Yapılan hataları görmek istememeleri, dile getirenleri hain olarak suçlamaları ve susturmaya çalışmaları,

- Milletvekili ve belediye başkan adaylıklarında ilgili yönetimlerin düşüncelerinin alınmaması, alındığı hâlde uyulmaması, ikna edilmemeleri,
- İhalelerin geniş çevreye açılmaması, dar bir çevrede halledilmesi iddiaları,
- Yaptım, oldu anlayışının baskın hâle gelmesi iddiaları,
- Her şeyin kararının Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından verilmesinin istenmesi, sorumluluktan kaçınılması,
- Bakanların kendi sorumluluk alanındaki işleri yaparken 'Sayın Cumhurbaşkanının tensipleri ile emirleri ile' ifadelerinin sürekli kullanılması,
- Milletvekillerinin bakanlar nezdinde itibarsız olması,
- Tecrübeye değer verilmemesi,
- Parti içerisinde sürekli küskünler topluluğu oluştuğunun görülmemesi,
- Avrupa uyum yasaları kapsamında ithal edilen ya da uyarlanan yasaların yaptığı tahribatların görülmemesi, göstermek isteyenlerin suçlanması, hakarete uğraması.

7. Dış güçlerin tutum ve tavrı

- Küresel şirketler operasyonu,
- Erzincan İliç Çöpler Altın Madeni Faciası,
- AB değişik ülkelerinde PKK'nın sürekli eylem yapması ve ciddi bir müdahale ile karşılaşmaması,
- TS-FB maçında meydana gelen olayların uluslararası alana taşınması,
- Mahalli seçimler öncesinde Avrupa'nın değişik ülkelerinde meydana gelen PKK eylemleri, o ülkelerdeki Türklere saldırmaları, polislerin ciddi bir müdahale de bulunmaması, bu olaylar üzerinden Türkiye'ye seçim öncesi verilmek istenen bir mesajın olması,
- 31 Mart seçimlerine giderken hem ABD'den hem de İngiltere'den 40-50 bin civarında insanın Türkiye'ye gelmesi, özellikle, CIA eski ajanı Graham Fuller'in gelmesi,
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) bir başvuru üzerine "Alevilik İslâm'dan ayrı bir inanç" kararını vermesi.

Dış dinamiklerdeki gelişmeler

- Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Mısır gezisi,
- Türkiye'ye F-16 satışına ilişkin ABD Kongresi'nden olumlu karar çıkması,
- Bayraktar Şirketinin Ukrayna'da İHA, SİHA yapacak fabrika yapmasını ilişkin yapılan açıklamalar sonrasında Rusya'dan Bayraktar fabrikasına saldırı yapılabileceğine ilişkin açıklama gelmesi,
- KKTC'den BMGK'ya Barış Gücü tepkisi: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin onay almadan Barış Gücü'nün görevini 1 sene daha uzatmasına, KKTC Dışişleri Bakanlığı'nın, 'Kıbrıs Türk tarafının iradesini ve varlığını yok sayan bu yaklaşımı reddediyoruz.' şeklinde sert tepki vermesi,
- CIA Direktörü Burns'ün "Ortadoğu'yu son 40 yıldır bu kadar karmaşık ve patlamaya hazır görmedim", "ABD artık Çin ve Rusya karşısında 'rakipsiz üstünlüğe' sahip değildir" açıklaması yapması,
- ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wallander'in Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin iptali ile ilgili yaptığı açıklamanın ardından, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, "Montrö'nün tartışılmasını dahi tahayyül edemeyiz." tarzında sert bir açıklama yapması,
- "Kuzey Irak ve Suriye'de Türkiye'nin operasyonlarında meydana gelen şehitler olayı" ve PKK/YPG'li teröristleri etkisiz hâle getirmesi ve bununla ilgili yapılan karşı psikolojik savaş.

Yukarıda sıralanan olayların bazıları aynı anda, bazıları da farklı zamanlarda ve fakat öncekilerin etkilerini besleyip kuvvetlendirecek, güçlendirecek bir tarzda meydana gelmiştir. Bunlara adil bir şekilde çözüm getirilip halkın gönlü kazanılmazsa Türkiye çok sıkıntılı bir döneme girebilir.

Yapılan analizleri göz önüne aldığımızda kadife darbecilerin ana hedefinin 2028 seçimleri olduğu asla unutulmamalıdır. Kadife darbecilerin yaptığı hamlelerin savuşturulması, sürecin bittiği anlamına gelmemelidir. Taraflardan biri tasfiye oluncaya ya da taraflar arasında uzlaşma sağlanıncaya kadar mücadelenin şiddeti artarak

devam edecektir. Kadife darbe strateji buna göre çizilmiş ve uygulamaya sokulmuştur.

Kadife darbelerde en önemli unsurlardan biri, (sürecin ister mahiyetini bilsin isterse bilmesin fark etmez) *gayrimemnun kitlelerin ittifakının* sağlanmasıdır. Kadife darbeci beyin takımı, bir taraftan var olan gayrimemnunlarla dolaylı bir şekilde, kendileri arka planda kalarak, çatı örgüt aracılığıyla ittifak kurmaya çalışırken; diğer taraftan yeni fay hatları oluşturup gayrimemnun sayısını artırmaya çalışmaktadır.

Bu açıdan meseleyi ele aldığımızda, kadife darbeciler, devlet mekanizmasının kılcal damarlarına, medyaya/sosyal medyaya, iş dünyasına yerleşmiş, gizli uyuyan kadroları/hücreleri aracılığıyla pek çok provokatif eylem icra etmek isteyeceklerdir. Rengi, fikri, zikri, hayat felsefesi ne olursa olsun, halkın oyları ile seçilmiş bir yönetimin, dış güçlerle iş birliği yapılarak devrilmesine, yönetimden düşürülmesine bu ülkeyi seven herkes karşı çıkmalı, kendi kendimizi özgürce yönetme hakkını kimseye vermemeliyiz.

Tüm bunların gerçekleşip gerçekleşmemesi, öncelikle siyasî iktidarın takınacağı tavra, ortaya koyacağı yol haritasına bağlı olacaktır. İsteddiği tüm yetkilerin fazlasını almış bir siyasî iktidarın, başkalarını suçlamak, hakaret etmek üzerine kurulu bir politikayı devam ettirmeye çalışması çok kötü sonuçlara sebebiyet verebilir. Sosyal patlamaların bedeli bu ülkeye çok pahalıya mal olur.

Başta siyaset olmak üzere tüm gönüllü kuruluşlar hata yapmaz, birbirini anlar, sırât-ı müstakim üzere olursa kurulan tüm tuzaklar paramparça edilir, sahiplerinin başına geçirilir, yaşanabilir yeni bir Türkiye/İslâm dünyası/dünya inşa edilebilir. Bunun için gerek şart adil olmaktır, adaleti hâkim kılmaktır: *"Ey Davud, gerçek şu ki, biz seni yeryüzünde bir halife kıldık. Öyleyse insanlar arasında hak ile hükmet, istek ve tutkulara (hevaya) uyma; sonra seni Allah'ın yolundan saptırır. Şüphesiz Allah'ın yolundan sapanlar, hesap gününü unutmalarından dolayı onlar için şiddetli bir azap vardır."* (38/ Sâd,26)

BUGÜNKÜ SEÇİMLER VE YARINKİ TÜRKİYE

— MUSTAFA AYDIN —

Seçimin sonuçları şöyle ya da böyle farklı düzeylerde de olsa olması gerektiğinden daha fazlasıyla herkesi ilgilendiriyor ve doğal olarak da herkes beklentileri açısından bir şeyler söylüyor. Bunda yadırganacak bir şey de yok, ilgisizlik olsaydı belki bundan daha kötü bir şey olurdu. Tabi bu ilgi fazlalığının da kendisine has bazı nedenleri var. Bir kere bizde seçimler olağan çerçevede olup bitmiyor. Arka planda hatta bir kısmı güncel hayatın ötesinde ve çok daha derinlerde, tarihsel diyebileceğimiz daha başka sebepler taşıyor.

Genel geçer bir seçim mantığına göre yapılan seçimlerde iktidardakiler çoğu kere yapabileceklerini yapmışlardır ve ciddi bir vaatleri de kalmamış olur, buna karşılık, dinlenmiş muhalefet umut veren projeleriyle toplumun huzuruna çıkar, takdire şayan görülürse seçilirler. Genel veya yerel iktidar el değiştirir. Eski iktidar yenisine başarılar diler, yeni iktidar eskisine yaptıkları hizmet için teşekkür eder, başlanmışları tamamlamak için işe koyulur. Önceki yapıları görmezlikten gelmediği gibi kendi başarı hanesine kaydetmek için de uğraşmaz. Ne var ki bizim seçim ortamı böylesi bir ortam değildir. Aşağıda da belirteceğimiz üzere en liberal muhalif, bir yerel seçimi bir diktatörün alaşağı edilmesi seçimi olarak değerlendirmekte, seçim sandığını da bir aldatmaca görebilmektedir.

Genelde seçmen, olumlu bulduğu bir adayını tercih edip oy vermiş, yönetimle görevlendirmişdir. Artık ne yapacaklarını bekleyip göreceğiz. Yapıp ettiklerine bakarak yeni bir seçimde bunları eleyeceğiz, birilerine 'sen devam et, birilerine de sen yapamadın o koltuğu artık bir bırak' diyeceğiz. Öncekilerden, geriye ödeyece-

ğimiz veya tahsil edeceğimiz bir diyet olmasa da yeni bir beş yıl da böyle geçecek. Yüz yıllık Cumhuriyet tarihi boyunca genel-yerel 40'tan fazla seçim yapılmış ve vatandaş başarı ve başarısızlıklarla dolu bir süreç yaşayagelmiştir. Tabi genel geçer olan budur. Ne var ki bizde gerçek, bu görünenden farklı bir şeydir. Başta bizzat seçimin kendisi olmak üzere tüm seçim unsurları daha başka anlamlar taşır. Vatandaş başkanı tam değerlendiremez, birilerinin lafını tekrarlar. Çoğu başkan başkanlığının tadını çıkarır. Bazılarına bu şehir yetmez, hükümet işlerine karışır hatta küresel siyasetle uğraşır, şehrin sorunlarını sıradan bir vatandaş gibi seyrederek ve laf üretir. Manipüle edilmiş vatandaş da sırf bir şehri değil, dünyayı idare ediyor, diye bütün gücüyle arkasında durur. Başka bir ifadeyle sorun bir şehrin yönetiminden çok, arka planda daha farklı noktalarla ilişkilendirilir.

Sözünü ettiğimiz bu özel durum, seçim sürecinin önemli parçalarından birisi mahiyetindeki kampanyalarda bile görülür. Birileri, tarihsel bir ikilem süreci yaşayan ve dolayısıyla ideolojik beklentiler içindeki toplum kararını hizmet gerekçesine bağlamış gibi vaatlerde bulunurken, birileri de bir vaatte bulunma ihtiyacını bile duymaz ve sonucu böyle de alabilir. Arkadaki gizil nedenden dolayı seçimin sonuçları da buna göre değerlendirilir.

Görüldüğü kadarıyla göz ardı edilemeyecek geniş bir kesim, doğal bir seçim yarışının ötesinde, mantığını kazanmaktan çok kaybettirmek üstüne kurdu. İşi böyle içselleştirmeye çalıştı. Bu oyun, kendi partisine verilmiş bir oy olmadığını bildiği hâlde içselleştirip bundan bir rahatsızlık duymadı. Doğal olarak sonuç mevcut yönetici-

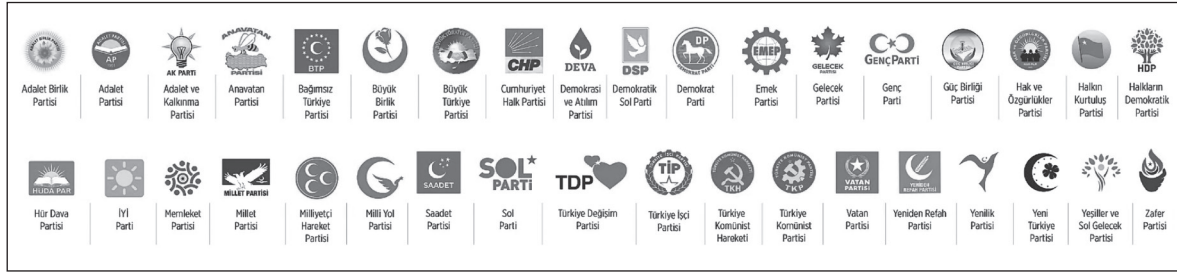
lerin gidip yerlerine yenilerinin gelmesiyle bir görev değişimi şeklinde algılanmadı. Bir rejim değişikliği gibi algılandı.

SEÇİM DEĞERLENDİRMELERİ

Aslında tüm sosyal beşerî olaylar ele alınırken göz önünde bulundurulabilecek iki önemli nokta vardır: olayın bugünü ve yarını. Bugün ne olmuştur, yarın ne olabilecektir? Hatta soruyu biraz daha ileriye götürerek, ne olmalıdır, diyebiliriz. İkincinin cevabı büyük çapta birinci soruya sağlıklı bir cevap bulabilmeye bağlıdır. İtiraf etmeliyim ki bu yerel seçimler bende hemen herkesin, her kesimin konuştuğu lafların ötesinde açık bir kanaat doğurmadı. Çünkü bana göre hiçbir şey değişmedi, sanki seçimler yapılmamış her şey durduğu yerde duruyor, İstanbul Ekrem İmamoğlu, Ankara Mansur Yavaş, içinde yaşamakta olduğum Konya, çalıştığım

Bu kazananlar listesinin başında da demokrasi gelmekte ve bunu başkaları takip etmektedir.

Demokratik kazanım söylemi herhâlde kavgasız, gürültüsüz bir seçim yapmamızı ifade ediyor. Türkiye’de demokrasi, bu çatışmasızlıktan, çatışmasızlığın da demokrasiden doğduğu kolektif psikolojik iyimserlik aracı olarak bir işlev yerine getirmiş olabilir. Unutulmamalıdır ki Mısır’daki pek çok insanın kanının aktığı bir çatışmaya dayalı Sisi darbesi de bizzat demokrasinin mimarlarına göre bir demokrasi başarısıdır. Çatışmasız bir seçim, demokrasiden doğan ancak pek de karşılığı olmayan bir iyimserlikten ibarettir. Esasen demokrasi gibi modernite çerçevesinde üretilmiş pek çok değer, insanlığın daha derinlerde yer alan değer kümelerinin üstüne vurulmuş bir kaşe olarak vardır. Bunlar arasında birebir mutlak bir bağlantı kurulamayacağı için de uygulaması her topluma göre değişir.

31 Mart 2024 Yerel Seçim Katılan Partiler

Karaman’da belediye başkanları görevlerine devam ediyorlar, AK Parti il bazında kayıplarına rağmen genelde belediye başkanlıklarını korurken dört büyükşehir belediyesi CHP’ye geçmiştir. Belediye meclis üyeliklerindeki dağılım da aşağı yukarı aynı durumda olmuştur.

Hâlbuki söylenenlere baktığımızda pek çok şey değişmiş, sanki bir devrim olmuştur, ülke yeni bir döneme girmiştir. Ben şüphesiz inancım gereği insanların olup bitenlerin bütününe vâkıf olmadıklarını, planların ötesinde bir üst planının bir nihai planının olduğunu kabul ederim. Ancak biz insanlar olarak nihai sonucu doğru veya yanlış, fiiliyatta beklentimizin ne olduğunu ve bunun ne dereceye kadar gerçekleştiğini görme imkânına sahibiz. Genel ve yaygın bir söyleme göre bu seçimde herkes kazanmıştır.

Başka bir ifadeyle toplumlar yine yapabileceklerini gerçekleştirirler. Mesela mucidi olan Batı için demokrasi artık üzerinde konuşulmayacak bir iştir, siyaset sosyoloğu Giovanni Sartori’nin dediği gibi o, yükünü tutmuş emperyalizmin bir maskesidir. Eş deyişle Batı dünyasında slogancı tarafını yitirmiş bir uygulama işi hâline gelmiş ve bu hâliyle de çapul siyasete yol verebilen bir siyasal ideolojidir. Ama bizim için hâlâ iğreti oturduğu varsayılan ve dolayısıyla da her zaman kaybedilme ihtimali bulunan bir sistemdir ki çok şükür kazanmıştır. İşin gerçeği bir vukuatsız seçim yapma işi ancak bu kadar güzel anlatılabilir.

Bir ikinci söylem, seçimi millet kazanmıştır. Şüphesiz milletin bir kaybı olmamıştır ama ekstra kazanımının da ne olduğu belli değildir.

Bir arbedenin dışında başka türlü bir sonuç, bir kayıp mı olurdu, bilemiyorum. Daha çok CHP taraftarı bir kesime göre bu seçim CHP'nin bir zaferidir, çünkü ilk defa sağ kanattaki ana parti-nin -ki şimdi AK Parti'nin- üzerinde oy almıştır ki bu yeni bir dönemin habercisidir. AK Parti taraftarları ise makuliyetleri de bulunan bir başka söylemi dillendirmektedirler. Burada partinin bir kaybının olmadığını, kazanımı olmasa bile bir kayıp yaşamadığını, CHP'deki yükselişin mahalli seçimlere özgü ve kirli bir ittifakın sonucu olduğunu ileri sürmektedirler.

OYLARIN İFADE ETTİĞİ GERÇEK

Geçekten oylarda ciddi bir değişikliğin olmadığı söylenebilir. Türkiye üç yüz yılı aşkın bir zamandır bir toplumsal ikilem yaşıyor. Yerlici ve Batıcı, tarihsel misyon düşüncesine sahip, en azından saygılı, her şeye rağmen rahmetli Hüsamet'in Arslan'ın ifadesiyle -kendine özgümlü boyutları bulunan- muhafazakâr bir toplumsal kesimin yanında, Cumhuriyet'in zoraki uygulamalarıyla ortaya çıkmış bulunan ve yüzeysel bir nitelemenin dışında toplumun kimlik ve kişiliğini belirlemede içeriği bulunmayan "laik cumhuriyetçi" bir misyon taşıdığına inanan bir başka kesim yan yana iç içe yaşamaktadırlar.

Bu iki kanat, ilk uygulama olan 1950 seçiminde ayrıştılar. Birilerinin dün olduğu kadar bugün için iddia edegeldiği gibi kutuplaşma partiler tarafından oluşturulmadı, aksine partiler derin bir kutuplaşmanın ürünü olarak var oldular. Daha anlaşılır söylemek gerekirse 1950-1960 arasındaki toplumsal kutuplaşma Demokrat Parti'nin (DP) oluşturduğu bir durum olmadığı gibi günümüz kutuplaşması da AK Parti'nin bir ürünü değildir. Toplumunu hesaba katmayan totaliter anlayışa göre toplum bir şey belirleyemez, böyle bir şeyi hep yukarıdaki seçkinler yapar. Onun için bu anlayışa göre aslında bir toplumsal talebi temsil eden Erdoğan, bütün bu yapıp ettiklerini totaliter yapısına dayanarak yapmaktadır. Totalitarizm, mevcut ana muhalefet partisinin en temel vasfıdır. Bunlara göre ülkenin başına seçimsiz gelenler totaliter değildir. Ama Erdoğan sandıklı/seçimli bir totalitarizmi temsil ediyor. Erdoğan'ın seçilerek gelmesi, bir lider olarak nihai karar verici olması onlara göre bu vasfını değiştirmiyor. Tek adam rolü hep yerinde duruyor.

Güncel hayatta bazı zikzaklar çizseler de tarihsel misyonu sahiplenilenler ana çizgilerde genelde yerlerini korumaktadırlar. Ama toplumla örtüşmeyen bir güncel misyon taşıyanlar kolayca açıklanamayan zikzaklar çiziyorlar, sahip olduklarını iddia ettikleri ilkeleri fütursuzca çığnıyorlar. Cumhuriyet karşıtı PKK'nın legal kuruluşu olan DEM ile iş birliği yapan CHP bu hâliyle de bir Mustafa Kemal Atatürk partisi olduğunu iddia ediyor. Atatürk elinin altındaki toplumun tarihsel misyonuna sıcak bakmıyorsa da en azından millî sınırlar içerisinde bir bağımsızlığı temsil ediyordu. CHP'nin böyle bir derdi yok, siyasi rakibiyle baş edebilmek için her türlü kuruluşla iş birliğine hazırdır. Şüphesiz AK Parti de her hâliyle bir DP veya Süleyman Demirel'in Adalet Partisi (AP) değildir. Elbette vatandaş bunun felsefesine sahip değil ama toplumsal hafıza olarak bu mensubiyet duygusunu devam ettirmekte ve bunun gereklerini asgari yerine getirmeye çalışmaktadır.

Tarihsel yerlici toplum kesimi siyasette bugüne kadar DP, AP, Refah Partisi, ANAP ve nihayet AK Parti gibi farklı partiler tarafından temsil edilegelmiştir. Karşı tarafı ise Cumhuriyet'in kurucu partisi olarak kabul edilen, devleti tekelinde, toplumu vesayetinde gören CHP kendini sistemle özdeşleştirmesinden dolayı hep tek parti olarak kalmış, zamanla yapısında bazı oynamalar olsa bile hep öyle kalmıştır. İlgili çekicidir ki dünden bugüne bu iki ana parti kategorisinin seçmen kitlesinde önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Genelde yerlici seçmen kitlesinin sabit denebilecek seçmen oranı yüzde 40, CHP'nin yüzde 25'tir. Yüzde 10'arlık Türk ve Kürt milliyetçiliğinin oyları ve yüzde 15 civarında da yüzgezer oylar bulunmaktadır ki bu durum geçici konjonktürel değişikliklerin dışında hep böyle olmuştur.

Seçimler kime hangi partiye bir mesaj sunarsa sunsun, sonuçta herkes durduğu yerde durmaktadır. İlk seçimlerin tepkisellik ortamında 1950'de DP yüzde 52, 1965 seçiminde AP yine yüzde 52 oy almışlardı. 1983 seçimlerinde ANAP yüzde 45, 2003 seçiminde AK Parti yüzde 35 oranında oy almışlar, son iki parti yasal şartlara uygun olarak TBMM'nin üçte ikisinin oyu ile tek partili güçlü iktidarlar kurmuşlardır. Çeyrek yüzyıldır da bu oy oranlarında ciddi bir değişiklik bulunmamaktadır. Yüzde

35'lik AK Parti, iktidarın yıpratıcılığına rağmen alacağı oyu yine almış ve bulunduğu yerde durmaktadır.

Bu seçimlerde CHP'nin yüzde 13'lük oy farkı, İYİ Parti başta olmak üzere DEVA, Saadet, Gelecek, DEM partileri ve refah toplumu savruntusu dindar kesimlerin ödünç oylarıdır. İYİ Parti'nin yüzde 6, DEM'in yüzde 4, potansiyel de olsa Saadet'in yüzde 2 civarındaki oyları ilk akla gelen bu ödünç oylardır. Yakın bir zamanda AK Parti'nin temsil ettiği misyonu üstlenecek bir parti ortaya çıkabilir mi bilmiyoruz -ki bu şimdilik mümkün gözüküyor-, DEM Partililer önümüzdeki dönemde hangi kaşenin altında toplanırlar bilemeyiz. Bildiğimiz bir şey varsa o da önümüzdeki yeni bir seçim döneminde kitlesini CHP'ye oy vermeye götürecek dindar etiketli partilerin olmayacağıdır. İYİ Parti dâhil, Saadet, Deva, Gelecek, DP'nin miatları çoktan dolmuş bulunuyor, eş deyişle yeni bir seçimde bu sağ kanat kitlenin ortalama yüzde 15'lik oyununun nerede toplanacağını bilemeyiz ama bu oyların toplumun her türlü gelişimine karşı çıkan nevezuhur misyonlu CHP'nin çantasında keklik olmadığını söyleyebiliriz.

SEÇİM SONUÇLARI KİMLERE NE MESAJ VERİYOR?

Seçimle ilgi söylenenlerden birisi de herkese bir mesajın olduğudur. Şüphesiz çok da net olmayan mesajı herkes kendi açısından okumakta ve farklı sonuçlar elde edebilmektedir. Hatta bu mesaj çok ters okunabilmektedir. Mesela 14 Mayıs seçimleri şu anda silinmekte olan partilere CHP ile ittifaktan kaçınmaları mesajını vermişti. Ama onlar bu mesaja kulak vermediler ve aynı hatayı 28 Mayıs'ta tekrarladılar ve oyları önceden bilinenin çok altına düştü, son bir kez daha bunu gizlice denediler ve silindiler.

Beni ilgilendiren şey parti gruplarının kendileri açısından ne düşündükleri değil, bütüncül bir kanaate sahip olabilir miyiz sorusudur. İslâm'ın toplum algısı ile ilgili yargılarından birisi "üm-met genelinin yalnızta ittifak etmeyeceği"dir. Elbette bu ilke bir anlam ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle ortada bir ümmet varsa ortak kanaatinin bir anlam ifade ettiğinde şüphe yoktur. Ne var ki bu konuda tarih boyunca sorunlar var ise de özellikle yüz yıldır tarihsel misyonu yara-

almış bir insan topluluğunun ne dereceye kadar bir ümmet bilinci taşıdığı tartışılabilir.

Tavır koymak, tercihte bulunmak değerlere göre oluşmuş insan kişiliğine bağlıdır. Tabi söylemeye bile gerek yoktur ki İslâm'a göre kişiliğin açılımını veren bilginin de ahlakın kaynağı fert ve toplum değil, toplum üstü ilahi mesajdır. Fert ve toplum bunun kullanıcısıdır. Bir ahlakın çıkar üstü olması da kaynağının toplum üstü olmasına bağlıdır. Bu kaynağı yok saydığınızda bütün yolsuzluklar, yollu olur, çünkü içkin bir yöntemle yolsuzluğun tanımı yapılamaz. Bu yazıyı yazarken gözüme ilişen bir haberde CHP'li bir sabık belediye başkanı "Bir MHP'liyi belediyeye görevli olarak almayı davama ihanet sayarım, böylesi birinin bana 'başkanım' demesinden de zül duyarım," diyordu. Bu durum aşkın ilkeler açısından şüphesiz tam anlamıyla bir ahlaksızlıktır ama kendi içinde özel mantığa sahip bir ahlak anlayışı da taşımaktadır. Öyle ya 'davaya ihanet' töre düzeyinde bir ahlaksızlıktır. Ahlaklar arasından ahlak seçilecekse sözü edilen başkanın tercih ettiği ahlak olumsuzluğuna rağmen daha işlevseldir.

Ne var ki geldiğimiz noktada, bilinci özel olarak manipüle edilmiş modern dönem insanların da, hep orada duran bir sağduyu bulamayız. Öyle ki daha önce makuliyetleriyle tanıdığımız kişilerin şimdi nasıl böyle düşünebildiklerine bile şaşarız. Onun için de seçim veya bir başka şeyin aynı mesajı çok farklı şekillerde anlaşılabilir. Mesela CHP bu seçim mesajını parti için yeni bir dönemin başlangıcı sayabilir, AK Parti yeterince iktidar olmadığını ve dolayısıyla toplumun refah seviyesini yükseltmediğini düşünebilir ve bu görüşünü destekleyebilecek deliller de bulabilir. Çünkü içselleştirmenin imkânları sınırsızdır. Her hâliyle doğru olmasa ve hatta öncelikle kendilerini yanıltıcı olsa da mesela CHP, bir ittifak ürününün sonucunu, nihayet kendisini halka anlatabildiğini; AK Parti, yaşlılar gibi bazı kesimlerin geçim şartlarını düzeltmediğini, bu kesimleri gönüllendirdiğinde işlerin düzelebileceğini düşünmeleri söylediklerimizin tipik örnekleridir. CHP'nin, terörle iş birliğini aşmayı gerektiren güncel misyonundan neden uzaklaştığının, AK Parti'nin ise tarihsel misyonu topluma nasıl daha iyi açıklayabilirim, konusunun üzerinde pek de durmayacakları kanaatindeyim.

Genelde yerlici seçmen kitlesinin sabit denebilecek seçmen oranı yüzde 40, CHP'nin yüzde 25'tir. Yüzde 10'arlık Türk ve Kürt milliyetçiliğinin oyları ve yüzde 15 civarında da yüzergezer oylar bulunmaktadır ki bu durum geçici konjonktürel değişikliklerin dışında hep böyle olmuştur.

LİBERALLER SEÇİMLERE LİBERAL BAKABİLİYOR MU?

Dünün Marksist bugünün liberalleri (mesela *Birikim* çevresi) her geçen gün anlamını yitiren sistemin çeperleri içinde bir yorum getirmeye çalışıyorlar. Marksizm, liberalizm vb. gibi makro söylemler/kuramlar çerçevesinde yapılabilecek açıklamalar bellidir. Marksizm'in güncel olduğu 1970'li yıllarda Marksist şablonu bilen herkes her türlü sorunu rahatlıkla açıklayabiliyordu. Hâlâ hatırımdadır, Marksist olmakla övünen bir lise öğrencisi o zamanlarda güncelliğini koruyan evlenmelerdeki başlık parasına şablon çerçevesinde 'mantıklı' bir şekilde güzelce yorumlamıştı. Buna göre başlık parası egemen üst sınıfın, alt sınıfı baskı altında tutmak için kullandığı bir baskı aracıydı.

Bu çerçeveye göre sınıf teşekkül etmemiş bir toplumda hemen her şey sınıfsal çerçevede cereyan ediyordu. Yine o zamanlar Yaşar Kemal tarafından kaleme alınan Türkiye'deki Marksist literatürün popüler 'romanında' Çukurova yöresinin serkeş delikanlısı İnce Memed'in Abdi Ağa'ya başkaldırısı bir sınıf çatışması diye takdim ediliyordu. Hâlbuki Marx'a göre sınıf çatışması kişiselliğin ötesinde çatışma bilinci taşıyan bir kitle işidir. Marx bu kurala uymadıkları için kadınlara ve köylülere hakaretler yağdırır, "Hangi sınıfa mensup olduklarını bile bilmeyen geri zekâlılar," diye nitelendirir.

Şimdilerde liberal geçinseler de Marksist oldukları dönemlerinden kalma şema alışkanlığını sürdüren bir kesim seçim sonuçlarını peşinen bu çerçevede yorumlamışlardı. Son iki yüzyılın başat açıklayıcı işlevsel ilkesi totaliterlik hep tedavüdedir. Bu ilkeyi demokrasinin kurallarıyla kesiştirerek seçimin sonucu için bir yargıya ulaşmışlardır. Sadeleştirerek söylemek gerekirse dedikleri şudur: "İstanbul'da CHP'nin Ekrem İmamoğlu'su kazanırsa bu durum halkın despo-

tizme karşı tepki vermeye başladığı anlamına gelecektir ki bu umut verici olacaktır. Yok, eğer AK Parti'nin Murat Kurum'u kazanacak olursa bu durum her ne kadar demokratik bir yol, sandıkta halk tercihinin bir sonucu olarak gözükse de despotizmin kendisini sandıkla meşrulaştırması anlamına gelecektir." Başka bir ifadeyle bu liberallerimize göre demokrasinin totaliter türü veya aynı anlama gelecek şekilde totaliterliğin kendine özgü bir demokrasisi vardır ve bunun ölçüsü seçeceğimiz partiye ve onun adayına bağlıdır. Hatta sandığın dışında yönetimi meşrulaştıracak daha başka kıstaslar vardır.

Ne var ki liberal demokrasinin ana yurtlarından biri kabul edilen ABD'de halkın ancak yüzde 51'inin katıldığı seçimlerde, başkanı önceden belirleyen iktidar seçkinleri, George W. Bush ve Joe Biden siyaset seçkinleri örneklerinde olduğu gibi karar verilen kişiyi başkanlığa getirebilmek için bazı eyaletlerin oylarını günlerce tekrar tekrar saydılar. Bu kontrolden kaçan Donald Trump'un başına gelen kalmadı, mahkemeye 30 yıl öncesinin yolsuzluk davalarını taşıdılar. Bizim liberallere göre sandığın meşrulaştırma işi, örnek aldıkları bir ABD olgusudur. Verilen görevi yerine getirmekle yükümlü gibi gözüken, bizim dünün İslâmcı yazarlarının hukuksuzluk söyleminin asıl vatanı da ABD'dir. Ama böyle bir yazıya rastlamazsınız. ABD de önemli görülün, özellikle millî nitelikte görülen mahkeme sorunlarına başkan karar verebilir ve bu durum hiçbir basın mensubu tarafından eleştirilmez. Tabi orada olup biten bu yüz kararı işleri buradaki uzantıları da hiçbir zaman eleştirmezler. Yakın bir zamanda Cemal Kaşıkçı cinayetine bakan mahkeme bizzat Biden tarafından iptal edilmiştir. Gerekçe şöyle özetlenebilir "ABD'nin Suudi Arabistan üzerinden gerçekleşen çıkarları mahkemede gerçekleşecek adaletten daha önemlidir."

Benim burada üzerinde durmak istediğim nokta seçimlerin yegâne meşruiyet yolu olduğu değildir. Düşüncenin yanlılığı ve kendi içindeki çelişkisidir. Yoksa toplum adına nihai kararı verebilecek bir öznenen (onların deyimiyle des-pottan) yoksun, öznesi meçhul çapul siyaset de demokrasinin sandığıyla meşrulaştırılıyor, hem de hiçbir alternatif düşünceye fırsat vermeden (ki birileri benim bu sözlerimi, demokrasiye iman zaafım olarak değerlendirebilir).

SEÇİM SONUÇLARINA NİÇİN BU KADAR FARKLI BAKILABİLİYOR?

Bir seçim sonucunun bu kadar farklı algılanışının sebebi, üç yüz yıldır toplumumuzun derinliklerinde yaşanagelen ikilem ve Cumhuriyet’le birlikte tarihsel misyonunu saf dışı eden uygulamalardan doğan, aradan bunca zaman geçmiş olmasına rağmen üzerinden atamadığı sorunlu toplumsal yapılanmadır. Tom Bottomore’un dediği gibi toplumumuz, bir beldenin başkanının hangi partiden olacağından öte, mevcut siyasal bloklaşmadan daha derinlerde “iki kanatlı bir toplumsal yapı” gerçeğini yaşıyor. Bir savaş uçağı yapımı gibi istikbale yönelik hizmetleri içinde sindiremeyen bir taraflılık söz konusu. Böylesi bir kesimin toplumun tarihsel misyonu ile bir ilgisi olmadığı gibi, kullandığı oy da bunu kabule yönelik bir tercih olamaz.

Ülkeyi güneyden kuşatmaya çalışan teröre karşı verilen mücadeleye bile karşı çıkan, Batı ve onun küresel siyaseti ile ilişkisinin, ülkesi ve insanıyla ilişkisinden daha güçlü bir toplumsal kesimin ortaya çıkması, nezuhr ulus üretiminde de ne denli başarısız kaldığını göstermektedir. Alaşağı edilen ümmet bilincinin yerine tanımlarda belirtildiği gibi “millet, kültür ve tarihi” ile bütünleşmiş sağlıklı bir topluluk inşa edilemediği için tutarlı bir siyaset de toplumu kapsamamaktadır. Küresel siyaset tarafından milli sınırlar içerisinde Kürtlüğün etiket olarak kullanıldığı bir bölge kurulmaya çalışılmakta, bu girişim bir siyaset kanadı tarafından fütursuzca desteklenmektedir. Kendini cumhuriyetçi diye niteleyenler onun dibini oymaktadırlar.

Bu sebeple seçimleri farklı kılan şey sıradan bir iktidar değişimi değil, rejim boyutunda bir değişikliği sağlama beklentisidir. Dolayısıyla genelde insanlar siyasal kutuplaşmaları basit

bir güncel siyaset bloklaşması olarak görmeye yatkınlarsa da bilinmelidir ki bunlar normal, sıradan kutuplaşmalar değil, daha derinlerde işleyen bir kutupluluk, bir yapılaşmadır, aksi bir bakış, gerçeği görmemek demek olur.

Şüphesiz sıradan bir seçim ülkenin kaderini değiştirecek değildir. Ama uyanmakta olan bilincin gecikmesi ve hatta yara alması ile ilgili bir sorundan söz ediyorum. Sözgelimi İstanbul’un Murat Kurum değil, Ekrem İmamoğlu tarafından yönetilmesi, tabi ki bu şehrin sonu demek değildir. Toplumumuz söz konusu ettiğimiz ikilemin dışında bir yapıya sahip olsaydı, münavebeli değişiklikler faydalı bile olabilirdi. Ama özellikle büyükşehirlerde belediye başkanlığı bir beldenin yönetiminden öte anlamlar ifade ediyor. Maalesef sırf seküler değil, dindar, profan (dine karşı kayıtsız) insanların büyük bir kısmı Türkiye’nin mevcut gidişi, geçmişi ve geleceği ile ilgili temel bir görüşe sahip değildir. Bu söylediklerim öncelikle aydınlar için geçerlidir. Geniş bir kesim farklı düzeylerde manda yönetimi seçkinleri hâline gelmişlerdir. Tabi bu durum kendisinden çok şey beklenen Türkiye için kötü bir durumdur.

DİN İSTİSMARCILIĞI VE AHLAK YOKSUNLUĞU SORUNU

Seçimin ortaya çıkardığı sonuçlardan birisi dindar-İslâmcı kesimin uçsuz, kulpsuz din istismarı ve ahlaksızlık söylemidir. Şüphesiz toplumda hem bir din istismarı hem de ciddi bir ahlak sorunu vardır. Ne var ki bu konuların kullanımının kendisine, ciddi bir din istismarına karşı çıkmak her hâliyle hakkaniyetli bir tutum olmayabilir. Ben oldum olası AK Parti belediyelerinin görkemli iftar çadırlarına sıcak bakmamışım. Evinde iftar yapabilecekleri oraya toplayıp iftar yaptırmanın bir anlamı olmadığı için bir istismardan söz edebilirim. Ne var ki bu İslâmcı yazarlarımızın zorunlu çadır kurulabilecek yerleri seçim bahanesiyle araç parkı hâline getiren İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne diyebilecekleri bir şey olmalıydı. Bu ekip ülkede etkin ve egemen bir iktidar olabilirlerse, 1930-40’lar Türkiye’si gibi iftar programları değil, ramazan haberlerinin bir din istismarı olduğu için yasaklanabileceğinden bu arkadaşlarımızın hiç şüphesi olmasın, benim şahsen hiç şüphem yok. Hâlâ birilerinin olup

bitmiş yanlışları kabul etmeye niyeti yok, hâlâ birileri devlet kurumlarında başörtülülerin kötü örnek olduklarından ve mutlaka yasaklanması gerektiğinden bahsediyor.

Hakkaniyetin yanında olduklarına inanan bu yazarlarımız eksik olmasınlar din istismarı ahlaksızlık, hukuksuzluk gibi gerçekten önemli konuları bize hatırlatmaktadırlar. Ne var ki konuyu işleyişlerindeki tutarsızlıklar nedeniyle kasıtlı olmasalar bile kendileri için içselleştirdikleri konularını meşrulaştırmaya çalıştıklarını düşünüyorum. Yanlarında yer aldıkları cephenin ne din karşıtlığı ne hukuksuzluğu ve ne de ahlaksızlığı var. En açık gözükten ahlaksızlık konusunda bile tutarlı analizleri yok.

Kısaca belirtmek gerekirse toplumumuzdaki ahlak sorunu kendiliğinden oluşmuş basit bir sorun değil, ciddi bir sistem sorunudur. Toplumun tarihsel misyonunu dışlayan bu durum, geçmişten kopuk bir güncel misyon tipi yapılanmanın zorunlu bir sonucudur. Cumhuriyet'in başlangıçlarında Mustafa Kemal, "Efendiler, Osmanlıdan tevarüs ettiğimiz bu ahlakla bir yere varamayız, bunu mutlaka değiştireceğiz!" demiştir. Toplum bu erozyona bir yüzyıl dayanabildi. Artık meyvelerini toplamaya başladık. Batı'da refah ile nitelendirilen kimliksiz ve kişisiz bir sürü hâline getirilen toplumlarda bu iş, Tanrı'nın yerine oturtulmuş devletle halledilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye'de ahlaksızlık bir siyasal parti sorunu değildir ve hatta bir dinli-dinsiz sorunu da değildir, refah toplumu olgusunun da kıskırttığı çok genel bir sorundur. Kurucu parti CHP ideolojisini artık bütün bir toplum yaşıyor. Şüphesiz bir Müslümanın, dine kayıtsız bir insandan daha ahlaklı olması beklenir, ne var ki kaidesi yıkılan ahlakın kişi bazında istenildiği gibi ayakta durması beklenemez. Bu konuda sırf Müslümanları sorumlu tutan Müslüman yazarların tutumu bu konuya iyi bir örnektir.

SONUÇ YERİNE

Tabii olarak seçim sonuçları her şeye rağmen sosyolojik bir ifadeyle toplumun sosyometrik yapısını gösterir. Seçimde oy kullanmayanlar dâhil herkes yaptığı tercihle konumunu belli etmiştir. Oy, şüphesiz niceliksel, başka bir ifadeyle

sayısal bir olgudur, sahibinin niteliksel yönü ile (mesela niyet ve düşüncesi ile) ilgili açık bir bilgi vermez. Ama bu sayılar iyi okunduğu zaman niteliksel bir sonuca da ulaşılır.

CHP dışındaki muhalefet partileri bazı belediye başkanlıklarını alsalar bile en yakın zamanda tarih yazmayacaklar, tarih olacaklardır. Çünkü açıkta kalmış hiçbir toplumsal eğilime denk düşmemektedirler. Bu konuda bazı iddialarda bulunsalar da onu temsil edecek durumda değildirler. Osman Bölükbaşı'ndan Ferruh Bozbeyli'ye, Turhan Feyzioğlu'dan İsmail Cem'e kadar, zamanına göre şimdikilerden daha az ciddi olmayan liderlerin partilerinin tarih olmalarının sebebi bu eksiklikleriydi. O cahil olarak bilinen toplum, kerameti kendinden menkul olanlara itibar etmez, hele tarihsel misyonuna yan çizenlere.

Demek ki bu çerçevede asıl sorun, önemsiz olmamakla birlikte sadece şehirleri kimin yöneteceği değildir. Varsın bir dönem, başarılı başarısız, makamını istismar etmeyen birileri yönetsin. Başka bir ifadeyle asıl sorun beldelerin hâli (şimdisi) değil, bütün bir toplumun istikbalidir. Bu da kendi misyonuna sahip çıkmasına bağlıdır, esasen ülkede değişik alanlarda bir kıvılda ma varsa bu, bu ilkeye bağlı olarak vardır.

Küresel siyaseti tedirgin eden, tüm vesayetlerine rağmen bu toplumda *öze dönüş* toplumsal bilincini yok edememiş olmalarıdır. Bu konuda Erdoğan tarafından bir başlangıç yapılmıştır. Bu dava bir şahsa bağlı değil, bütün bir topluma aittir. Siyasi hayatının sonlarına gelen Erdoğan'dan sonra da artık devam edecek, işi toplum genelini temsil etme kapasitesine sahip liderler tarafından sürdürülecektir. Küresel siyasetin içerideki dayanakları bu konuyu yeterince anlayacak durumda olmadıkları için toplumu aksi istikamette ikna edecek hâlleri yoktur. Sözün kısası Erdoğan ile beklentilerimiz elbette gerçek oluverecek değildir. Ama küresel siyasetle ortak hareket eden karşıt kutbun planlarının gerçekleşme ihtimali de yoktur. Rahmetli Aliya İzzetbegoviç öyle diyordu "Bu (Türk) milletin görevi sadece kendini var kılmak değil, bütün bir ümmeti ayakta tutmaktır. Bunun için de önce kendini var kılmak zorundadır." Esasen tarihsel misyon dediğim şey böylesi bir özne, bir ümmet bilinciyle var olur.

SÜHREVERDİ VE SEÇİMLER

— METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU —

R ivayet odur ki Moğollar Sühreverdî'nin yaşadığı şehre girer, ortalığı talan etmeye başlarlar. Bu arada onun medresesine de uğrar, kendisini esir alırlar. Ele geçirdikleri kıymetli eşyaları kırıp döker, kitapları ise yakmaya, yok etmeye başlarlar. Bu arada Moğol komutanı gelir ve esir alınmış bulunan Sühreverdî'yi aşıştırmak maksadıyla kolunu arkasından tutarak bükmeye girişir. Sühreverdî hissettiği acıyı o zalime göstermemek için dişlerini sıkarak şunu söyler: “Bükme kırılır!” Komutan filozofun soğukkanlı ve cesur duruşundan rahatsızlanınca adamın kolunu biraz daha hızlı biçimde sıkar. Sühreverdî daha da artan acısını yine bu zalime hissettirmemek için var gücünü kullanarak tekrar “Bükme kırılır!” der. Bu sefer hiddetlenen zalim komutan “Bak hâlâ konuşuyor,” diyerek Sühreverdî'nin kolunu var gücüyle arkadan bükünce kol kırılır yen içinde. Filozofumuzun acısı bütün şiddetiyle dişlerinin arasında erirken komutana dönerek söylediği söz tarihe geçer: “Ben sana demedim mi kırılır diye?”

KEMALİZM VE DEĞİŞEN DENGELER

Takip edenler hatırlayacaktır *Umran*'ın son iki sayısında pek de âdetim olmadığı hâlde mevcut durumlardan vazife çıkartarak AK Parti merkezli iki eleştiri yazısı yayımlamıştım. İlkinde bu muhafazakâr partinin Türkiye Yüzyılı sloganının içerisini “Atatürk seksen beş milyonun değeriştir,” gibi tuhaf ve besbelli gayri samimi bir söylemle doldurarak Kemalizm'in rüştünü tarih önünde ispat ettirdiğini yazmıştım. Nitekim bu partinin İstanbul Büyükşehir Başkan Adayı seçimi kaybetme konuşmasını yapıp sonunda yine Atatürk'e sığınmasıyla benim dediğime

gelmişti. Bana şu sözü söyleme hakkı doğdu: *Ben demedim mi size?*

Umran'ın Şubat sayısındaki yazımdan haberdar olamayanlar bakabilir.¹ Okuyanlardan ricam ise bir kere daha bakmaları yönünde olacaktır. Allah'a sığınırım kehanetimden filan söz etmiyorum. Ben karşıda görünen köyün, böylesine berrak bir atmosferde bile kafalarındaki gözleri sağlam olmasına rağmen hâlâ görülmemesine şaşıyorum. Şaşıyorum demem sözün gelişi, zira kafalardaki gözün sağlamlığı insanı bir gerçeğe ulaştırır ancak bu gerçeğin hakikate ulaşabilmesi ancak kalp gözünün de açık bulundurulmasıyla mümkündür. Besbelli bu hususta bir arıza vardı ki 31 Mart seçimleri sonrasında bahsi geçen parti böylesi bir hezimetini yaşadı.

Dergideki ikinci yazımda yine aynı iktidar partisine mensup belediyelerin kültür ve sanata olan uzaklıklarını ve bu hususta sınıfta kaldıklarını yazmıştım.² Dileğim odur ki dikkat ve ibretle şimdi CHP belediyelerinin kültür ve sanatta neler yapacaklarını izlesinler. Görsünler bakalım hakiki Atatürkçülük nasıl yapılmış. AK Parti'nin Kemalizm'in rüştünü ispatladıkları noktadan işi ele alarak CHP, hadiseyi hangi boyutlara taşıyacak şimdi herkesin ibret nazarlarındadır. Görürler belki ama iş işten geçmiş olacaktır.

Ebu Müslim Horasani'nin bir sözünü de nakletmiştim, tekrarında büyük fayda ümidiyle yazıyorum: “Endülüslüler düşmanlarını ka-

1 Metin Önal Mengüşoğlu, “Kemalizm İkinci Asra İlk Adımını Atarken”, *Umran*, 2024, sayı: 354, s. 27-34.

2 Metin Önal Mengüşoğlu, “Mahalli Yöneticilerin Kültür Sanat Karneleri”, *Umran*, 2024, sayı: 355, s. 76-80.

Neyi unutuyor, ihmal ediyorlar? Bir kere bütün dünyada sürüp giden ideolojik soğuk savaşlarda hangi safi tuttuklarını unutuyorlar. Başkalarına hatta düşmanlarına hoş görünmek için harcadıkları çabayı dostları karşısında daima erteleyerek yapıyorlar bunu.

zanabilmek için dostlarını küstürdüler. Düşmanlarını kazanamadıkları gibi dostlarını da kaybettiler.” Şöyle küçük bir hatırlama 28 Mayıs Cumhurbaşkanlığı seçimine katılım oranı yüzde seksen yedi iken şimdi sekiz on puana yakın düşerek yüzde yetmiş sekize gerilemiş. Bu yüksek düşüşte CHP'nin hissesi ile AK Parti'nin hissesi karşılaştırılsın. Uzunca yıllardan bu yana CHP'ye ilk kez seçim kazandıran hadise üzerinde düşünülecek midir? Mesela Balıkesir'de son derece başarılı AK Partili başkanın yerine tam 74 yıldan bu yana ilk kez CHP'li başkanın seçilmiş olması çok şey anlatmaktadır anlayana, dinleyene. Şurası aşikâr ki AK Parti küskünleri sandığa gitmemişlerdir. CHP'yi Türkiye'de yeniden iktidar olarak görmek istememelerine rağmen, gönülleri AK Parti'ye kızarak CHP'ye oy vermeye bir türlü ısınmadığı için de kolay seçmiş ve geri durmuşlardır. Bir kısmının bütün kifayetsiz yetersizliğine rağmen babasının mirasını tüketen bir adamın yaratıcılıktan yoksun nostaljisiyle hayat bulan Yeniden Refah Partisi'ne kaydığı da ortadadır. Yoksa onun başarısı değildir asla mevcut sonuçlar. CHP'ye oy vermeyi kendilerine yediremeyen AK Parti küskünleri *hiç olmazsa* diyerek oraya kaymışlardır besbelli.

Neyi unutuyor, ihmal ediyorlar? Bir kere bütün dünyada sürüp giden ideolojik soğuk savaşlarda hangi safi tuttuklarını unutuyorlar. Başkalarına hatta düşmanlarına hoş görünmek için harcadıkları çabayı dostları karşısında daima erteleyerek yapıyorlar bunu. Televizyon yorumcularını dinliyorum. Şu malumatı aktarıyorlar. AK Parti'nin daha önceleri yüksek oy aldığı neredeyse bütün şehirlerde oyları düşük çıkmış. Ama CHP'ye yüksek oy veren şehirlerde ise

CHP'nin oyları artış göstermiş. Bir kesim kendisine yakın bulduğu partiye dargın iken diğer kesim var gücüyle kendi ideolojisine hizmet edenleri desteklemiş.

Belki ileride ayrı bir tartışma konusu yapılacaktır ancak Türkiye sathındaki nüfusun büyük ekseriyetindeki muhafazakâr eğilim hâlâ o kadar yüksek ki CHP adaylarından Ankara ve İstanbul'dakilerin kimliklerinin geçmişine bakarak demek istediğimiz kolaylıkla anlaşılacaktır. Dolayısıyla tekrar etmek gerekirse CHP kazanmamış ama AK Parti ciddi bir kayıp yaşamıştır hem de iktidarı elinde bulundurduğu, onun nimetlerini azami ölçüde kullandığı hâlde. Öyleyse burada sorun asla muhalefetin güç artırması, ahali nezdinde mevzi kazanması şeklinde yorumlanamaz. Evet, elbette onların da bu memlekette azımsanmayacak bir muhitleri mevcuttur, olmalıdır da. Ancak deyim yerindeyse bu memlekette yüzyıldan bu yana darbelerle, kıstırmalarla, dış güçlerin desteğiyle halkın zihnini ve kalbini çelmeye çalışan bu kesim tarafından zorlanmasına rağmen muhafazakâr eğilim genetik kodlarını şöyle veya böyle muhafaza etmiştir. Nitekim başkanlık hükümet sistemi kabul edildikten sonra artık bir daha erken Cumhuriyet yıllarına özenen jakoben laik, Kemalist, batıcı bir kimlik sahibinin cumhurbaşkanı seçilmesi muhal görünmektedir. 28 Mayıs seçimleri öncesinde Kemal Kılıçdaroğlu'nun ismi gerek kamuoyu ve gerekse altılı masadaki figürler nezdinde bu nedenle Mansur Yavaş ve Ekrem İmamoğlu'nun bir türlü önüne geçememiştir. Son seçimlerden sonra CHP'yi merkez sağa yerleştirmeye matuf yorumların yapılması da bu kanaatimizi doğrulamaktadır.

31 Mart seçimlerini esasen CHP kazanmamıştır. AK Parti kaybetmiştir. Bunun muhasebesini yapmak o kadar zor olmasa gerektir, hesap ortada. Alt alta üst üste kaçak oylar sayıldığında gerçek ortaya çıkacaktır.

MUHAFAZAKÂR KÜSKÜNLÜK VE EMEKLİ SANDIĞI

Bir başka açıdan bakıldığında niçin küskündürler Türkiyeli oy vermeye yanaşmayan muhafazakâr ahali? İktidarını yirmi ikinci yılına taşımak üzere olan muhafazakâr demokrat kimlikli parti kendince iddiacısı bulunduğu davayı -ki Necip Fazıl çizgisidir bu dava- bir türlü Kemalizm'in manevi baskısından kurtarma gibi bir çabaya girmemiş, onu daha da tahkim edici söylemlere sarılmıştır. Bu duruş ve tutumun halk tarafından okunmadığı, görülmediği mi sanılıyor? Halkın irfanı böylesi durumlarda iyi birer okuyucudur. Hiç şüphesiz ekonomik hayattaki sıkıntıların da çok büyük rolü olmuştur. Benim Bağ-Kur maaşım AK Parti'nin iktidar olduğu tarihte meğer asgari ücretin iki misli kadarmış; oğlum böyle söylüyor. Şimdilerde ise yerlerde sürünüyor. Ben öyle düşünmüyordum ve öyle de davranmadım lakin birileri 31 Mart'ta halkın önüne getirilen sandığı *emekli sandığı* şeklinde dillendirince doğrusu hak vermedim değil.

Benim kişisel kanaatim odur ki 31 Mart seçimlerini esasen CHP kazanmamıştır. AK Parti kaybetmiştir. Bunun muhasebesini yapmak o kadar zor olmasa gerektir, hesap ortada. Alt alta üst üste kaçak oylar sayıldığında gerçek ortaya çıkacaktır. Önceki seçimde CHP'ye oy verenlerin tamamı şimdilerde sayısını artırarak sandık başında iken, 2010 tarihine kadar iktidarı destekleyen oylar artık oradan kaçmışlardır. Böylece ortaya çıkan kayıplar mevcut neticeyi doğurmuştur.

Ben biraz daha tarihi geriye doğru sayarak yeniden düşünmek istiyorum. Ve tekrar ediyorum ki *biz demiştik*. 1969 yılında Necmettin Erbakan bir parti kurarak Türkiye'de aktif

politikaya soyunmaya başladığında, bunun dış kaynaklı bir projenin parçası olduğunu bilenlerin, söyleyenlerin sayısı çok azdı ama ben de onların arasındaydım. Çok gençtim ve memleketimin yeniden İslâmlaşması yolunda kendimce bir gayretin, iddianın küçük bir neferiydim. Kelime-i tevhidin ilk cümleciğini, *ilah yoktur* itikadını somutlaştırırken yok saydığımız ilah taslaklarının Kemalizm, laiklik, hatta demokrasi ve Batıcılık olduğunun şuurunu taşıyordum. Şimdi kendileri dile getirmemiş olsalar da yirmi yılı aşkın iktidarları ve bu aradaki söylemlerinin dışarıdan görüntüsü itibarıyla İslâmcı sıfatı taşıyan bu parti yöneticilerinin ağzında adeta benimsenmişçesine dünkü inkârların meşrulaştırıldığı sırtmaktadır. Beni biraz daha hayrete düşüren özellikle Kemalizm hususunda kraldan fazla kralcı söylemler olmaktadır.

Müslüman sıfatı taşıyanların laik ve Kemalist bir rejimde onun ilkelerini yürekten benimseyerek iktidar oyununa katılmaları bence hâlâ bir dış projenin parçasıydı. O gün 1969'da başladı ve üçüncü milenyumun bu ilk çeyreğinde daha da yüreklerde tahkimat bularak yaşatılmaktadır diye düşünüyorum. Bu saatten sonra bu yanlıştan dönülebilir mi orası da artık çok zor görünmektedir. Zihinler ve kalpler çelinmiştir büyük insan kitleleri nezdinde. Fakat bilinmelidir ki memleketimin yeniden İslâmlaşması uğruna mevcut insan okyanusunun altında derin dip akıntısı hâlinde aktıkça debisi artan bir cereyan da vardır ve bizler o akıntının bir damlacığıyız Allah'ın izniyle. Yarınlara dair ciddi ümidimiz de vardır, asla karamsar ve kötümser değilizdir.

ÖZELEŞTİRİ, YAKINMALAR VE ŞÛRA

Bu husustaki bir yazı münasebetiyle söylenmezse eksik kalacak olana da değinelim ki bütüne baktığımız, lokal düşünmediğimiz anlaşılın.

Yüzüncü yılını yaşayan İslâm düşmanı darbe-lerin tahrip ettiği mevzilerden Müslümanlar lehine kopartılmış avantajlardan, olumlu adımlardan elbette haberliyiz. Kazananlardan geri adım atılmaması için elimizden geleni yapmaya da hazırız. Bütün bu eleştirilerden nasibini almış bulunduğunu 31 Mart seçimleri ardından balkon konuşmasındaki özeleştirel konuşmasından öğrendiğimiz başkanın ve muhitinin yeni tavrı belirleyici olacaktır.

Vaktiyle yine *Umran*'da bir münasebetle yönelttiğimiz eleştiriye yeniden değinme ihtiyacı doğmuştur. Cumhurbaşkanının bir oturumda itirazcı şahsa “bizde biat kültürü vardır” diyerek kullandığı azarlayıcı üslup sebebiyle şöyle yazmıştık: “Biz, eğer Müslümansak bizde biat kültürü değil şûra/istişare kültürü vardır.” Bunca zamandan beridir yazıp söyleyen biriyim. 15 Temmuz teşebbüsü sonrasında *Darbe ve Din* isimli, hükûmetin olumlu tutumlarını takdir eden, olumsuzluklarını da uyarıcı bir kitap yazmıştım. Görülmedi. Girişte bahsettiğim yazılarım da muhtemelen görülmedi. Öyle anlaşılıyor ki şu anda okunan yazım da onlar tarafından görülmeyecek. Onlar diyorlar zira aralarında vaktiyle ciddi hukukumuz bulunan eski dostlarımız da vardır. Varsın onlar yine bizi görmemiş, dinlememiş bulunsunlar. Biz boynumuzda Rabbimizin yüklediği vebalden kurtulmak, ahirette vereceğimiz hesabın kolaylaşması için çabalıyoruz.

Nebevi sünnetin biat değil şûra üzerine bina edildiğini az çok siret okuyanlar iyi bilirler. “Metal yorgunluğu”, iktidar sarhoşluğu, güç zehirlenmesi, bunlar insanlar için öyle tuzaklardır ki onlardan kurtulmak, sıyrılmak çok kolay değildir. Mevcut hükûmetin gündeminde bu tuzaklara dair tedbirler var mıdır bilinmez. 31 Mart 2024 tarihinden önceki seçimlerde yukarıda zikredilen tuzaklar hususunda, biraz da 15 Temmuz darbe teşebbüsünün sıcak etkisiyle böyle bir silkinme ihtimali doğmuştu. Ancak şimdi onun yitirildiği tekrar fabrika ayarlarına döndüğü mevcut seçim sonuçlarıyla ortaya çıkmıştır. Ben ilahi sosyolojik yasaları her münasebetle okumaya çalışan ve okunması için çaba sarf eden biri olarak görüyorum kendimi. “Bir toplum neye layıkça onunla yönetilir,” mü-

tearifesi toplumsal hadiseler üzerine düşünürken daima göz önünde bulundurulması gerekli bir hakikattir. Öyledir ancak ilim insanları, sanatkârlar, hikmet erbabı, irfan sahipleri, ülke yöneticileri sergiledikleri bilgi ve şuur iklimleriyle toplumu oluşturan bireyleri bu alanlarda yetiştirebilir, olgunlaştırabilir, öğretebilirler. Allah'ın en önemli isimlerinden biri Rab'dır. Terbiye edici anlamında. Allah elçileri kendi toplumlarını terbiye etmişlerdi. Bilen, imkân ve nimetleri ellerinde bulunduran müminlerin de aynı görevi yerine getirmeleri beklenirdi.

AK Parti fen, teknoloji ve bayındırlık noktasında memlekete ciddi katkılarda bulunmuş hem de uzun sanılan kısa bir sürede bunu yapmıştır, hakkını yemeyelim. Onun yapamadığı yukarıdan beri benim söylediğim, bizzat cumhurbaşkanının da muhtelif zamanlarda dile getirdiği “eğitim, kültür ve sanatta bir şey yapamadık,” şeklindeki yakınmasıdır. Biraz zaman geçsin görün bakın eğitim, kültür ve sanatta CHP neler yapacaktır. O zaman hükûmete düşen başkalarının dünya görüşlerine katkı yapmak, onları daha da tahkim etmek yerine, kendi inanç manzumeleri istikametinde bir eğitim, kültür, sanat seferberliği başlatmak olmalıydı, olmalıdır. Sühreverdi'nin dik duruşunu, sağlam karakterli modelini yeniden hatırlatarak tekrar ediyoruz ki, biz size söylemiştik ama siz bizi görmediniz, işitmediniz.

POPÜLİST POLİTİK KÜLTÜRÜN HEGEMONYASI

— KAMİL ERGENÇ —

Siyaset yüksek düzeyli bilgi-birikim-donanım gerektirir. Kelimenin kökünün “seyis”le akrabalığı terbiye-ehlileştirme anlamlarını havidir ki bu da bilgi sahibi olmaksızın mümkün değildir. İnsan tabiatı icabı medenidir. Bu özelliği sebebiyle şehirler inşa etmiş, devletler kurmuş, hukuk, iktisat, sanat, bilim, eğitim vb. alanlarda müesseseler ihdas etmiş, ürün/ler vermiştir. Birlikte yaşamaya karar veren insan topluluklarının yönetimi-idaresi siyasetin konusu olmuştur. Yönetimin ilke ve prensipleri, yöneten-yönetilen ilişkileri, yöneticinin seçimi-tayini ve azli, süresi ve sınırları, yöneticilerde bulunması gereken özellikler, farklılıklarla bir arada barış içinde yaşamının imkânı ve referansı, gücün/otoritenin kaynağı ve denetimi, statüleri, ilgileri, kavrayışları, yetenekleri farklı insanların “ortak iyi” de nasıl buluşturulacağı, yönetim ahlakı gibi meseleler etrafında hayli geniş bir literatür oluşmuştur. Monarşi, oligarşi, teokrazi, saltanat/padişahlık, demokrasi vs. tarih boyunca karşımıza çıkan yönetim modelleridir ve her bir modelin yaslandığı bir paradigma vardır.

SİYASETİN AMACI

Bu noktada sorulması gereken soru şudur: Siyasetin amacı nedir, niçin var olmalıdır? Bu suale “insanın kemale ermesini mümkün kılacak yolları inşa etmek için” cevabı verilebilir. Başka bir ifadeyle siyaset insan-insan, insan-tabiat, insan-Tanrı ilişkisinin kâmil manada tecessümünü temin edecek ilişkiler ağının ve bunun sürekliliğini sağlayacak kurumsal yapıların oluşumuna müzaheret etmekle mükelleftir. Burada bir başka soru hatıra gelmektedir: İnsanın kemale ermesi nasıl mümkün olacak? Bu suale de kısaca “öfke ve şehvet duygusunun pratik akıl (irade) tarafından denetimi sayesinde,” cevabı verilebilir.

Suallere devam edelim. Peki, öfke ve şehveti denetleyecek aklın referansı/istinatgâhı nedir? Öyle ya akıl nefsten bağımsız değildir. Onunla iç içedir. Her an nefsin ayartısına (*heva*) mağlup olma riskiyle karşı karşıyadır. Bu durumda, şayet bir istinatgâhtan yoksunsa, onu (nefsi) nasıl denetleyecek? Bu noktada biz Müslümanlar nübüvveti iltica ederiz. Diğer bir deyişle aklın istinatgâhı nübüvvet olmak zorundadır. Çünkü Nebi (s.) ilahi vahiy bilgisini en yetkin şekilde temsil etme liyakatine sahiptir. Demek ki İslâm nokta-nazarından siyaset, nübüvveti ram olduğunda saygın-muteber bir işgal alanıdır. Aksi hâlde güç-otorite sarhoşluğu, denetim-kontrol hastalığı, konfor-zenginleşme aracı, ayartma-manipülasyon vasıtası, sahip olma- tanrılaşma arzusunun tatmin eden bir enstrüman olmaktan öteye gidemez.

Nübüvvetin en bariz özelliği güvenilirlik ve tutarlılıktır. Tüm elçiler ve elbette ki Son Elçi (s.) de yakın çevreleri tarafından emin/güvenilir ve tutarlı insanlar olarak bilinirlerdi. Bu özellikleri onların ilahi vahyin sadık temsilcileri olmalarını sağladı. İstisnasız hepsi temsil ettikleri hakikatı tebliğ ederken birçok tepkiyle/ithamla karşılaşmalarına rağmen, Son Elçi'nin hayatında da açıkça görüleceği üzere, güvenilirlik/eminlik vasıflarıyla ilgili düşmanlarının bile takdirini kazanmışlardı. Adalete sınıksız bağlılıkları ise tarihe müstesna örneklikler emanet edecektir. “Kızım Fatıma olsa dahi...” kavlinde belirginleşen bu bağlılık, insanların mutlak hakikat olan ilahi vahye fevc fevc koşmasını sağlayacaktır. Adalete bağlılığın ehemmiyetini müdrik geleceğimiz “küfr ile belki amma zulm ile payidar kalmaz memleket,” diyecektir. Dördüncü Haçlı seferinde Latin Avrupa'nın barbarlığına tanıklık eden Konstantiniyye sakinlerine “Latin serpuşu göreceğime Müslüman sarığı görmeyi tercih ederim.” dedirten de adalete susamışlıktan başka bir şey değildir.

İslâm nokta-i nazarından siyaset, nübüvete ram olduğunda saygın-muteber bir iştilal alanıdır. Aksi hâlde güç-otorite sarhoşluğu, denetim-kontrol hastalığı, konfor-zenginleşme aracı, ayartma-manipülasyon vasıtası, sahip olma- tanrılaşma arzusunu tatmin eden bir enstrüman olmaktan öteye gidemez.

Millet olmak “bilinçli/iradi bir tercihin sonucu olarak nübüvvet şemsiyesi altında bir araya gelen insanların” meziyetidir. İslâm milleti, Son Nebi'nin izinden gitmeyi (*ittiba*) şiar edinenleri tanımlamak için kullanılır. Yahudi, Hıristiyan, Mecusi, Budist milletleri de vardır. Onların kâffesi dalâlet ehlidir ve gazaba müstehaklardır. İslâm son mutlak hakikat olması münasebetiyle kendisine ram olanları zulmün, şirkin, tuğyanın karanlıklarından, tevhidin ve adaletin nuruna çıkarır. İslâm milleti olmak, etnik/kavmiyetçi/ulusçu bağnazlığın, fanatizmin, holiganlığın tesirinden kurtulmayı gerektirir. İslâm, kültürün yerine itikadı koyarak nesep asabiyetini ola-bildiğince silikleştirir. Müslüman toplumlarda siyaset, millet olma bilincinin tahkim edilmesi amacıyla matuf bir işlev yüklenmek zorundadır.

MODERNLEŞME SÜRECİNDE YAŞANANLAR

Aralarında Türkiye'nin de olduğu halkı Müslüman beldeler tarihin son üç asrında sömürgeci (*kolonyalist*) bilginin belirleyici ve tayin edici olduğu bir vasata tanıklık etti/ediyor. Bu bilgi, Avrupamerkezci perspektifin sonucu olarak seküler, pozitivist, ırkçı kodlarla mücehhezdi. Katolik geleneğin tahakkümünden kurtulmak amacıyla kutsalla arasına mesafe koymayı (hatta kutsalı görmezden gelmeyi) yeğleyen bu bilgi, yumuşak ve sert sömürgecilik aracılığıyla bütün doğu toplumlarına ihraç edildi. Bu ihracın sonucunda Osmanlı Devleti -ki hilafete ev sahipliği yaptığı için tüm Müslümanların temsilcisi konumundaydı- 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren çeşitli adımlar atmak zorunda kaldı. Tanzimat ve Islahat fermanları bu adımlar arasında en radikal olanlarıydı... İslâm milletini diğer milletlerle eşitleyen bu fermanlar, İslâm'ın fâik/üstün oluşuna gölge düşürmekle kalmadı aynı zamanda modern bilgiyle/bilimle İslâm'ın telif edilebileceğine (sentezlenebileceğine) dair perspektifin inkişafına da yardımcı oldu. Böylece burjuva Protestan kültür kodlarının rengini, kokusunu, tadını taşıyan modern paradigmayı

İslâmileştirme (isterseniz İslâm'ı Protestanlaştırma diyelim) süreci başladı. Cumhuriyet modernleşmesi ise bu süreci kemale erdirmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Kur'ân alfabesi ile yazılan yazımızı bile değiştirerek geçmişle, gelenekle bağımızı radikal bir şekilde kesti. Hilafeti ilga ederek ümmet perspektifine yabancılaştırdı. Takvimi değiştirerek, nübüvvet merkezli zaman tasavvurumuzun yerine, modern paradigmanın ilerlemeci, doğrusal zaman anlayışını yerleştirdi. Tüm bu çabalar nihayetinde İslâm'ı Protestanlaştırmak içindi... Türkiye'nin bugünkü durumuna baktığımızda yapılanların önemli ölçüde amacına ulaştığını söylemek mümkündür.

Türkiye'de siyasetin kavramsal çerçevesi Fransız İhtilali'nin sonucunda ortaya çıkan sosyal gerçeklik tarafından belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle “bize özgü” bir siyaset terminolojimiz henüz yoktur. Olması için akademik, entelektüel bir çaba da yoktur. Sağ, sol, liberal, muhafazakâr, merkez sağ, ortanın solu, milliyetçi, muhafazakâr demokrat vb. kavramlar bizi temsil etmeyen (bizimle ilgisi olmayan) bir sosyolojiye aittir. Dolayısıyla bu kavramlara yaslanarak yapılacak bir Türkiye siyaseti analizi birçok zaafı malul olmaktan kurtulamayacaktır. Merhum Said Halim Paşa, dönemin Avrupalı Osmanlı entelijansiyasına (mealen) “Müslüman bir toplumu sosyoloji disiplini ile analiz edemezsiniz. Bizim sosyal gerçekliğimiz ancak fıkıhla anlaşılabilir.” derken haklıdır. Benzer durum siyaset için de geçerlidir... Hıristiyanlığın iç mücadelesi/hesaplaşması sonucu ortaya çıkan sağ-sol, kapitalizm-komünizm, burjuva-proletarya, laicus-clericus, aydın-ruhban, kilise-devlet ayrımları/çatışması kendi yerelliği içinde anlamlı olabilir ve fakat bizim tarihsel tecrübemizle yakından uzaktan alakası yoktur.

Bu söylediklerim yukarıda dikkat çektiğim “Türkiye'de Protestanlaşma sürecinin başarılı bir şekilde ilerlediği” tespitimle çelişiyor gibi gö-

rünebilir. Öyle ya madem biz de Protestan kültür kodlarıyla barışık bir toplumsallık inşa ettik, o vakit siyasetimizin de benzer kavramları kullanması niçin sorun olsun? Hayır, öyle değil... Bizdeki Protestanlaşma Avrupa'daki gibi kendi doğal mecrasında ilerlemedi. Onlar Katolik gelenekle hayli kanlı bir şekilde hesaplaşarak, o geleneğin insan, evren, zaman, mekân, tarih, bilim, toplum, devlet tasavvurunu ve bu tasavvurun tüm tezahürlerini (âdeta) imha ederek yeni burjuva Protestan düzenlerini kurarken, biz bir yandan mevcudu koruma diğer yandan ise Avrupa'da ortaya çıkan yeni duruma uyum sağlama amaçlı adımlar atarak vaziyeti kurtarmaya çalıştık. En radikal kırılma Cumhuriyet döneminde gerçekleşti. Fakat yine Avrupa'daki gibi bir Protestanlaşma (henüz ve iyi ki) gerçekleşmemiştir. Şayet Türkiye, varlığını İslâm'a borçlu olduğunu unuttur ve yaklaşık iki asırdır maruz kaldığı sömürgeci bilginin kavramsal ve kurumsal çerçevesine sadık kalmaya devam ederse, o vakit haysiyetli bir yarına uyanması muhaldir. Çünkü sömürgeci bilgi asla ve kat'a İslâm'la telif edilemez. Bu bilginin modern/post-modern veçheleri bütünüyle Judeo-Hıristiyan kodlardan müteşekkildir. Modern paradigmayı İslâm'la sentezlemek ya da telif etmek amaçlı tüm çabalar beyhudedir. Paradigma dışı bir mücadelenin imkânı üzerinde tefekkür etmeye ihtiyaç var. Çünkü sentez, tez-antitezin sonucunda ortaya çıkan ve hem iddiadan hem de karşı iddiadan bağımsız bir terkiptir.

Mustafa Namık Çankı'nın *Felsefe Lügati*'nda sentez; a) Yakini kaziyelerden kendisinin zaruri neticeleri olan kaziyelere doğru zihnin yürüyüşü... b) Kant felsefesinde iki nakızı müddealı mefhumun bir üçüncü mefhumda hâl oluşu. Bilhassa Hegel'de bir müdde ve bir nakızı müddeanın bir yeni kaziyede imtizacı. c) Nazari cedelin üçüncü zamanı. d) Müteferrik olarak verilmiş muhtelif unsurları birlikte olarak bir araya koyma, kendilerini bir küll hâlinde birleştirme gibi anlamlara gelmektedir.¹

Türkiye özelinde, ilahî vahiy bilgisi-nübüvvet pratiği ve bu bilgi, pratikle mütenasip geleneksel birikimi referans kabul etmeyen bir "bilgi sistemi" yürürlükte... Bu sistem, (insanı ve tabiatı ifsat eden) Judeo-Hıristiyan referanslı

1 Mustafa Namık Çankı, *Büyük Felsefe Lügati*, Yayına Hazırlayan: Recep Alpağal, İz Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 945-949.

ırkçı-sömürgeci-seküler paradigmanın kavramsal ve kurumsal hegemonyasına razı olmuş... Öte yandan yerelde ve küre ölçeğinde eşgüdüm hâlinde çalışan bir "epistemik cemaat"ten de güç alıyor. Böyle bir vasatta sentezci yaklaşımlar İslâm'ın Protestanlaşmasına hizmet etmekten başka bir işe yaramaz. Binaenaleyh "İslâm'ın renk verdiği bilginin ikamesini nasıl sağlayabiliriz?" sorusuna odaklanmak daha isabetlidir, diye düşünüyorum. Bunu yaptığımızda siyasetimiz de "bize özgü" bir mahiyet kazanacaktır.

OTOKOLONİZASYON SÜREÇLERİ TOPLAMI

Çok partili hayata geçtiğimiz tarihten bugüne gelinceye kadar Türkiye siyaseti, ülkemizin yapısal sorunlarını çözmek ve onurlu-vakur bir yarına uyanmak için inisiyatif al/a/madı. Çünkü İkinci Dünya Savaşı sonrasında küre ölçeğinde cari olan düzen Türkiye'ye ABD'nin Ortadoğu çıkarlarını koruma ve (laikliğe anayasal güvence sağlayan ülke olması münasebetiyle de) İslâm dünyasına model olma vizyonunu uygun görmüştü. 1952'de dâhil olduğumuz NATO, bu vizyonun sağlıklı işlenmesini temin etmek amacıyla vazife deruhte etti/ediyor. 27 Mayıs Darbesi ve sonraki tüm darbeler tepeden tırnağa birer NATO operasyonu olarak, asıl görevini unutan, yani ABD'nin bölgesel çıkarlarını korumak-kollamak yerine kendisine haysiyetli bir yarın inşa etmeye çalışan Türkiye'ye asıl görevini hatırlattı. Amerika'nın Ortadoğu'daki en vazgeçilmez çıkarı hiç kuşkusuz İsrail'in mevcudiyeti ve meşruiyeti idi. Türkiye bu konuda da üzerine düşeni her zaman eksiksiz bir biçimde yaptı ve yapmaya devam ediyor. Kuruluşundan hemen sonra (1949'da) İsrail'i tanımakla kalmadı, onun uluslararası meşruiyetinin temini için de hayli cömert davrandı. Yaklaşık altı aydır Gazze'de devam eden sömürgeci-soykırımcı İsrail saldırılarına karşısında da halkı Müslüman çoğu devlet gibi, Türkiye'nin sergilediği acizlik bu bağlamdan bağımsız değildir. Bu acizliğin ticari ilişkilerin kesilmesine engel olacak kadar ileri düzeyde olması ise meseleyi daha derinlemesine tahlil etmeyi gerekli kılıyor.

Türkiye siyaseti hiçbir dönemde küresel etkilerden bağımsız ol/a/madı. Bu nedenle de yapısal sorunlarıyla (yani yaklaşık iki asırdır maruz kaldığı ontolojik ve epistemolojik emperyalizmin kavramsal ve kurumsal hegemonyası ve bu hegemonyadan sadır olan tasavvur ve telakki

biçimleri) ile yüzleşme/hesaplaşma gerçekleştirmedi. NATO konseptinin kendisine dayattığı gerçeklikle uyumlu bir siyaset dilini, tavrını, tarzını, tutumunu yeterli gördü. Bu konsept iktisadi olarak kapitalizmin cari kılınmasını arzuluyordu. Paranın hiçbir engele takılmaksızın serbestçe dolaşımı mühimdi. Kamuya ait malların satılması (özelleştirme), yer altı ve yer üstü kaynakların ulus üstü şirketler tarafından işletilmesi, serbest piyasa sisteminin cari kılınması, gümrük engellerinin kaldırılması, turizmin teşvik edilmesi, askerî harcamaların artırılması gibi sömürgeci uygulamaları her siyasi fırkaya kabul ettirdi.

Dahası üniversite aracılığıyla Avrupamerkezci bilgi, fikir, yorum çerçevesini dayattı ve ontolojik, epistemolojik emperyalizmi kurumsallaştırdı. Tüm bunları içeriden devşirdiği aydın, entelektüel, bürokrat, politikacı aracılığıyla yaptı. Otokolonizasyon projesi olarak kimi zaman Kemalizm'i, kimi zaman liberalizmi, kimi zamansa muhafazakârlığı kullandı. Sistem için ideolojik aidiyetlerden ziyade çarkın sorunsuz dönmesi önemliydi. Sorun çıkarmadığı, eş deyişle paradigma dışı örgütlü bir mücadelenin imkanlarını inşa-ihya ve ikame etmediği müddetçe herkesle işbirliği yapabiliyordu. Kibirli, megaloman, muhteris, narsist, Makyavelist politik figürler sistemin gözdeleleri arasında oldu her zaman. Kazanmak için her yolu mubah gören, ahlaki ilke ve prensipleri ayaklar altına alma pahasına kazanç peşinde koşan, siyaseti hikemi, irfani bağlamından soyutlayıp güç, servet, tahakküm, kontrol aracı gören, hakkın rızasını değil kalabalıkların rızasını gözetken popülist politik kültürü tahkim ve terviç eden yaklaşımları destekledi ve onayladı.

Türkiye ve dünya siyaseti her geçen gün yetkinlik zaafıyla malul pragmatik, oportünist kişiler eliyle kadavralaştırılıyor. Yüksek düzeyli bilgi, birikim, donanım gerektiren siyaset, alelade duruma geliyor. Âdeta dolmuş şoförü edasıyla ya da pazarcı esnafı cazgırlığıyla ifa edilen bir faaliyet sahası hâline geliyor siyaset... Futbolun kaba, hoyrat, cahil, fanatik, holigan dili siyaseti de kuşatıyor ve seçimler âdeta birer maç havasında geçiyor. Karizmatik politik figürlerin aynı zamanda futbol kültürüne aşına kişiler olmaları, siyasetin kalitesini düşürüyor. Künhüne bir türlü vâkıf ol/a/madığımız yöntemlerle (ama büyük ölçüde partilerin dar yönetici

kadrolarının, hassaten parti liderinin tensiple riyle) halkın önüne çıkarılan ehliyet ve liyakat yoksunu (ama ne hikmetse genelde varlıklı) adaylar arasında tercih yapmaya zorlanmak, kalitesizliğin sürekliliğini sağlıyor. Bu durumda halk, kendisinin belirlediği kişileri değil birileri tarafından münasip görülen kişileri seçmek zorunda kalıyor. Binaenaleyh seçilen kişi de sadakatini halka değil kendisini halkın önüne çıkaran lidere gösteriyor.

Cumhuriyet tarihimiz bir otokolonizasyon süreçleri toplamından ibarettir. Tüm bileşenleriyle sağ ve sol bu süreçte rol almıştır. Bu rolün İslâm'ın modern paradigmayla uyumlu, uzlaşmacı olmasını (ya da sentezlenmesini) temin etmeye dönük boyutu oldukça önemlidir. Çünkü Türkiye gibi varlığını İslâm'a borçlu olan bir ülkede dini (İslâm'ı) dışarıda tutarak ya da görmezden gelerek siyaset ya da herhangi bir şey yapmak mümkün değildir. Uyum, uzlaşma, sentez amaçlı bilgi, üniversitelerin ilahiyat fakülteleri de dâhil sosyal bilimler departmanları tarafından temin edilmiştir. İslâm'ın Protestanlaştırılmasına en büyük katkıyı, hiç şüphesiz sağ, muhafazakâr, milliyetçi gelenek yapmıştır. Çok partili hayata geçtikten sonra iktidar aygıtı, genelde bu siyasal çizginin elinde olmuştur çünkü. Türkiye'de sol/Kemalist çizgi "sert sömürgeciliği" temsil ederken, sağ/muhafazakâr çizgi "yumuşak sömürgeciliği" temsil etmiştir/etmektedir. Her iki durumda da Türkiye'nin İslâm'la mümkün olan varlığı aşınmıştır/aşınmaktadır. Son mahalli idareler seçimi kurumsal Kemalizm'in ana karargâhı olan CHP'nin, popülist, sağ politik kültürle imtizacının meyvelerini topladığı bir tablo koydu önümüze. "Yumuşak sömürgeciliğin" (ya da isterseniz muhafazakâr Kemalizm'in diyelim) zaferi!

Türkiye maruz kaldığı otokolonizasyon süreciyle soğukkanlılıkla hesaplaşmadıkça/yüzleşmedikçe haysiyetli bir yarına uyanamayacak. Hesaplaşmanın/yüzleşmenin yolu yüce İslâm'ın ruhundan ilham alan bilgi, fikir, yorum havzasını inşa etmek; siyasetin dilini, tutumunu, tarzını da buradan esinlenerek ikame etmekten geçiyor. Bunun için de popülist, pragmatik, oportünist, Makyavelist politik kültürün pespaye dünyasından teberrî edip, mübarek İslâm'ın hikemi, irfani, adil iklimine iltica etmekten başka yol görünmüyor.

KİMİ SEÇİYORUZ?

— MEHMET FURKAN ÖREN —

“Şimdi çok iyi anladım ki, zübük bir tane değil, biz hepimiz birer zübüğüz.”¹ Bir ifadenin gerçeklik değeri o ifadenin sosyal bağlamla örtüşmesiyle doğrudan ilgilidir. Modern anlamıyla siyaset için çok şey söylenebilir, ancak Kemal Sunal filmlerine konu olan zübük karakteri seküler modern siyaseti karakterize eder. Sosyal bilimlerde tartışılan önemli bir tez olan rasyonel tercih kuramı insanı çıkarıcı, kendini düşünen ve menfaatine göre yönelimde bulunan bir varlık olarak kodlar. Biraz abartılı gibi gelse de insani eğilimlerde menfaat ve çıkara dayalı beklentilerin yadsınamaz bir etkisi vardır. Buradaki sorun, modern anlamıyla insani menfaat ve çıkar için manipülatif yöntemlerin etik kurallar söz konusu olmadan fütursuzca kullanılmasıdır.

Toplumsal yapı, kültürel doku, gündelik hayatın bağlamı siyasetin karakterini ve yapılma biçimini etkiler. Her lider kendi toplumunun, yaşadığı sosyal yapının ve yetiştiği çevrenin bir ürünüdür. Bu bağlam dikkate alındığında günümüz toplumunun karmaşık yapısı ve çeşitliliği öte yandan yaygınlaşan pragmatist anlayış ve Makavelist karakter siyaset anlayışının karakterini de belirlemektedir. Günümüz şartlarında daha çok toplumsal alana yönelik olan yerel seçimler dâhil olmak üzere hiçbir seçmen, adayın karakteri ile ilgili emin ve kesinlikli kanaate varmaz. Çünkü ister sağ söylem olsun, ister sol söylem demokrasi popülizm, imaj ve söylemler üzerinde kendisini inşa etmektedir. Seçmen siyasetçiyi söylemleri üzerinden test edebilmektedir. Bu söylemlerin gerçeklik ve güvenilirlik değeri ise muğlaktır. Süleyman Demirel’e atfedilen “Dün dündür bugün bugündür” ifadesi Türk siyasi tarihi incelendiğinde siyasetçilerin sıklıkla çizdiği profilin bir özetidir. Oysa seçim dönemlerinde siyasetçilerin en fazla kullandığı ifade “Söz veriyoruz!” repliğidir. Ne var ki seçmenin verilen bu sözlerin yerine getirileceği

konusunda emin olacağı araçlar neredeyse yok gibidir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Kanunlar, yönetmelikler uyarınca bir veya daha çok aday arasından belli birini veya birkaçını seçme” diye tanımlanan seçim, insan olmanın temel esprisidir. Totalde hayat, yapılan seçimlerin ve tercihlerin bir bütünüdür. Pek çok boyutu bulursa da seçimi gerekli kılan şey, hayatın içirişine sinen iyilik ve kötülük nosyonudur. Seçim kaos, kötü ve iyi olmayan durumlardan iyi, güzel ve sağlıklı olan durumlara yönelme eğilimidir. Neredeyse çoğu dinler bu durumu karanlıktan aydınlığa şeklinde karakterize eder. Kolektif kötülükler bile belli bir iyilik söyleminden hareketle yola çıkar. Gündelik hayatta iyilikle güzelliğin arasındaki sınır seçimle ilgilidir ve bu seçim insanın irade sahibi olmasıyla değer kazanır. Siyasi anlamda seçim insanın iradesini belli bir istikamete yönlendirme sürecidir. Ne var ki tercihte bulunmak sadeliğin hâkim ve karmaşanın az olduğu bir kulvarda nispeten anlamsız ve kolaydır. Seçeneklerin az olduğu bir yerde seçim, doğası gereği önemsiz bir hâl alır ve bu durum hayatı kolaylaştıran bir unsur olarak göze çarpar. Hâlbuki çeşitliliğin, farklılığın ve seçeneklerin fazla olduğu bir toplumda sağlıklı tercih yapmak hem anlamlı hem de zordur. Modern toplumda seçim, zorluğa ve karmaşa içerisinde yol bulmaya işaret etmektedir. Onlarca seçeneğin içerisinde sağlıklı bir tercihte bulunmak önemlidir.

Oysa pragmatist siyaset arenasının modernliğin kendine özgü karmaşık yapısıyla bütünleşen özelliği, demokrasi ve seçim sürecini zorlaştıran önemli bir sebep olarak dikkat çeker. Bir seçmen için ideal tercih, güvenilebilecek, verdiği sözde durabilecek, karakteri doğru ve dürüst kişiliği seçebilmektir. Ancak post-turth tartışmalarının sıklıkla yapıldığı günümüz şartlarında hiçbir seçmen seçtiği adayın karakterinden

1 Aziz Nesin, *Zübük: Kağıt Gölgesinde İt*, Tekin Yayınları, İstanbul, 1962, s. 300.

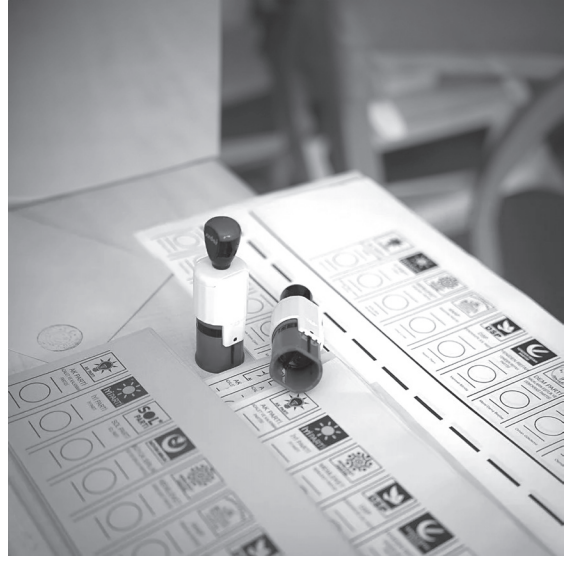
emin olamaz. Modern karmaşa içerisinde güvenilebilir bir liderin seçimi bir nevi kumar gibidir. Seçilen liderlerin alacağı tavırlar kestirilemezdir. Seçilen kişilerin nasıl bir tavır alacaklarının tahmin edilememe nedeni kabaca üç faktörle izah edilebilir. Manipülasyonun eşlik ettiği yoğun çeşitlilik, mekansızlık ve sürekli sirkülasyon, dijitalleşme ve sanallık

KARMAŞIK SOSYOLOJİ VE MANİPÜLASYON

Modern toplumda hayat karmaşık ve olabildiğince çeşitlidir. Günümüz insanların seçim ve tercihle imtihanı sabahın ilk ışıklarıyla başlar. İşe başlamadan önce giyilecek elbisenin seçimi, işin kendisi kadar yorucu olabilmektedir. Market reyonları, yüzlerce alışveriş sitesi, dijital platformlarda yayılan yüzlerce reklam, modern bireyin bir gün boyunca yapması gereken tercihlerin karmaşık boyutlarıyla ilgili fikir vericidir.

Bir marketin reyonundan gündelik hayatta ihtiyaç oluşturan yüzlerce ürün bulmak mümkündür. Hayatın dinamiklerini oluşturan bu karmaşaya manipülasyon ve reklamın acımasız yönlendiriciliği eşlik ettiğinde insan iradesinin sağlıklı ve sağduyulu alanlara yönelmesi daha da zorlaşmaktadır. Modern öncesi toplumların yaşamları sade, basit ve kolaydı, oysa modern dönemlerde bir araba, bir ev ya da gündelik hayatla ilgili olan bir eşya bile türlü reklam kampanyalarının taarruzları eşliğinde seçimi gerektirmektedir. Günümüz toplumu karmaşıktır ve bu karmaşanın içine sığın yüzlerce aldatma ve hile yöntemleri bulunmaktadır. Modern toplum bu aldatmayı göreceli olarak kibar olan, kulağa hoş gelen ve belki de aldatmayı sıradanlaştıran bir sektör olan reklam kampanyalarıyla meşrulaştırmaktadır.

Günümüz anlamında manipülasyon ve etkileme sanatının sindiği alanlardan birisi demokrasi ve seçimdir. Popülizm ve manipülasyonun başka bir biçimi olan demokratik propaganda, çeşitli aktörlerin toplumu rakibinin kötülüğüne, kendisinin iyiliğine inandırma sanatıdır. Demokrasi arenasında kötülük mutlaka vardır ve olmak zorundadır. Demokrasinin içerisine sinen ötekilerin kötülüğü yaklaşımına birden fazla partinin eşlik etmesi, seçimi karmaşıklaştıran bir durum olarak dikkat çeker. Bu denklemin

içerisinde ya herkes iyidir ya da herkes kötüdür. Çünkü demokratik anlamda seçimi kazanan bir aktör toplumu birilerinin kötülüğüne, kendisinin iyiliğine inandırarak, üstelik rakiplerinin kötülük propagandalarını da göğüsleyerek kazanmış demektir.

Örneğin YSK'ya göre 31 Mart 2024 mahalli idareler seçimlerinde 30'dan fazla parti yarışmıştır. Bağımsızlar da dikkate alındığında her biri birbirinden farklı ve birbirlerinin söylemlerini yanlışlayan onlarca seçeneğin arasında tercih yapmak zor olsa gerektir. Bu karmaşanın içerisinde kim seçilirse seçilsin, hangi siyasi söylem kazanırsa kazansın bir seçmen için seçilen kişinin zaafı, karakteri, kişisel yönleri, güçlü ve zayıf yönleri muğlak kalacaktır. Çünkü siyasi açıdan demokrasi bir boyutuyla insan iradesini yönlendirme sanatıdır ve bu irade yoğun propaganda süreçlerine eşlik eden kampanya faaliyetleriyle şekillenmektedir. Bir bireyi tanımak için onunla yolculuk yapmayı, aynı evde ya da mekânda yaşamayı, bir şekilde zenginlik ve yoksulluğa karşı tepkileri hakkında bir fikre sahip olmayı gerektirir. Oysa günümüz şartlarında bunun imkânı yok gibidir. Bu yönüyle demokrasi, onlarca farklı söylem içerisinde tanınmayan, bilinmeyen birinin söylemlerinin satın alınması ancak söylem sahibinin söylemini yerine getirip getirmeyeceği belirsiz olan bir yönetim biçiminin ibaret olmaktadır.

MEKÂN VE MUHTARLIK

Söylem biçimleri farklı olsa da siyasal bağlamda seçim, aslında bir karakter ve kişilik tercihidir. Bürokratik teamüller, yasal mevzuat ve dayanaklar, sözleşme maddeleri, kural ve kriterler ne kadar belirgin olsa da özünde seçilen kişinin tavırları, yaklaşımları ve olaylar karşısındaki tu-

tumu önemlidir. Yasal kurumları, mevzuatları, anayasal teamülleri oturmuş, belli bir bürokratik hiyerarşiyle yönetilen devlet aygıtında seçim kampanyalarının kişi ve parti bazlı yürütülmesi belli bir yaklaşımla meseleleri ele alacak bireysel yönelimlerin mevcut durumu şekillendirme potansiyelidir. Seçilmeyi hedefleyen adayların sık sık dürüstlük, adalet, erdem ve tutarlılık vurgusu yapması seçim işlerinde karakter ve kişisel özelliklerin önemiyle ilgilidir. Seçmen seçtiği kişinin kişiliğini, karakterini, zaaflarını ve güçlü yönlerini satın olmuş oluyor. Oysa sirkülasyonun yoğun olduğu, insanların birbirleriyle bağ kurmasını sağlayacak mekânsal birlikteliklerin ortadan kalktığı bir kulvarda kişilik ve karakter analizi yapmayı sağlayan imkânlar yok denecek kadar azdır.

Gündelik hayatta sıklıkla kullanılan karakter, yerindelik, tutarlılık, öngörülebilirlik ve daha da önemlisi sosyal bağlamla ilgilidir. Tanınmak ise asgari düzeyde de olsa paylaşma ve birliktelik gerektirir. Bu yönüyle sağlıklı bir karakter tahlili için yerindelik ve belli bir mekâna bağlı kalmak önemlidir. İnsanların sıklıkla şehir, mahalle ve mekân değiştirdiği bir toplumsal yapıda seçilen kişinin karakteri konusunda sağlıklı fikirler edinmek neredeyse imkânsız gibidir.

Türk demokrasisi dikkate alındığında yerindelik ve karakter tahliline imkân veren, siyasi anlamda organik olan en iyi örneğin muhtarlar olduğu söylenebilir. Çünkü onlar muhitin ve mekânın adaylarıdır, sadece mal varlıkları değil, zaafaları ve güçlü yönleri, hatta birkaç jenerasyon öncesi aileleri hakkında bile seçmenlerinin bir fikri vardır. Onlar merkezden mekâna dayatılan değil, bizzat mekânın ürettiği adaylardır. Çoğunlukla taşra ve çepere göndermede bulunan muhtarlık, onlarca yıllık bir paylaşımın, tanınmanın, bilinirliğin sembolüdürler. Bir taşralının seçtiği muhtarın sadece karakter ve kişiliği değil, aynı zamanda zekâsı, olayları çözme becerisi ile ilgili asgari düzeyde de olsa fikri vardır. Belki de Türkiye’de en çok önemsiz görülen, oysa seçmeni tarafından en fazla tanınan, bilinen ve mekânla organik bağı olan kişiler muhtarlardır.

NİCKNAME TOPLUMUNDA ROTA BULMA

Mekansızlık ve çeşitlilik yanı sıra sanallık ve dijitalleşme süreci de günümüz siyasetinde seçmenlerin seçimini belirlerken zorlanmalarının nedenlerinden birisidir. Günümüz toplumunda bir lider kendisiyle hayatı boyunca karşılaşmayacak, görüşmeyecek, yüz yüze gelmeyecek kişiler tarafından seçilmektedir. Kült hâline getirilen, övülen ve uğrunda ölünen liderler aslında söylemlerini daha çok televizyon ve diğer kitlesel araçlar üzerinden topluma iletmektedir. Modern anlamıyla lider bir çeşit imajdır. Bu imaj belli bir merkezden iletişim konusunda uzman, sosyal psikolojiden anlayan, kitlenin eğilimlerini tahlil edebilen manipülasyon uzmanları tarafından çerçevelenerek üretilen ve dolaşıma sokularak seçmenin önüne getirilmektedir. Toplumun oluşturulan bu imajı satın alabilmesi, önemli oranda reklam kampanyalarıyla mümkün olabilmektedir.

Seçim faaliyetlerinde genelde reklam kelimesi kullanılmaz, bunun da ana nedeni toplumu etkileyen ancak toplumun çoğunun aldatma sanatı olarak görebileceği reklam kelimesinin negatif algısıdır. Bu açıdan siyasi bağlamda reklam yerine “kampanya” kelimesi daha cazip gelmektedir. Oysa kampanya sürecine sinen söylemler, imgesel yaklaşımlar ve gerçeklikten kopuk imajlar toplumu her zaman yanıltıcı olabilmektedir. Siyaset teorisinde Makyavelizm olarak geçen modern pragmatist siyaset anlayışında aday, yönetmek için çeşitli stratejiler geliştirir, “aslanan seçilmektir,” ilkesiyle yola çıkar ve bu amaç uğrunda çeşitli yöntemleri devreye sokar, ilkesel davranmak yerine amaç odaklı hareket eder. Tüm faaliyetlerin ana hedefi ise kitleyi ikna edebilmektir. Kitleye düşense doğruluğunu test edemeyeceği bu söylemler içerisinde birini seçmektir. Seçilen bu söylemlerin nasıl bir duruma evrileceği ise artık seçenin bahtına kalıyor. Demokrasideki güzellik, sunulan söylemlerin ve söylem sahiplerinin test edilmesine imkân tanınmasıdır. Evet, toplum emin olmadığı, karakteri ve kişiliği hakkında fikir sahibi olmayan kişileri seçmektedir. Ne var ki faturası ağır olsa da bu durumu değiştirme imkânlarına da sahip olabilmektedir. İdeal bir yönetim biçimi olmasa da bu imkânı sağlayan şeyin hâlen demokrasi olduğu görülmektedir.

KAZANAN MI KAYBETTİ YOKSA KAYBEDEN Mİ KAZANDI?

— ÜMİT YİĞİT —

Türkiye Geneli
Önde Olunan Belediye Sayısı (İL)

PARTİ	ALINAN OY	ÖNDE OLANAN
● CHP	17.391.548	35
● AK PARTİ	16.339.771	24
● DEM PARTİ	2.625.588	10
● MHP	2.297.662	8
● YENİDEN REFAH	2.851.784	2
● İYİ PARTİ	1.735.924	1
● BÜYÜK BİRLİK	200.301	1

Alınan oy; 30 büyükşehirde Belediye Başkanlığına verilen oy ve 51 ilde il genel meclisine verilen oyların toplamıdır.

206.806
Toplam Sandık

206.806
Açılan Sandık

%100.00
Sandık Oranı

61.430.934
Toplam Seçmen

48.256.541
Kullanılan Oy

46.046.499
Geçerli Oy

Görünürde 31 Mart 2024 mahalli seçimlerinin muzaffer partisi CHP olurken, AK Parti yurt genelinde ciddi bir oy kaybı yaşayarak aynı seçimin kaybedeni oldu! CHP, toplamda 16 milyondan fazla oy alarak yüzde 37,43'lük bir oy oranına ulaştı. CHP, 2024 yerel seçimlerinde büyükşehir belediyelerinden 14, il belediyelerinden 21, ilçe belediyelerinden 333 ve belde belediyelerinden 45 olmak üzere toplamda 413 belediye başkanlığı kazanarak zaferini ilan etti.

Peki, gerçekten durum böyle mi? Şu an matematiksel keskinliğe sahip oy oranlarından, yüzde paylarına kadar birçok veriyi zihninizden geçirip “Evet, görünürde olduğu gibi kazanan CHP kaybeden ise AK Parti'dir,” dediğinizi duyar gibiyim. Öyleyse artık, size bambaşka bir bakış açısını yansıtan pencerelerden birini açıp, gerçek ile hakikat arasındaki farkı birlikte irdeleyebiliriz.

YEREL YÖNETİMLERDEKİ ZAFİYETLER

Son on senedir AK Parti'nin kan kaybetmesine sebep olan ekonomiden sonraki en önemli faktörün yerel yönetimlerde ortaya çıkan zafiyetler olduğu yadsınamaz bir hakikat olarak bilinmektedir. Büyükşehir belediyelerinden tutun da ilçe belediyelerine hatta belediyelerin iştiraklerine kadar bütün kurumlarda liyakatsiz idarecilerden oluşan kurmay kadro, usulsüz işlemler yapmayı gözen alan ahlak yoksunu klikler ve bütün bunların neticesi olan yolsuzluklar âdeta bir virüs gibi iktidardaki AK Parti'yi uzun zamandır sendeletmekte ve neredeyse yatağa düşürmek üzereydi. Esasen bu vaziyet, partisi yahut ideolojisi ne olursa olsun bütün partilerin belli bir zaman sonra yakalanmaktan kaçamayacağı bir salgının sonucudur. Çünkü belediyeler gibi kurumların akışını belirleyen bürokrasinin yerleşmiş hatta urlaşmış teamülleri değişmeden bu virüslere karşı koymak neredeyse imkânsızdır. Bundan dolayı, değişen belediye

Son on senedir AK Parti'nin kan kaybetmesine sebep olan ekonomiden sonraki en önemli faktörün yerel yönetimlerde ortaya çıkan zafiyetler olduğu yadsınamaz bir hakikat olarak bilinmektedir.

başkanları kendine bağlı kurumların kurmay kadrosunu ve dışarıdan hizmet aldığı şirketleri değiştirmekten başka bir şey yapamazlar.

Uzun zaman muhalefette kalmış, devletin kurumlarındaki yozlaşmaya teorik planda çareler üretmiş mütedeyyin, muhafazakâr yahut İslâmî kadro AK Parti vasıtası ile ilk defa iktidar oldu. Makam ve mevki ile yine ilk defa tanışan bu kadro, bürokrasinin baştan çıkarıcı işleyişi karşısında daha önce pratikte verilmiş sınanmayı yaşamaya başladı. O yüzden 31 Mart'a kadar hangi il ve ilçe belediyesi olursa olsun gidin, muhakkak orada daha önce makam, para ya da kadın ile imtihana çekilmemiş, çekildiğinde de sınıfta kalmış bir "mücahidin" varlığına rastlamanız mümkündür.

Bu durum önce, uluslararası arenada kendine yer açan, dünya liderleri arasında itibarını arttıran, yurt dışı vizyonunu cumhuriyet tarihinin en yüksek irtifasına çıkarıcı devlet yapılanmasının misyonuna sahip AK Parti'yi Erdoğan'dan ayırttırdı. Seçmen gözünde Erdoğan başka bir mana ifade ederken AK Parti gözden ve gönülden düşen yeni bir anlamla yorumlandı. Erdoğan gibi bir siyaset dehasının bu durumu fark etmemesi elbette düşünülemezdi. Erdoğan, mental yorgunluktan tutun da çeşitli vesilelerle kadroları yenileme ve revizyon etme işine giriştiyse de yerleşmiş bürokratik teamüllerin ve yozlaşmanın önüne geçemedi. AK Parti'yi temsil eden, vatandaşla teması daha çok olan belediyelerin kadrolarındaki aksaklıklar zafiyet olmaktan çıkarak kangrenleşti. Tam da bu noktada akıllara şu soru gelebilir mi?: Erdoğan, yapının kangrene uğramış uzvu olan yerel yönetimler kamburunu üzerinden atmayı tercih etmiş olabilir mi? Neden olmasın!

İl seçim sonuçlarını incelediğinizde, AK Parti ve MHP ittifakının aynı illerde girmesiyle kazanabilen ve bazı illerde Yeniden Refah Partisi'nin el atmasıyla zaferini ilan eden CHP tabloları gözünüzden kaçmayacaktır. Üstelik katılım oranlarındaki düşüklüğü de hesap edince, Erdoğan için basit bir kaç hamle ile büyükşehirler dâhil yurt genelinin çoğunluğunu alabileceği gerçeği yine karşınıza çıkacaktır. Örneğin Kütahya'da 40.712 oy alıp başkan seçilen CHP'nin adayının en yakın iki rakibinin AK Parti ve MHP'li adaylar oluşu ve bu adayların toplam oyunun 77.978' e varması, yine Amasya'da 27.233 oyla seçilen CHP'li adayın karşısındaki Cumhuriyet İttifakı'nı oluşturan adayların oyunun 32.969 olması gözden kaçan stratejik bir hata şeklinde açıklanabilecek bir durum değildir. Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkünken Yeniden Refah Partisi'nin devreye girmesi ile bölünen oylar neticesinde kaybedilen belediyeler de seçimden önce öngörülemez bir belirsizlikte değildi.

Dört sene sonra devlet başkanlığı seçimi olacağı düşünüldüğünde ve iktidara yapılan eleştirilerin kahir ekseninin yerel yönetimler üzerinden yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, bu beklenmedik manzarayı anlamak mümkün olabilir.

BİR TAŞLA BİR SÜRÜ KUŞ VURMAK

Ekonomik anlamda pandemi ile başlayan menfi süreç küresel krizden payımıza düşen bunalımlı havayı teneffüs etmemizle devam ederken; asrın felaketi olarak isimlendirdiğimiz büyük deprem ise süreci hızlandırarak devleti, herkesin bildiği üzere bir darboğaza soktu. Zaten Türkiye'nin yurt dışındaki kararlı ve istikrarlı atılımları küresel güçleri rahatsız etmekteydi ve bu sebeple musluklar kapalıydı.

Devletin kasasının böylesi bir kriz döneminde yeni yatırım ve hizmetler yapacak kadar güçlü olmadığı gerçeği sadece ekonomi alanında ihtisas yapanların görebileceği değil, her kesimin idrak edebileceği bir gerçektir.

Görünen o ki, tasarruf tedbirleri ve sıkılaştırıcı mali politikalar sebebiyle durma noktasına kadar gelecek yatırımların yaşanacağı bir süreçte vatandaşların tepkisini ilk gösterecekleri kurum

olan belediyelerin AK Partili olmaması iktidar için büyük avantajdır.

Bununla birlikte, iktidar her alanda muktedirliğini sürdürürken, aynı zamanda yerel yönetimde muhalefet partisi olarak yoluna devam edecek. Başka bir ifadeyle, dört sene içinde ekonomik anlamda kazanılacak başarı iktidarını sürdürmeye yetecek AK Parti'nin. Zira bundan böyle, İstanbul'da şu olmuş, Ankara'da bu yokmuş, Bursa'da yolsuzluk patlak vermiş, Balıkesir eksik hizmet ediyormuş kabilinden iktidara zararı olacak bütün söylemler artık iktidar için tedavülden kalkmıştır. Aksine eleştiren, araştıran, bulan, ifşa eden dört sene boyunca AK Parti olacaktır. Belediye başkanlarının amirinin İçişleri Bakanı onun da Cumhurbaşkanlığına bağlı olduğu düşünüldüğünde hakikatle biraz daha net yüzleşebiliriz.

Bir anlamda devletin hizmet kadrosunun (su, çöp, asfalt, temizlik, park, bahçe vs.) tayini demek olan mahalli seçimler ile devlet hizmetli kadrosunu CHP'ye vermiştir. Ve esas mühimi dört sene sonra karşısına çıkacak muhalefeti bugünden şekillendirmeyi/tasarlamayı başarmıştır. Dört sene sonra muhalefetin çıkarma ihtimali olan başkan adayları bugünden bellidir. Ekrem İmamoğlu, Mansur Yavaş ve Özgür Özel arasındaki başkanlık savaşı an itibari ile başlamasa bile başarıyı paylaşma savaşı 31 Mart itibarıyla başlamıştır.

Seçim gününe kadar CHP içinde kaynayan kazanan müsebbibi olarak parti içi her cenah-tan fırlatılan eleştiri oklarının hedefi halindeki Özgür Özel, seçim itibarıyla koltuğuna âdeta kendini perçinlemiştir. Erdoğan'a ya da AK Parti içinden çıkacak başka bir adaya nispetle Özgür Özel'in hafif kalibrede kalacak olması yine iktidar partisinin hanesine yazılacak bir puan değil midir?

Bir başka husus ise muhafazakâr baskı adı altında ötekileştirilme iddiasındaki halk kitlesinin

uzun süredir üzerinde taşıdığı negatif yükün, seçim zaferi coşkusuyla kitle üzerinden boşaltılmasıdır. Öte yandan; ekonomik kriz, yerel yönetim zafiyetleri, göçmen meselesi gibi meseleler yüzünden iktidarı seçimde sandığa gitmeyerek ya da başka bir partiye oy vererek ihtar etmek isteyen muhafazakâr kesim bu seçimde bu deneyimi yaşamıştır. Bu ders verme eylemini her ne kadar zihinsel olarak kendini ikna etse de görünen o ki, vicdani rahatsızlığı bu ihtarın hemen akabinde bütün ağırlığıyla nüksetmiştir. Bu deneyimin ardından muhafazakâr kesim, dört sene sonra yapılacak seçimlerde görevini ifa etmekten geri durmayacaktır.

Belki de en mühim hususlardan biri de uzun zamandır üstüne ölü toprağı serpilmiş İslâmci hareketin muhalefete düşmesiyle safları sıklaştıracak olması olacaktır. Yirmi küsur senedir iktidar belediyelerinin kültür merkezlerinde medeniyet davasına dair yapılan bütün programlar liyakatsiz siyasetçilerin pragmatik politikaları karşısında ziyan oldu. Bunun sağlamasını, bugünkü İslâmci gençliğin manzarasında bulmak mümkündür. Bundan böyle her izbe köşe, her gölgelik medeniyet tasavvuruna hizmet eden gençlerin inşa edileceği alanlar olacaktır. Kültür merkezlerinden yetişmeyen Necip Fazıl'ın "Beklenen Nesli", Âkif'in "Asım'ın Nesli" yarın bu alanlardan yetişecektir. Çünkü artık İslâmci hareket üzerindeki iktidar yükü kalkmıştır. Böylelikle Âkif'in dizelerinde inşa ettiği, Necip Fazıl'ın "ciğerinden kalemine kan çekerek" şiirleştirdiği "dava"nın manivela noktası olan gençlik, senelerdir malzeme olduğu muhafazakâr kadroların elinden kurtulup neyi kaybettiğini hatırlayacak, taşımakla memur olduğu mukaddes emaneti yüklenip, görevini ifa etmek için kendi gerçeğini ilim irfan ehlinde arayıp bulacaktır.

Şimdi bir kez daha soruyorum kazanan mı kaybetmiştir yoksa kaybeden mi kazanmıştır bu seçimi?

ÜMMETÇİLİK VE MİLLİYETÇİLİK

ALİ AKGÜN

Ümmet kelimesi bir peygambere inanıp onun yolunu seçen topluluk anlamındadır. Kur'ân'da benzer inanç ve hayat tarzına sahip insan gruplarına da ümmet denilmiştir. “Gerçekten İbrahim, Allah’a itaat üzere tek başına bir ümmet, bütün hayırlı hâlleri kendinde toplayan bir önder idi.” (16/120) ayetinde Hz. İbrahim’in hidayet önderi ve bütün iyiliklere sahip bir kimse vasfıyla tek başına bir ümmet sayıldığı vurgulanmıştır.¹

Millet kelimesi “din” karşılığında kullanılmış, ayrıca kelimeye “izlenen, gidilen yol” manası verilmiştir. Kur'ân'da millet kelimesi yedi yerde “millet-i İbrahim” şeklinde geçmektedir. Bu ayet-i kerimelerde Resûl-i Ekrem’in (s.) tebliğ ettiği dinin özü bakımından Hz. İbrahim’in diniyle aynı kabul edildiği hususu belirtilmektedir. Hadis-i şeriflerde millet kelimesi Kur'ân'daki anlamlarının yanında “doğuştan getirilen özellikler, fitrat” manasında da geçmektedir. Modern dönemde Batı’da ortaya çıkan ‘nation’ kavramı Türkçe ve Farsçada millet kelimesiyle karşılanmış, böylece millet terimi, İslâmî literatürde taşıdığı dini içeriğinden soyutlanarak salt sosyolojik ve siyasal bir kavram hâlini almıştır.²

1 Halil İbrahim Bulut, “Ümmet”, *Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 2012, cilt: 42, s. 308.

2 Recep Şentürk, “Millet”, *Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 2005, cilt: 30, s. 64.

MİLLİYETÇİLİĞİN BÜRÜNDÜĞÜ BİÇİMLER

Fransız İhtilali’yle birlikte ulus devlet ve milliyetçilik fikrinin yaygınlaşması -Osmanlı gibi- çok uluslu bir imparatorluğu derinden etkileyen en önemli sonuç olmuştur. Osmanlı Devleti -hilafet sebebiyle- “Muhammedi bir saltanat” olduğunu bilerek bir siyaset izliyordu. 1908-1918 arasında hâkim siyasi grup olan İttihat ve Terakki ise daha ziyade Türk milliyetçiliğini ve Batılı fikirleri merkeze alan bir politika izlemiştir. Türk milliyetçiliğinin kurucusu olarak anılan Ziya Gökalp hem Jön Türklerin (İttihat ve Terakki Fırkası’nın) ve hem de yeni Türkiye’nin (Cumhuriyet Halk Fırkası’nın) ideoloğudur. Ziya Gökalp “1908’de II. Meşrutiyet ilan edilince İttihat ve Terakki Komitesi’nde görev aldı. Selanik’te Fırka’nın gençlik ve eğitim faaliyetlerini yürütmekle görevlendirildi. Gökalp Türkiye Cumhuriyeti’nde de Ankara Hükûmeti’nden çalışma teklifleri almıştır. Önce Telif ve Tercüme Heyeti reisi ardından Meclis’te Maarif Encümeni (Eğitim Komisyonu) üyesi olmuştur.”³

Ziya Gökalp siyasi düşüncelerini dile getiren makaleleri 1918’de *Türkleşmek İslâmlaşmak Muasırlaşmak* adıyla yayımladı. 1923’te ise *Türkçülüğün Esasları* kitabı yayımlandı. Gökalp ilkiyle İttihat ve Terakki’ye Türklük, din ve kültürü sentezlediği bir ideoloji sunmuştur.

3 Cevat Özyurt, “Ziya Gökalp: İmparatorluktan Millî Devlete Sosyoloji”, *Doğudan Batıya Düşüncenin Serüveni*, İnsan Yayınları, İstanbul 2017, cilt: 9, s. 315.

Türkçülüğün Esasları'nın ise Cumhuriyet Halk Fırkası'nın parti programı olması amacıyla kaleme alındığı söylenebilir.⁴ Gökalp "kültürel Türkçülük" düşüncesini benimser. Gökalp'e göre din de kültürün bir parçasıdır. Ona göre milliyetçiler din konusundan uzaklaşmak yerine dini millileştirmenin imkânlarını aramalıdır. "Dini ümmet irfanından kurtararak millileştirmek hakiki İslâmcılıktır: Bu yöntem Kur'ân'ın Türkçe çevirisini, ibadetlerin Türkçe yapılmasını, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasını ve iş hayatına girmesini, örfün fıkıh ve yasamaya kaynak oluşturmasını kapsamaktadır."⁵ Gökalp'e göre Türk milliyetçiliği imparatorluk (Selçuklu ve Osmanlı) dönemlerinde unutilan Türk milletine ait değerlerin yeniden benimsenmesini gerektirir.⁶

Atatürk ve arkadaşları tarafından, 1919 Mayıs'ında başlatılan bir sürecin sonunda ulusal bir devlet kuruldu. Bu süreçte farklı düşünceler ve birtakım dönüşümler görüldü. 23 Nisan 1920'de kurulan TBMM'de başlangıçta ekseriyet, İstiklal Harbi kazanıldıktan sonra meşrutiyet-saltanat-hilafet rejimine dönülmesini istiyordu. Bu noktada Atatürk çok incelikli bir taktik ve strateji gerektiren bir siyaset izlemiştir. Atatürk'ün hedefi ulus devlet fikrine dayalı, saltanat ve hilafetten kopmuş bir rejim inşa etmektir. Ama o dönemde farklı düşünenleri 'ikna etmek' için belirli bir süre İslâm ve hilafet kavramlarına sahip çıkılıyor görüntüsü verilmiştir. Örneğin hilafet 1922'de hukuk ve nüfuzundan tecrit edilip hükümsüz hâle getirilmiş ve sonra 1924'te tamamen iptal edilmiştir. Yine "Türkiye devletinin dini İslâm'dır" ifadesi anayasada bir süre korunmuş ve 1928'de kaldırılmıştır. Oysa "17 Şubat 1926'da kabul edilen Türk Medeni Kanunu, laiklik ilkesinin tümüyle uygulamaya konulduğunun açık bir göstergesidir. Medeni kanunun, kanunları son dinsel temellerinden

4 Cevat Özyurt, *age.*, s. 316.

5 Cevat Özyurt, *age.*, s. 340.

6 Atatürk'ün 'fikirlerimin babası' dediği Ziya Gökalp milliyetçilik fikrinin bu topraklarda büründüğü biçimleri büyük oranda etkilemiştir: Cumhuriyet'in Türk inkılaplarından İsmet Özel'in İslâmcılık anlayışına dek.

Modern dönemde Batı'da ortaya çıkan 'nation' kavramı Türkçe ve Farsçada millet kelimesiyle karşılanmış, böylece millet terimi İslâmî literatürde taşıdığı dinî içeriğinden soyutlanarak salt sosyolojik ve siyasal bir kavram hâlini almıştır.

de koparıp laikleştirdiği söylenebilir."⁷ Laiklik ilkesi anayasaya 1937 yılında girmiştir. Türk milliyetçiliği çizgisinde batı kültürünün özümsemiş bir rejim bir programa göre tesis edilmektedir.⁸ Kur'ân'ın Türkçeye çevrilmesi ve ezanın Türkçe okunması, şapka kanunu, Avrupa takvimi ve saatinin alınması, Latin harflerinin alınması, Türkiye'nin Batı uygarlığına katılma yolunda gerçekleştirdiği değişikliklerdir.⁹ Bu şekilde, Türk milliyetçiliği ve Batılılaşmanın Türk devrimini tanımladığı kabul edilmiştir. Yeni Türkiye'nin inşacılarına göre Türk kimliği batılılık kimliği de içermektedir.

Kültürel milliyetçilik-ırkçılık, 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan etnik ırkçılık-faşizm durumuyla karşılaştırıldığında, nispeten ılımlı ve hümanist bir yaklaşım olarak görülebilir. Ama arada geçişler mümkündür. Mesela Mahmut Esat Bozkurt İstanbul Üniversitesi'nde verdiği inkılap derslerinde, "Türk ihtilalinin öz Türklerin elinde kalması gereğini", "Türk'ün

7 Alev Erkilet, *Ortadoğu'da Modernleşme ve İslâmî Hareketler*, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2017, s. 259.

8 O dönemde Ankara hükümetinin Sovyet Rusya ile ilişkilerine bakıp "sosyalist bir rejim kurulmak isteniyordu" iddiası ne kadar saçmaysa, İsmet Özel'in Anayasa'daki daha sonra iptal edilecek bazı maddelere bakıp "Türkiye bir İslâm devleti olarak kuruldu" iddiası da o denli gerçek dışıdır. Bu fikrimizi destekleyen bir örnek de şudur: Cumhuriyet'in kuruluşunda Müslümanlık Türkiye-Yunanistan nüfus mübadelesinde tayin edici kimlik olarak esas alınmasına ve aynı şekilde azınlıklarla ilgili bu yaklaşım fiilen sürdürülmesine rağmen İslâm, yeni Türk kimliğinin dışında görülmüştür: Bu anlayışta Türk kimliği seküler ve batı uygarlığı çizgisindedir.

9 Türk devletinde ve toplumunda gerçekleştirilen değişiklikler Reşit Rıza, Mustafa Sabri gibi bazı âlimlerin "Türkiye'nin din değiştirdiği" yorumları yapmasına neden olmuştur.

Atatürk'ün hedefi ulus devlet fikrine dayalı, saltanat ve hilafetten kopmuş bir rejim inşa etmektir. Ama o dönemde farklı düşünenleri 'ikna etmek' için belirli bir süre İslâm ve hilafet kavramlarına sahip çıkılıyor görüntüsü verilmiştir.

en kötüsünün Türk olmayanın en iyisinden iyi olduğunu”, “yeni Türk Cumhuriyeti'nin devlet işleri başında mutlaka Türklerin bulunacağını” söylemekten geri kalmamıştır.¹⁰

Vatandaşlık birey ile devlet arasındaki ilişkiyi temsil eder. Vatandaşlık (yurttaşlık) ve vatanseverlik (yurtseverlik) devlete ve millete bir aidiyetin ifadesidir. 1924-30 döneminin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt şöyle söyler: “Millet, devlet, hükümet ayrı şeyler değildir. Hepsi bir anlamdadır ve hepsi millettir. Milletten başka bir şey yoktur.”¹¹ Vatanseverlik, devlete ve kanunlara itaat Türk kimliğinin en kıymetli özellikleri olarak görülmüştür.

Muhafazakâr milliyetçi anlayışta Türk kültürünün özü olan geleneğin korunması esastır. Kutsallık dinsel olmayan bir değere, millete izafe edilmiştir. Yazar İsmayil Hakkı Baltacıoğlu şöyle söyler: “Allah'a, meleklerle, ahirete inanır gibi fazilete, hayra, vazifeye ve bütün bunların da kaynağı olan milletin kutsal hayatına inanacaksınız.”¹²

Ülkemizde gelişen İslâmî hareketin geleneksel ana gövdesinde, dinin asli önemde sayıldığı bir Türk milliyetçiliği düşüncesi her zaman kabul görmüştür. Bu “Müslüman-Türk özdeşliği” anlayışı şeklinde karşımıza çıkabilir veya “madde-mana, ruh-beden tamamlamıcılığı” biçiminde sunulabilir.

10 Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hâli*, Birikim Yayınları, İstanbul, 2021, s. 35.

11 Tanıl Bora, *age.*, s. 35.

12 Tanıl Bora, *age.*, s. 75.

İSLÂM'IN OĞULLARI

Kur'ân ve Sünnet, kabilecilik-milliyetçilik-ırkçılık fikriyatını reddeder. Kendi yaratılışını Hz. Âdem'den üstün tuttuğu için Yüce Allah'ın “Âdem'e secde edin” emrine -meleklerin aksine-uymayan ve bu yüzden de cezalandırılan şeytan belki de ilk ırkçıdır. Kur'ân-ı Kerim, “Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız, (ırk veya soyca değil) takvaca (haramlardan sakınma, Allah'tan korkma konusunda) en ileride olanınızdır.” (49/13) ayet-i kerimesinde üstünlüğü “Allah'a itaat etme” ile tanımlamıştır.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar şunu iyi bilin ki, Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur.”

Resûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “İrkçılığa çağırın bizden değildir. İrkçılık davası uğruna savaşın bizden değildir. İrkçılık davası uğruna ölen bizden değildir.”

“Ashabdan Ebu Zer Bilal-i Habeşi'yle bir gün tartışır ve ona 'siyah kadının oğlu' diye hakaret eder. Durum Hz. Peygamber'e (s.) haber verince Peygamberimiz son derece kızar ve Ebu Zer'e şunları söyler: Ey Ebu Zer! Sen Bilal'i renginden dolayı ayıplamışsın öyle mi? Demek ki sen hâlâ cahiliye zihniyeti taşıyorsun! Ebu Zer çok üzülür, pişman olur. Kendini yere atarak yüzünü toprağa yapıştırır. Ardından şöyle der: 'Bilal ayağı ile yanağıma basıp çığnemedikçe, vallahi yüzümü yerden kaldırmayacağım.' Bilal-i Habeşi'den tekrar tekrar özür diler. Bilal Ebu Zer'i yerden kaldırır, onu bağrına basar.”

“Bazı sahabeler mescid-i nebevide halka kurmuş sohbet ediyorlardı. Bu arada Selmân-ı Fârisi mescide girdi. Sahabeler yüksek sesle birbirlerine kabile ve soylarını sormaya başladılar. Birincisi, ben Temim kabilesindenim; ikincisi, ben Evs kabilesindenim; üçüncüsü, ben Kureyş kabilesindenim, der. İçlerinden biri Selmân'a sorar: Ey Selmân senin soyun, ırkın nedir? Selmân

şöyle cevap verir: ‘Ben İslâm’ın oğlu Selmân’ım. Ben dalâletteydim, Allah (c.c.) Hz. Muhammed (s.) ile beni hidayete erdirdi. Ben fakirdim, Allah Resûlullah (s.) ile beni zenginleştirdi. Ben köleydim, Allah beni Hz. Peygamber ile özgürlüğüme kavuşturdu. İşte benim soyum ve ırkım. Ses seda yoktu. Herkes donup kalmıştı. Hz. Ömer uzaktan bu sözleri duyup, onların yanına geldi. Benim de soyumu sopumu öğrenmek istiyor musunuz? ‘Ben de İslâm’ın oğlu Ömer, İslâm’ın oğlu Selmân’ın kardeşiyim dedi.’”

CİHAD KURTARIR

Ümmet İslâm dinini ve İslâm medeniyetini paylaşan evrensel bir toplumdur. Ümmet ruhu kelimeyi ateş yapar. Ümmet bilinci sözün ve erdemın kaynağına, ilk nesle yönelir. Tevhidi düşünceler üzerinde gök mavisi inancı söyler. Övülen Resûl’e varan bir yol edinir. Yüzyılları ve şehirleri aşar, en güzel sözle uyanır. Mekke ve Medine’den, Mescid-i Aksâ toprağından, sıla kokusu taşıyan yürekleri bir kılıç gibi uzanır.

Farklı ırklar ve çeşitli topluluklar İslâm kültür ve medeniyetini paylaştıkları ölçüde İslâm toplumunun yani ümmetin parçalarıdır. İslâmî prensipleri tatbik edecek, ümmeti iktidar kılacak bir devlete sahip olunmadığı müddetçe, Müslüman milletler Allah yolunda cihad etmekle yükümlüdür. Zira kâfirler bugün,

İslâm kardeşliğini paylaştığımız Gazze halkına karşı savaş açmışlardır. Kur’ân şöyle söylüyor: “Size ne oluyor ki Allah yolunda ve ‘Rabbimiz bizi halkı zalim olan bu ülkeden çıkar, bize katından bir veli (koruyucu sahip) gönder, bize katından bir yardım eden yolla’ diyen erkekler, kadınlar ve çocuklardan zayıf bırakılmışlar adına savaşmıyorsunuz?” (4/75) İslâm ümmeti yeryüzünün en doğru ve uygulanabilir dünya görüşüne sahip tek ümmetidir. “Bir millet kendinde olanı değiştirmedikçe Allah o milletin durumunu değiştirmes.” (13/11) ayetini düşünelim: Bizim nefsimizdeki nedir? Biz kendimizi ırk vb. özelliklerimizle mi ifade ediyoruz yoksa var olmamızın, özgür ve zengin olmamızın sebebi olan Allah’ın diniyle mi tanımlıyoruz?

Ümmetin vatanı bütün dünyadır. “Ümmet çoğunlukla ırk, coğrafya, dil, tarih gibi özelliklerle belirlenen ‘halk’, ‘ulus’, ‘devlet’ ve benzeri kavramlarla eş anlamlı olmadığı gibi, belli bir mekânla da sınırlı olmayıp yerel ötesidir.”¹³ İslâm, ümmeti temsil edecek bir anlayışa, ülkeler arası problemleri ancak ümmetin iyiliğini gözeterek çözmesini, siyasetini aynı şekilde yürütmesini şart koşar. Bizim varlığımız Allah’ın kelamının yüceltilmesi (ilâyi kelimetullah) içindir.

13 İsmail Raci Fauki, *Tevhid*, çev. Ejder Okumuş, Mahya Yayınları, İstanbul, 2018, s. 142.

HAREMEYN'İ GÖRMEK

MEHMET FATİH BİRGÜL

*Her Sözün Başı, Allah'ı Anmak,
Onun Kutlu Elçisine Dua ve
Selam Eylemektir*

Ya Rab! Sen varlığın yegâne kaynağısın. Yokluktan var eden, Sen'sin. Hangi kalp, Sen'in sonsuzluğuna hakkıyla şükredebilir? Hangi akıl Sen'in sonsuzluğunu hakkıyla anlayabilir? Hangi dil, Sen'in sonsuzluğunu hakkıyla anlatabilir? Canlılar ve cansızlar, taşlar ve yıldızlar, devler ve cüceler, yalnız Sen'in sonsuzluğundan taşan ilahi inayetle var-oluyor ve -fark etseler de etmeseler de- en küçük zerreden en büyük nesneye kadar, müşahhas ve mücerret her şey ancak Sen ile var-oluyor. Her şey Sana muhtaç; fakat Sen, ancak Sen, her türlü ihtiyaçtan yücesin.

İnsanoğlu unutkandır. Nankörlükte benzersizdir. Acelecilikle sıfatlanmış, doyumsuzlukla mühürlenmiştir. En kolay yakalandığı hastalık kibir, en ziyade sürçtüğü yer hurs ve açgözlülüktür. Yaradılışı başlangıçta en güzel olan insan, sonra aşağıların aşağısına yuvarlanmıştır. İnsan, yutamayacağı lokmayı ağzına almakta, ihtiyacından fazlasına göz dikmekte ve yeryüzünde güç uğruna her türlü zulmü reva görmektedir.

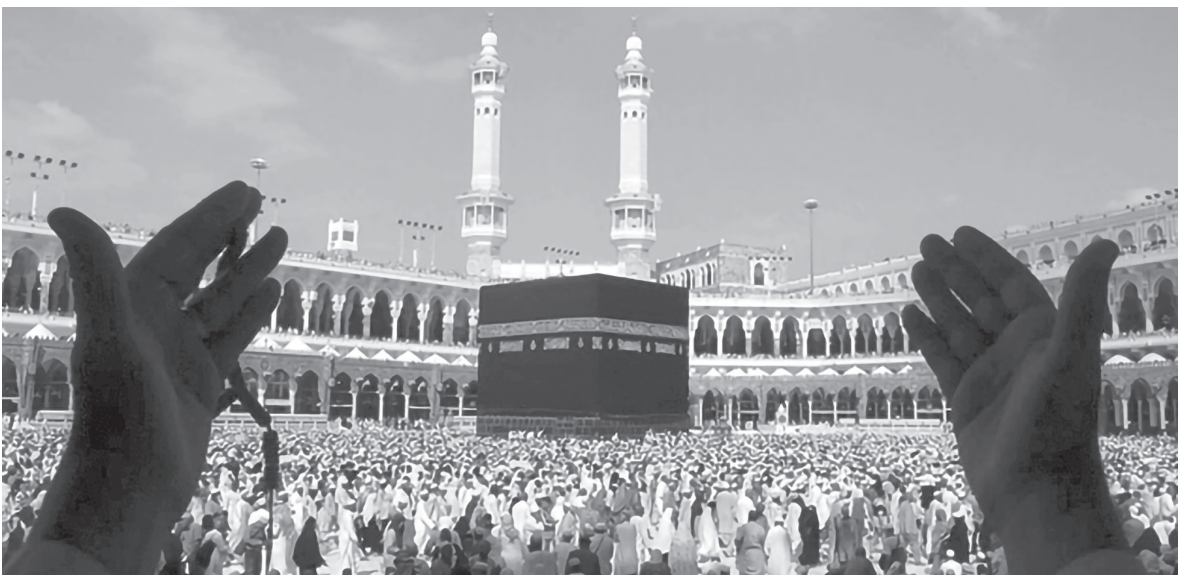
Ya Rab! Yine de Sen, varlığın dile gelmesi için insanı seçtin. Onu akıl ve gönül ile üstün kıldın. Yerlerin ve göklerin çekindiği emaneti yüklenmesine izin verdin. Akıp giden tarih içinde, birbiri üzerine yığılan insan kitlelerine, ilahi inayetini tekrar tekrar yolladın. Kutlu elçilerin, senin kelimelerini ilettiler insanlara. Nihayet insanların en yücesini, yalvaçların en sonuncusu olarak gönderdin. Nübüvvet tarihi onunla kapandı ve mühürlendi. Eksik kalan onunla tamamlandı. İnsanlığa söylenecek sözün, onunla noktalandı. Cennetten Âdem ve Havva ile çıkan İslâm, onun inşa ettiği hayat ile son bir kez daha filizlendi. Zerreler adedince, melekler adedince, nefesler adedince salat ve selam olsun, o son ve kutlular kutlusunu Elçiye.

Ya Rab! Hafızamı güçlendir ki, benliğim üzerinde estireceğini umduğum ilhamı taşıyabilsin. Sözün bağını çöz ve kalplerimizi nurunla aydınlat ki, aklımız görebilsin. Sen'in unutulduğu tüm zamanlar ve mekânlar, yokluktur ve karanlıktır. Sen anıldığında ise varlık ışıtmaya başlar zamanı ve mekânı; böylece ayan olur her şey.

**YOLCULUK, GERÇEKLİKTE
HAKİKATE YÖNELEN NİYET İLE
BAŞLAR
NİYETİN BAŞLANGICI
İSE RABBİN İLE AHDİNİ
HATIRLAMAKTIR**

Hız. Süleyman, Belkıs'ın tahtı bir anda yanında belirince "Bu, Rabbimin bir lütfudur" demişti; "beni, şükür mü yoksa nankörlük mü edeceğim diye onunla sınavacak." Hayat yoldaşım ve ben, Şubat ayının soğuk bir seher vakti, Haremeyn'e giden bir kabileyle yola çıktık ve Hz. Süleyman'ın bu duasını tekrarlayıp tamamladık: "Kim şükrederse kendi nefsi için şükretmiştir; kim de nankörlük ederse, Elbette Rabbim hiçbir şeye muhtaç değildir ve kerem sahibidir."

Yarım asrı geçmiş ömrümde, ilk kez dünya gözüyle Haremeyn'i görmek için çıkmıştım yola. Şimdiye dek hep rüyalarımda görmüştüm. Uykuda ya da uyanırken gördüğüm rüyalarım da. Ama hiçbir zaman dünyayı gördüğüm gözlerimle görmek nasip olmamıştı. İçinde türlü renklerin, canlı ve cansız cisimlerin, sıcak ile soğukun, güzel ile çirkinin ve nihayet doğru ile yanlışın eriyip birbirine karıştığı dünyayı gören gözlerim,

henüz Haremeyn'i görmemişti. Haremeyn'e ait ve çeşitli tarihlerden kalan resimler, fotoğraflar, filmler ve videolar görmüştüm elbette. Ama onların hepsi, benim bizzat görmediğim Haremeyn'e dair donuk ya da hareketli görüntülerden ibaretti. Dolayısıyla hiçbiri, rüyalarımındaki gibi değildi. İşte bu yüzden, Haremeyn'i kendi gözlerimle görmek, evvelce ona dair başkalarının gördüklerini görmek değil, bizzat rüyalarımı yaşamak olacaktı.

Şüphesiz görmenin katmanları vardır ve bir türlü görmek ile başka türlü görmek arasında farklar bulunur. Neden böyledir? Çünkü göz, varlığı görür ve varlığın da katmanları vardır. Nitekim dünya, gerçekliğin kendisidir. Gerçeklik, bu an ve burada olandır. Bugün havanın soğuk ve yağmurlu olduğu ne kadar gerçekse, dün güneşin parladığı ve havanın sıcak olduğu da o kadar gerçektir. İnsanın beş duyusu, gerçekliğin hep değişeduran ve zaman içinde çatışan görüntülerinin, seslerinin, kokularının ve tatlarının sürekli bombardımanı altında yaşar. Böyle bir yaşam, kelimenin tam anlamıyla gerçek bir yaşamdır. Fakat acaba hakiki bir yaşam mıdır bu? Çünkü hakikat, bu an ve burada olan değil, her zaman ve her yerde olandır. Dolayısıyla

ne görülebilir ne işitilebilir ne de tadılabilir. Hakikat, duyuların ve dolayısıyla görüntülerin ve seslerin oluşturduğu gerçeklik yumağından ibaret dünyanın ötesindedir.

Gözümüzle görür, elimizle tutar, burnumuzla koklar ve dilimizle tadarız. İnsanın varoluşunun temel gerçeği, hiç şüphesiz gerçeklik yani dünya ile tamamen kuşatılmışlıktır. İnsan, her şeyden önce dünyevi bir varlıktır. Gerçeklik, insanın kendisinden yaratıldığı balçığı, suyu ve suretidir. Birkaç saat önce gerçekten tok olan insan, birkaç saat sonra gerçekten açtır. Gerçeklik içindeki insan için dün dündür, bugün ise bugün. Çelişkiler ve çatışmalar, gerçek bir yaşamın kendisiyle inşa edildiği tuğlası, kendisinden mayalandığı hamurudur. İşte böylece, tüm bu değişim içinde gerçekten yaşayan bir insan için, dünyaya çivilenmiş iştiha- lar ve tutkularla yontulan bencilliği içindeki kendi benliği, gerçek yaşamın yegâne sabitesi hâline gelir. Benlik, putların en gizlisi ama en fazla tapılanıdır.

Gerçekliğin tümü olan dünya, rüyalara asla izin vermek istemez. Çünkü benliğimizin, kendisini aşmasına asla rıza göstermez. Dünya ister ki, insan, yalnız ve sadece kendisinin gös-

terdiklerini görsün ve işitsin, sonuçta onlara doğru yönelsin ve koşsun. Bu kavşakta insanlar iki keskin kola ayrılır; büyük bir kısmı, kolaylığı seçerek görüntülerin akıntısına yani dünyaya bırakır kendini. Öte yandan bazı insanlar vardır ki, bütün dünyevilik içinde hakikate susamışlardır. Dünyanın gösterdiği resimlerle, seslerle, koku ya da tatlarla tatmin olmazlar. Çünkü insanın, dünyevi varlığını aşan ve onunla hakikatten pay aldığı bir yapısı da vardır. Bu anlamda insan, kendisini kuşatan gerçekliğin ve dünyevi varlığının ötesine de uzanabilir.

İnsan, dünya ve dünya-ötesi arındadır; her ikisine de aittir ve her ikisinin çekişmesi arasında gerilir. İnsan, gerçekle gerçeği görür; hakikatle de rüyasını. Ben de çocukluğumdan beri, Haremeyn'i hep rüyalarımında görmüştüm. Hatta rüya ile gerçeğin farkına böylece varmıştım. Şimdi, gerçekliğin tümü olan dünya içindeki yarım asırlık var-oluşumun ağırlığıyla, Rabbimin büyük bir lütfu olarak rüyama doğru yola çıkmış bulunuyordum.

Amaçlar ve araçlar... İki arasında-ki fark, neredeyse rüyalar ve gerçekler arasındaki farklar kadar keskin. Bu yüzden amel-ler ancak niyetlere göre. Fazlası

değil. Gerçeklik içinde yaşayaduran insan, hakikati görmek için yaratılmış kalbine hükmedebilir mi? Olağanüstü zor.

Yapılan her insani eylemin ardında duran ve kalbin eylemi olan niyet, insan iradesinin, gerçeklik yani dünya tarafından büküldüğü bir düzleme zorunlu olarak temas ediyor. En saf ve samimi sandığımız niyetlerde dahi, başka insanların mevhum silüetleri ve fısıltıları kalbe sızabiliyor. İnsanoğlunun verdiği hangi sadakanın ardındaki niyet, görülmek ve işitilmek yani sonuçta beğenilmek ve övülmek isteğinden tam anlamıyla kurtulabilmiştir? İşlediğimiz hangi hayır ve iyilik, en ufak bir karşılık beklentisinden azade kalabilmiştir? Saf bir niyet, ancak saf bir kalpte gösterir yüzünü. İşte bu yüzden, niyetin hakiki olabilmesi için, gerçekliği yani dünyayı aşması, tam manasıyla halis ve saf olması gereklidir. Heyhat! Böyle bir kuvvet hangi gönüldedir?

Düşünün ki, kâinatın övücü Hz. Muhammed Mustafa (s.), veda haccında, dört dirhem bile etmeyen bir çulun üzerine vurulmuş pejmürde bir eyer üzerinde haccetmiş ve şöyle dua etmiştir "Allah'ım! Bunu, içinde hiçbir riya ve süm'a bulunmayan bir hac kıl." Riya, malumdur ki, gösteriş anlamına gelmektedir. *Süm'a* kelimesinin anlamı ise diğer insanların işitmesi ve övgüsü. Vahye muhatap olmuş, Cebrail'i görece kadar tertemiz ve hakiki anlamda saf bir kalp sahibi Son Peygamber'in (s.) duası, onun her sözü ve hareketi gibi, bizim için ibret ve uyarı içeriyor. Hakiki anlamda halis bir niyete dair acizyetimizi itiraf etmemiz gerektiğini ve bu acizliğimizin takviyesi için yine

Allah'a yönelmemiz icap ettiğini ikaz ediyor.

Büyük umre olan hac ya da küçük hac olan umre, Haremeyn'e ulaşan bir yolculuk ile başlar. Doğum ile ölüm arası da bir yolculuktur ve gerçek ile hakikat arasındaki gerilimiyle evrendeki muammaların en büyüğü olan insan dahi, zaman ve mekân içinde bir yolcudur. Fakat mademki, insan, hem gerçekliğe hem de hakikate ait bir yapıya sahiptir, onun hem gerçeklik içinde dünyevi hem de hakikat içinde uhrevi bir yolculuğu vardır.

Öyleyse buradaki asıl sorun, her iki yolculuğun yolcusunun, tek ve aynı varlık yani bir insan olması, dolayısıyla gerçek ve hakikatin birbirinden ayrılamaz biçimde bir insanın yaşamında iç içe geçmesidir. Dünyevi bir varlık olarak gerçekliğin içinde ömür yolcusu olan insan, hakiki anlamda insan olabilmek için, aynı zamanda hakikate doğru yolculuğunu sürdürmek zorundadır. Ancak yolcu için en büyük tehlike, şüphesiz yolunu kaybetmektir ve dünyevî bir yolcu olarak hakikate yol arayan insan, kolayca yolunu kaybedebilmektedir.

Bizi, gerçek içinde kuşatılmış iken hakikate götürece yolun işaretlerini nasıl ve nerede bulacağız? Bu işaretleri nasıl okuyup doğru anlayacağız? İşte Haremeyn'e yolculuk, aslında bu soruların cevaplarına dair bir yolculuktur. Bu yolculuk, bedenle ve gerçekten yapılır. Yorgunluk, uykusuzluk, hastalık, türlü masraflar, zahmetler, geride bıraktıklarına ilişkin bitiviye endişeler ve sair sıkıntılar apaçık birer gerçektir. Madde ıstırapların alevlendirdiği, şüphesiz Haremeyn ziyaretçile-

rinin en büyük sınavı olan öfke ve nefret de tamamen dünyevi duygulardır. Fakat tüm bu maddi sıkıntılar içindeki amaç, yine de saf anlamıyla hakikate dair olmalıdır. Çünkü insan, yaptığı fedakârlıklar ve çektiği sıkıntılar eşliğinde, Allah ve Resülû ile buluşmaya, onları anmaya ve anlamaya, tek kelime ile hakikate doğru bir yolculuğa çıkmış olmaktadır.

İşte tam burada, salt insana özgü olan "niyet", bir anahtar konumunda ortaya çıkar. İnsanı, hakiki anlamda insan yapan "niyet" in, asıl anlamıyla zuhur ettiği yerlerden biri, belki en önemlisi burasıdır. Haremeyn'e yönelen niyet, dünyevi olan tüm niyetlerden farklılaşır ve farklılaşmalıdır. Çünkü büyük ya da küçük hacca hakikaten yönelen ve niyetlenen insan için, dünyanın temeli ve gerçekliğin ta kendisi olan zaman ve mekân kırılmaya artık hazırdır. Zira Haremeyn'e yönelen insanın niyeti, zaman ve mekândan münezze olan Allah'ı, kendi içinde var- olduğu zamanda ve beden gözüyle apaçık görebildiği, insan yapısı olan bir mekânda tekrar ve tekrar bulabilmektedir.

Ne kadar müthiş ve ne kadar şaşırtıcı! Her yanından gerçeklikle kuşatılmış, etten, kandan ve türlü salgılardan ibaret dünyevi ve fani insan, mutlak olarak sonsuz, sınırsız ve sübhan olan hakikatler hakikati Cenab-ı Hakk'ı bulmak için, yine zaman ve mekân içinde bir yolculuğa çıkmaya niyetleniyor. Somut içinde soyutu, gerçek içinde hakikati ve görünüşler arasında rüyayı aramak ve bulmak! İbn Sina'nın *el-Gurbetü'l-Garbiyye* yolculuğuna çıkan Hayy b. Yakzan'ı, İbn Arabî'nin *el-İsrâ ilâ'l-Makâmi'l-Esrâ*'sında Endülüs'ten Beyt-i Makdis'e

seyahate çıkan Sâlik'i ve Feridüddin Attar'ın *Mantıku't-Tayr*'da maceralarını anlattığı, Simurg'a doğru döküle döküle ilerleyen türlü kuşları, galiba hep bu hakikat yolculuğundan ilham ile zuhur etmiş sembolik kahramanlardır.

İşte bunun için tamamen saf bir niyete muhtaç olan insan, Haremeyn'e yolcuğa niyetlendiği an, dünyanın kendisine unuttuğu ve Rabbî'nin kendisine ihtar ettiği ahidini yeniden ve tekrar hatırlamalıdır: "*Rabbin Âdemoğulları'ndan -onların sırtlarından- zürriyetlerini alıp bunları kendileri hakkındaki şu sözleşmeye şahit tutmuştu: Ben sizin rabbiniz değil miyim? 'Elbette öyle! Tanıklık ederiz' dediler. Böyle yaptık ki kıyamet gününde, 'Bizim bundan habermiz yoktu' demeyesiniz yahut, 'Önce atalarımız Allah'a ortak koştu. Biz de nihayet onların ardından gelen bir nesiliz. Şimdi bâtıla saplanıp kalanların yaptıkları yüzünden bizi helâk mi edeceksin!' demeye kalkışmayasınız.*" (Arâf 172-173)

Herkesin, Rabbine giden bir yolu vardır. Bu yolların hepsi muhterem ve saygıdeğerdir. Ancak benim naçiz kanaatim odur ki, kendisini kuşatan gerçeklerin içinde boğulan insan, hakikate dair gerçek bir yolculuğa yani Haremeyn'i ziyarete aniden karar vermelidir. Parasının olup olmadığına, işine gücüne ve çoluk çocuğa dair endişelerini yani dünyevi varlığının ayrılmaz parçalarını gölgeye iterek ve mümkünse aynı gün içinde verilmelidir bu karar. Gökten düşen bir yıldırım gibi, insanın başka şeyleri düşünmesine fırsat vermeden içerden fıskırmalıdır niyet. Şöyle demelidir insan kendi kendine: "Ya şimdi, bugün gideceğim

ya da belki hiçbir zaman gidemeyeceğim!". Halis niyet, hem Haremeyn'i görme iştiağını hem de onu hiç görememek korkusunu kendinde cem etmelidir. Çünkü böylece insanın iki acziyeti birleşebilecektir: Niyetini saf ve halis olarak Rabbine has kılmak hususunda kalbin acizliği ve bedenini Haremeyn'e taşımak için gerçeklerin önüne çıkardığı türlü maddi engeller karşısındaki acizliği. Maddenin ve ruhun aynı hedefe yönelen niyetinde zuhur eden acizyet, insanın Rabbine gerçekten ve hakikaten sığınması, hayatında hiç yapamadığı kadar yalnız ondan umması için olağanüstü bir fırsattır.

Eğer o isterse, eğer o çağırırsa, kim direnebilir ve ne engelleyebilir insanı?!

KALBİMİ KUBBE-İ HADRÂ'YA GÖMDÜM ŞİMDİ ORADA ATIYOR

Üç hac ve bir umrenin derin tecrübesine sahip Ali Şeriatî, Haremeyn'i ziyaretin asgari 23 gün olması gerektiğini söyler. Asr-ı Saadet'e eşitlenen bir nicelikle, 13 gün Mekke ve sonra 10 gün Medine. Bu hesapta, her gün bir yıla denk gelir. Üstelik haritalar çıkarıp tüm mekânları gezmek gerektiğini de söyler. Şeriatî, bütün duygu yoğunluğuna rağmen aslında bir bilinç peşindedir ve bilinç, bilgi ile zuhur eder. Tragedyayı ve "katharsis"i (arınma) icat eden Aryan zekâsının ve geleneğinin etkisiyle Şeriatî, Haremeyn ziyaretini, ziyaretçilerin içine girip katılacağı ve bizzat başrol alacağı bir tiyatro sahnesi gibi görür. Sonuçta insanlık tarihinin nebevi bir özetini bizzat yaşamış gibi hisseden ve böylece arınarak bilinçlenen, -daha açık

tabirle- ideolojik boşluğunu dolduran bir Müslüman ortaya çıkacaktır.

Bizim ise sadece 10 gecemiz var ve hiçbir haritamız yok. Varsın olmasın. Sonuçta herkesin yolculuğu kendine özgü ve kendi nasibiyle yürümektedir. Hac ya da umre, Şeriatî'nin dediği gibi son derece derin ve sembolik anlamlarla yüklüdür. Ritüelliği bağlamında ibadetlerde, bir yeniden canlandırma dolayısıyla iştirak hissi olduğu da yadsınamaz. Namaz, miracın bir canlandırması olduğu gibi tavaf, sa'y, vakfe ve kurban dahi canlandırmalar içerir. Fakat tıpkı namazın her türlü canlandırmayı aşan bir özü olduğu gibi, hac ya da umrenin özü de tüm canlandırmaların ötesindedir. Dolayısıyla Haremeyn, naçiz kanaatimce, içine girip başrol alınacak ve sonunda arınma hissiyle yeni bir insan olarak dönülecek büyük bir tiyatro sahnesinden daha öte anlamlar içermektedir. Haremeyn'i ziyarette asıl yüzleşilen şey, Bayruth'da Wagner'in operalarını izlemekle yaşanan sanat kökenli duygu ve düşüncelerle kesinlikle aynı kategoride değildir.

Arınma meselesine gelince. Allah Resûlü'nün (s.), hakkıyla yapılan bir haccın, insanı anasından doğduğu gün gibi günahlarından arındıracağını beyan ettiği elbette doğrudur. Lakin böylesi kökten bir bağışlanma, nerede ve ne zaman olursa olsun, yapılan her türlü nasuh ve samimi tevbenin de mükâfatıdır. Esasen "*Doğu da batı da Allah'ındır; nereye dönerseniz Allah'ın yüzü oradadır; muhakkak ki, Allah (her şeyi) kuşatır ve bilir.*" (Bakara, 115).

O hâlde, hacdaki bağışlanmanın kendine özgü bir farkı olmasıdır. Bunu anlamak için de, Hz. Peygamber'in (s.) sözüne doğrudan kulak vermek gerekir. Hadisin metninde verilen müjde, kelime kelimesine aynen şudur: "... anasının onu doğurduğu gündeki gibi geri döner." Eğer dikkatle düşünülürse, insanın, hakkıyla yapılan bir hac sonrasında dünyaya geldiği ilk günde imiş gibi geri dönmesinin, elbette her türlü bağışlanma ve arınmanın ötesinde bir anlam ve muştu içerdiği görülebilir.

Dünyada belli bir ömür sürdükten ve türlü yanlışlarla kalbi kararttıktan sonra dünyaya henüz hiç bulaşmadığımız ilk günün saflığına geri dönebilmek, gerçekten büyük bir iştir. Samimi bir tevbe, muhakkak ki, tüm günahlardan arınmayı sağlayabilir. Ama âdeta bir zaman yolculuğu yaptırarak, tevbe ettiğimiz sıradaki yaşamımız, yaşamımız, iyi ve kötü hatıralarımız, bilincimiz ve kişiliğimizle beraber, o doğduğumuz ve dünya ile ilk temas ettiğimiz güne bizi geri döndürebilir mi?

Buna mukabil, hadiste zikredilen ve hacca özgü bir bağışlanmayı müjdeleyen ayrıcalık, zannederim ancak Haremeyn'i ziyaret ile gerçekleştirebilmektedir. Zira mukaddes beldeleri ibadet maksadıyla ziyaret, eğer hakkıyla yapılmış bir yolculuk ise gerçeklik içinde hakikatle teması kendiliğinden, en yoğun ve apaçık biçimde sağlayan ilahi bir inayettir. Hem Mescid-i Nebevî hem de Mescid-i Haram, mümin bir kalp için, dünya içindeki zaman ve mekânın kırıldığı ve insanın, bütün faniliği içinde sonsuzluğun kokusunu kendiliğinden duyabildiği somut mekânlardır. Elbette, hangi zaman ve hangi mekânda olur-

sa olsun, insanın, anasından doğduğu ilk günden itibaren kendisini -hiçbir boşluk bırakmamacasına- sarıp sarmalayan dünyanın ve gerçekliğin ötesini sezme ve ona uzanma potansiyel ve imkânı teorik olarak mevcuttur. Çünkü kutsallık, her yerdedir. Fakat bu teorik imkânın fiile çıkması, neredeyse mutlak anlamda saf ve samimi bir niyeti elde etmesi kadar zordur. Oysa küçük hac ya da büyük umre, hakkıyla yola çıkmış bir insanın benliğini, fazladan bir gayrete ihtiyaç duymadan ve tabii bir akış içinde, her zaman ve her yerde olan hakikatle temas ettirir, onun sonsuz veçhelerinden nicesini gösterir.

Hâlbuki bilakis, insanın, Haremeyn'i ziyaretinde hakikatle temas etmemek için hususi gayret göstermesi, belki daha doğru bir deyişle, anasından doğduğu günden Haremeyn'e geldiği ana kadarki ömründe her yerini sarıp sarmalayan dünyadan ayrılmayı -üstelik kefen yani ihram giymesine rağmen- reddetmesi gereklidir. Her şeyin en iyisini bilen Allah'tır. Fakat bana öyle geliyor ki, insanın Haremeyn'e gelmesinden murat, sadece oradan bilinç ve duygu devşirmek ve tüm günahlarından arınmak değildir. İnsan, oraya ancak bilinçli geldiğinde, kendisini kuşatan ve onu aldatıp duran dünya ile ömürlük münasebeti içinde, yalnız ilahi inayete gerçekleştirebilen müthiş bir zaman atlaması sayesinde ve kişisel tarihini unutmaksızın, anasından doğduğu günü yani dünya ile tanışıklığının başlangıcındaki saflığını tekrar hatırlayabilir. İşte zaman ve mekânın kırıldığı bu an, ilahi rahmetin bir tecellisi olarak gerçekleşen ve insanın

yine kendi olarak dünyaya yeniden doğduğu andır.

Elbette herkesin Rabbine giden yolu, yukarıda belirtildiği üzere, muhterem ve saygıdeğerdir. Fakat benim naçiz kanaatime göre, ziyaretin kaç gün olduğundan yahut elde harita ile dolaşılmasından çok daha önemli olarak, öncelikle Medine-i Münevvere ve onun kalbi olan Mescid-i Nebevî ziyaret edilmelidir.

Niçin böyledir? Çünkü Hz. Muhammed Mustafa'nın (s.) varlığı, gerçek ile hakikat arasında duran yegâne köprüdür. O köprüye uğramadan, O'nun Livâu'l-hamd'i gölgesine sığınmadan ve onun Kevser'inden içmeden, tüm gerçekliğiyle dünyanın yırtılacağı ve hakikatle temas edilen gediğin açılacağı kutlu mekân olan Kâbe asla tam olarak anlaşılabilir ve hissedilemez. Kutlu Elçi'nin (s.) mescidinin ve kabrinin ziyareti ve onun selamlanması, dünyevi bir varlık olarak insanın takatini zorlayan, tüm gerçekliğiyle dünyanın kırılmasını sağlayan ilk hazırlık ve Haremeyn'i görmenin ilk aşamasıdır. Çünkü onun "cennet bahçelerinden bir bahçe" olarak nitelediği gül kokulu Ravza'sında, gözyaşlarıyla ıslanmış secdeler olmadan, hakikate layıkıyla temas edilemez.

Ne mutlu bize ki, on gecelik hakikat yolculuğunun ilk üç gecesi, insanlığın iftiharını olan şanlı Resûl'ün (s.) misafiri olarak geçecek. Bu sebeple, sabah namazı ardından İstanbul'a, havaalanına doğru yola çıkıyoruz. İzmit'ten kafileyeye katılan diğer grupla birleşiyoruz ve görevli dostların hayli hayati yardımlarıyla, kontrol ardından kontrollerden geçip ilerleyerek uçağa doğru yöneliyoruz. Medine'ye

mütevccih Saudi Airlines firmasının lebalep dolmuş uçağına yerleşene kadar, koşuşturma devam ediyor. Eşimle birlikte cam kenarına düşmenin talihi ni, Akdeniz, Sina ve Kızıldeniz manzaralarını izleyerek yaşıyoruz. Koltuk ekranından takip ettiğimiz rotasyon, yolun uzaması pahasına Suriye, Filistin ve Gazze üzerinden geçilmediğini gösteriyor. Kanayan kahrımız depresiyor, mazlumlara dua ve zalimlere beddualar mırıldanıyoruz. Ardından, Medine paralelinde Hicaz'a giriyoruz. Bulutsuz gökyüzü, yerdeki tepeleri, kumulları, taşlıkları ve kayalardan müteşekkil irili ufaklı dağları görmemize müsaade ediyor. Anadolu'ya göre son derece farklı bir coğrafya, zihnimizi etkiliyor. Aynı anda kalbimizde beliren soru ise bambaşka: Acaba Resûlullah (s.) ve ashabı bu gördüğümüz yerlerden geçmişler miydi? Allah bilir. Lakin gördüklerimizin, O'nun ayağını bastığı mekânlar olabileceği ihtimali bile içimizi ürpertmeye yetiyor. Çünkü zaten O'nun ayak izleri için burada değil miyiz?

Uçaktaki hostesler, birinci sınıf bölmesine hizmet veriyor ve biz ekonomi yolcularına da erkeklerden ibaret host zümresi kalıyor. Kabin personelinin yüzlerinde hafif bir gerginlik seziyorum. Hemen tamamı Türk ve umreci olan yolcularla münasebetleri, geri dönüşte sebeplerini daha açık biçimde anlayacağım "Yine Türk yolcular" gibi bir hayıflanma ifade ediyor; ya da bana öyle geliyor. Yemek ikramı sırasında, fazlaca esmer olan host ile birkaç kelimeli konuşuyorum. Ona -Saudların bayılları olarak yedikleri- "el-beyk"i soruyorum. Arkamda oturan ve başka bir turla yolculuk eden geçkince bir tey-

ze, kendi tur görevlisi olan otuzlarında ve sosyetik bir bayana hayranlıkla soruyor: "Evladım ne mutlu sana, iş icabı da olsa kim bilir kaç kere gelip gittin ve kaç kere umre yaptın." Tur görevlisi bayan nazikçe cevap veriyor: "Teyzeciğim, aslında hiç umre yapmadım; malum bu işler gönül meselesi, ben kendimi hazır hissetmedim hiç." Mecburen işitmeye maruz kaldığım bu konuşmadaki samimiyeti, takdir ediyorum.

İlerleyen saatlerde, Türk yolcular tarafından gezi parkına çevrilen uçağın koridorlarından ilerleyerek arkaya geçiyorum ve gerilimleri nispeten azalmış, dipte oturan hostlarla biraz daha sohbet ediyorum. El-beyk'i sorduğum Saudi host, kendisinin Ciddeli olduğunu övünerek anlatıyor; zira ihrama mikat mahalli olmaksızın girebilen yegâne şehir Cidde imiş. Ayrıca bir defa da Türkiye'ye gelip gezmiş, bizim memleketi pek beğenmiş.

Nihayet alçalma için pilottan ikaz gelince, kabin ekibi, Türk yolcuları yerlerine oturtmak için fazladan mesai harcıyorlar. Kapılar açıldığında, bazı hacı teyzeler uçakta ambalajlı olarak koltuklara konmuş küçük polar battaniyeleri alıp "nasılsa bize verdiler" diyerek ve kabin ekibinin tuhaf bakışlarına aldırmadan yanlarında götürüyorlar. Havaalanına indiğimizde ise tersi yönde bir telaş başlıyor. Aprondan pasaport kontrole, dolayısıyla uzun sıralara intikal ediyoruz. Askerî üniformalı ve etraftan gördüğü saygıya bakılırsa mekânın âmiri olan siyah bereli bir zabıt, başka uçaklardan gelen ve Asyalı olduğu anlaşılan hacıları, tıpkı bizim gibi, biraz sertçe hizaya sokuyor ve yönlendiriyor. İşlemler yavaş

ilerliyor. Pasaportlar mühürlendikten ve fotoğraflarımız çekildikten sonra heyecanla nihai bir kuyruğa geçiyoruz. Durduk yere önümüze kaynayan Pakistanlıları sıranın sonuna göndermeye çalışırken, bu son kuyruğun aslında biraz önce pasaporta mühür vurulup vurulmadığını kontrol eden bir çavuşun önünde bağlandığını hayretle fark ediyorum. Demek fotoğrafımızı çekmesine rağmen pasaporta mühür vurmaya unutan memurlar da arada çıkabiliyor, diye düşünüyorum.

Bekleyiş ve ardından valizleri alıp otobüse biniş. Etrafta bahış talep eden Asyalı gariban hademeler. Havaalanından ilerleyip akşam vakti şehre giriyoruz. Otobüs, aşk ile getirilen salavatlara ve tala'al-bedru ilahisiyle inliyor. Fakat etraf, bir ömürlük hasretle kavuşmak için yol aldığımız Nebevi manayı vermekten ırak. Çünkü viyadük ve kavşaklarla örülü yolların çevresi, ızgara planlı caddeler arasında yüksek ve hayli modern binalarla bezenmiş. Hiçbir tarihî mekân, hiçbir hatıra kalıntısı göze çarpmıyor. Medine'nin silueti, ne yazık ki, Manhattan'ı andırıyor.

Medine... Allah'ın insanlığa verdiği son ve nihai müjde olan İslâm'ın kutlu Peygamberi (s.) tarafından yeniden inşa edilen toplumun şehri. Onu anlamak, beki daha doğrusu onun anlam okyanusundan birazcık nasip lenmek için, aklın ve kalbin tam bir teyakkuzla içine girmesi gereken kutlu belde. Fakat ne yazık ki, böyle bir arayış duygusunu yansıtacak ve besleyecek bir şehir mimarisi mevcut değil. Ümmetin, hakikat müjdesinden nasıl uzaklaştığını ve apaçık gözü önündeki şanlı Peygamberi'ni (s.) niçin bin bir zahmetle yeni-

den keşfetmek zorunda kaldığını kolaylıkla kavırıyoruz. Nihayet, Mescid-i Nebevî'ye epeyce yakın otelimize intikal ediyoruz ve çabucak bir yerleşme ve abdestlenme ardından topluca o mukaddes mekâna doğru yürümeye başlıyoruz.

Etraf, benim görmemden önce olduğu ve sonra olacağı gibi hayli kalabalık. Her renkten her çeşitten insanlar, hızlı ya da yavaş hareket ediyorlar. Fakat benim gözlerim bulanıyor ve bakışlarım ağırlaşıyor. Uzaktan gördüğüm koyu yeşil kubbe yani Kubbe-i hadrâ dışındaki görüntüler ve sesler birbirine karışmaya başlıyor.

Ya Resûlallah! Sonsuz salât ve selam sana. Senin mescidin, karanlıkları aydınlatan söndürülemez bir kandil. Onun ışığı, yalnız geceleri değil fakat bilhassa gündüzleri de aydınlatıyor. Tarif edilmesi imkânsız duygular, Mescid-i Nebevî'nin bu ışığından alevlenerek insanın yüreğini kaplıyor. İşte, senin mescidindeyiz. Senin Kur'ân okuduğun, nasihat ettiğin, sorularlara cevap verdiğin, rüyaları tabir ettiğin ve sonunda makberin olan kutlu mescidindeyiz.

Bütün duyularımız sonuna kadar açık; gözlerimiz görüyor, kulaklarımız işitiyor. Fakat hayatımda ilk defa, aynı anda rüyadayım. Zamanın ve mekânın büküldüğünü, asırlar öncesinden gelen görüntü ve sesleri de algıladığımı hissediyorum. Şimdi, burada, dünyanın her yerinden gelmiş, farklı ırklardan, farklı diller konuşan bir sürü insanın uğultusu arasındayım. Ama aynı zamanda, Bilal-i Habeşî'nin (r.a.) okuduğu ezana icabet eden samimiyet abidesi ashâbı da görür ve duyar gibi oluyorum. Sanki onların arası-

na usulca katılıyorum ve onlarla birlikte utana sıkıla içeriye doğru süzülüyorum.

Ömrüm boyunca ilk defa, hiçbir gayret göstermeden ve kendiliğinden, bunca asırdır insanları kendine çeken bu kutlu mescidin sırlarını tefekkür etmeye başlıyorum. Mescid-i Nebevî'nin etrafa yaydığı, karşı konulmaz biçimde insanı ele geçiren temel hisler, aslında birbirini tamamlayan "güven" ve "huzur". Güvendeyiz, çünkü onun mescidindeyiz. O ki, Müslümanın kim olduğu sorulduğunda, "İnsanların elinden ve dilinden emniyette olduğu kişidir!" demişti. Huzur içindeyiz; çünkü o, "Allah de ve dosdoğru ol!" buyurmuştu. Huzurluyuz, çünkü onun huzurundayız. Şu an, zelzeleler yeryüzünü yırtsa yahut korkunç fırtınalar etrafı yıksa bile kılızımız kıpırdamayacak. Onun mescidinde olduktan sonra İsrâfil Sûr'a üflese ve kıyamet kopsa ne çıkar? Onun yanında olduktan sonra artık hiçbir endişe ve korku yok. Bir Müslüman olarak, niçin bu duyguyu her gün akıp giden hayatımızda hissedemediğimizi, her türlü maddiyatın hücumuyla ahlaksızlığın ruhumuzu didiklemesine neden göz yumduğumuzu utanarak düşünüyorum. Eğer onun yanında olduğumuza hep hissedebilseydik, yalan söyleyip aldatabilir miydik? Yaşamımızın merkezine para, mal ve güç hırsını yerleştirebilir miydik? Rüşvetle, adam kayırmacılıkla, bencillik ve kibirle, makam mevki peşinde koşmakla İslâm'ın izzetini çiğneyebilir, çiğnetebilir miydik?

Onun yanında, huzurunda olmak ne demek? Nasıl bir şey? Galiba, onun bizzat ilahi kelim ile birlikte söylediği şu sözlere, insanın bütün bir var oluşuyla

birlikte katılması demek: "De ki: Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümrânlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, diriltir ve öldürür. O hâlde, Allah'a ve O'nun sözlerine inanan Resûlü'ne, o ümmî peygambere iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf, 158)

Dirilten ve öldüren odur! Allah'ın kutlu elçisi, tevhidin özü olan bu şuuru bildirmek ve yerleştirmek için gelmiş, görevini de hakkıyla yapmıştır. Geri kalan iş, kendisine Müslüman diyen insanların hakikaten ona kulak vermesi ve tabi olması meselesidir: "De ki: Benim duam/namazım, ibadetim, yaşamım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir; onun ortağı yoktur. İşte bununla emrolundum ve ben, Müslümanların ilkiyim." (En'âm, 162-163)

Peki, böyle bir Müslüman nerededir? Türlü sömürüler altında ezilen, türlü katliamlarla kanı akan, türlü zaaflar ve acizlikler içinde bunalan ve birbirlerini boğazlayan Müslüman toplumlar, tüm insanlığı kurtarmak için kendini paralayın ve her zaman "ümmetim!" diye haykıran Hz. Muhammed Mustafa'nın (s.) nebevî mescidindeki kutsallık içinde zorunlu olarak akla ve kalbe geliyor. Elden bir şey gelmediği için, dilden dualar dökülüyor. Günahlarımız çok; gaflet ile geçen zamanları telafi etmek mümkün değil. Hırslarla, büyüklenmeyle, bencillikle, tatminsizlikle ve açgözlülükle doldurduğumuz ömür, işte şu esen ve yüzümüzü okşayan tatlı rüzgâr gibi hızla tükenmekte. Oysa bizim gibi insan olan ama bizim gibi insan olmayan "Müslümanların ilki", kutlu

Elçi'nin (s.) yaşamına, sözlerine ve davranışlarına daha fazla ve hakikaten kulak verebilseydik, belki başka türlü olurdu her şey. Acı gerçek şu: Biz, onun bıraktığı derin izleri büyük ölçüde kaybettik. Kaybettikçe de daha fazla dünyevileştik. Dünyevileştikçe daha fazla kaybolduk.

İnsanlar, girmek için birbirini çiğneyip ezmesin diye bariyer ve perdelerle kapatılmış Ravza-i Mutahhara'nın ilerisinden geçiyoruz ve Bâbu's-selâm'dan girip Fahr-i kâinat'a arz-ı selâm için kalabalığın arasına karışıyoruz. Şebike-i Resûl'ün (s.) önünde de bariyerler var. Bariyerlerin ardında üniformalı zaptiyeler ve din adamı olduğu anlaşılan uzun boylu, kefyeli biri duruyor. Dünya'nın çeşitli coğrafyalarından gelmiş Müslümanlar içinde, Hz. Peygamber'in (s.) ve sadık iki yoldaşının kabrine daha fazla yaklaşmak isteyenler, aşk ile elini kolunu yahut şebikeye sürmek için takkesini mendilini uzatanlar var. Kefyeli zat, bu tür âşkane taşkınlıklardan alerji duyuyor ve bariyerlerin daha ileri itilmesi işaretini veriyor. Bazı görevlilerin ziyaretçileri ötelere bağirtuları ve kabalığı özellikle göze çarpıyor.

Mescid-i Nebevî ile geçen saatlerden sonra otel ve sonra yine Mescid-i Nebevî. O kutlu mescitte namaz kılmak ve özellikle Kur'ân okumak, ruhun temel gıdası. Oradaki rûkû ve secde, Rabbe giden yolun ibtidası. Sonraki akşam, kafilece bir hurma bahçesine gidiyoruz ve hasret kaldığımız Karadeniz çayını içiyoruz. Köşedeki yüksekçe sahneye çıkan Türk asıllı ev sahibi, hurmanın faziletleri hakkında hepimizi ağlatan bir vaaz veriyor. Özellikle Acve hurmasına, yedi tane yiyene zehrin bile zarar vermeyeceğini beyan

eden hadislerle vurgu yapıyor. Hurmanın çekirdeğinde -benim birçok kez bakmama rağmen bir türlü göremediğim- esmâül-hüsânın yazılı olduğunu uzun uzadıya açıklıyor. Sözün sonunda, içerideki markette özel indirimlerle en kaliteli hurmaları alabileceğimiz ilan ediliyor. Umre yoldaşlarımdan samimiyet abidesi lise öğrencisi genç hafız Hamza, bir aşır kıraatıyla başlayıp satış tanıtımıyla biten vaazın ortasında, bulantı hissinin ifşa eden bir yüzle kalkıp öbür köşeye gidiyor.

Ben, serinliğinden yararlandığım bahçede çayımı yudumlarırken, Şebike-i Resûl (s.) önünde gördüklerimle bu akşam dinlediğim vaazı ve tabii özellikle gençleri düşünüyorum. Bize, dünya içinde ama hakikate müteveccih yaşamının sırlarını öğretmek için gönderilen Fahr-i kâinatın (s.) tebliğinden ne kadar uzaklaştığımızı daha iyi kavriyorum. Dini, ne halt edilse arındıracağı sanılan salt maddi ritüellere indirgeyen yahut bütün bir maneviyatı ve ruhaniyatı inkâr ile tevhit ehli olacağını vehmeden İslâm tasavvurlarının, sonsuzluktan haber veren metafiziği yaşamın içine gömüp yok etmekte nasıl elbirliği ettiğini tefekkür ediyorum. Sonra da hurma almak içeriye girip pazarlığa başlıyorum.

Medine-i Münevvere'de kalan birkaç tarihî eserden, Mescid-i Gamâme ve Hz. Ebu Bekir Mescidini hayat yoldaşımınla geziyoruz. Hz. Ebu Bekir mescidine hanımların girmesine mâni olan laubali tavrılı görevlilerle başlamak üzere olan münakaşasını zor bela engelliyorum. Mescid-i Nebevî'ye on beş dakika yürüme mesafesindeki bir meydanda hemen hemen yan yana bu mescitler. Aslın-

da bu meydan, asr-ı saadette Medine'nin dış mahalli. Zaten asıl merkez Medine, aşağı yukarı bugünkü Mescid-i Nebevî'nin sahası kadar bir yer imiş. Resûl-i ekrem (s.) ve ardından Hz. Ebu Bekir (r.a.), bayram ve istiska namazlarını burada açık alanda kıldırılmışlar. Gamâme, bulut demek. Bir istiska namazı sırasında bulutlar gelip yağmur başladığı için, hem mevkiin hem de mescidin adı olarak kalmış. Daha sonraları Emeviler'den itibaren mescitler inşa edilmiş. Bugünkü şekilleri, belli ki Osmanlı döneminden izler taşımakta. Daha geride ise hiçbir tarihi hususiyeti kalmamış modern bir yapı olarak Hz. Ali mescidi mevcut. Etrafı ve içi tertemiz. Tabii ki Şiiler, özellikle hanımları oraya gidiyorlar. Bir de Bilâl-i Habeşi Mescidi var. Etrafı çevre yolu, hafriyat çukurları ve arka mahalleler ile çevrili, iki katlı mermer kaplı modern bir bina. Bir ikinci vakti eşimle, maneviyat bulmak ümidiyle oraya da gidiyoruz. Mescidin yakın çevresi, yolları, avlusu ve pasaj hâlindeki alt katı, sabit ve seyyar satıcılarla dolu; öyle ki, yürümekte çok zorlanıyoruz. İnsanlar birbirini çiğniyor. Özellikle Afrikalı ve Asyalı hacılar tarafından Çarşamba pazarına çevrilmiş mescidin bakımsızlığı, nezafet noksanlığı ve abdesthaneden yalınayak içeri dalanların manzarası maneviyatı gölgeliyor.

Mescid-i Nebevî'nin kalbi ise, elbette Ravza-i Mutahhara. İnsanlığın övüncü şanlı Resûl'ün (s.) minberi, mihrabı ve kabri arasındaki cennet bahçesi. İnsanlar buraya girebilmek için sıklıkla birbirini ezdiğinden, artık randevu sistemine geçilmiş. Biz de alınan randevu ile kalabalık bir grupta içeriye giriyoruz.

Ravza! Ey toprak üstünde ama toprak olmayan yer! Sana sinmiş olan Habibullah'ın kokusunu hissediyoruz. İşte, bedenimiz bugün ve burada. Ama ruhumuz, zamandan ve mekândan münezzeh yegâne Hakk'ın huzurunda. Sanki kıyamet kopmuş, hesap ve mizan kurulmuş. Bin bir pişmanlığın ve korkunun ardından, âdeta kurtuluş müjdesi işitiliyor. İşte! İsrâ'ya ve miraca yükselmiş kutlu Elçi'nin (s.), sırf Hakk'a çağırıldı diye taşlanan ve kan içinde kalan ayakları buraya basmıştır. O, hiç kimseden hiçbir ücret istemedi. Asla yalan söylemedi, aldatmadı ve kimsenin hakkını almadı.

Ravza'yı cennet bahçesi yapan, senin ayaklarıdır, ey Allah'ın Resûlü. Biz çoktan unuttuk. Senin mescidinde kılınan bir namazın, diğer yerlerde kılınan bin namazdan daha hayırlı olduğunu müjdelemiştin. Biz, senin izlerini yitirdiğimiz için, bu müjdeyi bakkal muhasebesi gibi anladık. Sen, güzel ahlakı tamamlamak için gönderildiğini söylemiştin. Biz ise dışımızı süsleyerek ve şekilcilikle senin yolundan saptık. Sen, bu dünyayı terk edip Refik-i âlâ'ya yükseldiğinde, bıraktığın maddi miras, bir hasır, bir ibrik, bir libas ve biraz arpa için Yahudi bir tüccara rehin bıraktığın zırhından ibaretti. Sen, asıl gücün Allah'a yaslanan bir kalp olduğunu, sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyen bir Müslümanın her şeyden kuvvetli olduğunu söylemiştin. Biz bunları zayi ettik ve gaflete daldık.

Ey Ravza! Bir kez daha anlıyorum ki, dinin özü Hz. Peygamber'in (s.) sevgisidir. Ona varmadan, hiçbir yere varılamaz. Asıl olan, onun sünnetine uymaktır. Fakat onun

sünnetine uymak, dışı ve dili cilalayıp meydana çıkmak değildir. Onun merhametini, iffetini, ismetini yani bir kelime ile ruh hâlini takibe çalışmaktır.

Kâinatın övücü olan Resûl'ün (s.) sünnetini, ayın ikiye bölünmesinde, ölüleri diriltmesinde, ağacın kendisine doğru yürüyüp selam vermesinde, kısacası olağanüstü mucizeler ve menkıbeler içinde arayanlar, ne kadar gafildir! İnsanlığın en zayıf hasletlerinden biri olan, insanüstü bir insan aramak hastalığı, hakikate kapı açan tüm nebevi hikmetlerle aramıza giriyor. Hâlbuki Allah Resûlü (s.), bir yetimin başını okşadığında, vefat eden oğlu için döktüğü göz yaşında, Âişe annemize atılan iftira karşısında çektiği ıstırapta, kılıcını indirmek üzere olan azılı müşrikin "Sen kimsin?" sorusuna "Yalan yok! Ben Allah'ın elçisi Muhammed'im!" diye haykırışında ve Taif serserilerinin attığı taşlardan kan revan içinde kalmış iken "Allah'ım! Onları bağışla ve helak etme; ne yaptıklarını bilmiyorlar!" diye yakarışındadır.

İlahi inayetin insanlığa armağanı olan şanlı Resûl'ün (s.) kutlu oğlu İbrahim vefat ettiğinde Güneş tutulmuş ve halk, güneşin bu vefat yüzünden tutulduğunu söylemeye başlamıştı. Kutlu elçi (s.) bunu haber alınca "Güneş ve Ay Allah'ın ayetlerindedir, kimsenin vefatı veya hayatı için tutulmazlar!" demişti. Biz ise onu, duvarına asıldığı evi yangın, deprem ve hırsız belasından koruyan Nalın-ı şeriflerde ve cehennem ateşinden koruyan kefenlerde arıyoruz. Hakikat tasavvurumuz, gerçeklikten kopmuş ve din algımız, hızla yaşamın içinden olağanüstülere doğru çekilmeye başlamış. Bize, dünyada ve gerçek yaşam

içinde rehberlik etmek için gönderilmiş Allah Resûlü'nü (s.) ululadığımızı zannederek, bütün bir cehalet ve gafletimizle dünyevi hayatımızdan uzaklaştırdıkça, nübüvvetin asıl maksadı olan ahlaki örnek vasfını gözden yitirmişiz. Böylece yaşadığımız İslâm'ı hızla Şintoizm'e yaklaştırırken, insanı hakikaten insan kılan ahlâkî var-oluştan uzaklaşmışız.

Hademenin nazik ve sessiz uyarılarından anlaşılıyor ki, dünyevi vakit dolmuştur ve artık Ravza'yı ziyaret nöbetini, ardımızda sırası gelenlere devretmek gereklidir. Yüzleri aydınlıkla parlayan gözleri nemli çoğunluk, usulca ve saygıyla yeryüzündeki cennet bahçesini boşaltırken, bazıları da çıkmamak için namazını uzattıkça uzatıyor ve hademelerin ikazlarına rağmen hafiften münakaşaya girişiyorlar. Arkada bekleyenlerin hakkına girdiklerini hesaba katmaksızın, sanki mäsallarda anlatılan hazine dolu mağaraya düşmüşler de aceleyle birkaç altın ve mücevher daha kapmaya çalışıyorlarmış gibiler.

Medine'de son sabah namazı. Kafileyi kaybettiğim için, namaz ardından tek başıma son kez Bâbu's-selâm'a giriyorum. İşte tam solumda, kâinatın övücü Hz. Muhammed Mustafa'yı öven Urduca bir ilahi murıldanarak ilerleyen, yüzü nurlu bir Müslüman. Sağımda ise gözyaşları yanaklarından süzülen ve kıyafetinden Magripli olduğu anlaşılabilir bir başka âşık. Her nedense aklıma, merhum Enver Paşa'nın Ravza'daki namaz sırasında çocuklar gibi ağlayışını ve bıyıklarına akan gözyaşlarını tasvir eden *Zeytin Dağı*'ndaki pasaj geliyor. Vedanın hüznü içimi kaplıyor. Bir

daha seni ziyaret nasip olur mu ey Allah'ın kutlu elçisi? Şebike-i Resûl'e (s.) yaklaştığımda yüreğim daha hızlı atmaya başlıyor ve sanki bana diyor ki, "Sen git! Beni burada bırak! Ben artık buradan ayrılamam!" Yüreğim doğru söylüyor. İlahi inayetin insanlığa en büyük müjdesi olan kutlu Resûl'ün (s.) on dört asır evvel defnedildiği makberinden hâlâ o kadar yoğun ve saf bir rahmet, "hayr-ı mahz" ışıltıyor ki, yüreğime hak veriyorum. Gözümünden damlayan yaşlar ve dilimden dökülen salavatlara sağ elimi göğsüme sokuyorum. Yüreğimi yerinden sökerek oraya gömüyorum. Kapıdan çıkarken, gayri ihtiyari merhum Âkif'in şaheseri "Necid Çöllerinden Medine'ye" aklıma geliyor. Kabr-i Nebî (s.) önünde yakaran ve sonunda bir ah ile vefat eden Sudanlı âşığın dilinden söylediklerini hatırlamaya çalışıyorum. Ve tuhaf bir heyecanla, o yakarışın sahibi ile aynı yaşta olduğumu fark ediyorum.

Bâbu's-selâm'da çıkınca, iyice ağarmış havanın eşliğinde Cennetü'l-bakî'in kapısının açıldığını ve insanların kalabalık hâlinde ziyarete gittiklerini görüyorum. Çok seviniyorum. Demek son sabah namazı ardından bu mübarek kabristanı son ziyaret de nasip olacak. Mes-

"Yâ Nebî...

Şu hâlime bak

Nasıl ki bağı yanar gün kızınca sahranın,
Benim de ruhumu yaktıkça yaktı hicranın.
Harîm-i Pâkine can atmak istedim durdum,
Gerildi karşıma yıllarca ailem yurdum.
Tahammül et dediler, hangi bir zamana kadar,
Ne bitmez olsa tahammül, onun da bir sonu var.
Gözümde tüttü bu andıkça yandığım toprak,
Önümde durmadı artık ne hânümân ne ocak.
Yıkıldı hepsi, ben aştım diyar-ı Sudan'ı,
Üç ay Tihâme deyip çiğnedim beyâbânı.
Kemiklerim bile yanmıştı belki sahrâda,
Yetişmeseydin eğer Ya Muhammed imdâda.
Eserdi kumda yüzerken serin serin nefesin,
Akarsular gibi çağlardı her tarafta sesin.
İrâdem olduğu gündür senin irâdene râm,
Bir ân olsun yollarda durmak bana oldu harâm.
Bütün heyâkil-i hilkat ile hasbihal ettim,
Leyâle derdimi döktüm, cibâli söyledim.
Yanıp tutuşmadan yummadım gözümü,
Nücûma sor ki bu kirpikler uyku görmüş mü?
Azâb-ı Hicrine katlandım elli üç senedir,
Sonunda anlıma çarpan bu zâlim örtü nedir?
Üç beş sineyi hicran içinde inleterek,
Çıkan yüreklere husrân mı, merhamet mi gerek.
Demir nikâbını kaldır mezâr-ı pâkinden,
Bu hasta ruhumu artık, ayırma hâkinden.
Nedir o meş'ale, nûrun mu ya Resulallah"
Sükûn içinde bir ân geçti, sonra kısa bir âh....
Ne gördüm? oh!.. Serilmiş yere Sûdanlı
Başında ağlayarak bir zavallı Seylanlı,
Öpüp öpüp kapıyor elleriyle gözlerini.
Dışarı çıkarılıp bitince ykanıp kefenlenmesi,
Bakî'a gitti şehidin fâni vücudu,
Ancak haremnden ayrılmadı ölümsüz ruhu."

cide yakın tarafta, yıllar önce Vehhabilerin yıktığı türbelerin bazılarının temel duvarları hemzemin olarak göze çarpıyor. Hiçbir iz ya da levha yok. Şark dünyasında müze kültürü mevcut değil; buna mukabil türbeler, bir tarih şuuru vermek ve maneviyat devşirmek için önemli bir işlev görüyor. Bir aşırılık ile öbür aşırılık arasında, birbirlerini tekfir etme meraklısı kelami tartışmaları hatırlıyor ve yine kahroluyorum.

Önümde ilerleyen Asyalı bir Müslüman, yol kenarında bekleyen zaptiyeye kabirlerden birini göstererek kime ait olduğunu soruyor ve "Allahu a'lem; haydi acele et!" cevabını alıyor. Hangi kabrin kime ait olduğuna dair, internette gördüğüm krokiyi hatırlamaya çalışıyorum. Hz. Fâtıma ve Hz. Âişe (r.a.) annelerimiz başta olmak üzere, nice büyüklerin medfeni olan bu kabristanda, kalabalıkla birlikte sürekli Fatihalar okuyarak, mahzun ve meçhul dolaşıyorum. Asıl aradığım ise şehid-i mazlum Hz. Osman'ın (r.a.) makberi. O hayâ abidesi ki, okuduğu Kur'ân'a sıçrayan kanneden sonra fitne kapısı açıldı ve ümmet, bir daha asla eskisi gibi olmadı. Girişte, sağ tarafta Hz. Fatıma (r.a.) anemizin, ayak dibine

ne Kerbela faciasının şehidi Hz. Hüseyin'in (r.a.) kesik başının gömüldüğü kabrinin de olduğu, Ehl-i beyt mezarları var. Çıkışa doğru yay çizerek ilerlerken, Hz. Peygamber'in (s.) mübarek eşleri yani annelerimiz ve halalarının kabirleri mevcut. İmam Malik'in mezarı da burada.

Cennetü'l-bakî'i huşu ile ziyaret ettikten sonra tarifsiz hislerle otele dönüyorum. Artık, birkaç saat sonra inşallah Mekke'ye doğru yola çıkacağız.

CUMA KAYITLARI

ELİF'TEN A'YA

AYTAÇ ÖREN

Bizi kuşatan hayatı; anlamlandırmak, yaşayabilecek ve anlatabilecek bir şekle büründürmek isteriz. Bunu yaparken gerçek/lik dediğimiz şeyi zihni bir kalıba önce sokarız ve ardından orada oluşan kalıpları dilin ifadelerine geçiririz. Başka bir ifadeyle gerçeklik hammaddesini hem taşıdığımız zihinde hem oradan dönüştürdüğümüz dilde farklı malzemelerin gerçeklikleriyle harmanlarız. Anlamlandırmak işinin en büyük zorluğu, gerçekliği kendi yapısından söküp onunla başka yapılar içinde bütünlük kurmaktır. Bu “elif” harfinden oluşturulan bir hayat-anlam bütünlüğünü “a” harfinden birden yapmaya benzer. Hâl bu olunca yıllar yaraları sarmaya çalışırken yeni yaraları da başka yerlerden açılır...

ANLAMLANDIRMA ZORLUĞUNU BERABERCE HAFİFLETME

İşte bıkmadığımız ve içimizden doğal akan şey, yaşantımızı hayat içinde anlamlandırmak ve buna uygun pratiklerle huzuru hissetmektir. Eksiklikten tamlığa geçemeyeceğimizi bile bile ona doğru gitme arzusu ne kadar çelişkili gibi dursa da

içinde kendimizi bulduğumuz bir yoldur cuma sabahları. İstanbul karmaşasından farklı yaşamlardan sabah erkenden başlar bu hareketlilik. Bir yere akarız bir avuç insan. Hafta içi İstanbul’un sakladığı ve bizim görmediğimiz dostlar bir bir içeri girerler. Bir hazırlıktır bu, hazır olma durumu, anlamlandırma, zorluğunu beraberce hafifletme hâlidir. Kahvaltı ve çay arasında atmosfer sağlamlaşır, gönül kapıları esner, kulağımız keskinleşir ve güzel sözün sesi bekleriz...

Son derece tanıdık gelen ama hiç de alışılmış olmayan kitap açılır. Romanlar hikâye/ler etrafında döner, ders kitapları ana bölümlere ve her ana bölüm alt kısımlara ayrılır, bilimsel kitaplar bir yapı içinde bilgilerin tasnif edilmesiyle oluşturulur... ama bu kitapta bölümler surelerdir, bazen çok kısa bazen çok uzun, birbirinin devamı gibi durmazlar genelde; farklı başlangıçlar, farklı ilerlemeler göze çarpar ama her şeyin etrafında döndüğü dehşet bir merkez ve onun dağılık gibi görünenleri şaşırtıcı bir tümleyici gücü vardır. Sureler içinde paragraf-

lar (mı desek?), ayetler bazen birkaçı bir bütün gibi dursa da sonraki gelenler farklı bir konuya geçebilir. Diğer bir deyişle bu elimizdeki şey, kitap olarak bildiğimiz hiçbir kitaba benzemez. İçerik düzenlemesi alışlagelen bir tarzda değildir. Fakat okuduğunuzda anlaşılır, sizde bir boşluğa veya yanlış pekişmiş bir şeye denk gelir, size dönüşür, sizleşir. Şekilsiz ve dağılık gibi görünen bir şeyin bir anlam bütünlüğüne doğal ve büyüleyici yolculuğuna kendinizi katılmış bulursunuz...

KUR'ÂN'A MUHATAP OLMAK

Cuma sabahı, ayetler içimizde kayıtlara başlıyor. Okunan ayetler, kitaptan çıkmaya ayarlı, alınan hem yerinde duruyor hem de alınunca çoğalabiliyor, muhafaza yeri yazı ama yaşam yeri insan, hayat. Meryem Suresi ilk 15 ayeti günümüze, kendimize taşımak işine girişiyoruz. Dışımız, dışarda içinde olduğumuz dünya duruyor, siyaset, ekonomi, uluslararası kaoslar birden kayboluyor, ayetlerle biz karşı karşıya kalıyoruz, muhatap olarak karşısında sadece kendimizi buluyoruz, diğerleri yok, bir biz ve bize konuşan o sözler...

Cuma sabahı, ayetler içimizde kayıtlara başlıyor. Okunan ayetler, kitaptan çıkmaya ayarlı, alınan hem yerinde duruyor hem de alınınca çoğalabiliyor, muhafaza yeri yazı ama yaşam yeri insan, hayat.

İlk ayetler Zekeriya kıssası. Buradan bize yansımalar başlıyor. Öncelikle kıssaların bir özelliği karşımıza çıkıyor. Yine bizim anlatılarda alıştığımız şeyler yok, eksiklik mi? Kesinlikle hayır. Kimi kıssalar art arda birbirini takip edebiliyor. Kimilerinin anlatılma nedenleri başta, bazen aralarda ve bazen sonlarında özet şeklinde gelebiliyor. İçinde bazen kişilerin adları olabiliyor. Detaylar verilmiyor, ne zaman, nerede, niye, kiminle, nasıl gibi sorular karşılıksız kalabiliyor. İnsanın merakla doldurduğu anlamlarla -kesin olmayan bilgilerle- anlatılmak isteneni görmek arasında insana seçim sunuluyor. İnanmak, anlamı diriltendir.

Bu kıssa, Rabbinin Zekeriya'ya gösterdiği merhametinin anılmasıdır. Zekeriya geleceği ve gaybı bilmeyen bir Allah resülû, yaşlı ve eşi kısır iken çocuk müjdesi verilince şaşırır. O, Rabbinin toplumda gördükleri üzerine gizli bir sesle yalvarmıştır. Rastgele duada bulunmamış, işini devam ettirmiş ve sabırla

beklemiştir. İçten bir duanın karşılığını alır. Ona bu hâlde verilen çocuk yaşadığı toplumda da olağandışı bir durumdur. Samimiyet kuru olanı, kısır olanı yeşertir, tazelandirir. Hayat çıkmazlarımıza olmadık yollar açar. Adı daha önce kimseye verilmemiş Yahya gibi daha önce kimseye nasip olmamış çıkışlar açılır. Ve Zekeriya biyolojik olarak mümkün olmayan bu durumu toplumla bir süre konuşmayacaktır, diğer bir deyişle Rabbinin vereceği o olağanüstü şey ile onları karşı karşıya getirecektir, konuşmayı değil olanı gösterecektir. Çünkü biz kendimizi değil sahibimizi onlara görünür kılmakla yükümlüyük. Ancak Zekeriya gibi hikmetle, kitaba sınıksı sarılarak, yumuşak bir kalp ve ruh temizliği ile içten yalvarışımız önümüzdeki kısır durumlara çıkışlar arayacağız. Yol arkadaşımıza (vahye) sabırlı olmak bilemediğimiz durumlar/karanlıklar içinde bizi bir yerlere taşıyacaktır. Duamız, yakarmamız temelinde toplum ve inandığımız değerler olmalı.

Mesela, anne ve babaya iyi davranmak ve isyancı bir zorba olmamak, bu kıssadan bizlere düşen bir hisse. Allah'ın yardımını bekleyen beklemeyi hak edecek bir konumda olmalıdır. Öte vardır ve o öte bizim için karanlık değil aydınlıktır...

İşte cumadan bazı damlalar. Daha neler içimizde kaldı ve yerleşti bilemiyoruz. Ama harfler, elif veya a, yazıya, anlama, hayata, can oluşa gidiyor yavaş yavaş. Can oluşun tam yeri bu kitap. Damlalardan birikime bir gidiş. Bildiğimiz şeylerden, alışmadığımız bir merkezî bütünlük aradığımız anlamı bize verecek ve huzuru da yanında bulacağımız. "Ayet" in bir anlamı "mucize" değil mi? Ve anlamları bütünleyemediğimiz o çıkmazlardan/kısırlaştığımız hâllerden bizi çıkaracak bir mucize, yazının yaşama asli müdahalesi olmaz mı? Bizim cuma sabahları, bir an duran ve farklı işleyen bir zamandır. Muhatap zannettiklerimizi siler ve tek bir şeyi, o kitabın içindekilerini önümüze/karşımıza koyar...

Bir Kütüphaneye Bağlanmak

CİHAN AKTAŞ

Her zaman bir şekilde ulaşabileceğim kütüphaneler vardı, bu nedenle kitaplarımı hiç biriktirmedim. Birçok ülkede, birçok şehirde sayısız kitap bıraktım. Fakat artık başka türlü bir kütüphanem var. Sultanbeyli Belediyesi'nin katkısıyla Nilüfer Hatun Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde açılan kütüphane adımı taşıyor. Bir yazar için büyük bir onurlandırma, hiç aklıma gelmezdi bunun olacağı, kütüphanenin açılışı için yaptığım konuşmada da belirttim.

Kaldı ki bu aynı zamanda büyük bir sorumluluk, Allah'tan Sultanbeyli'ye yakın bir semtte oturuyorum. Adımın verildiği kütüphanenin Sultanbeyli'de bulunmasının benim için anlamı büyük. Kendini yoktan var eden bir ilçe Sultanbeyli. Otoyola kapalı bir şekilde otuz yıl bir varlık mücadelesi verdi bakar kör bir statükoya karşı. Şehre ucuz işçi gerekiyordu ya... Göç teşvik edilir, göçmenin nasıl yaşayacağı, nerede barınacağı hesaba katılmaz.

Ne siyasetçiler eğildi Sultanbeyli'nin Kafka'nın *Dava'sını* hatırlatan durumuna ne akademisyenler ne sanatçılar.

Kamusal yasaklı başörtülü kadınlarla arasında bir bağ vardı bu nedenle: Hem Sultanbeyli hem de başörtülü kadınlar, yüzlerine kapatılan kapılara rağmen onurlu bir şekilde yaşamak için varlık mücadelesi vermek zorundaydılar.

VARLIK MÜCADELESİ, OKUMAK VE YAZMAK

Sultanbeyli halkı büyük yoksunluklarla yerleşmeyi sürdürme direncini mahalli dayanışmalara, hemşehri desteklerine borçlu. Yıllar akıp giderken de bu halk, çıkışsız kapılarından giren göçmenlere, ıssızlık içinde kendi kendini inşanın, yanı sıra şehri bürüyen zaafların mesullerinden biri olarak gösterilmenin tecrübesiyle yaklaşmaya devam etti. 1980'lerden bu yana çeşitli sebeplerle gidip geldiğim ilçe, sivil inisiyatifler ve kültürel faaliyetlerle korudu kendini, bir çıkmazda boğulmaktan. 2011'de, Hüseyin Keskin'in ilk belediye başkanlığı döneminde ise otoyola da açılabilirdi kapıları. Yine Keskin, görevde bulunduğu süre içinde yirmi kütüphane kazandırdı Sultanbeyli'ye.

İnsan insanla kaybeder ama insanla da kazanır. İnsanlık olup

bitmiş bir hâl değil, sürekli bir çaba ister gelişme yönünde. Pek çok yeteneğimiz var, işlenmesi, hayatta kalması, hayata katkı sunması gereken.

İlk gençliğimde, dünyayla ve hayatla ilgili sorgulamaları veya izlenimleri herkesle paylaşmak için kelimelerden daha etkili bir ifade aracından yoksundum. Bunun arayışına düşmedim de. Mimarlık okudum ama yazar olarak yol aldım. Benlikten yükselen çılgınlığı, kanayan yarayı, coşkuyu, büyülenme hissini, çarpılmayı sevinci kederi daha etkili ifade edebilecek başka bir yol aramıyordum; bir kâğıt, bir kalem yeterliydi. Sevdiğim yazarlara borçluluk hissettim, öykündüm, onların oluşturduğu aileye ucundan kıyısından katılmayı umdum. Mutsuzluk ve acıların farkının yüklediği bir sorumluluğu da öğretiyordu bir metinde yol almak. İlk gençliğimde yazmak, yolunda gitmeyen haksız, çirkin ve zorbalık doğuran her şeye itirazın en usturuplu aracıydı da. Yıllar akıp giderken yazmak bir disipline dönüştü, okumak gibi. Yazarak öğreniyor, okudukça kaleme kâğıda sarılıyor, yazdıkça okumaya yöneliyordum; hâlâ da öyle oluyor.

Yüreğini ve fikrini beslemediği, adım başı da nefsinı sorgulamadığı takdirde insan çok çabuk güçten düşen, solgunlaşan bir varlık. Okumak, dinlemek, birbirinden öğrenme çabası, sürekli bir anlama faaliyeti, sorular sorma, insanlığımızı geliştirme sürecinin gerekleri.

Yüreğini ve fikrini beslemediği, adım başı da nefsinı sorgulamadığı takdirde insan çok çabuk güçten düşen, solgunlaşan bir varlık. Okumak, dinlemek, birbirinden öğrenme çabası, sürekli bir anlama faaliyeti, sorular sorma, insanlığımızı geliştirme sürecinin gerekleri.

Kitaplardan çok şey öğrendim, ama en çok insandan öğrendim. Sonuçta kitapları da insanlar yazıyor. Kitapların içine doğdum, kütüphaneli bir eve. Babama ait o kütüphane, kardeşlerimle birlikte okumayı sökerken biz, dağıldı, yok oldu. Sonra da öğretmen babamın annemin ismiyle açtığı kasabanın tek kitap kırtasiyesinin kitaplarına geldi sıra. Annem Suna Aktaş, okuma yazma bilmeyen komşu kadınlara tefrika hâlinde romanlar okurdu. Akşamları hepimiz birer kitapla köşemize çekilirdik. Bunlar da yetmezdi, yollarda bulduğum gazete parçalarını okuya okuya dönerdim eve. Okumayı da daha okula başlamadan ev sahibemizin evindeki

duvara asılı Saatli Maarif Takvimi'ndeki kelimeleri heceleye heceleye söktüm.

Kırtasiye dükkanında her türlü kitap bulunurdu, Fenni Arıcılık'tan *Ak Zambaklar Ülkesinde'ye*, *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu'ndan Sinekli Bakka'a*. İlkokul yıllarında Altın Kitaplar serisini, Jules Verne ve Kemalettin Tuğcu kitaplarını bitirmiştım, yanı sıra *Teksas Tommiks* ciltleri... İlk okuduğum roman ismiyle ilgimi çekmişti: *Kürk Mantolu Madonna*. Böyle bir roman ilkokul ikinci sınıfta nasıl okunabilirse tabii...

Babam Refahiye'ye yürüme kırk dakika mesafede, büyük dedeme ait bir değirmenin kıyısında bir tavuk çiftliği kurmuştu bir dönem. Biz beş kardeşi sırayla çiftlik nöbetine götürürdük. Dedem yakınlarımızda diye içi rahattı zannedersem. Bir gün beni de motosikletiyle nöbete götürürken bir kavşakta elma dolu torbayla kalın roman cildi kucağımdan fırlayarak

yokuştan aşağı savruldu. Ben de kendimi attım peşlerinden. Gün boyu kitapsız ne yapacaktım orada? Dizlerim yara bere içinde *Rüzgâr Gibi Geçti'yi* aradım buldum, torbadan dökülen elmalardan da bir kısmını topladım. Babam epey çıktı bana ama olan olmuştu.

On bir yaşında gittiğim yatılı okulda da herkesin ailesi yiyecek dolu kutular yollarken benim babam kitap gönderirdi. Oysa çok zengin bir kütüphanesi vardı okulun. Orada kendimi evdeymişim gibi hissedirdim. Yıllar sonra karşılaştığım bir yatılı okul arkadaşım, ona, kütüphanede bulunan *Anna Karenina'yı* mutlaka okumasını, belki sonra buna imkân bulamayacağını söylediğimi anlattı. Sınıf arkadaşlarımdan hemen hepsi dolaplarının kapaklarına dönemin sinema yıldızlarının posterlerini yapıştırırlardı. Benim yıldızlarım yazarlardı. Üstelik İslâm karşıtı dil kullanan solcu öğrencilere karşı ülkücü öğrencilerin yanında yer aldı

Sultanbeyli’de bir kütüphanem olduğunu bilmek beni rahatlatacak. Şanslıyım. Şükranlarımı sunuyorum düşünen ve eyleyen herkese.

ğım hâlde, standart sağ-sol ayrımla yaklaşmıyordum yazar ve şairlere. Bir keresinde, öğrencilere karşı son derece mesafeli ve sert bir tutum sergileyen eğitim şefine, kütüphanede neden hiç Nâzım Hikmet kitabı olmadığını sormuştum.

İSTANBUL VE SONRASI

Ben yatılı okula gidip gelirken İstanbul’a taşınmıştı ailem. Ağabeyim Ümit Aktaş’ın Kütüphanesi yeni ufuklar açıyordu bana. Tasavvuf klasikleri, varoluşçu yazarlar, İslâmcı yazarlar ve dergiler... Nurettin Topçu, Ali Şeriatî, Sedat Yenidoğan, *İslâmî Hareket*, *Diriliş ve Edebiyat* dergileri... *Kuşeyri Risalesi*, Elmalılı tefsiri, Cemil Meriç, Sezai Karakoç, Mustafa Kutlu... Daha sonra *Aylık Dergi*, *Yeni Devir*... İlk öyküm 1984’te *Aylık Dergi*’de yayımlandı. İran yıllarında *Mavera*’ya Selma Toprak adıyla yazdım.

Yeni Devir’de yayımlanan ilk yazımı dikkate alırsak, 44 yıldır yazıyorum. Yirmi yaşındaydım ve “İslâm Mimarisi Üzerine Düşünmek” başlığı altında katıldığım makale yarışmasında üçün-

cü olmuştum. Ödülüm *Sünen-i Nesai* ciltleriydi.

Başlarda, 1982’de ilk maaşımla aldığım Silver Olivetti ile yazdım, 1988’de bilgisayara geçtim. Bu geçişi de “İlk ve Son Fotoğrafın” başlıklı bir öyküyle, Halepçe katliamı üzerinden anlattım. Yazılması gerekeni layığıyla kolaylaştırıcaksaydı, vazgeçebilirdi insan alışkanlıklarından.

Dijital bir devrim döneminden geçiyoruz. Okuma ve yazma kanalları başkalaşıyor. Fakat kitap herhangi bir yolla varlığını sürdürecektir. Bize ilham kaynağı olan yazarlar da yeni araçların süzgecinden geçerek önemlerini koruyacaklardır. Antigone’yi, Don Kişot’u, Mevlana’yı, İbn Arabî’yi, Hafız’ı, Sadi’yi, İbn Haldun’u, Nietzsche’yi, Tolstoy’u, Dostoyevski’yi okuduğumuz gibi, Mehmet Âkif’i, Yaşar Nezihe’yi, Fatma Aliye’yi, Halide Edip’i, Ömer Seyfettin’i, Ahmet Hamdi Tanpınar’ı, Sait Faik’i, Kemal Tahir’i, Furuğ’u, Şeriatî’yi, Orhan Kemal’i, Sezai Karakoç’u, İsmet Özel’i, Rasim Özdenören’i, Mustafa Kutlu’yu, Gülten Akın’ı, Füzûzan’ı da okumayı sürdüreceğiz.

Kültür her zaman iki yönlü ilerler. Şimdide vuku bulanın ifadesi, geçmişe başvurulmadan eksiktir, sakattır.

Gençler, yaşlarının gerektirdiği sorgulamalarla “Ne yapmalı?” sorusuna cevap arıyor, olgularla gerçeklik arasında bir bağ kurmaya çalışıyorlar. İrili ufaklı iktidar alanlarının çoğalttığı karmaşık sorunlar karşısında sorgulamaya gitmek ve çare yolları aramak masumiyet çağına özgüdür ve hepimizin bu çağa özgü -çıkardan uzaklığı

nispetinde- duru dilin ifadelerine ihtiyacı var. Gençlere en çok yakışan nitelik de dürüstlüktür zaten, böylelikle hisleri kireçlenen yaşlıların göz ardı etmeye başladıkları doğruları haykırmanın başarılabirler.

Kapalı yapılar, buna aile de dâhil, muhasebe yoksunluğu yüzünden hızla yozlaşır ve katılaşır. Bir hareketin en büyük zenginliği ve güven kaynağı eleştiriye açıklığıdır. Eleştiri duralar, yeniler, güçlendirir.

Babam Cemal Aktaş, kız çocuklarının eğitime daha fazla önem vermek gerektiğini vurgulardı hep. Erkekler hayata bir şekilde tutunabilirken, eğitim-sizliğin, bir meslekten yoksunluğun kız çocukları her türlü kötülüğü sineye çekmeye mecbur eden bir çaresizliğe düşürme ihtimaliydi bunun sebebi. Erkekler mektup yazarlar diye okula gönderilmeyen pek çok mustazaf kadın tanıdım. Peki ya erkeklerin yazdığı, yazabileceği mektuplar... Hoş böyle bir yaklaşım kadınları hep erkeklerce tanımlanmaya yatkınlaştıran bir konuma yerleştiriyor. İffet sorumluluğunun sadece kadınlara yüklenmesi ahlaki değil, ahlakçıdır.

Rahmetli Sezai Karakoç’u bir ziyaretimde, kızlarım için bir tavsiyede bulunmasını rica etmiştim. Klasikleri okusunlar, demişti. Klasikler, iktidar, güç ve çevre ilişkilerinin dönemsel etkilerinin uzağında bir ortak beğeniyle yüzyılların filtresinden geçmiş olarak günümüze ulaşırlar çünkü. Okuduklarınız, zihninizin çeperlerini genişleterek düşüncelerinizi bir adım ötesine taşıyabilmeli. Zaman sonsuz bir bağış değil sonuçta,

hangi kitaplara öncelik vermemizin gerektiği bilincini klasiklerin yardımıyla kazanabiliriz. Edebiyat ise bize küçük ve önemsiz görünendeki yüceliğin yanı sıra, yüce ve kusursuz gösterilendeki yapmacığı ve bayağılığı fark etmeyi öğretir, edebiyat okuru kolay aldanmaz. Aslında müminin özelliğidir, feraset sahipliği. Ancak çok yönlü okumayı sürdürüremiyorsak, nasıl koruyabiliriz ferasetimizi?

Gençler emeğin değerini öğrenmeli, zanaatlarla haşır neşir olmalı. Marangozluk, deri işi, dikiş, örgü, boya badana... Pazarda limon satmak bile büyük maharet gerektirir. Gençler toplumsal sorunlarla ilgilenilmeli ki aslında ilgileniyorlar da. Her zaman güçsüzden, mazlumdan, madundan yana bir sorumluluk taşımanın gereklerini öğretir halkla kaynaşmak, halktan biri olmak.

İslâm her zaman mazlumların umut kaynağı olmayı sürdüreceği şekilde kaynağından yeniden ve yeniden öğrenilmeli. Halktan ve tarihten okumayı önemli bulsak da açık ki in-

sanlar şaşırır, medeniyetler yorulur.

Gazze, bugün akla karayı belli eden bir imtihan alanı. Küresel bir Gazze milleti, bir Gazze toplumu oluşmakta, bunu umut verici buluyorum. Gazze, hak ve adalet savunucularını aynı zeminde bir araya getiriyor. Gazze toplumu dünyanın her yerinden doğruları haykırıyor zorbalık düzenlerine karşı. Yeni bir oluşumun umudunu duyuyor bu haykırışlar.

Ne yazık, rahmetli Âkif Emre'nin hayalini kurduğu bir Filistin Enstitüsü bile yok ülkemizde ki, böyle bir varlık, fikri takibi mümkün kılırdı. Çalışmalar dağınık olduğu ölçüde zihinler de dağınık ve tepkiler parça parça oluyor. Kültür ve Turizm Bakanlığı'muzun turizm faaliyetleriyle iç içe olmasının mantığı ise anlaşılmaz. Ahmet Kot Kitaplığı gibi ferahlatıcı örnekler varsa da dönemin ruhu kültürü eğlence ağırlıklı yaşamaya sevk ediyor.

Arka planımızda bazen çapulcuların kül ettiği ne çok kütüphane var! Hicri 100'lü yıllarda Ku-

zey Afrika'da kurulan Ribatül Bağdadiyeler, kadınlar için eğitim merkezi olarak da faaliyet göstermenin yanı sıra sığınma evi özelliğiyle de yapılmışlardı. Endülüs'ü yükselten ilim birikimi durduk yere oluşmadı. Atıl bırakılan kütüphaneleri de kül edilmişlerle birlikte anmak gerek.

Ben ise hep seyyar bir kütüphaneye yaşadım, yaşıyorum. Uzun süre okunmadan kalanlar, bir daha okunmayacaklarına karar verilmiş olanlar dağıtılmaydı. Erzincan, Trabzon, İstanbul, Ankara, Tahran, Bakü, Urumiye, İstanbul... Hep dağıttım. D. Mehmet Doğan'ın ülke ülke yanımda gezdirdiğim sözlükleri, Tahran'da bir üniversitede şimdi. Başucu kitabı bildiğim, ilk sayfalarına notlar aldığım ne çok kitap bıraktım geride. Toz alerjisi yüzünden de yıllanmış kitapları dağıtmayı sürdürüyorum.

Bazen yıllar önce okunmuş bir kitabı elime almayı özledim. Merak ediyorum, eskiden ne anlamışım ondan ve şimdi okuduğumda, altı çizili satırlar bana neler söyler... *El Greco'ya Mektuplar*, *Kevir*, *Bu Böyledir*, *Türkü Söylüyor Otlar*, *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*, *Parasız Yatılı*, *Büyülü Dağ*, *Göçebe*, *Vişne Bahçesi*, *Ekmeğimi Kazanırken*, *Gül Yetiştiren Adam*, şimdi neredeler... Evimdeki raflarda saklı kalmalarındansa, elden ele dolaşarak okunmalarını yeğledim.

Sultanbeyli'de bir kütüphanem olduğunu bilmek beni rahatlatıyor. Şanslıyım. Şükranlarımı sunuyorum düşünen ve eyleyen herkese.

Sinemada Kimliğin Metaforik Düzlemi

Arrival/Geliş Film Örneği

UĞUR CUMAOĞLU

İnsan, kendi değer alanını oluşturan ve buna göre konumlanan bir varlıktır. Bu konumlanma ve değerler alanı, onun ilişki kurduğu her şeyin de değerini belirler. Böylece kişi kendi anlam dünyasını da inşa etmiş olur. Çünkü insan, düşündüğü yer neresiyse odur. Başka bir deyişle kişinin değer ve anlam olarak belirlediği tüm ölçütler, aynı zamanda onun “kim” olduğunu ve hangi noktadan hareket ederek ilişki kurduğunu bize gösterir. Dolayısıyla insan, sabitleri ve kimliği zorunlu olan, bunlar olmadan herhangi bir yönü de olmayan bir varlıktır. Başka bir ifade ile söylersek, sabit bir referans noktası olan her insanın buna bağlı bir eksen de vardır. Bu kaide insana ait her eylemde kendini göstermek zorundadır.

İnsana insan olarak değer kazandıran, durduğu yerden onun hayatı tanımasını ve anlamlandırmasını sağlayan, yaşamı ve varlık âlemini keşfetmesinin yolunu açan temel dayanak noktası kimliktir. Kimlik, inancın ve bu inancın inşa ettiği in-

sanın hem aşkınlığının hem içkinliğinin görünümüdür. İnsan, aşkın ve soyut olanı da içkin ve düş(ün)sel olanı da kendini konumlandığı yerden hareketle sorgulayıp keşfeder.

Kimlik, bir kurgu veya kurmacanın bir parçası ya da kurgunun kendisine dönüşmeye başlarsa, birçok farklı ifade biçimleri ve araçlar karşımıza çıkmaya başlar. İmgesel olana yaklaştıkça, kimliğin kendini anlatma yöntemleri de çeşitle-

nir ve doğrudan ya da düz ifade şekilleri yerini anlam katmanlarına veya metaforlara bırakır. Bu durumda ortaya çıkan sembolik anlatım tarzları, farklı okuma taktikleri ve yaklaşımlar isteyen alt metinler oluşturur. Böylece kimlik, kendi inancını ve değerler dünyasını anlatmaya çalışırken betimlemeleri, resimleri ya da imajları ön planda tutar. Ancak arka planda işleyen ve görünür olmaya çalışan gerçeği de bunun farkında olan başka bir bakış açısı ve derinlik belirgin hâle getirebilir.

Kimlik, sadece kişisel ya da bilşsel bir görüntüden ibaret değildir. Zira bu kişisel görüntü, ait veya mensubu olduğumuz her şeyin önünde duran silüet, metafor veya anlam katmanıdır. İnsanın tüm eylemleri ve hatta eylemsizliği de arka planda başka gerçekler saklar. Bu, her sanat dalında görülebildiği gibi sinemada da kaçınılmaz olarak karşımıza çıkar. Doğal olarak bir yönetmenin de inandığı, düşündüğü yer neresiyse kadrajına da onu yerleştirmesi beklenir.

KİMLİĞİ METAFORLARA DÖNÜŞTÜRMEK

“Gerçekle kurgu arasındaki fark, kurgunun mantıklı olmak zorunda olmasıdır,” der Mark Twain. Kimlik, şayet gerçek değilse onun kurgulanmış hâli de mantıklı olmak zorundadır. Üstelik bu, sinemanın kurgusal anlatım örnekleri filmlere dönüşüyorsa kaçınılmaz olarak mantıklı olmalıdır. Sinemada kimlik, kendini hikâyeler, resimler, imajlar, karakterler, renkler, sesler vs. olarak ifade eder. Tüm bu sinematik bileşenler, arka planda bir dini inancı, ideolojiyi, kültürü, tarihi, medeniyeti, gerçekte ise her yönüyle insanı anlatmak için bir araya gelir.

Sinemada kimliğin metaforik veya sembolik anlatımının başat örneklerinden olan *Arrival/Geliş* (Denis Villeneuve, 2018) filmi hem alt metinleri hem de imajlara yüklenen sembolik betimlemeleri ile farklılığını ortaya koymuş bir çalışma. Filmde, birçok uzay(lı) aracı dünyanın farklı noktalarına iniş yapınca uzaylıların amaçlarının anlaşılması ve onlarla iletişim kurması için filolog Dr. Louise Banks (Amy Adams) görevlendirilir. Ona yardımcı olması için de fizikçi Ian Donnelly (Jeremy Renner) seçilir. İkisinin amacı, onlar farkında olmasalar da aslında problemin çözümünde arabuluculuktur.

Filmin temel tartışma konusu “dil” olarak kendini gösterse de, Villeneuve’ün kendi düşünsel kimliğinde duran alegorileri imajlara dönüştürmesi, olağandışı ve imajlarla oluşturulmuş anlam katmanları ortaya çıkarıyor. Perde önünde insanın ev-

Villeneuve, dil ve anlam problemini anlatabilmek için bir dil bilimciyi, buna bağlı olarak gerçekliğin yanlış anlaşıldığı problemini anlatabilmek için de bir fizikçiyi kurguya dâhil ediyor. Çünkü dil ve gerçeklik bu kurguda uzlaşma değil çatışma hâlinindedir.

ren, zaman, madde ile olan varoluşsal bağının ve ilişkisinin, kendisiyle olan iletişim problemleri yüzünden kördüğümüne dönüşmesini inceleyen film, projeksiyonu bu iletişim problemine çeviriyor. Fakat yönetmene göre arka planda sorun dil değil. Hatta dil, arka plandaki gerçekliği görmemizi engelleyen ve iletişimsizliğimize neden olan asıl mesele. Zira Villeneuve, dil ve anlam problemini anlatabilmek için bir dil bilimciyi, buna bağlı olarak gerçekliğin yanlış anlaşıldığı problemini anlatabilmek için de bir fizikçiyi kurguya dâhil ediyor. Çünkü dil ve gerçeklik bu kurguda uzlaşma değil çatışma hâlinindedir.

Villeneuve, önce karşımıza on iki uzay aracı çıkararak ilkin mitolojik hafızamıza sesleniyor. Mitolojik bir okumayla on iki, Yunan mitolojisinde babası Uranüs’ü (cennet/gökyüzü) tahttan indirip ilk on iki titanın lideri Kronos’u ve onu da tahtından indirip yerine geçen oğlu Zeus’u ve diğer on bir tanrıyı, tarihsel ve teolojik bir okumayla baktığımızda ise Hz. İsa’nın on iki havarisini temsil ediyor. Bunlar filmde enkarne olup uzaylı biçiminde bedene bürünüp yeryüzüne inerek insanlıkla iletişime geçiyor. Aşırı yorumla bakılırsa on iki, Zodyak

kuşağının on iki burcu olarak da görülebilir. Hatta film İran sinemasından bir örnek olsaydı metaforların kimlik açısından okunma biçimi de değişiklik gösterirdi.

Bununla birlikte politik-kültürel olarak okunduğunda, insanlık, yatay düzlemde yatay bir ufka ve düşünme biçimine sahip, sınırlara hapsolmuş, farklı diller, kültürler, inançlar vs. etrafında kümelenmiş, her an bir çatışma ve savaş riskiyle hareket eden, ancak bu risklere karşı çoğunlukla diplomasiyi tercih eden bir canlı varlık olarak betimleniyor. Nitekim uzaylılar dünyaya geldiklerinde, ilk karşılaşmada tüm ülkeler buna bağlı olarak benzer refleksler gösteriyor. Uzaylılarla süren çatışma ve teyakkuz hâli, kurulan iletişim ilerledikçe yerini tanıma ve uzlaşmaya bırakıyor ve insanın “öteki” takıntısı daha da anlaşılır hâle geliyor.

DİL, ALGIYI DOĞRUDAN ETKİLER

İnsanın “cennetten yeryüzüne düşüş”ü, aynı zamanda dilin ve anlamın da düşüşü, buna bağlı olarak gerçekliği/varlığı algılama biçimimizin de değişmesi ve algı ya da idrakimizin de daralmasıdır. İnsanın dünya sathında ulaşmaya çalıştığı tüm

Filmde ekiple birlikte Kabuk'a taşınan kafes içindeki kuş, gerçekliğin yanlış yorumlanması ve anlaşılması sonucu insanın kendini hapsedtiği dilsel yanlıtlılığını ifade ederken, kuş insanı ve onun zihnini, kafes ise dilin kendisini anlatır.

üst anlam mücadelesi, kurmaya çalıştığı tüm yeryüzü cennetleri, keşfetmek için çabaladığı o büyük özün özünde bu arayış vardır. Nitekim Villeneuve'ün uzay araçlarına "Kabuk" ismini vermesi de bu nedendir. Zira kabuk, onun anlam dünyasının dış katmanını temsil ettiği gibi dilin de anlama ulaşmada bir kabuk olduğunu ifade eder. Zira bu kabuğu aşmaya çalışan Dr. Louise ve araştırma ekibi, ilk anlam katmanını Kabuk denilen uzay aracının içine girerek aşıyor ve içeri girince karşılaştıkları ilk şey ise içerideki zaman ve mekân boyutunun dışarı ile aynı olmadığı oluyor.

Uzaylıların bulunduğu ortama girmeden, pencere önünde ve koruyucu elbiseler giyerek iletişim kuran Dr. Louise, uzaylıların döngüsel zaman/gerçeklik temelli dilini çözünce, koruyucu elbise ve teçhizata ihtiyaç olmadan, uzaylıların bulunduğu ortama geçerek bir anlam katmanını daha aşmış oluyor. Her anlam katmanında veya eşikte tüm dil, algı ve anlam biçimleri de değişiyor. Böylece dünyadaki lineer/doğrusal dil ve anlama biçimi yerini döngüsel anlama biçimine bırakarak Dr. Louise'in geçmiş, şimdi ve geleceği aynı etkileşimle anlamasını sağlıyor.

Villeneuve, yeryüzündeki dil, gerçeklik, zaman ve anlam algısı ile kabuğun içindekinin farklı

oluşunu anlatabilmek için ekibi aslında tanrı(lar) katına çıkarıyor. Araştırma ekibi yatay dil ve anlam boyutundan dikey boyuta/göğe yükselerek tanrı(lar) dan aldığı mesajı insanlığa ulaştırıyor. Bunun için de mesajı ulaştıracak kişi olarak Dr. Louise seçiliyor. Batı teolojisinde melekler kadın şeklinde tasvir edilir ve Dr. Louise de buna göre seçilmiş bir karakter görevi görüyor. O, aslında tanrı(lar) katına çıkan, tıpkı bir elçi gibi ilkin tanrı(lar)ın dilini anlamayan, şifreleri çözüp onların dilini öğrendikçe insanlığın yeryüzüne düşmeden önceki anlam katmanına ulaş(tırıl)an ve bunu bilen çok nadir kişilerden olduğu için de yalnızlaşan biridir. O, insanlar ve tanrı(lar)dan oluşan iki anlam tabakası arasında bir şifre çözücü, arabulucu ve mesaj ulaştırıcı kişidir. Tüm bu metaforlar Villeneuve'ün Yunan-Roma merkezli Batılı Hristiyan kimliğini imajlarla ifade etme biçiminin örnekleridir.

İN PRİNCİPIO ERAT VERBUM

Villeneuve, *Arrival/Geliş* filmiyle Yuhanna incilinin ilk sözleri olan "Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı." ifadelerinin metaforik bir çalışmasını yapıyor. İnsan, Tanrı katında onunla birlikte ve onun gibi "Söz"dü. Söz ile anlam birbirinden ayrılmamıştı. Tanrı "Söz" olarak kendi

katında kaldı ve insan "anlam" olarak ayrılıp yeryüzüne düştü.

Bu bağlamda binyıllardır bu düşüşün anatomisi üzerine söylenen ve anlatılan her şey, anlamın düştüğü yere geri dönmesi ve tekrardan Söz'e kavuşması içindir. Yeryüzü sathında Söz ile anlam arasında köprü olan dil ise insanın kendisini bilmesi ve tanınması, kendisinden sonra gelen her insana ne yapması gerektiğini anlatabilmesi için Tanrı tarafından insana verildi. İnsanın "kim" olduğu dil, anlam ve söz katmanlarında değişiklik gösterir. Dil yataylığı ile yeryüzünü ve gerçekliği, anlam dikeyliği ile insanı, Söz ise tüm bunların üstünde duran otorite olarak Tanrı'yı temsil eder.

Filmde ekiple birlikte Kabuk'a taşınan kafes içindeki kuş, gerçekliğin yanlış yorumlanması ve anlaşılması sonucu insanın kendini hapsedtiği dilsel yanlıtlılığını ifade ederken, kuş insanı ve onun zihnini, kafes ise dilin kendisini anlatır. Dil, insanın algısını yönetebilen, dönüştürebilen, ona ket koyabilen veya tam tersi gerçek anlama kavuşmasını da sağlayabilen bir araçtır. Ancak bu özgürleşme çok nadiren kendini gösteren bir durumdur. Ki filme göre bu kurguda uzaylı konumuna düşen kişi insandır. Çünkü anlamayan veya anlaşılmasız ve yabancı olan odur.

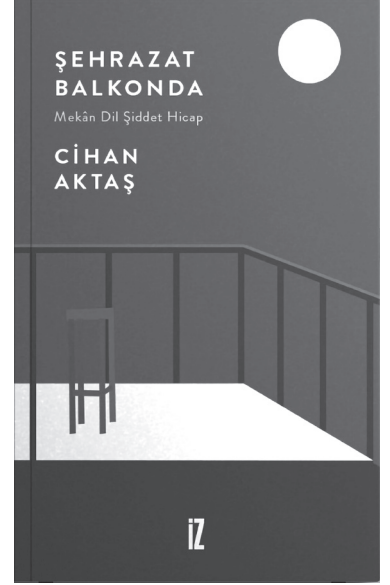
Kamusal Alan Tecrübesinde Kadın Meseleleri

ÖMER KANTARCI

Ülkemizin son iki yılının genel hatlarıyla seçim ve siyasi tartışmalarla geçtiğini söyleyebiliriz. O günleri geride bıraktığımıza ve normal şartlarda en az dört sene daha seçimleri konuşmayacağımıza göre ana meselelerimize dönebiliriz. Elbette Türkiye'deki genel veya mahalli olsun her seçim önemlidir ama bazen siyasi tarafgirlik, bilgi ve düşünceden yoksun politik kavgalar, mevki-makam hürsına yenilmiş ikiyüzlü yaklaşımlar seçimi de olağan akışından öteye taşıyıp birçok önemli meselenin arka plana itilmesine sebep kılıyor. Siyasi olarak kalıcı, adil ve hakkaniyetli adımların atılabilmesi için; dünü, bugünü ve yarını kuşatıcı bir perspektifle, ait olduğu kültür ve coğrafyanın değerlerini ıskalamadan ele almak, ona göre bir vizyon geliştirmek gerekiyor. Bu sebeple karşılaştığımız sorunları halı altına süpürerek değil onlarla yüzleşerek anlayabileceğimiz ve çözebileceğimiz de bir gerçektir.

Osmanlı'dan Cumhuriyet idaresine uzanan son iki yüzyılda

modernleşme tecrübemizin yer yer tıkanıdığı konuların başında kadın meseleleri gelmektedir. Hızla değişen hayat, köyden şehirlere göçler, gecekondulaşma, kapitalist iş hayatı, geçim sıkıntısı daha önce karşılaştığımız problemlerle yüzleşmemize sebep olmuştur. Batı'da Hristiyan kültürünün "ötekisi" kabul edilen kadınlar feminist hareketlerle başkaldırmış, geleneksel noktada kendi haklarını savunmalarının, bazı kazanımlar elde etmelerinin yanı sıra geleneksel değerlerle aralarına mesafe koymuşlardır. Osmanlı ülkesinde ise modernleşme adımlarıyla seslerini duyurmayla çalışan kadınlar başta eğitim ve yayıncılık gibi alanlarda mücadele etmişler, savaşlarda ve sonrasında gönüllülük hareketleriyle kamusal alanda yer edinerek toplumun kanayan yaralarını sarmaya çalışmışlardır. Cumhuriyet Türkiye'sinde ise kadına seçme ve seçilme gibi bazı haklar verilmekle birlikte kadın bedeni üzerinden talim-terbiye vasıtasıyla ulusal modern/seküler kadın figürü

yaratılmaya çalışılmış, hak ve imtiyazlar uzun bir süre belli zümredeki kadınlar için geçerli olmuştur.

İnanç özgürlüğü, kılık kıyafet, iş hayatı, sosyal ve siyasi haklar, miras, şiddet, evlilik, boşanma gibi muhtelif başlıklar etrafında düğümlenen kadın merkezli konular ele alınırken genelde iki yanlı bakış açısıyla karşılaşıyoruz. Bir taraftan modern feminist söylemin nesneleştirerek "yücelttiği" ve geleneksel değerlere karşı kadın faktörü karşımıza çıkarken diğer tarafta ise özeleştirici kabul etmeyen, hızla değişen zaman ve zemini hesaba katmadan sorunları halının altına süpüren korumacı bir tavırla karşılaşıyoruz. Dünün

cevapları bugünkü sorular için yeterli olmuyor. Bu bakımdan meselelere makul bir çözüm arayan, kapı ardında konuşulan ve bir türlü çözülemeyen sorunları açık yüreklilikle tartışmayı bilen münevverlere ve eserlerine ihtiyacımızın olduğu açıktır. Kendi değer dünyamızdan güç alarak çözüm üretmediğimiz konularda AB standartları, ideolojik kadın dernekleri kamuoyu oluşturabiliyor.

JÜLİDE'DEN ŞEHRAZAT'A

Ülkemiz edebiyatında müstesna yeri olan hikâye, deneme ve düşünce kitaplarıyla tanıdığımız Cihan Aktaş'ın geçen yıl yayımlanan *Şehrazat Balkonda*¹ isimli kitabı kadın meselelerini merkeze alan, kangren olmuş yaralarımıza temas eden ve onlara şifa olabilecek tekliflerin ve tartışmaların yer aldığı yazılardan oluşuyor. Aktaş'ın hikâye ve romanlarında kendi hayat hikâyesinden izler görülmekle² birlikte genellikle kadın merkezli tartışma konularına değindiğini görüyoruz. Yazarın İran sineması, şehir, sinema ve kültür başta olmak üzere farklı alanlarda da önemli eserler kaleme aldığı söyleyelim.

Öğretmen bir babanın evladı olarak 1960'ta Erzincan Refahiye'de doğan Aktaş çocukluğundan itibaren aile bü-

yüklerinden dinlediği masallar, babasının kırtasiye dükkânının getirdiği imkânlarla okuduğu kitaplar ve nüfus mübadelesinden kalan hikâyeler arasında büyür. Ağabeyi yazar Ümit Aktaş'ın da katkısıyla okuma alanı daha genişler, edebî zevkini ve üslubunu zamanla oluşturur. Beşikdüzü Öğretmen Lisesi'ni (eski adıyla Köy Enstitüsü) 1978'de bitirdikten sonra İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Yüksek Okulu'ndan mezun olur. Fakültenin son yılında başını örter ve bir müddet *Milli Gazete* ve *Yeni Devir*'de çalışır, kadın sayfası hazırlar. Bu yıllardan günümüze kadar camianın birçok dergisinde³ önce düşünce yazıları ve daha sonra hikâyeleri yayımlanmaya başlar. Çoğunluğu inceleme-araştırma alanında yazılan eserlere öykü ve romanlarını da eklediğimizde yazarın kırktan fazla kitabının yayımlandığını görüyoruz. Bu eserler hem edebî derinliği hem de ülkemizin düşünce dinamiklerini/sosyolojik kırılmalarını görmek açısından mühim bir birikime ulaşmıştır. Hikâye kitaplarından *Üç İhtilal Çocuğu*, *Son Büyülü Günler*, *Azize'nin Son Günü*, *Kusursuz Piknik*, *Kızım Olsan Bilirdin*'i; romanlarından *Bana Uzun Mektuplar Yaz*, *Seni Dinleyen Biri*, *Şirin'in Düğünü*, *Şair ve Gecekuşu*'nu; inceleme araştırma alanındaki eserlerinden ise *Dünün Devrimcileri* *Bugünün Reformistleri*, *Türbanın İcadı*, *Yakın*

3 Yazı hayatının başlangıcından bugüne Cihan Aktaş'ın yazdığı dergilerden bazıları şöyle sıralanabilir: *Aylık Dergi*, *Girişim*, *Bu Meydan*, *Kitap Dergisi*, *Kadın ve Aile*, *Bilgi ve Hikmet*, *Nehir*, *Dergâh*, *Umran*, *Gerçek Hayat*, *Nihayet*, *İtibar*.

Yabancı, *Şehir Tutulması*, *Bir Hayat Tarzı Eleştirisi Olarak İslâmcılık*, *Şark'ın Şiiri İran Sineması*, *Rüzgârla İyi Geçinmek-Esenler'in Kuruluşu*'nu bu çerçevede zikredebiliriz.

1980'li yıllardan itibaren kalemi elinde edebiyat ve düşünce alanında mücadele eden Cihan Aktaş'ın kadın meseleleri üzerine yazılarından oluşan *Bacı'dan Bayan'a* (2001) isimli eseri epey ses getirmiş, ciddi bir karşılık bulmuş ve tartışılmıştı. Hatta o dönemin yargısı tarafından "tehlikeli" addedilmiş olacak ki TCK'nın 312. maddesine dayanılarak toplatılmıştı. Daha sonra "aklanan" kitap tekrar okuyucuyla buluşmuştu. Bununla birlikte yazarın erken dönemde yazdığı *Tanzimat'tan Günümüze Kılık Kıyafet ve İktidar* (1989) isimli eserini de göz ardı etmemek gerekir. Her baskıda düzenlediği ve genişlettiği kitabı, alanında cesaretle yayımlanan ilk eserlerden biri olma özelliğini koruyor.

Adı, "anlatım ve muhake-me gücünün bütün sıkıntılı mekânları bir nebze de olsa ferahlatacağını"⁴ hissettiren *Şehrazat Balkonda* adlı eseri Cihan Aktaş'ın kadın hakları, şiddet, cinsiyet ayrımcılığı, yoksulluk, emeğin gaspı, dışlanma gibi problemleri konularda dergiler ve dijital mecralarda yazdığı yazılarından müteşekkil. Kitabı *Bacı'dan Bayan'a* kitabından ayıran en önemli özelliği kamusal yasakların kalktığı bir dönemde hazırlanmış ve yayımlanmış olması. Yazarın bir söyleşisinde yer alan şu ifadeler

4 Sema Bayar, "Cihan Aktaş ile *Şehrazat Balkonda Üzerine*", *Hece*, 2024, sayı: 327.

1 Cihan Aktaş, *Şehrazat Balkonda*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2023.
2 Cihan Aktaş'ın pek çok hikâyesi kendisinin 1980'lerden itibaren başörtülü olarak kamusal alanda var olmanın hayli zor zamanlarda yaşamanın getirdiği zorluklardan izler sunar. Bk. Sebahat Meraki "Cihan Aktaş'ın *Şehrazat Balkonda* Eseri Üzerine Mekândan Münezzeh Şehrazatlar Lazım", *Olağan Hikâye*, 2024, sayı: 21, s. 49.

eserin kontekstini kavramak bakımından dikkate değer: “Artık kamuda başörtüsü serbest ama bu defa başka problemler kendini dayatıyor. Kamusal alan değil sadece bütün olarak şehirler kadın varlığının ve anne olarak kadının ihtiyaçları düşünülerek tasarlanmış değil. İş ortamları kadın erkek herkesi mutsuz ediyor. Sevilen değil mecbur kalınan çoğu zaman yavan bir eğitime sahip okullarda okuyup bulunabilen işlerde çalışıyor gençler. Yaşlılar ise dijital teknolojiye yabancı oldukları oranında işe yaramaz muamelesi görüyorlar.”⁵

Dört bölümden oluşan *Şehrazat Balkonda*'nın ilk bölümü “Daralan Vakitler” ismini taşıyor. Burada sözlü veya fiziki şiddetle mekân arasındaki bağı konu alan yazılar var. “Yorgun Modernliğimiz” başlığını taşıyan ikinci bölümde ise modernleşme döneminde devletin uyguladığı politikaları, düşünürlerin kadın sorunlarına bakışı biraz da eleştirel bir dille ele alınmış. Said Halim Paşa'nın *Buhranlarımız ve Son Eserleri*'ndeki “Kadın Hürriyeti” başlıklı yazısı hakkında önemli kritik yazısı bu bölümde yer alıyor. “Şiddet Sarmalı” isimli bölümde İstanbul Sözleşmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi yakın dönemin yüksek sesle tartışılan konuları ve şiddet kısıncısındaki kadınlardan söz ediliyor. “Hicap Muaşeret” adlı son bölümde ise tesettürün değişen şartlardaki serencamı, başını açan kızlar, başörtüsü merkezli yazılar yer alıyor.

5 Sema Bayar, “Cihan Aktaş ile *Şehrazat Balkonda Üzerine*”, *Hece*, 2024, sayı: 327.

Dünün cevapları bugünkü sorular için yeterli olmuyor. Bu bakımdan meselelere makul bir çözüm arayan, kapı ardında konuşulan ve bir türlü çözülemeyen sorunları açık yüreklilikle tartışmayı bilen münevverlere ve eserlerine ihtiyacımızın olduğu açıktır.

Şehrazat, edebiyatı “insanı derinlemesine tanımanın en iyi okulu” gören yazarın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* (2001) kitabında da bir hikâyeye kahramanı olarak karşımıza çıkmıştı. Son eserin ismi ise bir filmde esinlenerek ortaya çıkmış. Kitapta yazarın bahsettiği üç filmde biri olan *Jülide* (2021) de tesettürlü genç bir kadın, üst katlarda oturan arkadaşının evinde gürültü patırtı duyunca yukarıya çıkar. Arkadaşı, evine gelen abisini o gece düzenlediği partisini mahvetmekle suçlar. Bunun üzerine ağabey intihara kalkışır. Filmde Aktaş'ı etkileyen unsur *Jülide*'nin sabaha kadar intiharı düşünen Kaan'ı balkonda bu kararından vazgeçirmeye çalışması, tesettürlü bir kadının seküler bir erkeğe yarı kamusal alan olan balkonda felsefe, din ve hayat dersi vermesidir. Tarihteki Şehrazat karakteri Şehriyar'a her akşam merak uyandırıcı masallar anlatarak infazını erteletmiş, kendini ve diğer kızların hayatını kurtarmışken günümüzde ise yönetmen Elif Eda'nın filminde bir metafora dönüşen Şehrazat'ı ise balkonda erkekleri hayata tutunmaya davet etmektedir.

Filmdeki “balkon” figüründe balkondan atılarak öldürülen kadınlar meselesine de farklı bir şekilde temas edildiği

görülmektedir. Cihan Aktaş, kadınların mekânlarla menfi ilişkisine “sokağa düşmeleri” üzerinden örnek veriyor. Şehirli kadınların ve çocukların ferahlama mekânı olan balkonlar kadınların ‘düştüğü’ bir cinayet mahalline dönüşüyor. Avludan yoksun, sofası dar bir antreden meydana gelen balkonlu ya da balkonsuz evler modern hayatın koşuşturmaları arasında sınırlanacak bir mekân olmaktan çok uzak.

Kitabın ilk bölümünün mekânlara ayrıldığını ifade etmiştik. Ülkemizde son kırk yılda sosyolojik bir vaka olarak mekân ve insan ilişkisi ciddi bir şekilde değişti, dönüştü. Gecekondu- lardan sitelere geçiş, köylerden büyükşehirlere göç, kadınların iş hayatına dâhil olmalarıyla kamusal alan tecrübesi gibi etkiler bu dönüşümü daha da hızlandırdı. Bununla birlikte sırf daha fazla kazanma hırsı, bodrum katlarındaki kolonların kesilmesi, teras katların kural-sızca binalara eklenmesi, imar affı yapılacağı düşüncesiyle habire yükselen evler, yerin kaç kot altında, güneş almayan izbe mekânlarda “yaşamaya” çalışan kapıcı aileleri, bodrum katta yaşamaktan ciğerlerini çürüten Vahideler.⁶ Cihan Aktaş, mimar-

6 Cihan Aktaş Esenler odaklı çalışmasında uzun yıllar yaşayış

Cihan Aktaş *Şehrazat Balkonda* isimli kitabında kamusal alanın mütedeyyinlere açılmasından sonra ortaya çıkan birçok konuyu farklı örnekler üzerinden değerlendiriyor.

lık öğrenimi görmesinin de gücüyle insan ve mekân ilişkisini hızla değişen ve dönüşen hayatımızda acı örnekleriyle gündeme getiriyor. Hakikaten insanın tabiatına uygun bir mimar anlayışını hep tartışmamız gerekirdi. Bunun bedelini 6 Şubat depremlerinde ülke olarak acı bir şekilde ödediğimizi hatırlatmaya gerek yok sanırım.⁷ Her ne kadar TOKİ yapılarının sağlamlığı yüreğimize biraz olsun su serpse de bu işin acımasız, açgözlü, kural tanımayan müteahhitlerden, yapıları denetlemeyi “unutan” ve belli menfaat gruplarını kayıran yetkililerden kurtarmamız ülkemiz için ontolojik bir mesele hâline gelmiştir.

EKRANDAKİ KADINLAR

Televizyondaki gündüz kuşağı kadın programlarındaki trajik tablolar da kitapta temas ediliyor. Konuk olarak alınan güçsüz kadınların ahlak adına sunucu ve izleyiciler tarafın-

da hiç deniz görmeyen kadınlardan bahsediyor. Bir organizasyonla bu kadınlara boğaz turu yapıldığını ve ancak bu şekilde denizle buluştuklarını ekliyor.

7 Geçen ay yapılan mahalli seçimlerdeki en önde gelen vaatlerden biri de yapıların dönüşümüydü. İstanbul başta olmak üzere fay hatlarının geçtiği bölgelerde bu vaatleriyle oy talep ettiler.

dan acımasızca yargılanması reytingleri daha da artırıyor. Cihan Aktaş haklı olarak soruyor: “Benzeri hata ve zaaf-lara sahip patron sınıfından birini aynı suçlama tonuyla yargılayabilir miydi, hayattaki seçimleri konusunda konuklarına göre kuşkusuz daha avantajlı bu sunucular? Ahlakilik, yoksul ve güçsüzleri, iyi bir aile ortamında sevgiyle ve ilgiyle büyütülmediği için büyük aldanışlar yaşamaya açık bahtsızları yargılamakla sağlanmıyor.”⁸ Bir tüketim aracı olarak kullanılan bu hikâyeler magazin programı cümleleriyle takdim ediliyor izleyiciye. Ünlüler açısından “iyi” gelen bu magazin cümleleri konukların kırılmasını daha artırıyor.

Televizyondaki ahlaki dejenerasyonun geldiği boyut açısından RTÜK başkanının yakın tarihteki bir itirafını da hatırlatmak isteriz. Başkan ailesiyle televizyon izleyememekten şikâyet ediyordu. Kastettiği müstehcen sahneler, argo-kaba diyaloglar ve şiddet görüntüleri olabilir. Televizyonları ve dijital yayınları denetleme kurumunun başındaki yetkili bir kişiden bunları duymak hayret verici. Bu ülkede aile ile birlikte televizyon izlene-

8 Cihan Aktaş, *age.*, s. 81.

memesinin en büyük nedeni, kadın bedeninin istismar edilmesi, cinsel objelerin dizi ve filmlere bolca boca edilmesi dolayısıyla görsel kültür ve yayıncılığın bulunduğu seviyedir. Bu alanda sorulması gereken bir başka soru da şudur, kadın haklarını hararetle savunan dernekler bugüne kadar bu meseleyle ilgili hangi adımları atmışlar, hangi açıklamaları yapmışlardır? Maa-lesef istisnaları olmakla birlikte birçok kadın derneğinin “kadını özgürleştirme”⁹ adına erkeği şeytanlaştırdığını da görüyoruz. Haber bültenlerinde sıkça karşılaştığımız “erkek şiddeti” ifadesi de bunlardan biridir. Şiddet her akli başında insanın karşısında duracağı kul hakkıdır, akidemizde korunması gereken beş temel haktan cana kast etmektir; bunun cinsiyeti, ırkı, mezhebi olmaz.

Cihan Aktaş, muhafazakârdindar kesimin çeşitli vakıf ve derneklerle dünyanın dört bir tarafına iyilik ve kardeşlik duygularını taşınması ve kapitalizme karşı aileyi müdafaa etmesine karşın 90’lı yıllardan itibaren çekirdek ailelerde baş gösteren sorunlara yeterince duyarlı olmadıklarını, yakınlarında çoğalan acıları fark etmektен uzak kaldıklarını belirtiyor. Eşinden ayrıldığı için baba evine giden ama orada da kabul görmeyen kadınların gidecek yerinin bulunmaması, kadın işçilerin yaşadığı hak-sızlıklar, boşanmış kadınların nafaka alamadığı için perişan olmalarının dindarların gün-

9 Bk. Mustafa Tekin, “Feminist Tezlerle Aileyi Okumak”, *Umran*, 2010, sayı: 187.

demine yeterince giremediğini ifade ediyor. Kitapta Mevdu-di hakkında dikkat çekici bir bilgi de var. Kızı Hümeysra'nın kaleme aldığı *Babam Mevdu-di* kitabından öğrendiğimize göre; "Pakistan'ın ilk kurulduğu dönemlerde tecavüz mağduru genç kızlar, ailelerinin de hışmına uğradığında Mevdu-di ve arkadaşları bu kızları koruyor, bir iş, bir meslek edin-direrek hayata tutunmalarını sağlıyordu."

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE YENİ DÖNEMDE BAŞÖRTÜSÜ MESELELERİ

Ülkemizde kadın hakları konuşulurken söz bir şekilde İstanbul Sözleşmesi'ne de gelecektir. 2011'de Meclis'teki siyasi partilerin oy birliğiyle kabul edilen sözleşme yürürlükte olduğu on yıl boyunca sürekli tartışılmıştı. Kadınların yaşadığı sorunlara pek de merhem olduğu görülmeyen bu sözleşmeden Türkiye, bil-hassa muhafazakâr kamuoyu baskıları neticesinde 2021'de çekildi.¹⁰ Kitabın birkaç yerinde bu sözleşmeden ülkemizin çekilmesini eleştiriyor Aktaş. Sözleşmenin elbette kusurlarının olabileceğini ama tartışmanın yaşandığı on yıllık süre zarfında bu sözleşme yerine daha olumlu nitelikte ve kapsamlı tekliflerin gelmediğini de ekliyor. Toptan çekilme yerine metindeki eksiklerin ve yanlış anlaşımaların düzeltilmesinin daha doğru olacağını

10 Bununla birlikte sözleşmenin tüm hükümleriyle TCK ve TMK'de 6284 sayılı kanunda hâlen uygulandığını da ilave etmek gerekiyor. Sözleşmenin feshini kitlelerin tepkisini azaltmaya yönelik bir adım olarak görülebilir.

söylüyor. İslâmî camiaların kadın meselelerinde perhizkâr davrandığını, bu şekilde sorunların çözülemeyeceğini farklı örnekler üzerinden dile getiriyor.

Türkiye'de kamusal alanda ve eğitim kurumlarında başörtüsünün serbest bırakılmasının ardından yaklaşık on yıl geçti. 2000'li yıllarda doğan gençler bu yasaklı yılları yaşamadı, büyüklerinden duyduklarıyla bu kötülüklerden haberdar oldular. Yeni dönemde müte-deyyin ailelerin karşılaştığı sorunlardan biri de bir yaştan sonra başörtüsünü çıkaran kadınlar oldu. Belli çevrelerce bile isteye sürekli gündemde tutulmaya çalışılan bu meseleyi Cihan Aktaş farklı açılardan ele alıyor. Bu durumu Müslüman dünyanın yenilgisi şeklinde anlamanın problemlili tarafına dikkat çekiyor. 1990'lı yıllarda ailelerin istememesine rağmen genç kızların başlarını örttüğünü, bugün ise mücadelesini vermedikleri bir direnişin "yüce" anlamını taşımaya gönüllü olsalar bile güç yetiremediklerini ve zamanla gönül bağlarının koptuğunu ifade ediyor. "Başörtüsü yüzünden masum görülüp sürekli uyarılar almak, başörtüsü yüzünden iktidarın bütün yanlışlarının hesabını vermeye çağrılmak, kul hakkı, emanetin ehline verilmesi gibi İslâmî birçok değer ve erdem konu edilmezken başörtüsüne aşırı anlam atfedildiğini düşünmeye başlamak ve daha önemli başörtüsünü küçük yaştan itibaren anne ve babalarının büyük hikâyelerinin bir gereği hâlinde taşımak."¹¹ gibi unsur-

11 Cihan Aktaş, *age.*, 272-273.

ların da bu terk edişte payı olduğunu belirtiyor.

Başörtüsünü çıkaranların bir reddediş değil de özümseme, hazırlanamama problemi yaşadıklarının altını çiziyor. Müslüman ailelerin başörtüsü hassasiyetinin, faiz, sömürü, şiddet, kul hakkı, adaletsizlik, adam kayırmacılık gibi konularda neden gösterilmediğine ve İslâm'ı sadece kadınların giyim, kuşamı, hâl ve hareketleri üzerinden değerlendirmenin yanlışlığına da vurgu var. Gençlerin farklı ortamlara girip çıkması, dinî bilincin yeterince olmaması, çevresel etkilenmeler, popüler kültür de bir boşluğun doğmasına zemin hazırlıyor.

Cihan Aktaş ömrünün geçtiği üç ülkeden (Türkiye, İran ve Azerbaycan) de edindiği gözlemlerle kadın meselelerine samimiyetle değinen, sorunlarla yüzleşip anlamaya çalışan önemli bir edebiyatçımız. Kaleme getirdiği hikâyelerde, gazete ve dergi yazılarında, sosyal medya paylaşımlarında birçok insanın dile getirmekten çekindiği politik meseleleri de cesurca ifade ettiğine şahidiz. Aktaş, *Şehrazat Balkonda* kitabında kamusal alanın müte-deyyinlere açılmasından sonra ortaya çıkan birçok konuyu farklı örnekler üzerinden değerlendiriyor. Günümüz sosyolojisinin ve kültür değişimlerinin farkında olarak çözümler üretmeye ve bazı konuları tartışmaya açıyor. Kitapta burada değinemediğimiz çok daha fazla içerik ve dikkat çekici konuların da işlendiğini belirtelim.

Burada bir hususun da altını çizmemiz gerekir. Kadınların yaşadığı mağduriyetleri konuştuğumuz gibi erkeklerin de süresiz nafaka ve 6284 sayılı kanundan dolayı ciddi sıkıntılar yaşadığını, başka mağduriyetlerin doğduğu kamuoyuna yansımaktadır. Bugün televizyon dizileri ve filmlere baktığımızda genelde erkek karakterlerin menfi olduğunu ve bu şekilde güya kadınları koruyalım/savunalım derken erkeklerin şeytanlaştırıldığına şahit oluyoruz. Bunun gibi çelişkili tavırlar kadın meselelerini sağlıklı bir zeminde tartışmamıza engel olmaktadır. Unutmamak gerekir ki “Kadın meselelerini konuşmak erkek meselelerini konuşmaktır aynı zamanda.”

MEŞRUTİYET DÖNEMİ İSLÂMÇILARINDA KADIN TARTIŞMALARI

Şehrazat Balkonda'da bazı çağdaş İslâm düşünürlerinin kadın meselelerine bakışı da ele alınıyor. Bunlardan biri Osmanlı'nın son dönemlerinde kritik görevlerde bulunmuş mütefekkir kimliği ile de bilinen Said Halim Paşa'dır. Dönemin İslâmçıları-istisnalar olmakla birlikte- kamusal alanda görünmeye başlayan (eğitim, iş hayatı, yayıncılık gibi) kadınlara karşı genelde temkinli bir tavır almışlar; *son kale* olarak görülen ailenin ihmal edileceğinden ve batıdan gelen feminist hareketlerin Müslüman kadınları menfi manada yönlendireceğinden endişe etmekteydi. Oysa II. Abdülhamit dâhil birçok Osmanlı padişahının, İttihat Terakki Cemiyeti hükümetlerinin uyguladıkları politikalarındaki Batı merkezli modernleşme adımları herkesin malumuydu. Said

Halim Paşa'nın kabine üyesi olduğu İttihat Terakki Cemiyeti “yeni aile” modeliyle kadınların kamusal alana katıldığı bir modernleşmeyi amaçlamaktaydı. Cihan Aktaş buradaki çelişkili tavra dikkat çekiyor. Devletin uyguladığı birçok siyasi adımda Batı referans alınırken Avrupa'dan gelen kadın merkezli hak arayışlarından bu denli endişe edilmesini çelişkili bir tavır olarak değerlendiriyor.

Said Halim Paşa *Buhranlarımız ve Son Eserleri* kitabında yer alan “Kadın Hürriyeti” başlıklı yazısında kadınların taleplerini “örtünmeyi terk etmek, daimi olarak erkeklerle bir arada bulunmak, hürriyet ve serbestlik elde ederek Batı kadınları gibi yaşamak” şeklinde yorumlamıştı. Cihan Aktaş onun bu yorumlarını indirgemeci bir tavır olduğu için eleştirir. Paşa'nın ülkedeki kadınların yaşadığı sorunlara duyarsız kaldığını ve bir grup kadının menfi tavrını genelleştirdiğini savunur. Modern dünyada her şey değişmeye başlamışken kadınların değişmezliğini savunmak gerçeklikten uzaktır. Pek çok kadının, “erkeklerle bir arada bulunmak için” değil memleket meselesi kamusal alanlarda konuşulduğu için kamusal alana yöneldiğini vurgular.

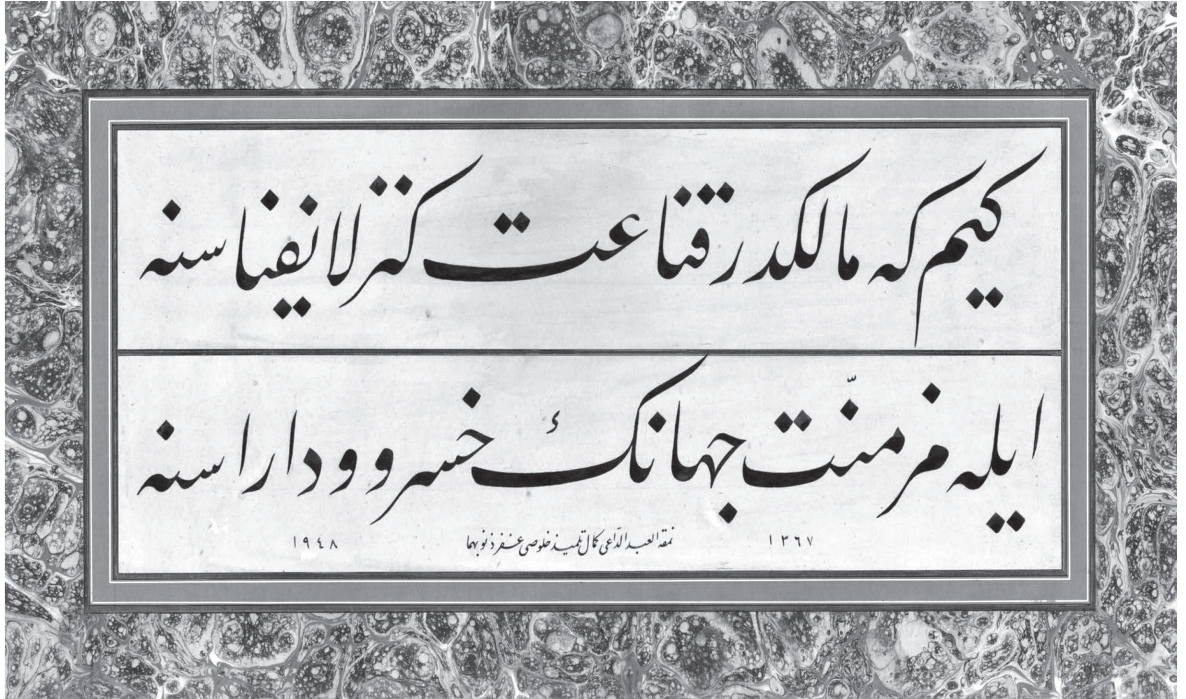
Türkiye hızlı kültür değişimlerinin yaşandığı hareketli bir coğrafya üzerinde tarihî yolculuğuna devam eden bir ülke. Tesettürlü kadınlar uzun bir mücadelenin sonunda kamusal alana adımlarını attıklarında daha önce karşılaşmadıkları yeni sorunlarla yüz yüze geldiler. Dünya eski dünya değildi artık. Cihan Aktaş *Şehrazat Balkonda* kitabında siyasi ve sosyal

haklar, iş hayatı, boşanma, şiddet, televizyon ve sosyal medya etkisi ve miras gibi birçok konuda kadınların sorunlarını sağduyulu bir şekilde ele alıyor, tartışıyor ve teklifler sunuyor. Yazarın gazetecilik geçmişi, camianın içinden olup müte-deyyin kesimleri yakından tanımaması, farklı İslâm ülkelerinde yaşananlara şahitliği yazdıklarını daha da değerli kılıyor. Kendi döneminin sorunlarını fark etmeye, buna uygun çözümler geliştirmeye davet ediyor.

Bu coğrafyanın geleneksel değerleri kadar içinde yaşadığımız yüzyılı da iyi bir şekilde idrak edip ona göre politika geliştirmemiz gerekiyor. Kadın ve erkeğin bir tarağın dişleri gibi eşit olduğunu, farklı özelliklerde yaratılmakla birlikte ikisinin birbirini tamamladığını; bu yüzden adil bir dünya, huzurlu bir aile ve toplum için sevgi, kardeşlik, kamu ve kul hakkının ifası, merhamet ve diğer kâmlık gibi ahlaki değerlerle içkin sözleşmeler/yasalar ve eğitim müfredatının hazırlanması zorunluluk hâline gelmiştir. Kitabı üzerine Cihan Aktaş'la yapılan ve *Hece* dergisinde yayımlanan röportajından bir alıntıyla bu yazıyı bağlamak yerinde olacaktır: “Hiçbir zaman oldum bittim dememek gerekir zaten, insanlaşmak Müslümanlaşmak, sürekli bir çaba istiyor. Oldum bittim demeyen insan zaten teyakkuz içinde yaşar, karşısındakine kulak verir, böylelikle de kendinde eksik olanı fark eder.”

“Kalem Güzelleri Sergisi” Üzerine

GÜLŞEN ÖZER

Son zamanlarda geleneksel ya da gelenekli sanat çalışmalarında canlılık ve bununla bağlantılı olarak artan bir ilgiden söz edebiliriz. Tezhip, ebru, minyatür, hüsnühat gibi sanat dallarında açılan kurs sayıları hayli çoğalmış vaziyette. Eski/yeni eserlerin görücüye çıktığı sergiler sayesinde ise bu alandaki hareketliliğin daha görünür duruma geldiğini bu işlerin meraklıları rahatça tahmin edebileceklerdir. Ramazan ayının ruhuna ve geleneğine uygun

olarak çeşitli kurumların hatta belediyelerin açtığı sergiler bu çerçevede mütalaa olunabilir. Öyle ki geçmişte “Etrafına topladığı gençlere Arap harfleri denen kargacık-burgacık şekilleri öğrettiği” gerekçesi ile çok sayıda kişi hakkında takibat başlatan jakoben elitlerle seküler sermaye grupları, öncülerinin “kargacık-burgacık şekiller” dedikleri Arap harflerinden doğan hat sanatı karşısında göstermelik hürmetle birtakım çalışmalar yapmak zorunda kalıyorlar.

Beri taraftan yerli duyarlıkları öne çıkan çevrelerin de farklı temalarla yurt içinde ve dışında uzun zamandır sergiler açtıkları biliniyor. Her Ramazan ayında belli bir tema ile geleneksel sanatlara dair çalışmalar yapan Yıldız Holding’in düzenlediği hat sergisi bunun son örneklerinden biridir. Bu yazının konusu geçmiş hat üstatlarından bir seçki sunan ve 11 Mart-5 Nisan 2024 tarihleri arasında görülebilen ‘Kalem Güzelleri Sergisi’. Küratörlüğünü İbrahim Ethem

اخلا مقله طی اید رسک منزل مقصود یکی
 کوزیاشدن آبدست آل ده کوزله کور معبود یکی
 بناگک دعواسنی ترک اید غفلتدن چکیل
 عاشق اول کنعان دیرسه ک بولمغی معشوقکی
 کتبه کمال تلمیذ خلوصی عنفرها
 ۱۳۸۱

Gören üstlendiği sergi için hazırlanan katalog ise sergilenen eserlerin yanında hat sanatıyla ilgili kültürel bir arka plan sunuyor. Sergi daha önce Ramazan ayının başlamasıyla beraber Çamlıca Camii'nde geleneksel sanatlara ilgi duyanlarla buluşturulmuştu.

Sergide Mahmud Bedreddin Yazır (1893-1952) tarafından kaleme alınan *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli* isimli kitaptaki eserlerin asıllarına yer verilmiş. Önce, bilmeyenler için “güzel yazıyı yazan, zevkini duyan, anlayan, anladıklarını yazı ve söz ile aktaran” Mahmud Bedreddin Yazır'ın kim olduğundan kısaca bahsedeyim: Çalışmanın müellifi hemen hemen her evde bulunan *Hak Dini Kur'an Dili* tefsirinin müellifi Elmalı Hamdi Yazır'ın biraderidir.

Âdeta âlimler membaı olan Elmalı ilçesinde dünyaya gelen Mahmud Bedreddin, İslâm sanat geleneğinin devamı için hayli mühim çalışmalarla dolu hayatını hat sanatına adanmıştır. Ağabeyi Elmalı Hamdi Efendi (1878-1947) ile başladığı hat eğitimini Bakkal Ârif Efendi'nin oğlu Râkım Bey (1874-1949), Hulûsî Efendi (1869-1940), Ömer Vasfî Efendi (1880-1928) ve Aziz Efendi (1872-1934) ile pekiştirerek bütün yazı çeşitlerini öğrenmiştir.

HAT SANATINA FELSEFİ BİR NAZAR

Yazı tarihimizin bazı bilinmeyenlerini de açıklığa kavuşturan eser, Mahmud Bedreddin Yazır'ın Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde vermeye başladığı Osmanlı paleografyası derslerindeki tecrü-

belerinin eseri olup hat sanatını felsefi bir nazar ve tasavvufi bir eda ile incelemektedir. Kitapta hat sanatının kökenleri, İslâm kültürü ve medeniyeti ile ilişkisi, hat sanatının kuralları ve teknikleri, hat sanatının çeşitleri ve özellikleri, hat sanatının 17 ile 20. yüzyıldaki en mühim yazı simaları ve eserleri gibi konular detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

Şurası açık ki *Kalem Güzeli* hem hat sanatına ilgi duyan hem de hat sanatını öğrenmek isteyen okuyucular için faydalı bir kaynak niteliğindedir. Kitapta yer alan renkli fotoğraflar, çizimler ve tablolar da hat sanatının görsel zenginliğini yansıtmaktadır. Eserde, hat sanatı ile ilgili terimlerin açıklandığı bir sözlük de bulunmaktadır. Çalışmada ayrıca, hat sanatının günümüzdeki durumu, sorunları ve geleceği ile ilgili değerlendirmeler de yer almaktadır.¹ Bu yönüyle 'Kalem Güzelleri Sergisi' vefa ve meşk dolu hayatların güzide eserlerinden nasiplenmek bakımından son derece kıymetlidir.

1430'lu senelerde Amasya'da dünyaya gelen Şey Hamdullah devrinin tanınmış hattatı Hayreddin-i Maraşî'den ders alır ve kendinden önceki büyük hattatların yazılarını inceleyip meşk etmek suretiyle sanatında ilerler. Gençlik yıllarında Amasya'da valilik yapan Şehzade Bayezid'in dikkatini çeken Şeyh Hamdullah ona yazı öğretmeye başlar. Şehzade, babası Fatih Sultan Mehmed'in vefatından sonra İstanbul'a hüküm-

1 Mahmud Bedreddin Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2023.

dar olarak giderken hocasını da başkentine davet eder. Hamdullah sarayda büyük hürmet gördü ve hakkında yazılanlara göre padişah tarafından el üstünde tutulmasına rağmen hiçbir şekilde gurura kapılmaz. Onun başta Kur'an-ı Kerimleri olmak üzere bugün elimizde bulunan diğer bütün eserleri hat tarihimizin en kıymetli örnekleridir ve sonraki asırlarda yaşayan hemen bütün hattatlar, onun koyduğu kurallar çerçevesinde yazmışlardır.

'Kalem Güzelleri Sergisi'ndeki Şeyh Hamdullah yazı ekolünü sürdüren eserlerin pek çoğu Dr. Hüseyin Gündüz koleksiyonundan alınmış. Sergilenen eserlerde sülüs, celî sülüs, nesih, muhakkak, kûfî, tevkii, talik, celî talik, divânî, celî divânî, rika, rikaa (icâze) ve tuğra formları kullanılmış. Sergide, 17. yüzyıldan 20. yüzyıla dek müstesna isimlerin çalışmaları öne çıkmıştır. Hasan Üsküdârî, Derviş Ali, Seyyid Mehmet Efendi, Mustafa Râkım Efendi, Mehmet Tâhir Efendi, Yesârizâde Mustafa İzzet Efendi, Kazasker Mustafa İzzet Efendi, Mehmed Şefik Bey, Sami Efendi, Bakkal Ârif Efendi, Mehmed Nazif Bey, Hatip Ömer Vasfî Efendi, Şeyh Aziz Rıfâî, Hulûsi Efendi, Kâmil Akdik, Mehmed Emin Yazıcı, İsmail Hakkı Altunbezer, Mahmud Bedreddin Yazır, Beşiktaşlı Nuri Efendi, Macid Ayrâl, Mustafa Halim Özyazıcı, Necmeddin Okyay, Kemal Batanay ve Hamit Aytaç gibi her biri kendi semasının yıldızı sanatkarların eserlerini ve aynı zamanda çalıştıkları malzemeleri görmek mümkün.

Hüsnühat malzemelerinin bazıları kendi özel muhafazaları

11 Mart-5 Nisan 2024 tarihleri arasında görülebilen 'Kalem Güzelleri Sergisi'nin küratörlüğünü ise İbrahim Ethem Gören üstlenmiş. Sergi için hazırlanan katalog ise sergilenen eserlerin yanında hat sanatıyla ilgili kültürel bir arka plan sunuyor.

içinde sunulmuş. Satır çizgilerini gösteren mustar çeşitleri, parlaklık için kullanılan çakmak mührü ve cam mührü, yazı takımı, mürekkebin kaleme işlemesi için hokkaya konulan lik'a ve hokka, kalemleri boyutlandırarak muhtelif kalemtraşlar, tezhip için kullanılan mührü çeşitleri de sergileniyor. Hat sanatında kullanılan malzeme sadece materyal bakımından değerlendirilemez, zira kalemin boyutları da başlı başına yazı tarzı belirlemede ölçü olmuştur. İlk zamanlarda papirüsün boyutlarına göre kullanılan kalemler, yazılacak malzemenin büyümesi ile beraber değişmiş hatta yazının yazılma maksadına göre de çeşitlenmiştir. Zamanla resmî ya da özel mevzular için kullanılan kalemlerde üretilmiş kalemin kendisinden de değişik üsluplar doğmuştur. Ebru ve tezhip sanatında ustalıklı hâlleri hat sanatına eşlik etmiş, sergilenen eserlerde ahenkli bir bütün oluşturmuştur. Kullanılan renkler, özgün tarzlar ile hem güzel adını hem de ruh şenliği niteliğini hak eden bir sergi ortaya çıkmış.

RUHANİ BİR HENDESE

Yazıyı güzel yazanlar ile yazıyı bir sanat olarak yazanların ayrıldığı noktada kullanılan isim ilk zamanlar 'muhaarir' iken

daha sonra alan zenginleştikçe ve yaygınlaştıkça ünlenen kelime 'hattat' olmuştur. Hattat olmak belirsiz bir estetik arayışı değil, aksine ilmi kuralları olan bir ameliyedir. İbrahim Ethem Gören, sergi katalogunun giriş kısmında Mahmud Bedreddin Yazır'ın hattatlık için saydığı şartları zikreder. "İstidat ve kabiliyet sahibi olmak, meşk ve talim görmek, haris olmak, doğru anlayışlı olmak, kibirsiz ve azimli olmak, iyi ve bol malzeme kullanmak, çok yazmak, çok yazı mütalaa etmek ve icazet" şeklinde sıralanan vasıflar hüsnühat ile meşgul olmak isteyen talebeler için geçerliliğini koruyor. Zira incelikli ve hayli zahmet gerektiren bu meşguliyet için daha azı ile ürün vermek mümkün görünmüyor. Gören, üstadın bir vurgusuna da dikkat çekiyor ki İslâm sanatları dünyasındaki iklimi özetler mahiyettedir: "Yazı bir edep ve ahlak[a]... dayanır, bunun icabı olarak, kibirlilere ve azimsizlere yüz vermez. Çünkü güzel yazıda fitrat gibi bir temizlik vardır. Bu temizliğe kibirli vicdanlar, bozuk ruhlar el süremez, ancak uzaktan bakmaya mecbur kalırlar."

Sergide "Elhamdülillah", üç farklı usulle yazılmış "Besmele", "Allah" lafzı, Rahman Suresi

Mahmud Bedreddin Yazır hattatlık için istidat ve kabiliyet sahibi olmak, meşk ve talim görmek, haris olmak, doğru anlayışlı olmak, kibirsiz ve azimli olmak, iyi ve bol malzeme kullanmak, çok yazmak, çok yazı mütalaa etmek ve icazeti gerekli görür.

46'ıncı, Fetih Suresi 1'inci, İsrâ Suresi 80'inci, Ahzâb Suresi 56'ıncı, A'râf Suresi 199'uncu, Nur Suresi 35'inci ayet-i kerimelerinin yanında, Bakara Suresi 269'uncu, Hûd Suresi 88'inci, Neml Suresi 40'ıncı, Enbiyâ Suresi 30'uncu, Âl-i İmran Suresi 37'inci, Haşr Suresi 23'üncü, Hud Suresi 4'üncü, Bakara Suresi 137'inci, Yusuf Suresi 64'üncü ayet-i kerimelerden bölümler ve Fatiha Suresi'nin tamamını içeren eserler dikkat çekiyor. Ayrıca dualar, hadis-i şerifler, bazıları tuğra biçiminde yazılmış Farsça şiirler, *Mesnevi*'den beyitler, icazet kıtaları, naat, sülüs meşk satırları, Mevlid-i Nebevî'den beyit, klasik hilye metni, sülüs-talîk, divânî, nesih çeşitlerinden oluşan hutûtu müte-nevvia levhaları var. Yanı sıra tasavvufî anlayışı yansıtan "Yâ Hazret-i Mevlânâ kaddesallâhu sırrahû", "Yâ Hazret-i Muhammed Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî kaddesallâhu sırrahû", "Yâ Hazret-i Pîr Sultân Şeyh Abdulkâdir Geylânî kaddesallâhu sırrahû" isimleri yer almaktadır. "Meded yâ Ali", "Gel keyfim gel" ve kalamiki-bar olarak bilinen "İlim ikidir: Beden ilmi ve din ilmi, Hikmet ancak kalem ile ayakta durur" ifadeleri yazılmıştır.

Hat sanatı sınırlı ama kararlı talebeler tarafından yaşatılmaya ve gelecek nesillere aktarılmaya çalışılmaktadır. Son dönemde

desteklenen ve kültür politikaları ile de öne çıkarılmaya çalışılan bu alan maalesef gündelik olanın uzağındadır. Hem geçmişle bağ kurmak hem de bu alanda yeteneği olanların ilgisine sunmak için sergiler ve daha önemlisi sanatın teknik boyutlarıyla kültürünü anlatan ortamlar oluşturmak gereklidir. Ne yazık ki hat sanatını tarif eden "Hat, cismani aletlerle meydana getirilen ruhani bir hendesedir," ifadesi dil ve mana olarak gençlerimizin uzağındadır. Belki de bu uzaklık ve anlaşılabilirlik aşılırsa yeni hattatların doğuşuna vesile olunabilecektir. Nihayetinde *Aklâm-ı Sitte* veya *Şeş Kalem* diye bilinen altı kaleme (hat sanatında sülüs, nesih, muhakkak, reyhâni, tevkî' ve rikâ' -icâze-) Türk hat sanatının en büyük ismi sayılan Şeyh Hamdullah da bir karşılaşma ile adından söz ettirecek bir serüvene çıkmıştır. Hat sanatı Osmanlılar zamanında o kadar gelişmiştir ki bu durumu dile getirmek için "Kur'ân-ı Kerim Mekke'de nazil oldu, Mısır'da okundu, İstanbul'da yazıldı," denmiştir. Hat tarihimizin en kıymetli örneklerini yansıtan yapılar görülmeyi/okunmayı; müze, kütüphane ve arşivlerdeki nadir eserlerle el yazma koleksiyonları da neslimizin ilgisini bekliyor.

Bu yazıyla işaret etmek istediğimiz şey İslâm medeniyetinin farkına varılması, bunun yazı

düzlemine yansıyan hazinesinin keşfedilip, kendimize kendimiz gibi yol çizmenin gerekliliğidir. 'Kalem Güzelleri Sergisi'nden iki eserden yazıları vererek değerlendirmemizi nihayete erdirelim. Bu da bizim sergiye davetiyemiz olarak kabul edilsin: Yumuşak renklerle çerçevelenmiş ebru içerisinde Kemal Batanay'ın H. 1381/M.1961-1962'de talikle yazdığı, güftesi Kenan Rifai'ye ait olan hicaz ilahi eser, bakanları uzaktan belirsiz fakat yakınlıkta çoğalan mana âlemine davet eder:

"Ağlamakla tayy edersin menzil-i maksûdunu,
Gözyaşından abdest al da gözle gör mâbûdunu!
Benliğin dâvâsını terk eyle, gafletten çekil,
Âşık ol Ken'ân dilersen görmeğe mâşûkunu!"

Yine Kemal Batanay'ın H.1367/M.1948-1949 yıllarında celî talik olarak yazdığı "kanaatin sonsuz bir hazine olduğu sırrına erenler cihan padişahına minnet eylemez" anlamına gelen beyit görsel şölen yaşatmakla kalmaz tefekkür için bize bulunmaz bir hazine sunar:

"Kim ki mâlikdir kanâ'at kenz-i lâ-yefnâsına
Eylemez minnet cihânın hüsrev ü dârâsına."